

T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF VE ŞİİRLERİNDE SOSYAL KONULAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yard. Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN

Hazırlayan
Aynur İNCE

İstanbul-2005

ÖZET

Halk ozanlarımız, bağrından çıktığı toplumun üzüntülerini ve sevinçlerini şiirlerinde kaleme alarak, topluma adeta bir ayna tutarlar.

Âşık Mahzunî Şerif, Türk Halk edebiyatı geleneği içinde yetişmiş önemli ozanlarımızdandır. Şiirlerini sade ve anlaşılır bir dille örmüştür. Şiirlerinde yöresel ifadeler, deyim, atasözü ve söz sanatları kullanarak söyleyiş zenginliği oluşturmuştur.

Çalışmamızda, Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinden hareketle ele aldığı sosyal konuları tahlile ve bu tahliller ışığında bazı çıkarımlar elde etmeye çalıştık. Ele aldığımız bu konulara baktığımızda, Mahzunî'nin halkın hayatında yer alan hemen hemen her konuya eğildiğini ve şiirlerinde oldukça zengin olarak işlediğini gördük.

Birinci bölümde şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, dili ve üslûbu, üzerinde duruldu. Şairin kullandığı yerel ifadeler, deyimler, atasözleri, söz sanatları şiirleri taranarak ve şiirlerinden örnekler verilerek işlendi. Şairin şiirlerindeki şekil özellikleri, vezin ve kâfiye yapısı, nazım birini incelendi.

Âşık Mahzunî Şerif'in Şiirlerinde Sosyal Konular başlıklı İkinci bölümde şu konular incelenmiştir: Toplumsal Sorunlar başlığı altında, fakirlik, anarşi, gençlik, gelenek ve töre, köy-kent, ekonomi, ağalık sistemi ve toprak sorunu, güncel konular, aydın, meclis ve milletvekilleri, gurbet ve işçi sorunları, sosyal sınıflar incelendi. Şairimizin şiirlerindeki kadın ve aile ile ilgili konular işlendi. Din ve Tasavvuf başlığı altında, birinci kısımda (Dinî Unsurlar), Allah, melekler, kitaplar, ayet, hadis, besmele, kelime-i şahadet, peygamberler, kaza ve kader, Kâbe, namaz, abdest, ezan, ibadet yerleri, bayram, kurban, oruç, Cennet ve Cehennem, ölüm, tenasüh (ruh göçü) konuları işlendi. İkinci kısımda (Tasavvufî Unsurlar), cahil, çile, dost, hikmet, meclis, ilim, din adamı, kul, tuba ağacı, kâmil, abdal, kırklar, sofı, pir-mürşid, dört

kapı-kırk makam, dâr kavramı, mehdi, cihad konular incelendi. Alevîlik ve Bektaşîlik başlığı altında ise, Ehl-i Beyt sevgisi, Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehitleri, Alevîliğe yöneltilmiş sözlere tepki, Alevîlerde memleket ve insan sevgisi, Alevîlerde Türkçe sevgisi konuları işlendi. Siyasi ve İdeolojik Şiirler başlığı altında, demokrasi ve cumhuriyet, Atatürkçülük, laiklik, sosyalizm ve komünizm konuları işlendi. Şahıslar başlığı altında konular üç kısım halinde ele alındı. Birinci kısımda, ozanımızın şiirlerinde geçen peygamberler ve tasavvufî şiir yazan şair ve düşünürler; ikinci kısımda tarihi ve efsanevî şahıslar ve üçüncü kısımda diğer şahıslar başlığı altında ozanımızın şiirlerinde adı geçen kişiler işlendi.

Anahtar Kelimeler: Âşık Mahzunî Şerif, halk edebiyatı, halk şiiri, Alevîlik ve Bektaşîlik, sosyal konular, toplumsal sorunlar, şiir, şiir ve ideoloji, şiir ve din.

SUMMARY

Our folk poets, having written about our society's sorrows, regrets, joys and delights, reflect our society's and culture.

Âşık Mahzunî Şerif is one of our most important poets of Turkish Folk Literature. He wrote his poems in a simple and dear way. He enriched his poems by using local expressions, idioms, sayings and figures of speech.

In our studies we've tried to find out the analysis of the social issues written by Mahzunî in his poems. When we study his poems, we can see that he wrote elaborately about almost everything which took place in people's lives.

In the first section the life, literary personality and works, language and literary style of the poet are discussed. The local expressions, phrases, proverbs, tongue arts used by the poet have been studied by scanning and giving examples from his poetries. The style characteristics, meter and rhyme structure in his poetries and unit of his verses have been studied.

Under the name of social issues in the 2nd part of Aşık Mahzuni Şerif's poems these issues are studied: Under the name of social problems ,poverty, anarchy, youth, traditions, village-city, economy, territory of an ağa and land problems ,daily issues, intellectual, assembly and deputies, foreigner and workers' problems, social classes are investigated. The subjects about woman and family in our poet's poems are studied under the name of religion and Sufism in the first part (religious elements),God, angels, books, verse, hadith, formula, kelime-i şehadet (Islamic testimony of faith), prophets, accident and faith, Kabe, namaz (ritual prayer), abdest

(ritual ablution), ezan (call to prayer), temples, bayram (religious holiday), sacrifice, fast, heaven and hell, death, metempsychosis (reincarnation) subjects are studied. In the second part (sufisma) illiterate, trial, friend, wisdom, assembly, science, human being, tuba tree, maturation, abdal, kırklar (forties), sofu, pir-mürşid, dört kapı (four doors), order of forty ,dar, mehdi, holy war subjects are studied. Under the name of Alevilik and Bektaşilik these subjects are studied: the love of Ehli Beyt (family of the prophet), Hz. Hüseyin and Kerbela martyries, reactions to the sayings about Alevi people, country and human love in Alevi understanding and Turkish love. Under the name of people the subjects are taken in 3 parts. The prophets-sufistic poets and intellectual people that are written in our poet's poems in the first part, historical and legendary people in the second part and the people whose names are used in our poet's poems are studied under the name of other people

Key Words: Âşık Mahzunî Şerif, folk Literature, folk poem, Alevî and Bektaşî, social issues, poem, poem and ideology, poem and religion.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR CETVELİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii

GİRİŞ

I.BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN HAYATI, ŞİİRLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.HAYATI.....	2
2.EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	3
3.HAKKINDA SÖYLENENLER.....	5
4.ESERLERİ.....	7
4.1.DİLİ VE ÜSLÛBU	
4.1.1.Yerel İfadeler.....	9
4.1.2.Deyimler.....	10
4.1.3.Atasözleri.....	11
4.1.4.Kullandığı Sanatlar.....	13
4.2.ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	
4.2.1.Vezin.....	19
4.2.2.Kafiye Yapısı.....	21
4.2.3.Nazım Birimi.....	23

II. BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN ŞİİRLERİNDE SOSYAL KONULAR

A.TOPLUMSAL SORUNLAR

1.Fakirlik.....	26
2.Anarşi.....	31
3.Gençlik.....	32
4.Gelenek ve Töre	35
5.Köy- Kent Meselesi	36
6.Ekonomi	39
7.Ağalık sistemi ve Toprak Sorunu.....	41
8. Ele Aldığı, Eleştirdiği Güncel Konular.....	42
9. Aydın Kavramı.....	51
10.Meclis ve Milletvekilleri.....	53
11.Gurbet ve işçi sorunları.....	56
12.Sosyal Sınıflar (İşçi, Memur, Madenci vb.).....	57

B.KADIN VE AİLE

1.Kadına Bakış.....	62
2.Aile.....	73

C.DİN VE TASAVVUF

1.Dini Unsurlar

1.1.Allah.....	77
1.2.Melekler.....	82
1.3.Kitaplar.....	86
1.4.Ayetler, Hadisler, Besmele, Kelime-i Şahadet.....	92
1.5.Peygamberler.....	95
1.6.Kaza ve Kader.....	97
1.7.Kâbe.....	98
1.8.Namaz, Abdest, Ezan.....	99
1.9. İbadet Yerleri.....	101
1.10.Bayram, Kurban, Oruç.....	103
1.11.Cennet, Cehennem.....	104

1.12.Ölüm.....	105
1.13.Tenasüh (Ruh Göçü).....	113
2.Tasavvufî Unsurlar	
2.1.Cahil.....	117
2.2.Çile.....	117
2.3.Dost.....	118
2.4.Hikmet.....	118
2.5.Meclis.....	118
2.6.İlim.....	119
2.7.Din Adamı.....	120
2.8.Kul.....	120
2.9.Tuba Ağacı.....	121
2.10.Kâmil.....	121
2.11.Abdal.....	122
2.12.Kırklar.....	122
2.13.Sofu.....	123
2.14.Pir-mürşid.....	123
2.15.Dört Kapı-Kırk Makam.....	124
2.16.Dâr Kavramı.....	125
2.17.Mehdi (Muhammed Mehdi).....	125
2.18.Zemzem.....	126
2.19.Cihad.....	126

D.ALEVÎLİK VE BEKTAŞÎLİK

1.Ehl-i Beyt Sevgisi.....	129
2.Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Şehitleri.....	131
3.Alevîliğe Yönelik Söylenen Sözlere Tepki.....	131
4.Alevîlerde Memleket ve İnsan Sevgisi.....	133
5.Alevîlerde Türkçe Sevgisi.....	134

E-SİYASİ VE İDEOLOJİK ŞİİRLERİ

1.Demokrasi ve Cumhuriyet.....	140
2.Atatürkçülük.....	141
3.Laiklik	142
4.Sosyalizm ve Komünizm.....	143

F-ŞAHISLAR

1.Dini-Tasavvufi Şahıslar

1.1.Hz. Adem İle Hz. Havva.....	147
1.2.Hâbil İle Kâbil.....	155
1.3.Hz. Nuh.....	156
1.4.Hz. İdris.....	157
1.5.Hz. Eyyüb.....	158
1.6.Hz. Süleyman İle Belkıs.....	160
1.7.Hz. Musa.....	164
1.8.Hz. Harun.....	167
1.9.Hz Yakup İle Hz. Yusuf.....	167
1.10.Hz. Yunus.....	168
1.11.Hz. İbrahim.....	169
1.12.Nemrut	170
1.13.Hz İsmail	171
1.14.Hz. Zekeriya.....	172
1.15.Hz. Meryem.....	173
1.16.Hz. İsa.....	174
1.17.Hz. Muhammed	175
1.18.Hz.Ömer.....	183
1.19.Hz.Osman.....	186
1.20.Ebu Süfyan.....	187
1.21.Hz. Ali İle Hz. Fatma.....	187
1.22.Hz. Hasan.....	191
1.23.Hz. Hüseyin.....	192

1.24.Mervan.....	196
1.25.Yezit.....	197
1.26.Hacı Bektaş Veli.....	197
1.27.Taptuk Emre.....	200
1.28.Mevlânâ Celâleddin-i Rumî.....	201
1.29.Yunus Emre.....	202
1.30.Süleyman Çelebi.....	203
1.31.Pir Sultan Abdal.....	204
1.32.Balım Sultan.....	205
1.33.Kazak Abdal	206
1.34.Kızıl Deli Sultan.....	207
1.35.Seyyit Battal Gazi.....	208
1.36.Nesimî.....	209
1.37.Şeyh Bedrettin	210
1.38.Fuzuli.....	211
1.39.Dadaloğlu.....	212
1.40.Erzurumlu Emrah.....	213
1.41.Aşık Veysel.....	214

2.Tarihi-Efsanevi Şahıslar

2.1.Köroğlu.....	217
2.2.Leyla ile Mecnun.....	218
2.3.Kerem ile Aslı.....	219
2.4.Ferhat ile Şirin.....	219
2.5.Romeo ile Juliet.....	220
2.6.Nasrettin Hoca.....	220
2.7..Beyazıt.....	222
2.8.Fatih Sultan Mehmet.....	223
2.9.Atatürk.....	224
2.10.Lenin.....	226
2.11.Çörçil.....	227

3.Diğer Şahıslar

3.1.Ahmet Kaya.....	229
3.2.Nâzım Hikmet.....	229
3.3.Mithat Cemal Kuntay	230
3.4.Sakıp Sabancı.....	231
3.5.Ahmet Arif.....	231
3.6.Murat Çobanoğlu	232
3.7.Aziz Nesin.....	233
3.8.Davut Suları.....	234
3.9.Michael Jackson.....	235
3.10.Wolfgang Amadeus Mozart.....	236
3.11.Nihat Erim.....	237
3.12.Süleyman Demirel.....	238
3.13.Bülent Ecevit.....	238
3.14.Murat Karayalçın.....	239
SONUÇ	240
KAYNAKÇA.....	245

KISALTMALAR CETVELİ

A.S.	:Aleyhisselâm
Bkz.	:Bakınız
c.	:Cilt
çev.	:Çeviren
haz.	:Hazırlayan
H.z.	:Hazreti
M.E.B.	:Milli Eğitim Bakanlığı
s	:Sayfa
S.	:Sayı
T.D.K.	:Türk Dil Kurumu
T.T.K.	:Türk Tarih Kurumu
Tarih?	:Tarih yok
v.b.	:Ve benzeri
Y.Ö.K.	:Yüksek Öğretim Kurumu
Yayınevi?	:Yayınevi yok
Yazar?	:Yazar adı yok

ÖNSÖZ

Şairler dili buldukları gibi kullanmazlar. Onun üzerinde düşünür ve emek sarf ederler. Duygularını, düşüncelerini, heyecanlarını, endişelerini anlatmak, tabiatı ve çevreyi yeniden ve dil ile kurabilmek için, dilin kelimeleri arasından bir seçme yaparlar. Bu seçme, sanatkârın üslûbunu oluşturur.

Her ozanımızın dili kullanma şekli farklılıklar gösterir. Kelimelerin tek başına gücü yoktur. Onları canlı kılan, onlara hayat veren ve önem kazandıran, kullanıldıkları yer ve kazandıkları anlamlardır ki, Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde bunu fazlasıyla görebiliyoruz.

Ozanlar, duygu ve düşüncelerini anlatırken, hissettikleri ve gördüklerini olduğu gibi veremezler. Buna imkân yoktur. Ancak dil ve ezgi ne kadar imkân verirse, o kadar anlatabilirler. Daha doğrusu şair konuya ve dile ne kadar hakîmse, anlatımda o kadar başarılı olur. Onlar, duygu düşüncelerini büyük bir emek ve birikimle dile getirirler. Bu nedenle ele aldıkları konular halkın duygu, düşünce ve hayatını ne kadar iyi yansıtabiliyorsa o kadar kabul görür.

Bir ozanın ele aldığı konuları incelemek, onun meseleleri idrak şeklini ve duygularını ifade yolunu bize verir. Aynı zamanda sanatkârın üslûbunu da gösterir. Toplumunu ve onun sinesinde çıkardığı ozanı anlamak için, şiirlerinin konu bakımından incelenmesi gerekir. Bu incelemeler, ozanın duygu dünyasını, dili kullanma gücünü, kültür zenginliğini, düşünce hayatını, edebî zevk ve gücünü gün ışığına çıkarır.

Ozanların en çok ele aldığı konular sosyal hayatı yansıtan konulardır. Âşık Mahzunî Şerif' de ozanlık geleneğinden gelir. Çağının meselelerini şiirlerinde cesurca ele alır. Konuları işlerken kendi tarzını yansıtır. Dil ve üslup zenginliği şiirlerinde kendini gösterir. Bu bakımdan şiirlerinde ele aldığı sosyal konular, Mahzunî' nin sazının ve sözünün gücünü gösterir.

Ozanlarımızın şiirlerinde ele aldığı sosyal konuların ve ele alınmış biçimlerinin araştırılması Türkçe' nin düşünce dünyasını yansıtmaktaki gücünü göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, toplum gerçeklerinin ozanlarımızın şiirlerinde işlenmesi, halkın nabzını tutması bakımından önemlidir. Âşık Mahzunî Şerif'in, şiirlerinde toplum gerçeklerine indiğini görebiliyoruz.

Çalışmamızda Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinin önemli bir parçası olarak gördüğümüz sosyal konuları ele aldık. Şairimizin hangi sosyal konuları ne kadar ve ne şekilde ele aldığını arama yolunu seçtik. Bunun için ozanımızın kitap haline gelmiş şiirlerinden hareket ettik. Kitap dışı kalmış şiirlerini çalışmamızın dışında tuttuk. Bunların sadece örnekleri arttıracığı kanaatinden dolayı bu yolu seçtik.

Âşık Mahzunî Şerif'in şiirleri sekiz kitapta toplanmıştır. Bu kitaplarda bulunan şiirleri okuyarak, aynı olanları ayırıp çıkardık, geriye kalan şiirlerde ozanımızın kullandığı sosyal konuları tek tek fişledik. Sonra bunları çeşitlerine göre tasnif ettik. Daha sonra teker teker inceleyerek bulgularımızı yazdık.

Birinci bölümde şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri, dili ve üslûbu, üzerinde duruldu. Şairin kullandığı yerel ifadeler, deyimler, atasözleri, söz sanatları şiirleri taranarak ve şiirlerinden örnekler verilerek işlendi. Şairin şiirlerindeki şekil özellikleri, vezin ve kâfiye yapısı, nazım birimi incelendi.

Âşık Mahzunî Şerif'in Şiirlerinde Sosyal Konular başlıklı İkinci bölümde şu konular incelenmiştir: Toplumsal Sorunlar başlığı altında, fakirlik, anarşi, gençlik, gelenek ve töre, köy-kent, ekonomi, ağalık sistemi ve toprak sorunu, güncel konular, aydın, meclis ve milletvekilleri, gurbet ve işçi sorunları, sosyal sınıflar incelendi. Şairimizin şiirlerindeki kadın ve aile ile ilgili konular işlendi. Din ve Tasavvuf başlığı altında, birinci kısımda (Dini Unsurlar), Allah, melekler, kitaplar, ayet, hadis, besmele, kelime-i şahadet, peygamberler, kaza ve kader, Kâbe, namaz, abdest, ezan, ibadet yerleri, bayram, kurban, oruç, Cennet ve Cehennem, ölüm, tenasüh (ruh göçü)

konuları işlendi. İkinci kısımda (Tasavvuf Unsurlar), cahil, çile, dost, hikmet, meclis, ilim, din adamı, kul, tuba ağacı, kâmil, abdal, kırklar, sofı, pir-mürşid, dört kapı-kırk makam, dar kavramı, mehdi, cihad konular incelendi. Alevîlik ve Bektaşîlik başlığı altında ise, Ehl-i Beyt sevgisi, Hz. Hüseyin ve Kerbelâ şehitleri, Alevîliğe yöneltilmiş sözlere tepki, Alevîlerde memleket ve insan sevgisi, Alevîlerde Türkçe sevgisi konuları işlendi. Siyasi ve İdeolojik Şiirler başlığı altında, demokrasi ve cumhuriyet, Atatürkçülük, laiklik, sosyalizm ve komünizm konuları işlendi. Şahıslar başlığı altında konular üç kısım halinde ele alındı. Birinci kısımda, ozanımızın şiirlerinde geçen peygamberler ve tasavvufî şiir yazan şair ve düşünürler; ikinci kısımda tarihi ve efsanevî şahıslar ve üçüncü kısımda diğer şahıslar başlığı altında ozanımızın şiirlerinde adı geçen kişiler işlendi.

Tez çalışmamda katkılarından dolayı, Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya, Prof. Dr. Alparslan Açıkgeç'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca, tezimin her safhasında yardımlarından istifade ettiğim tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Hüseyin Özcan' a, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aynur İnce
Kadıköy,2004

I.BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN HAYATI, ŞİİRLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

3. HAKKINDA SÖYLENENLER

4. ESERLERİ

4.1. DİLİ VE ÜSLÛBU

4.1.1. Yerel İfadeler

4.1.2. Deyimler

4.1.3. Atasözleri

4.1.4. Kullandığı Sanatlar

4.2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

4.2.1. Vezin

4.2.2. Kâfiye Yapısı

4.2.3. Nazım Birimi

GİRİŞ

I. BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

Türk Halk Edebiyatı'nın değerli ozanı Âşık Mahzunî Şerif, 17 Kasım 1939'da Kahramanmaraş'ın, Afşin Kazası'nın, Berçenek Köyü'nde doğdu. Asıl ismi Şeref Cırık olan ozanımızın babası Zeynel Bey, annesi Döndü Hanım'dır. Ailesi Barginekli Ağuçhan Türkmenlerindedir.

Köyünde okul olmadığı için, Elbistan'ın Alembey Köyü'nde bulunan Hacı Lütfü Efendi'nin açtığı Hafızlık Kur'an kursuna gönderilen ozanımız, köyünde ilkokul açılması üzerine öğrenimine ailesinin yanında devam etmiş ve normal süresinde tamamlamıştır. Âşık Mahzunî Şerif daha sonra Mersin Astsubay Okulu'na gitmiş ve 1960 yılında Ankara Ordonat Tekniker Okulu'nu bitirmiştir. Saz çalmayı 1955–1956 yıllarında okuldayken (amcası Âşık Fezâlî (Behlül) Baba'dan) öğrenmiştir. Aynı yıllarda dayısının kızı Emine Hanım'la evli olan ozanımızın bu evliliğinden bir kızı olmuştur. Annesinin ve babasının ısrarıyla imam nikâhı ile evlendiği eşinden yine aynı yıllarda ayrılmıştır. Gitgide kendini sazına veren ozanımız bir süre sonra askeri okuldan ayrılmıştır.

Âşık Mahzunî Şerif 1961 yılından itibaren plak ve kaset yapmaya başlamış ve yüzlerce çalışmaya imza atmıştır.

Yurt içinde ve yurt dışında verdiği konserler ile çıkardığı plakları nedeniyle, 1969 yılından itibaren hapislik dönemleri başlamıştır.

Âşık Mahzunî Şerif; Yunus Emre, Şah Hatayî, Pir Sultan, Kul Himmet, Köroğlu, Karacaoğlu, Dadaloğlu, Âşık Veysel gibi halk ozanlarımızın yanı sıra Nâzım Hikmet, Ahmet Arif, Enver Gökçe, Hasan Hüseyin, Cahit Külebi gibi çağdaş şairlerimizden de etkilenmiştir.

Geçmişinde yapılan zulüm ve adaletsizliğe kin beslememiş, ‘yezit’ sözcüğünü yalnız Hz. Hüseyin’i şehit eden zalim için kullanmış ve hiçbir Sünnî dostuna ‘yezit’ yakıştırmamasını reva görmemiştir. (Zaman 2000:41)

Âşık Mahzunî Şerif üç kez evlenmiş (Emine, Suna, Fatma Hanımlar) ve bu evliliklerinden sekiz tane çocuğu olmuştur.

Hayatının son döneminde sağlık sorunları yaşayan Âşık Mahzunî Şerif, 17 Mayıs 2002’de Almanya’da Köln-Porz am Rhein Hastanesi’nde sabaha karşı saat 5 sıralarında vefat etmiştir. 19 Mayıs 2002’de Nevşehir Hacıbektaş İlçesi’nde toprağa verilmiştir.

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Âşık Mahzunî Şerif 12 Ekim 1973’te yapılan bir mülâkatta edebî görüşlerini şöyle dile getirmektedir:

“Geçmişteki ozanları, bir bir inceledim. Kendime yol gösterici, eylem kılavuzu olarak seçtiğim Ozan Pir Sultan Abdal oldu. Ses olarak da etkilendiğim Davut Sularî’dir. Toprak çocuğuyuz, toprağa karşı büyük özlemimiz vardır. Bunu da en iyi dile getiren Veysel Baba idi. Belirli bir derecede onun da etkisinde kaldım. Davut Sularî’den esinlendiğim sese,

Âşık Veysel mülayimliğini kattım. Düşün felsefemi de yukarıda belirttiğim gibi Pir Sultan Abdal'dan aldım... Ve şunu anladım. O güne kadar halk ozanlığı sürekli olarak istismar edilmişti. Halk şiir geleneği, gül, bülbül, çiçek edebiyatı ile uyutma perhizi olarak kullanılmıştı. İlk amacım bugüne kadar süre gelen bu kalıpları kırıp, yıkmak oldu.”(Yağız 1999:12-13)

Âşık Mahzunî Şerif, karşılaştığı olayları koşullar ne olursa olsun hemen şiire dönüştürebilmektedir. Şifahî olarak söylediği şiirlerinin yanında, üzerinde düşünerek yazdığı şiirleri de vardır.

Ozanımız halkın müziğine kendi sözlerini uygulayarak ve ufak tefek düzeltmeler yaparak, eserlerini oluşturur.

Âşık Mahzunî Şerif, bir ozanın nasıl olması gerektiğini yine ‘Ozan’ isimli şiirinde şöyle dile getirir.

Eller bağlamasın zalime karşı
Sazından düşmesin sevginin marşı
Demesinler bu ne perhiz ne turşu
Bildiğini doğru sermeli ozan (Çankaya 2002:101)

Âşık Mahzunî Şerif yaşadığı dönemin toplumsal sorunlarını, savaşları, sınıf ayrımcılığını kınayan, barışı destekleyen, insan sevgisini her şeyin üstünde tutan, gericiliği ve yobazlığı en büyük tehlike olarak gören, çağdaş olanı benimseyen, şiirleriyle toplumu ve gençleri uyaran, birlik ve beraberlik çağrısında bulunan, yüreğini sevgiyle halkına açan değerli bir ozandır.

Âşık Mahzunî Şerif hayatı boyunca cumhuriyetçi, lâik parlamenter yapının savunucusu olmuştur. Atatürk sevgisi, geldiği ailede var olan Muhammed, Ali, Hacı Bektâş Veli ve On İki İmam'a bağlılığıyla bütünleşir ve mısralarında vücud bulur.

Ozanımız, serbest şiir hakkındaki fikirlerini yazdığı ‘Niçin Serbest Şiir?’ (Şerif 1994:7–10) isimli yazısında ve ‘Bir Şiirin Öyküsü’ (Şerif 2000:84) başlıklı şiirinde; serbest şiir tarzında neden yazdığını uzun uzun anlatır. Özellikle, yazısında eski tarz şiir geleneği diye adlandırdığı kâfiyeli ve ölçülü şiir ile serbest şiiri karşılaştırır. Ozanımıza göre serbest şiir, şiir tarzının gelişmiş şeklidir.

3. HAKKINDA SÖYLENENLER

Ozanımız hakkında Âşık Süleyman Temeltaş şu mısraları söylemiştir:

Mahzun olma ey dost, sen bir Şerif’ sin

Sazınla sözünle sen bir arıfsin

Mızrabın güzeldir dilde zarıfsin

Ozan Süleyman’dan sana selam var (Yağız 1999:33)

Fakir Baykurt ise, Âşık Veysel’in ardından “Halk şiiri ölüyor artık! Veysel’den sonra bu iş biter.” diyenlere, Âşık Mahzunî Şerif’i işaret eder ve halk ozanlığının hiçbir zaman ölmeyeceğini söyler. (Yağız 1999:53)

Süleyman Yağız, “İşte Bizim Mahzunî” isimli eserinde şöyle yazar:

“Mahzunî sığlıktan uzak, çok zengin bir şiir dünyasına sahiptir. Onun dizelerinde aşk vardır, meşk vardır; korkusuzluk vardır, korku vardır; kuşku vardır, tekke vardır; Allah vardır, bir görünmez plan, planlar vardır; yangın vardır, su vardır; üzüncü vardır, sevinç vardır; kısacası olmayan şey yoktur. Mahzunî hayatı, kaç açısı varsa, hepsiyle ayrı ayrı görmeye çalışmaktadır.” (Yağız 1999:206)

Battal Pehlivan ise ozanımız için şu sözleri söyler:

“Mahzunî'nin en önemli özelliği, yaşamı, en ince ayrıntısına kadar algılaması ve şiirlerini de bu doğrultuda dokumasıdır.”(Yağız 1999:207)

Eşi Fatma Hanım ise, ozanımız için şunları söylemiştir:

“Optimistti; savaşı, kavgayı sevmezdi, felâket bir vatanseverdi. Hemen hemen bütün ülkeleri gezdi, ama kendi ülkesine aşıkı. Maddiyata önem vermezdi, varlıklı olmak için değil var olmak için çalıştı. Kendisini çok yıprattı. Doğurganlığın özelliğine çok önem verirdi. Benim için, beni çocuklarım üzmesin diye, ölümünden önce 12 kıtalık bir şiir yazdı. Doğum günlerinde şiir hediye etmeyi çok sevdi.

Anne dediğin benim eşim
Ömrüme doğan en son güneşim
Sakın ola kırmayasın Ali'm

Cahilleri sevmezdi. “İnsanlar benim mezarıma gelip el açıp dilek tutuyorsa, demek ki; ben hiçbir şey verememişim” derdi.

Gece birden uyanırdı. Kulağına müzik geldi derdi. Onu bestelerdi. Konuşurken birden kaybolur, şiir yazar gelirdi. Düzetmeleri, eleştirilerimi dikkate alırdı. İsmi gizli tuttuğu şiirleri de var. Şiirin içinde Âşık Mahzunî yazar. İçinde Fatma yazan şiirleri vardı.”(Bu metin 28.03.2005’de kendisiyle yaptığımız mülakattan alınmıştır.)

Oğlu Ali ise, babasını şöyle anlatır:

“Mahzunî Şerif gibi birinin oğlu olmak çok az insana nasip olacak bir hazinedir. Bilginin zenginliğini, erdemin yüceliğini, insan olmanın güzelliğini bu hazine sayesinde görmüşümdür. Demokrat, ilerici, aydın, öğretici ve adaletli düşünce yapısı bizlerin sahip olabileceği en büyük zenginliktir, diye düşünüyorum.” (Kaya 2002:58)

Dostu A. İhsan Aktaş ozanımız için, hiçbir politik kurumun ya da kişinin körü körüne savunucusu olmadığını belirterek; Atatürk yolunda ve ülkesinin bütünlüğü noktasında milliyetçi; peygamber ve velileri anlatırken gerçekçi olduğunu vurgular. Ozanımızın daima çalışandan ve haklıdan yana olduğunu söyleyerek, duygulu, sevdalı kısaca tam bir Anadolu insanı olduğunu belirtir.

“Bir bakarsınız Pir Sultan olmuş, zalime, sömürene, soyanlara karşı sızıyla sözüyle savaşmış; bir bakarsınız Karacaoğlan gibi aşktan ve sevgiden söz etmiştir. Gün olur Nât-ı Ali okurdu. Nesimî gibi... Gün olurdu Dertli’leşir, Emrah’laşır, Yunus’laşır. Ama o her zaman Mahzunî idi...”
(Aktaş 2002:248–249)

4. ESERLERİ

Âşık Mahzunî Şerif’in şiirleri, sekiz kitapta toplanmıştır.

1-YAĞIZ, Süleyman: 1976, Berçenekli Âşık Mahzunî, May Yayınları, İstanbul

2-PEHLİVAN, Battal: 1985, Dom Dom Kurşunu, İstanbul

3-ÇANKAYA, İslam: 1994, Mahzunî Şerif Seçme Şiirler, Prospero Yayınları, Ankara

4-ŞERİF, Mahzunî: 1994, Gümüş Yelek, Yayınevi yok, Ankara

5-YAĞIZ, Süleyman: 1999, İşte Bizim Mahzunî, Hasat Yayınları, İstanbul

6-ZAMAN, Süleyman: 2000, Mahzunî i Şerif Yaşamı, Dünya Görüşü, Şiirleri, Toros Matbaacılık, Ankara

7-AKTAŞ, A. İhsan: 2002, Anadolu'yu Kucaklayan Ozan, Baran Ofset, Ankara

8-ÇANKAYA, İslam: 2002, Âşık Mahzunî Şerif -Dolunaya Tül Düştü- Şiirler, Sanat Yapıtları, Ankara

“Mahzunî Şerif 2000- Gümüş Yelek” isimli şiir kitabını, ozanımız kendisi kaleme almış ve şiir hakkındaki düşüncelerini bu kitapta açıklamıştır.

Ozanımızın eşi Fatma Hanım, Âşık Mahzunî Şerif'in dünya görüşünü aktardığı 600 sayfalık bir kitap hazırladığını ancak, bu kitabın yarım kalan yerleri olduğunu bildirir. Ozanımızın, Kur'an-ı Kerim'i tercüme edip, saz ile bestelemeye çalıştığını ancak, bazı tepkilerden çekindiği için vazgeçtiğini yine, eşi Fatma Hanım'dan öğreniyoruz. Ozanımız duygu ve düşüncelerini sazının yanı sıra, kalemiyle de dile getirerek Milliyet, Meydan, Anadolu'nun Sesi, Pir Sultan, Hacı Bektâş, Kızıldeli, Ozanca gibi dergi ve gazetelerde uzun yıllar yazılar yazmıştır.

Âşık Mahzunî Şerif'in, “Yörep Köyün Kazım'ı” ve “Tezeğin Tohumu” isimli romanları olduğunu, fakat bir tutuklanma sırasında kaybolduğunu eşinden öğreniyoruz.

Âşık Mahzunî Şerif'in, yayınlanmış birçok kaseti vardır. Bazılarının isimleri şöyledir:

“Abur Cubur Adam, Adam Olmak Dile Kolay, Barışak, Beni Ben Yaratmadım, Berçenek'ten Yaya Geldim, Bu Sene Böyle Oldu, Buldular Beni, Cafer, Canım Kardeşim, Dargın Mahkûm, Doksan Yaşlı Kız Verirler, Dom Dom Kurşunu, Dumanlı Başım, Dumanlı Dumanlı, Dünya Dedikleri, Eroinci Bekir, Ekmek Kölesi, Fadimem, Geçmiyor Günlerim, Giden Bahar, Gül Yüzlüm, Kutsal Özlem, Maraş Dramı, Nem Kaldı, Sarhoş, Yaz Baharım Döndü Kışa, İşte Gidiyorum Çeşmi Siyahım, Yuh Yuh, Zincirli Vize, Veli Hoca, Gol Gol, Ben Alevî Olmam Ki, Yara

Yara, Mamudo Kurban, Demi Demi, Zevzek, Barışa Çağrı, Acı Günlerim, Prangalar, Fırıldak Adam”

4.1. DİLİ VE ÜSLÛBU

Âşık Mahzunî Şerif şiiirlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Ozanlık geleneğine bağlı olarak, zaman zaman yetişmiş olduğu yörenin kelimelerini şiiirlerinde görsek, ozanımızın kendini geliştirdiği ve öğrenim gördüğü şiiirlerindeki üslûbundan anlaşılmaktadır.

Ozanımızın kullandığı söz sanatları ve deyimler, şiiirlerine anlam yoğunluğu kazandırmıştır.

4.1.1. Yerel İfadeler

Ozanımızın edebî kişiliğini ele aldığımız bölümde, kendi kaleminden ifade ettiği fikirlerini hatırlayacak olursak; halka inmeyi ve onun sıkıntılarını şiiirlerinde aktarmayı kendisine gaye edinmişti. Ozanımız halkın sorunlarını dile getirirken, yine halkın ifadelerini şiiirlerinde kullanmaya çalıştığını görebiliyoruz ve şu sonuca varıyoruz; Âşık Mahzunî Şerif şiiirlerinde halkın ifadelerini kullanmıştır.

“Höpledi, çöpledi, ıradı, gaygu, cici bici, aha geldim, Kömsük, yutmuş kalayı, ırcık (renk), naçar, kuru çene, emmi, varısa (varsa), yıldızınan, avare, sağıtmak (tedavi etmek), çatmak (kavga etmek), melül melül bakmak, şer (düşmanlık), yıkık yuva, kuru soğan yağsız aşım, Allah aşkına merhem çalmak, vebal, çağlamak (ağlamak, coşmak), gömemiyom, öbür dünya, bacı, çalam, merva

türedi, zevzek, yuh yuh, önu tufan olmak, oy babo oy oy, vay babo vay vay, marazı olmak, nem (neyim), gayrı, ettiğine pişman çıkmak, avcı vurmuş maral, n' olur, hayal kapılarında çok plav yemek, iki cihan üfürük olsa sönmemek, avrat, ar, bühtan (iftira), cevreylemek (zulüm etmek), düven, erk (iktidar), erkân, eşeden (kapıdan), firezi (ekin), fücur (günah), himar (eşek), höllük, ılgıt (yavaş), ıra (karakter), ırgat (tarım işçisi), ikrar, kefer (kâfir), ker (sağır), kirman (kale), pankonat, mangır, mişman, sulbine (nesline), tebelleş, tevellüt, yunmak, çığırtkan, dirgen, anadut, ciger, kulaç çılıntısı, yalan atmak, teker, yen, ığlamak, ha gayret, zom olmak, zil zurna, hurda haş, apak, gıcık kancık, ceğiz (çeyiz)" gibi ifadeleri ozanımızın şiirlerinde görebiliyoruz.

4.1.2. Deyimler

Deyim, birden çok sözcüğün sözlük anlamı dışında bir anlama gelecek biçimde kalıplaşmasıyla oluşan söz öbeğine verilen addır. (Çakırcıoğlu 2003:3)

Ozanımız Mahzunî Şerif'in şiirlerinde deyimler sıkça kullanılmıştır. Özellikle hicivli şiirlerinde anlatımını güçlendirmek için deyimlerden yararlanmışır. Ozanımızın şiirlerinde kullandığı deyimlerin başlıcaları şöyledir:

Yel olmak, düğün tutmak, toz etmek, hatır sormak, kafası kızmak, başına tebelleş olmak, boynu bükük kalmak, boyun bükmek, hatır kırmak, kafa çekmek, zevke dalmak, boş vermek, boyun eğmek, adam olmak, gece pazarında gündüz satmak, bu ne perhiz bu ne turşu, akıl vermek, canı sağ olmak, yürek dağlamak, derman olmak, gözyaşı dökmek, çileye batmak, cana kıymak, gözü kararmak, gam yemek, yırtık bağır, açık baş, kara yazı, çile çekmek, kel başa koca tarak taramak, vicdan bakkalı, hak pazarı, insan tartacak terazi olmak, bereket dökmek, halden bilmek, kulak çınlamak, büyük dinlemek, beli bükülmek, mektup salmak, dostların çekilmesi, gam tarlasına dert kasavet ekme, umuda yeni fidan dikmek, mektup

atmak, kuzular ağlar, yüreğin yanması, bağıın sızlaması, iki gözlü, abur cubur, beli bükülmek, ayak kesmek, akılsız baş, bir dikili taş, eski dost, asker getirmek, dosta götürmek, boyun bükmek, zevke dalmak, hak bilmek, gözlerinde yaş kalmak, gözlerinden yaş dökülmek, dost ocağı, yuva dağıtmak, işi paklamak, boyun burmak, zalimin zulmü, kötü söz, gözüün yaşına bakmamak, taşlamak, deri yüzmek, sevdanın çırası, bağıında yanmak, dosta yanmak, akli eslik olmak, kendini bilmek, feleğin nazını çekmek, azı çok göstermek, ciğeri parçalanmak.

4.1.3. Atasözleri

Halk arasında süregelen ve halkın yaşantısını değışmez yargılara bağlayarak öğütleyici bir biçimde belirten kısa, kalıplaşmış sözlere atasözü denir. (Çakırcıoğlu 2001:6) Halk edebiyatı ürünleri, en eski atalarımızdan beri süzüle süzüle, ince bir zevk, zekâ ve hayat felsefesiyle örülerek günümüze kadar gelmiştir. (Dilçin 2000:33) Halk ozanlarımızın şiirlerinde atasözlerimizin ince bir dokuyla sezdirilerek verildiğini görüyoruz ki, Âşık Mahzunî Şerif'te şiirlerinde bu dil zenginliğimizi kullanmıştır. Ozanımızın şiirlerinde kullandığı atasözleri şöyledir:

Atı alan Üsküdar'ı geçti. (Şerif 1994:114)

Akılsız kafaya öğüt çok olur. (Çankaya 1994:27)

At ölünce meydan kalı, yiğit ölünce. (Zaman 2000:296)

Bir deli bir taş atsa. (Zaman 2000:243)

Bu devran kimseye baki değildir. (Zaman 2000:61)

Cahiller Kâmilin sözünden bilmez. (Çankaya 1994:33)

Çalış terin ile bostan bitir. (Zaman 2000:81)

İlmin dillerinden cahil bilir mi? (Zaman 2000:101)

İnsan ol da ilme eğil. (Zaman 2000:221)

Kul hakkı dünyaya değer. (Zaman 2000:312)

Ne ekersen onu biçersin. (Çankaya 1994:31)

Su altında saman yürütmek.(Çankaya1994:12)

Su testisi suyolunda kırılır. (Zaman 2000:386)

Zulüm ile abâd olan zalimler ettiğini bulur. (Zaman 2000:308)

El davulu çalmak dile kolaydır. (Yağız 1999:79)

4.1.4. Kullandığı Sanatlar

Âşık Mahzunî Şerif Türkçe'nin imkânlarını şiir dili içinde geniş şekilde kullanmış bir ozanıdır. Onun şiirlerinde vezin ve kâfiyenin sağladığı dış ahenk kadar kelimelerini ustaca seçip kullanmasından doğan bir iç güzellik de vardır.

Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde coşkulu bir ruh hali kendini gösterir. Duygu ve düşünceleri şiirlerinde samimi ve içten kelimelerle ifadesini bulur.

Ozanımız ruh halini, düşüncelerini, çevresinde kendisini etkileyen varlık ya da hadiseleri, bunlardan duyduğu his ve heyecanları ifade ederken, farkında olmadan edebî sanatlardan yararlanır. Edebî sanatları şiirin dokusuna işlerken de en az vezin ve kâfiye de olduğu kadar başarılıdır.

Buğulu gözlerinde keder yüzüyor

Tanımadığım ay buluda saklanmış

Gönül kuşun şimdi nerde geziyor

Korkarım ki bir çalıda saklanmış (Çankaya 2002:9)

“Keder”in yüzmesi, “ay”ın saklanması ve “gönül kuşu”nun gezmesi söyleyişlerinde teşhis sanatı yapmıştır. Burada geçen kavramlar canlıymış gibi düşünülerek ifade edilmiştir. Teşhis sanatı, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstererek yapılır. (Dilçin 2004:419)

İnsan fark etmez mi doluyla boşu
 Teraziye koysun kötüyle hoşu
 Uçtu gökyüzünde adalet kuşu
 Geldi en çamurlu yere tutuldu (Çankaya 2002:10)

“Dolu” ile “boş”; “kötü” ile “hoş” birbirine zıt anlamlı kelimelerdir. Aralarında bu bağlamda ilgi kurarak tezat sanatı yapılmıştır. Tezat, burada görüldüğü gibi, iki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine zıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söyleme sanatıdır.

Felek ile de şu dünyayı bölüştük
 Saray aldı Han'ı bana bıraktı
Karış karış yeryüzünde dolaştık
 Zevki aldı derdi bana bıraktı (Zaman 2000:421)

Ozanımız bu dörtlükte altı çizili dizelerde mübalağa sanatı yapmıştır. Mübalağa sanatı, bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla sözü abartılı anlatmaktır.

Nehir aldı yayla aldı dağ aldı
 Mor sümbüllü bahçe aldı bağ aldı
 Taksim ettik her hissedenden çok aldı
 Hile etti az'ı Mahzunî 'ye bıraktı (Zaman 2000:421)

“Nehir”, “dağ”, “bahçe”, “bağ” kelimeleri arasındaki ilgiden yararlanan ozanımız, tenasüp sanatı yapmıştır. Tenasüp, aralarında türlü ilgiler bulunan en az iki sözcüğün bir dize ya da beyit içinde kullanma sanatıdır.

İsa Meryem'e mi kalmış
Musa asadan ne bulmuş
Süleyman bir sultan olmuş
 Boşu boşuna, boşu boşuna (Zaman 2000:92)

“Hz.İsa”, “Hz.Meryem”, “Hz.Musa”, “Hz.Süleyman” söyleyişlerinde telmih sanatı vardır. Telmih sanatı, geçmişteki bir olaya, tanınmış bir kişiye, yaygın bir söze işaret ederek, hatırlatmaya denir. Âşık Mahzunî Şerif şiirlerinde Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı gibi halk edebiyatının önde gelen kahramanlarına; Yunus, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî ve Âşık Veysel gibi önemli şahıslara; peygamberlere telmihte bulunmuştur.

Garip bülbül vazgelir mi yurdundan
 Kimse bilmez âşıkların derdinden
 Bir gün ağlarsınız O’nun ardından
 Bizim Mahzunî Şerif’i vuranlar vah vah (Yağız 1999:95)

“Garip bülbül vazgelir mi yurdundan” dizesinde istifham sanatı bulunmaktadır. Bu dizede, ozanımız soru yoluyla ifadeyi güçlendirmiştir. İstifham, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için, sözü soru biçiminde söyleme sanatıdır.

Kimi yanar kimi söner
Kimi iner kimi biner
 Saraylar virana döner
Boştan boşa dura dura (Zaman 2000:199)

“Kimi”, “boş”, dur” kelimelerinin yinelenmesiyle tekrar sanatı yapılmıştır. Tekrar sanatı, sözün etkisini güçlendirmek amacıyla sözcük ya da söz guruplarının arka arkaya tekrarıyla yapılır.

Ey doktor bana acıma
 Elin vurma ilacıma
 Ak düştü siyah saçıma
 İhtiyar oldum, ihtiyar oldum (Yağız 1999:105)

Dörtlükte “ey” seslenişiyle nida sanatı yapılmıştır. Nida, şairin duygulanması ve heyecanlanması sonucunda “ey, hey” gibi ünlemlerle seslenmesi ile yapılan sanata denir.

Mahzunî der utanmazlar
 Bizleri adam sanmazlar
Tepemizdeki cambazlar
 Ettiğiniz yemin nerde (Zaman 2000:230)

“Tepemizdeki cambazlar” ifadesiyle mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır. Bu, bir sözü gerçek anlamının dışında ve benzetme amacı gütmeyen kullanma sanatıdır.

Mahzunî elbette bu handa kalmam
 Gelip gitmelikten usanmam yılmam
 Kimseye bilinen misafir olmam
 Kalırsam bilimle fenle gelirim (Çankaya 2002:11)

“Han” kelimesinde açık istiare sanatı vardır. Bu sanat, benzetme öğelerinden yalnız benzetme ile yapılır.

Deli gönlüm aktı gitti engine
 Çok boyandım çok çiçekler rengine
 Bir Mahzunî demiş oldum kendime
 Olmaz olsun atamadım ben beni (Zaman 2000:402)

“Gönlüm aktı gitti engine” kapalı istiare sanatı yapılmıştır. Bu sanat, benzetme öğelerinden yalnız benzetilenle yapılır.

Bir yol ki belini bükmüş gidiyor
 Bir mevsim ki gazel dökmüş gidiyor
 Bir Mahzunî göçün çekmiş gidiyor
 Daha gelir mi ki merakındayım (Çankaya 2002:15)

“Yol” ve “mevsim” kelimelerinde tevriye sanatı yapılarak anlatım güçlendirilmiştir. Tevriye, iki veya ikiden fazla anlamı olan bir kelimenin bir mısra veya beyit içinde yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetme sanatıdır.

Kör olası şu dünyada
Erkek yolcu, kadın yoldur
Nazenin bir bahçe imiş
Erkek bülbül, kadın güldür (Çankaya 1994:37)

Dörtlükte sehl-i mümteni sanatı vardır. Sehl-i mümteni, ilk bakışta kolay gibi görünen, ama taklit edilmeye kalkıldığında benzeri meydana getirilemeyen eserler için kullanılır.(Kocakaplan 1992:121)

Boşuna mı neler çektim
Boşuna mı boyun büktüm
Bir bahçeye fidan diktim
Erkek fidan kadın daldır (Çankaya 1994:37)

“Fidan” kelimesinde istihdam sanatı vardır. İstihdam sanatı, bir sözcük ya da deyim, hem gerçek, hem de mecazlı anlamıyla kullanılmaktır.

Su akar deryaya varır
Derya damlayı çıkarır
Gökyüzünde yağmur olur
Damlaları boşu boşuna (Zaman 2000:92)

“Su”, ”derya”, “damla”, “yağmur” kelimeleri kullanılarak leff ü neşr sanatı yapılmıştır. Bu sanat, genellikle bir beyit içinde, birinci dizede en az iki şeyi söyleyip, ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşılıkları vermektir.

Mahzunî denilen bir adam varmış

Gömlek değil vücudunu dert sarmış

Yüz rengimde sakallarım sarsarmış

Niye göz pınarım mor meyhaneci (Çankaya 2002:43)

Altı çizili ifadelerde tecahül-i arif sanatı yapılmıştır. Tecahül-i arif sanatı, bilinen bir gerçeği, bir noktaya dayanarak bilmiyormuş gibi söylemeye denir.

Dünyada pay olmuş tavşana pazı

Aslana çarçakal, kurtlara kuzu

Mahzunî'ye derdi, Şerif'e sazi

Parmakları tele ne güzel uymuş (Aktaş 2002:34)

Âşık Mahzunî Şerif kendisinden başkası (üçüncü şahıs) gibi söz ederek, tecrit sanatı yapmıştır. Ozanımızın şiiirlerinde bu sanatı çokça kullandığını görüyoruz.

Dön Mehmet, dön Ahmet dön...

Ayşe dön, Fatma dön, emmi dön,

Dön Anadolu'ya... (Aktaş2002:49)

Âşık Mahzunî Şerif, bu şiiirinde kat' sanatı yapmıştır. Kat' sanatı, sözün etkisini artırmak amacıyla, arkası kendiliğinden anlaşılacağı ve susmanın söylemekten etkili olacağı bir noktada kesilmesidir.

Kimi sarhoş olmuş gezer dolaşır

Kimi arı gibi konar çalışır

Kimi matem eder kimi gülüşür

Eli kolu bağlı duranlar vah vah (Zaman 2000:95)

Mahzunî damlaydı bir sel ettiler

Seli coşa coşa bir göl ettiler

Bilmediğim bağda bülbül ettiler

Gayrı karga gibi ötsem olmuyor (Zaman 2000:115)

Mevlâ gül diyerek iki göz vermiş

Bilmem ağlasam mı? Ağlamazsam mı?

Dura dura bir sel oldum erenler

Bilsem çağlasam mı? Çağlamasam mı? (Zaman 2000:73)

Mısralarında benzetme sanatı yapılmıştır. Bu sanat, sözü daha etkili söylemek için, aralarında çeşitli ilgiler bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı, daha güçlü olana benzetmeyle yapılır.

Bir deli bir taş atarsa

Bir deryayı bulandırır

Bir delinin bir tek taşı

Bin akıllı dolandırır (Zaman 2000:243)

Âşık Mahzunî Şerif şiirlerinde anlatımı güçlendirmek için atasözlerinden yararlanmışır. Söylenen bir düşünceyi benimseterek, pekiştirmek amacıyla söze bir atasözü ya da atasözü değerinde bir söz eklemeye irsal-i mesel sanatı denir.

Âşık Mahzunî Şerif ‘akrostiş’ sanatını kullanarak da şiir yazmıştır. Bu sanatta her dizenin ilk harfi, yukarıdan aşağıya doğru okununca bir ad çıkacak şekilde düzenlenir. Bu şekilde yazılan şiirlerine örnek olarak, ozanımızın “Ali” isimli şiirini verebiliriz. Bu şiirin ilk harflerini sırayla okuyunca, “Ali İhsan Aktaş Dostuma Mahzuni Borcu” sözleriyle karşılaşırız.

4.2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

4.2.1. Vezin

Âşık Mahzunî Şerif şiirlerinde, halk ozanı geleneğinden giderek hece veznini kullanmıştır. Ancak ozanımızın, ‘Gümüş Yelek’ isimli şiir kitabında, serbest vezinle yazdığı şiirleri de vardır.

Ozanımız, hece ile yazdığı şiirlerinde genel olarak, beşli, yedili, sekizli, onbirli, onbeşli vezinleri kullanmıştır.

Beşli hece ölçüsü ile yazdığı şiirlerine örnek olarak, aşağıdaki dizelerini verebiliriz.

Divane gönlüm
 Biçare gönlüm
 Budala gönlüm (Yağız 1999:135)

Bu hece ölçüsünü, daha ziyade, ozanımızın ilk yazdığı şiirlerinde görüyoruz.

Yedili hece ölçüsünü, yine ozanımızın şiirlerinde sık olmamakla beraber görebiliyoruz. Bu ölçüye şu dizeleri örnek olarak verebiliriz:

Duyun insanlar duyun
 Satılıyor Berçenek
 Berçenek benim köyüm
 Satılıyor Berçenek (Yağız 1999:114)

Sekizli hece ölçüsü, onbirli hece ölçüsünden sonra, ozanımızın en sık kullandığı vezindir. Örnek olarak şu dizeleri verebiliriz:

Bitmiyor gönlümün yası
 Dünya yalancı dünyası
 Yaram Kerbelâ yarası
 Yaralarım, yaralarım (Yağız 1999:83)

Şairimiz, en çok Onbirli hece ölçüsünü kullanmıştır. Bu kalıba şu örneği verebiliriz:

Gel beni taşlama ey insanoğlu
 Yüzsünüz derimi yine dönemem
 Sevdanın çırası yanar bağrımda
 İki cihan üfürük olsa sönemem (Yağız 1999:66)

Şairimizin şiirlerinde sık olmamakla beraber, Onbeşli hece ölçüsünü de görebiliyoruz. Bilhassa uzun dizelerde bu kalıbı kullanmıştır. Bu vezne şu örneği verebiliriz:

Göklerden yasalar yağdı fermanı hak adına
 Çok masuman serden oldu, hakkı ilhak adına
 Bir ulu millet utandı birkaç yavşak adına
 Eşkuya kondu sineme, eski zillet deyip (Çankaya 2002:133)

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif “Gümüş Yelek” şiir kitabındaki şiirleri hariç, hep hece vezni ile şiirlerini yazmıştır. Şairimiz şiirlerinde beşli, yedili, sekizli, onbirli, onbeşli vezinleri kullanmıştır.

4.2.2. Kâfiye Yapısı

Halk ozanlığı geleneğinden gelen şairimiz, şiirlerinde sıkça yarım kâfiyeyi kullanmıştır. Aşağıdaki dörtlükte, “düş-, şaş-, piş-” köklerine bakacak olursak, ‘ş’ seslerinde yarım kâfiye yapıldığını görürüz.

Yolunu yolsuza düşürmeye gör
 Bir defa dünyada şaşırma gör
 Altın kapta bakır pişirmeye gör
 Gör efendim işte, göründe görün(Yağız 1976:107)

Ozanımızın sıklıkla kullandığı kâfiye çeşitlerinden biride tam kâfiyedir. Bu kâfiye çeşidine şu örneği verebiliriz:

Seni yakan usta beni de yaktı
 Külümü süsleyip bana bıraktı
 Derbeder ol diye bir şöhret taktı
 Şükür sen ölmeden öldün Yunusum (Çankaya 2002:14)

“Dolunaya Tül Düştü” kitabındaki şiirleri başta olmak üzere ozanımızın, hayatının doruk noktasında yazdığı şiirlerinde zengin kâfiyeyi ustaca kullandığını görüyoruz.

Bizdeki yürekler başka yürekler
 Günümüz geliyor tuzlu çörekler
 Senin sofrandaki ballar börekler
 Ömür boyu zehir zıkkım bizim be (Zaman 2000:88)

Ozanımız olgunluk dönemi şiirlerinde, tunç kâfiyeyi oldukça başarılı kullanmıştır.

Acılar ensemden çekmez elini
 Son düştüğüm selin girdabındayım
 İncittim galiba dostun telini
 Şimdi gönül alma sevdasındayım. (Çankaya 2002:15)

Şairimiz, tunc kâfiyeyi, “sen / bilsen / esen “ (Çankaya 2002:27);
 “eşi/kardeşi/beşi” (Çankaya 2002:27) gibi bir çok yerde kullanmıştır. Diğer bir örnek
 şöyledir:

Solmak reva mıdır bu kadar erken,
 Göl kurudu yağmur yağacak derken
 Güzeller gözümde geçip giderken
 Anlaşıldı sona kaldı nazlı yar. (Çankaya 2002:17)

Ozanımız şiiirlerinde çok geniş ve başarılı olarak redifleri kullanmıştır.

Bir yol ki belini bükmüş gidiyor
 Bir mevsim ki gazel dökmüş gidiyor
 Bir Mahzunî göçün çekmiş gidiyor
 Daha gelir mi ki merakındayım. (Çankaya 2002:15)

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif “Gümüş Yelek” şiir kitabındaki şiiirleri
 hariç kâfiye kullanmıştır. Şairimiz tüm kâfiye çeşitlerini başarılı olarak kullanmıştır.
 Ozanımız şiiirlerinde redifleri başarılı olarak kullanmıştır.

4.2.3. Nazım Birimi

Ozanımız genel olarak şiirlerini dörtlükler halinde yazmıştır. Bunun yanında üçlükleri ve “Gümüş Yelek” isimli kitabında kaleme aldığı serbest şiirleri de vardır.

Dörtlüklerine aşağıdaki dizeleri örnek olarak verebiliriz:

İki gönül bir olunca
 Bayram olur seyran olur
 Bir dost bir dosta gelince
 Bayram olur seyran olur (Çankaya 1994:29)

Üç dizeli şiirlerine, aşağıdaki dizeleri örnek olarak verebiliriz:

Hiç güvenme fani dünya
 Kargalara kalan dünya
 Ettin bizi talan dünya (Yağız 1999:132)

Serbest şiirlerine, aşağıdaki şiiri örnek olarak verebiliriz:

VASİYET

Beni öyle ahım şahım
 Tören mören
 Üzüntü müzüntüyle
 Götürmeyin son yolculuğumda.

Çeksin sazını birkaç ozan
 Gürül gürül,
 Dostçasına erkekçesine

Gülerek coşarak
Katılıp kuşların sesine

Çok geçilen bir tozlu yolun
Ortasına koyun beni.
Toprağıma insan bassın,

Ayağı duadır onun
Kendisi enbiyadır onun. (Çankaya 2002:199)

Sonuç olarak, Âşık Mahzunî Şerif “Gümüş Yelek” kitabındaki şiirleri hariç
şiirlerini genellikle dörtlükler halinde yazmıştır

II. BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN ŞİİRLERİNDE SOSYAL KONULAR

A. TOPLUMSAL SORUNLAR

1. Fakirlik
2. Anarşi
3. Gençlik
4. Gelenek ve Töre
5. Köy-Kent Meselesi
6. Ekonomi
7. Ağalık sistemi ve Toprak Sorunu
8. Ele Aldığı, Eleştirdiği Güncel Konular
9. Aydın Kavramı
10. Meclis ve Milletvekilleri
11. Gurbet ve işçi sorunları
12. Sosyal Sınıflar (İşçi, Memur, Madenci vb.)

II. BÖLÜM

ÂŞIK MAHZUNÎ ŞERİF'İN ŞİİRLERİNDE SOSYAL KONULAR

A-TOPLUMSAL SORUNLAR

Âşık Mahzunî Şerif Kazak Abdal, Dadaloğlu, Pir Sultan Abdal, Hacı Bektâş gibi halkın sorunlarına tercüman olmayı ilke edinen ozanların izinden giderek, birçok şiirinde toplum sorunlarını işlemiştir.

Halk ozanı olarak halkın sesi olmayı hedefleyen ozanımız, toplumun tüm sorunlarına eğilmeyi görev bilmiş, özellikle ezilen halkın dertlerine tercüman olmuş, onlar adına sömürene başkaldırmış, duygu ve düşüncelerini şiirlerinde işlemiş, sazına sözünü katıp çalmış, ezgileri kulaktan kulağa yayılmış, halkın bağrından yükselen bir ses olmuştur.

1. Fakirlik

Önemli toplum sorunlarından biri olan fakirlik ve gelir adaletsizliği, ozanımızın şiirlerinde geniş olarak ele alınır.

Toprağa karışmış fakirin teri
 Ağlamak bilir mi beylerin dili
 Size beyefendi bize serseri
 Deyin babo deyin meydan sizindir (Zaman 2000:90)

Ozanımız şiirinde, halkın emeğini ve parasını yiyen, haksızlık eden, zalim insanları eleştirir. Emeğin halka ait olduğunu ve halkın iyi yaşamaya hakkı olduğunu savunur. Dünyanın çalışana ve üretene ait olduğunu söyleyen ozanımız, “Gıyas edilir mi? Çul ile halı” sözüyle zengin ve fakir arasındaki gelir adaletsizliğini vurgular. Bu çarpık düzeni kimin kurduğunu sorgulayan ozanımız, “Yemekle biter mi? milletin malı/Yiyin babo yiyin meydan sizindir” sözleriyle Tevfik Fikret’in “Hanı Yağma” şiirini hatırlatan bir üslûpla halkın malını sömürenlere keskin bir ifade ile karşı çıkmaktadır. Ozanımız “Köşkler, saraylar, hanlar sizin ama /Onu yapan eller, emekler bizimdir” sözleriyle emeğin sahibinin halk olduğunu ve halkın emeğinin karşılığını alması gerektiğini söyler.

Bu ne biçim adalettir
Öldürecek zam fakiri
Açlık en büyük nahlettir
Öldürecek zam fakiri (Çankaya 1994:43)

Ozanımız, yapılan zamlardan yakınmaktadır. Halkın hayat pahalılığı karşısında ezildiğini, açlığın en büyük dert olduğunu, fakir insanların da yaşayacak bir ömrü olduğunu, ama zengin azınlığın gelir dağılımını adeletsiz bir şekilde yönettiğini ve devlet büyüklerinin bu duruma çare bulması gerektiğini “Aman paşa bu nasıl hal” sözleriyle anlatır. Ozanımız, “Dert mi yesin fakir hamal” sözleriyle halkın en alt tabakasında bulunan, eğitimsiz ve mesleği olmayan insanlardan örnek vererek, hiçbir şeyi olmayan zavallı insanların yiyecek kuru bir ekmeği bile olmadığını söyler. “Boynunuzdan gitmez vebal” sözleriyle devlet büyükleri başta olmak üzere, insanların bu duruma bir an evvel çare bulmasını, aksi durumda bu günahın yükünün ağır olduğunu vurgular.

Koyun vermiş, kuzu vermiş, ot vermiş
Fakirin hakkını neden kıt vermiş
Fakirler ot yutmuş, beyler et yemiş
Neden sadık yârin kara topraktır? (Yağız 1999:110)

Ozanımız Âşık Veysel'e ithafen yazdığı şiirinde, "Fakirin hakkını neden kıt vermiş" diyerek, gelir dağılımındaki adaletsizliği eleştirmektedir. Fakirin açlıktan ot yolduğunu zenginine ise, zevk ve sefa ile yaşadığını söyleyerek, sınıf ayrımına karşı çıkmıştır.

Seneler geçse de onmaz bu yara
Fakir fukaraya güneş kapkara
Devrin peygamberi kesildi para
Hastaları çiğ yer doktor efendim (Zaman 2000:212)

Ozanımız, fakir fukara için güneşin bile kapkara göründüğünü ve paranın insanın hayatına zararı olacak kadar güçlü olduğunu söyler. Hastaların tedavi için yeterli parayı bulamadığından yakınan ozanımız, sağlık sorunlarının bir an evvel çözümlenmesi gerektiğini anlatır.

Çoluk çocuk uyumaz
Aha Mehmet emmi
Aç insanlar yatamaz
Daha Mehmet emmi (Zaman 2000:412)

Ozanımız "Memet Emmi" isimli bu şiirinde, çocuklarına bir parça ekmek bulmakta zorlanan köylü insanlarımızı anlatır. Çocuklarının karnını doyurmaktan bile aciz olan bu insanların, geçinmelerinin çok zor olduğunu "Bir çift öküz yeter mi?", "Böyle baca tüter mi?", gibi sözlerle ifade eder. Âşık Mahzunî Şerif, "Bu tarla susuz tarla", "Daha zorla ha zorla", "On çocuk arpa yiyor", gibi sözlerle Anadolu'daki toprak ve sulama sorunlarına işaret ederek, geçim yollarının kapalı olduğunu ifade eder. "Beyler bunu bilmiyor" sözüyle, yönetim kademesindeki insanların halkın durumu ile ilgilenmediğini, bir şey yapmayarak, halkın sorunlarına seyirci kaldığını vurgular. Ozanımız, "Mehmet emmi irezil" sözüyle yoksul Anadolu erkeğinin içinde bulunduğu zor durumu ve bu zorlukların beraberinde getirdiği psikolojik çöküntüyü dile getirir.

Arsız diye diye arsız ettiler
 Nursuz diye diye nursuz ettiler
 Aç koydular bizi hırsız ettiler
 Sermayede suçtan gayri nem kaldı (Çankaya 1994:34)

Ozanımız bu şiirinde, toplum tarafından dışlanan insanların çektiği sıkıntılardan ve hayatta kalabilmek için her yolu denemelerinden söz ederek, çare bulunmasını istiyor. Neticede aç kalan insanın farklı yollara sapabileceğini dile getiren ozanımız, toplumun huzuru ve rahatı için işsizliğe ve cahilliğe çözüm bulunması gerektiğini şiirinde anlatır.

Zılgıt Ali diye bir adam vardı
 Saman çözü diye baktılar ona
 İçirip içirip oynatırlardı
 Şarap küpü diye baktılar ona (Çankaya 2002:67)

Âşık Mahzunî Şerif şiirinde ‘Zılgıt Ali’ denilen birinden söz ederek, toplum tarafından hiçe sayılan, saygınlığı olmayan bu kişinin acıklı hayatını anlatır ve toplumda hakir görülen nice ‘Zılgıt Ali’lerin kara talihini dile getirir. Ozanımız, ‘Zılgıt Ali’ denilen bu kişinin, açmak için her kapıyı denediğini, çoluk çocuğun bile omuzundan inmediğini, hamallıktan tutun, tezek taşıyıcılığına kadar her türlü ayak işine koşturtulduğunu söyler. Bütün çabalarına rağmen bu kişinin, insanların gözünde hiçbir yere sahip olmadığını ve küçümsendiğini hatta “İt cünübü diye baktılar ona” sözlerinde vurguladığı gibi, en küçücük bir acıma duygusu bile görmediğini dile getirir. Ozanımızın, “İğdiş gezer idi anadan doğma”, “neydi bu yağma”, sözlerinde vurguladığı gibi, en küçücük merhamet kırıntısı görmeden hayatını sürdüren bu kişiye, toplumun bir azıcık da olsa merhamet edilmesini “Sen sen ol insanın hakkını boğma” sözleriyle ister.

İlaç olsa muhannitin sidiği
 Bir fakirin yarasına işermiş
 Gökten buğday yağsa rahmet yerine

Bir tanecik garip başa düşermiş (Çankaya 2002:69)

Ozanımız şiirlerinde, fakir halkın halini anlamayan, hatta aldırmayan insanları ağır bir dille eleştirir. Yoksul insanların talihsizliğini anlatan ozanımız, gökten buğday yağsa, garibanın başına ancak bir tanenin düşebileceğini söyleyerek, zenginlerin yoksul insanlara en ufak bir yardımının olmadığını vurgular.

Kimi hızlı gider uzun yol tutar
 Kimi altun satar kimi pul yutar
 Kimi soğan bulmaz kimi bal yutar
 Kimi parmağını yalamış gider (Yağız 1999:129)

Ozanımız bu şiirinde, kimi insanların yemek için bir kuru soğan bile bulamadığını, kimi insanların ise, zenginlikten ne yapacağını şaşırıldığını anlatır. Burada gördüğümüz gibi ozanımız birçok şiirinde, gelir adaletsizliğinden yakınmıştır.

Dişinden tırnağından Ahmet,
 Şuracığa beş tirilyon ayırmıştı.
 Dikili ağacı yoktu onun,
 Senelerdir aç durmuştu.
 Bir dilim ekmek hasreti
 İki baş sovan,
 Ne yani, değer mi kızmaya Ahmet?
 Fukaranın biriydi.
 Sadece birkaç yüz milyarlık
 Beş on parti vurmuştu.
 Kim diyor ki bu varlık Ahmet'de çok,
 Bir dikili ağacı bile yok. (Şerif 1994:58)

Ozanımız bu şiirinde aç gözlü biriyle alay ederek, böyle aç gözlülerin topluma verdiği zararı ifade eder.

Mavalın kavalı ötken mi ötken
 Kimin şeyindedir köylü üretken
 Boz Muharrem boklu suya hasretken
 Sakıp Bey'e Sibiry'a'dan buz geldi (Çankaya 2002:84)

Sonuç olarak ozanımız, şiirlerinden verdiğimiz örneklerde görüleceği gibi, pek çok şiirinde fakirleri ve ezilenleri anlatır. Toplumda gelir adaletsizliğine sebep olan insanları en ağır sözlerle ve alaya alarak, yerden yere vurur.

2. Anarşi

Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde ele aldığı önemli toplumsal sorunlardan birisi de anarşidir. Ozanımız, özellikle 70'li ve 80'li yıllardaki olaylardan çok etkilenmiştir. Şiirlerinde gençlere sık sık öğüt vererek, dövüşmemelerini, ölenle öldürenin aynı toprağın çocuğu olduğunu ve düşmanların bu duruma sevindiğini anlatır.

Boşa doğüşmeyin bizim yiğitler
 Sizi vurduranlar vurulmuyor ki
 Kim bilir nerede hangi koltukta
 Kömürde tarlada yorulmuyor ki (Zaman 2000:94)

Ozanımız bu şiirinde, gençler arasında meydana gelmiş ve birçok insanımızın zarar görmesine neden olmuş “anarşi” olaylarından rahatsızlığını ve bu çatışmadan fayda sağlayan çevrelere sitemini dile getirir. Ozanımız, çıkar sahiplerinin koltuklarında rahat otururken, lüks içinde hayatlarını sürdürürken, yoksul halkın acı çektiğini ve binbir zorlukla büyüttükleri evlatlarını, bir hiç uğruna kaybettiğini anlatır.

Böyle mi düşermiş kardaş kardaşa
 Aramızda gezen şuna bak şuna
 Biz yanarız kendi eder temaşa
 Boş yere dökülen kana bak kana (Yağız 1999: 92)

Ozanımız dökülen kardeşkanı için öfkelerini birçok şiirinde yazarak, gençleri uyarır, yurdumuza düşman olanların güldürüldüğünü söyler ve boşuna huzursuzluk çıkarıldığını anlatır.

Sonuç olarak diye biliriz ki, ozanımız toplumumuzu derinden etkileyen birçok konu gibi, anarşiyi de ele almış ve toplumumuzu aydınlatmaya çalışmıştır. Bir ozan olarak Âşık Mahzunî Şerif, toplum barışını sağlamada üzerine düşen görevi ustaca yapmıştır.

3.Gençlik

Âşık Mahzunî Şerif gençliğin batı kültürü etkisiyle bozulmaya başladığını düşünüp, bu duruma hem üzülür, hem kızar. ‘Mini Etekli Kızımıza’, Michael Jackson’lar’ söyleyişleriyle, tepkisini ortaya koymaktan çekinmez.

Binboğa dağında gitarlar tınlar
 Avrupa'dan ithal oldu azgınlar
 Yedi kültürümüzü Maykıl Caksınlar
 Evlatlara biraz azar olmalı (Zaman 2000:499)

Ozanımız, gençlerin kendi kültürlerini unutarak, Avrupa müziğine kapıldığını, saz çalmayı bıraktığını, dağlarda bile gitar çalındığını ve Michael

Jackson gibi yabancı sanatçılara hayranlığın arttığını, bu durumda kendi kültürümüze zarar verdiğini söyler.

Mini etekli kızımız
Sokak sokak düğün ister
Kalça göster göğüs göster
Mini etekli kızımız. (Zaman 2000:421)

Ozanımız, kıyafetiyle ve Türk terbiyesine uymayan davranışlarıyla beğenmediği genç kızları kınar. Düzgün bir terbiye almayan, akli havada, babası aç, kendi darda iken, giyime düşkün, sosyeteye meraklı, belirli bir amacı olmayan, geleceği belirsiz, vurdunduymaz genç kızları şaşkınlıkla izler. “Kime sattın arı dini /Mini etekli kızımız” sözleriyle uyardığı genç kızları, “Kız anaya benzemez mi?/insan gibi gezemez mi?/ Şu entari uzamaz mı?” sözleriyle kendine gelmelerini ister. Özellikle okuyan ve giyimde aşırıya kaçan kızları “Mini tahsil Fakülte mi?” sözleriyle eleştirir. “Mahzunî yoldan çıkamaz /Sana bu şekil bakamaz.” Ozanımız, toplumun hoş karşılamadığı bu giyim tarzından rahatsız olduğunu, açık bir ifadeyle belirtir.

Ulu töremizi şıkıdım sardı
Terbiye yan yattı gel de çatlama
On yaşında geleceğin gelini
Çıplak göbek attı gel de çatlama (Çankaya 2002:98)

Ozanımız dans havalarıyla kendinden geçen, terbiyesi eksik, çıplak oryantal yapan genç kızları ve onları oynatanları kınar. Üstelik bu kızların geleceğin annesi olduğunu düşününce öfkesi daha da artar. Genç erkekleri de eleştiren ozanımız, “Saçı sakalından uzun Ahmed’in/Kırk delikli kotu vardır” giyimi, hal ve davranışlarıyla topluma aykırı yaşayan gençleri uyarır. Ozanımız “Ecdadını sattı gel de çatlama” sözleriyle atalarını hatırlatarak, gençlerin kendilerini toplamalarını ister.

Ozanımız,“Sur dibinde fuşşa bayılan cadı/Özgürlük şeklinde günahın adı”

sözleriyle, bazı gençlerin ahlaksızlığının hat safhada arttığını, “Ar gemisi battı gel de çatlama” sözüyle de öfkesini engellemesinin mümkün olmadığını söyler.

Der Mahzunî geleneğin yokluğu
 Hayran toplar Avrupa'nın tokluğu
 Medeniyet olmuş işin bokluğu
 Bu ne menem tattı gel de çatlama (Çankaya 2002:98)

Ozanımız şiirinde ahlaksızlığı, çağdaşlık ve özgürlük zanneden, yaptığı rezillikleri böyle göstermeye çalışanları şiddetle eleştirir.

Hep sen beni aptal bildin
 Oysaki adam değildin
 Hiç sordun mu kimden geldin
 Anan neci baban neci

Ozanımız, kendini akıllı zanneden, etrafındaki insanları küçük gören, kendi ailesinden ve kültüründen habersiz, duyarsız insanları şiddetle eleştirir.

Mahzunî sazıyla ayıp
 Böyle çaldım insan sayıp
 Adına pop müzik deyip
 Bana gülme tenekeci (Çankaya 2002:120)

Ozanımız kültürümüzün bir düşmanı olarak gördüğü ve beyenmediği “pop müziği”ni yukarıdaki sözlerle eleştirir.

Kimi cennetçi, ümmetçi,
 Kimisi ehli disko
 Sarhoş...
 Kimisi sorumludur
 Toplumdan yarınlarından

Kimisi yorgun döner, flört akşamlarından
 Kimin haddine düşmüştür
 Gençliğe kötü demek
 Ne var ki tek kusuru
 Boş yere fingirmek. (Şerif 1994:153)

Mahzunî“Gençlik” isimli bu şiirinde, toplumdaki gençlerin hallerini yazar. Gençlerin herbirinin farklı duygu ve düşüncede olduğunu vurgular ve işe yaramayan gençlerin yanında; duyarlı, içinde bulunduğu topluma hizmet edenlerin de olduğunu anlatır.

İnanmadın sana çok öğüt verdim
 Yollarda neler var bilinmez oğul
 Dünyaya gelirken adamsın derdim
 Gene de umudum silinmez oğul (Çankaya 2002:154)

Şairimiz “Oğul” isimli bu şiirinde, çektiği bazı sıkıntıları anlatır ve herşeye rağmen gençliğe güvendiğini vurgular. “Yanlışlıktan çabuk dön olmadan harap” sözleriyle, hataların bir an evvel bırakılarak, gerçeğin görülmesini ister.

Sonuç olarak, Âşık Mahzunî diğer toplumsal sorunlar gibi, gençlerin sorunlarına da eğilmiştir. Ozanımız gençlerin yanlış eğitilmesine tepkilidir. Geleceğin güvencesi olan gençlerin, doğruları görmesini ve kendisini geliştirip, ülke sorunlarıyla ilgilenmesini ister.

4. Gelenek ve Töre

Gelenek ve töreyi kısaca, bir toplumda, zaman içerisinde meydana gelen kültür birikiminin sonucu olan herşey; kuşaktan kuşağa aktarılan, yazılı olmamasına

rağmen, yaptırım gücü olan, her türlü davranış biçimi olarak tanımlayabiliriz.

Âşık Mahzunî Şerif'te şiirlerinde halkın hayatını işlediği için, gelenek ve töre kavramlarına yer vermiştir.

Geçti benim ömrüm yamadır yama
Benim sabahlarım benzer akşama
Yolun uğrar ise eğer Çorum'a
Düğün kirvelerime selam et (Aktaş 2002:53)

Ozanımız bu dörtlükte, kirvelik geleneğini işlemiştir. Toplumdaki tüm kurumlara, saygılı olan ozanımız, “Kirvelik” gibi insanların kaynaşmasını sağlayan gelenekleri destekler.

5. Köy-Kent Meselesi

Köylülük Tarımsal üretime bağlı, üretim araçlarının sahibi ya da bazı koşullarda kullanıcısı olan sınıf olarak tanımlayabiliriz. (Frolov1997:284) Köylüler kırsal kesimde ‘ağaların’ çeşitli hizmetlerini yerine getirdikleri ve onlara kişisel yönden bağımlı oldukları gibi, kırsal toplumun üyesi olarak, toprak sahibiydiler. Köylüler ve bazı aydınlar, ezilmeye karşı direniş göstermiş, toprak ağalarına karşı mücadele vermiştir Köylülük, toplumsal ezilmeye karşı mücadelede işçi sınıfının doğal müttefikidir.

Âşık Mahzunî Şerif, köy ve kent yaşamının sıkıntılarını ve sosyal çatışmalarını şiirlerinde oldukça fazla işlemiştir. Kendi geldiği yer olan “Berçenek” başta olmak üzere, köyü ve köylüyü şiirlerinde geniş olarak işleyen ozanımız, onların sıkıntılarının tercümanı olmayı görev bilmiştir.

Ne uzaktır Şu Maraş'a
 Benim köyüm dertli köyüm
 Yol bitmiyor koŐa koŐa
 Eyvah köyüm dertli köyüm. (Çankaya 1994:44)

ÂŞık Mahzunî Şerif köyün ve köylünün sıkıntılarını anlattığı ‘‘Dertli Kym’’ isimli bu Şiirinde, köy kadınlara odun taŐıtmaktan belinin büküldüğünü, tarhanadan başka yiyeceğ olmadığını anlatır. Savaş ya da seçim zamanları dışında köyü kimsenin hatırlamadığndan yakınan ozanımız, ‘‘Hayat ona zehir zıkkım’’ dediğ köylünün sıkıntılarının bir an evvel çözümlenmesini ister.

Her kervana geçit vermez bellerin
 Binbir koku saçar gider yellerin
 Dağlar sizi met etmeyen dillerin
 Mutlak sahibine zeval yaklaŐtı. (Çankaya 1994:66)

Anadolu'nun ve köylerin sorunlarının yanında güzelliklerinden söz eden ozanımız, dağların ve binbir çeşit güzel koku yayan kırların gzelliğni ver.

Ben sana öyle hasretim ki
 Sana yle yandım Anadolu'm.
 Her kurak kŐende,
 Her yeşil bağında
 Bitmez bir hasret... (Şerif 1994:107)

Anadolu'nun her yerini sevdiğni anlatan ozanımız, kuşların Erciyes dağında uçmalarından tutun, sarı dikenli yollarına, Kabadokya'dan Ankara'ya kadar tüm kentleri ve köyleriyle yurduna, köy ve kentli ayırmadan tüm insanlarına olan sevgisini birçk Şiirinde dile getirir.

Bin yıllık bir hasta inler Şurada
 Ne doktor bulunur, ne çban biter

Dört mevsim boş geçer bu güzel kırd
 Ne çiçek ekilir, ne fidan biter. (Çankaya 1994:19)

Ozanımız “Biter” isimli şiirinde köyülerin ihmal edildiğini vurgulayarak, hiçbir çalışmanın yapılmadığını söyler. “Vicdan adaleti kurulmadıkça”, “Mebus köylü gibi yorulmadıkça” sözleriyle adalet tam olarak sağlanmadan ve yöneticilerin halk gibi çalışmadan köylünün kalkınamayacağını söyler. “Marangoz, berber gibi meslek sahiplerinin kendilerine bile hayrı olmadığını, çalışanın aç gezdiğini ve düzenin bozuk olduğunu belirten ozanımız, soyanların tok olduğunu söyler.

Kimi mebus, kimi vali
 Bize tahsil haramdır
 Dayanamam artık senin
 Bu yalancı pozuna (Yağız 1999:107)

Ozanımız “İnce İnce Bir Kar Yağar” isimli bu şiirinde, İstanbul’un neden Urfa gibi doğudaki şehirlere benzemediğini sorgular. Doğudaki kentlerin batıdakilere nisbetle daha az gelişmiş olduğunu vurgulayan ozanımız, teker teker bazı şehirlerin sorunlarını ileterek, Maraş’ın yolsuz, Urfa’nın susuz, Diyarbakır’ın dertli olduğunu söyler.

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif, köy ve kent konusunu değişik yönleriyle ele almıştır. Anadolu’nun, doğal güzellikleri yanında köy ve kentlerin sorunlarını da şiirlerinde işlemiştir. Köyde yaşayan insanların hayat şartlarının zorluğunu, sağlık, sosyal, eğitim problemlerini; şehirlerin batıdaki şehirlere oranla geri kalmış olması, insanların geçim sıkıntısı, yöneticilerin sorunlarla ilgilenmemesi, çalışma şartlarının zorluğu ve sosyal güvencelerinin olmayışı gibi konuları şiirlerinde işlemiştir.

6. Ekonomi

Ekonomi, insanların maddi zenginliğinin üretimi, dağılımı, tüketimi sırasında giriştikleri ilişkilerin tümüne verilen isimdir. Ekonomik ilişkiler, toplumun bütün katmanlarını etkiler. Politika ise, ekonominin yoğunlaşmış bir anlatımıdır diyebiliriz. (Frolov 1997:138) Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif, ekonomi politikaları, hükümetin becerisizlikleri, Amerikan ambargosu, gelir dağılımındaki adaletsizlik gibi konuları, şiirlerinde ele alır. İşçi, memur, madenci, köylü olmak üzere, halkın her kesiminin sıkıntıları ozanımızın şiirlerinde işlenir. Şiirlerinin hemen hemen tamamını halkın sorunlarına ayıran ozanımız, halkın sıkıntılarına karşı duyarlıdır.

Fakir kimden alsın murat
Karnı açtır asık surat
Senin karnın toktur kır at
Öldürecek zam fakiri (Zaman 2000:322)

Ozanımız bu şiirinde, yaşadığı dönemin hükümetini ve ekonomi politikalarını eleştirir. Kısa vadeli çözümlerle sorunların aşlamayacağını belirten ozanımız, zamların fakir halkı ezdiğini, “Zam zengine dokunmaz ki” sözleriyle yapılan ekonomik düzenlemelerin sınıf ayrımına yol açtığını söyler. “Zerrece içi yanmaz ki” sözüyle halkın geçim sıkıntısına duyarsız olan zengi kesimi eleştirir. Halkın, bu yapılanlara karşı tepkisiz oluşuna kızar ozanımız, “Böyle millet uyanmaz ki” sözüyle insanların sorunlarını çözümlenmeye çalışmasını ister.

Hikmetinden sual olmaz piyasa
Bir bakarsın soğan padişah olmuş
Pirinç alam diye gittim piyasa
Evdeki bulgurda hayat mı kalmış. (Yağız 1999:185)

Ozanımız bu şiirinde fakir halkın çarşıdaki durumunu ele almıştır.

Piyasanın ne zaman fiyat artışı yapacağını belli olmadığı, fakirin baş tacı olan soğanın ya da bulgurun bile çok pahalı olduğunu söyler.

Fukara kasapta görünce eti
Beş ayda bir belki bozar niyeti
Çalık Hasan boğazlatmış kör iti
Dört çocuk et diye saçını yolmuş (Yağız 1999:185)

Ozanımız fakir halkın temel besin öğelerine bile ulaşamadığını, manavın önünden geçemediğini, çocuklarını besleyemediğini, anlatır.

Ozanımız “Umut isimli şiirinde ise, çalışan insanların ezildiğini ve çalışma koşullarının çok ağır olduğunu anlatır. Ozanımız “Düştük maden ocaklarına/Küf soluduğumuz tersanelere...” sözleriyle halkın geçimini sağlamak için sağlıksız koşullarda çalıştığını ve iş güvencesinin olmadığını; “Çukurova amansız/yağlı sıcak çok ağır/bir avuç pamuk kozası” sözleriyle geçimini tarlada çalışarak sağlayan insanların durumunu anlatır. Demir işçiliği yapan insanların alın terlerini çeliğe döktüğünü, kürek sallayarak geçimini sağlayanların sıkıntılarını anlatır.

Saraylar, camiler
Fabrikalar, yollar yaptık.
Birlikte umuda doğru
Yarık ayaklarımız,
Sökük dişlerimizle (Şerif 1994:41)

Sonuç olarak, ozanımız halkın ülkesi için çalıştığını, ama ekonomik gelişmeyi sağlamak için, iyi yöneticilerin gerekli olduğunu, kötü yöneticilerin halkı ezdiğini, hükümetlerin ekonomik politikalarını iyi yapmaları gerektiğini şiirlerinde yazdığını görüyoruz.

7. Ağalık Sistemi ve Toprak Sorunu

Ozanımızın Şiirlerinde ağalık sistemi ve ağaların köylüye yaptığı zulüm geniş olarak işlenmiştir.

Elim kolum kelepçeli
 Oy babo oy oy...
 Koltuk yumuşak ağa deli
 Vay babo vay...(Zaman 2000:364)

Ozanımız Şiirinde ağaların başına buyruk hareket ettiğini ve halkı dilediği gibi ezdiğini, yöneticilerin ise, bu duruma seyirci kaldığını yazar. Ozanımız ‘‘Rezil olan Şehir değil/ Köy babo köy köy’’ sözleriyle Őehre göre köydeki hayatın daha zor olduğunu, insanların ilme önem vermesini, ‘‘İnsan gibi her Şeyi bil’’ sözüyle köylünün kendini geliŐtirmesini ve ezilmiŐlikten kurtulmasını ister.

Cehalet aklım u ur
 Beni yerlere geçirdi
 Muhtar anamı kaçırdı
 Duy babo duy duy (Zaman 2000:364)

Ozanımız köyü yöneten ağa ve muhtar gibi kişilerin zul mde sınır tanımadığını, insanları dilediği gibi ezdiğini anlatır.

Ta dedemden sekiz dönüm kalmıştı
 Kerim ağa niye s rd n tarlamı
 H k met vermişti, benim olmuştu
 Kerim ağa nasıl s rd n tarlamı (Aktaş 2002:174)

Ozanımız kendi köyündeki bir ağadan bahseder. Eşinden aldığımız bilgiye göre, ozanımızın akrabası olan bu kişi, eleştirilmekten kurtulamamıştır. Haksızlık karşısında kim olursa olsun sözünü esirgemeyen ozanımız, bu şiirinde de hükümeti tanımayan, insanların haklarını dilediği gibi gasp eden kötü insanlardan söz eder.

Elbistanlı Çıktı dağa
Baktım bahçeye bağa
Alır köyümü ağa
Satılıyor Berçenek (Yağız 1999:114)

Kendi köyünün sorunlarını da şiirlerinde işleyen ozanımız, ağanın istediği gibi, köyü satmasına karşıdır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, ozanımız köylünün kendi toprağına sahip olmasını, dilediği gibi işlemesini, köylünün ekonomik olarak güçlenmesi ve rahat bir hayat sürmesini ister.

8. Ele Aldığı, Eleştirdiği Güncel Konular

Âşık Mahzunî Şerif, şiirlerinde birçok güncel konuyu dile getirmiştir. Ambargo, Amerikan üstleri, Sivas olayları, köylerin yakılması ve törör, rüşvet, devlete vergi verilmemesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin açılması, devlet sanatçılığı ünvanı, hortumcular, devlet borçları, düşünce suçları, Anayasa değişikliği tartışmaları, deprem, Susurluk Olayı, mafya, Bosna Savaşı, Ortadoğu ve Filistin sorunu, atom bombasının atılması, Vietnam Savaşı, Kore'ye asker gönderilmesi, Saddam ve Irak sorunu, moda, futbol, başörtüsü meselesi, vize sorunu, İstanbul'un su sorunu vb. Kısaca halkın gündeminde ne varsa ozanımızın şiirlerinde onu buluyoruz.

Otuz yedi ak güvercin

Kanat çırpa çırpa,
 Süzüldü Sivas göklerinde,
 Kondu Madımak yaylasına (Şerif 1994:52)

Ozanımız, 2 Temmuz Sivas Olayları'nda ölen aydınları anarak, insanların kendisi gibi düşünmeyenlere yaptığı zulümü eleştirir. Ozanımız “Günah ne Sivas'ın ne Sivas'ının/Bin yıllık pusuda yatanlarıdır” (Çankaya 2002:37) sözleriyle memleketimizin insanlarını birbirine düşüren kötü niyetli kişileri eleştirmektedir.

Ambargo mambargo dinleme gardaş
 Gelin Amerika kovulsun gitsin
 Üsleri müsleri çıksın burdan
 Kendi toprağına savulsun gitsin (Aktaş 2002:179)

Amerika'nın bütün uygulamaları, ozanımızın eleştirisinden nasibini almıştır. Vietnam sorunundan, ambargoya, üstler meselesine, atom bombasına, materyalist felsefesine kadar herşeyi eleştirmiştir. Ozanımız şiirlerinde Amerika'yı Dünyanın bir numaralı sorunu olarak anlatır.

Bu topraklar bizimdir bizim olacak
 Amerika bela buldu bulacak
 Mahzunî bağımsız şehit kalacak
 Yeter ki Türkiye'm dev olsun gitsin. (Aktaş 2002:179)

Amerika'yı açık bir dille eleştiren ozanımız, haşaş aldığını ve morfin olarak sattığını, insanları birbirine düşürdüğünü, bu nedenle çağrılmaması gerektiğini hatta ülkemizden bir an evvel kovulmasını, iç meselelerimize karıştırılmamasını, memleketimizin bir an evvel güçlü ve gelişmiş bir duruma getirilmesini ister.

Vietnam'ın suçu nedir?
 Hür yaşamak ayıp mıdır?
 Atom patlat ister kudur?

Amerika katil katil (Zaman 2000:410)

Ozanımız açık bir dille, bütün musibetlerin kaynağı olarak gördüğü Amerika'yı "Dünyanın büyük suçlusunu" olarak görür. Ozanımız ayrıca, Amerika'yı "Kan döktüren, silah satan" sözleriyle silah satmasını ve insanların ölümüne neden olması yönüyle eleştirir. Dünya milletlerine yazık olduğunu, Amerika tarafından sömürüldüğünü söyleyen ozanımız, Amerika yanlısı olanları ise, "Seni sevenin fikri bozuk" sözleriyle eleştirir.

Japonya'yı yiyen velet

Dünyadaki tek nedamet

Halklar geçiriyor cinnet

Amerika katil güvenme sakın (Zaman 2000:410)

Bu şiirinde ozanımız, Amerika'yı İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'ya atom bombası atması nedeniyle kınamaktadır.

Ozanımız "Çankaya" isimli şiirinde, "Ah güzelim incinmesin Çankaya/Bizi toptan götür yatır bankaya/Her şeyimiz helal Amerika'ya" sözleriyle dönemin hükümetini ve uygulamalarını cesurca eleştirmektedir.

Doğru giden tüm işleri sollarken

Açık açık vurguncuyu kollarken

Bizi toptan ahirete yollarken

Tıka basa yede bizi doy götür.(Zaman 2000:458)

Ozanımız dönemin hükümetini vurgunculara kolaylık sağlamakla ve ülkeyi Amerika'ya satmakla suçlar.

Bizim bu devirler döndü dönecek

İnsanoğlu gerçeklere kanacak

Lira kuruş olsa borç ödenecek

Asır da bir demek gün de bir demek. (Çankaya 1994:40)

Ozanımız ülkemizin dış borçlarını, insanların kişisel borçları ve bunlardan oluşan sıkıntıları şiirinde anlatır.

Yaz yağmuru sel yatağı koymadı
Dereyi tepeyi oydu savuştu
Daz kafa bey yedi yedi doymadı
Bu kadar milleti soydu savuştu (Yağız 1999:181)

Ozanımız, devletimizi soyanları ve halkı dolandıranları şiddetle kınar. Mercedesli zengin beyleri, kürklü hanımları eleştirerek, zorluklar içinde çalışan ve ailesini geçindirmek için didinen insanların durumunu anlatır.

Ozanımız “İstanbul’un gözü morardı susuzluktan” sözleriyle 1990’lı yılların başında yaşadığımız su problemini de şiirinde işler. “Anlaşıldı şu milleti arılar soktu” (Şerif 1994:89) sözleriyle dönemin hükümetini eleştirir.

Dün biterken Vietnam’ın belası
Uzak doğuların Çanakkale’si
Dökülmüş Saddam’ın kara yelesi
Kahpe felek kanlılardan yana mı? (Çankaya 2002:32)

Ozanımız şiirinde Amerika’nın Vietnam ve Saddam (Irak) politikasını eleştirir.

İnsana dostluğu yalan itlerin
Dazlakları, vahşi gezer Hitler’in
Yeri belli olmaz anarşistlerin
Peru’ya mı baksam Hindistan’a mı? (Çankaya 2002:32)

Ozanımız şiirlerinde ırkçılığı, savaşı, anarşizmi eleştirerek, bütün dünyadaki insanların mutlu yaşamasını ister. İnsanların savaşmasına yol açan bütün çarpık fikirleri ve politikaları yerer.

Her kayada mermi dövdü dibekler
 Darma duman oldu yeşil öbekler
 Doğmamışken parçalandı bebekler
 Bilmiyorum kimin eli kırılınsın (Çankaya 2002:95)

Ozanımız dünyanın bir numaralı ve sürekli güncelliğini koruyan sorunu savaşı ve savaşanları eleştirir. Özellikle savaşta ölen masum insanları ve bebekleri üzüntüyle şiirlerinde anlatır. Güzelliklerin ve barışın bütün dünya için gerekli olduğunu, insanların huzura ve mutluluğa hakkı olduğunu savunur.

İnsanoğlu gerçek için yorulsun
 Farklı düşünceye niçin darılınsın
 Bırak dolu dolu parti kurulsun
 Halk içinse sağa sola karışma (Çankaya 2002:174)

Ozanımız, insanların düşünce suçu gibi nedenlerle hapse düşmesine karşıdır. Halkın düşüncesine ve siyasi tercihlerine, inançlarına karışılmaması gerektiğini söyler.

Örtmek istiyorsa bacı başını
 Vurma ona gönül kıran taşını
 Herkes kendi siler gözün yaşını
 Dervişin giydiği çula karışma (Çankaya 2002:174)

Ozanımız güncel sorunlardan olan örtü meselesiyle de ilgili şiir yazmıştır. İnsanların inançlarını hür bir şekilde yaşamaları gerektiğini ifade eden ozanımız, yöneticilerin bu konuda saygılı olması gerektiğini savunur.

Yüksekte bir koca müze.
Başkentin burçlarında.
Anadolu medeniyetleri
Vay güzel Ankara'm, sen neymişsin. (Şerif 1994:62)

Ozanımız 1990'lı yılların başlarında açılan ve o günlerde çok söz edilen konulardan biri olan, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'yle de ilgili şiir yazmıştır. Bu şiirde ozanımız, müzede gördüklerini ve müzenin düzenini uzun uzun anlatır.

Halayın yerini kapladı çaca
Davulun zurnanın kıymeti kaça
Moda olsun diye yırtıldı paça
Yanı şişik pantolonu özledim (Çankaya 2002:99)

Ozanımız şiirlerinde halkın gündemindeki hemen hemen her konuyu şiirlerinde yazmıştır diyebiliriz. Bunların birisi de modadır. Ozanımız gelip geçici heveslerle yapılan, bu gibi davranışları hoş karşılamaz. Gençlerin kendi kültürümüze uygun hal ve harekette olmasını ister.

Meşin topta şike var
Arasında leke var
Takımlarda şike var
Bu giren gol gol (Zaman 2000:349)

Ozanımız güncel konulardan olan futbolla da ilgilenmiştir. "Gol Gol" isimli şiirinde bir fanatik edasıyla futbol maçını anlatır.

Yarabbim ne bela güzel yurdumda
Dağlar duman oldu köyler yakıldı
Nazarları mı değdi barış sözüne
Nefesimiz göğsümüze çakıldı (Çankaya 2002:82)

Ozanımız ülkemizin doğusunda yaşanan törör olaylarını ve köylerin yakılmasını şiirlerinde eleştirmiştir. Bu tahribat sırasında sadece insanlara değil, doğaya, hayvanlara da büyük zarar verildiğini anlatır.

Şerre düştü bürokrasi, ülkeyi rüşvet sardı
Her köşede beş Susurluk, huzuru külfet sardı
Adam başına belalar, hainler servet sardı
Utanmadan diyorlar ki, vatan gülistan oldu. (Zaman 2000:503)

Ozanımız, “Bas Kamyonun kuyruğuna” ve “Düşman Oldu” isimli şiirlerinde, “Susurluk Olayı”nı eleştirmiştir.

Uykumuzu mafya çaldı, rüya nerde biz nerde
Beynimiz sokak savaşı yahut Sırbistan oldu.
Her yıl bir horoz türedi, kekti bizi heryerde
Gözyaşımız ona akıp bağ ile bostan oldu. (Zaman 2000:503)

Âşık Mahzunî Şerif, şiirinde “mafya” konusunda da eleştiride bulunmuştur. Ozanımız son yıllarda gündemi oluşturan önemli konularda biri olan, çeteler ve mafya suçlarını da şiirlerinde ele almış ve devletin müdahale etmesini istemiştir.

Bize kim danıştı bir oydan başka
Kimlere göredir Anayasa’mız?
Alt tarafı beş yüz kişi değil mi?
Kimlere göredir anayasamız. (Çankaya 2002:61)

Ozanımız bir dönem çok tartışılan konulardan biri olan Anayasa değişikliği üzerine fikirlerini söylemiştir. Ozanımızın Anayasa’nın yeniden düzenlenmesi gerektiği fikrinde olanlardan yana olduğu, sözlerinden açıkça anlaşılmaktadır. Ozanımız “Haksız korurken yasa susmakta” sözleriyle, yasalardaki boşluklardan yararlanan kişileri eleştirerek, yasaların ‘vurguncu’ ve ‘patron’ları korur gibi görünen, yetersiz kalan yönlerinin bir an evvel düzeltilmesini istemektedir.

Ne demek efendim bey ve amele
 Fakir saymak yakışır mı Kemal'e
 Rüşveti hak bilip her dakika hile
 Yapıp yapıp kafa çektim ise yuh (Zaman 2000:503)

Ozanımız rüşvetle iş yapan ve haksız kazanç sağlayanları da şiirlerinde eleştirmiştir. Halkın huzur içinde yaşaması için sosyal adaleti sağlamanın önemli olduğunu belirten ozanımız, insanların şu ya da bu nedenle farklı muamele görmesine karşıdır.

Bir devlet vergisiz yaşar mı beyim
 Hak düşmanı yobaz vergi vermiyor
 Ne kesilir kıcı kırık memurdan
 Fakat piç hilebaz vergi vermiyor (Çankaya 2000:152)

Âşık Mahzunî Şerif, şiirlerinde vergi kaçırarlara da çatar. Bir devletin halkına hizmet etmesi için, mutlaka vergi toplaması gerektiğini söyleyen ozanımız, “Manokyanlar kerhanede veliler/ Namus mektebinde beklemeliler” sözüyle bir zamanlar vergi rokortmeni olan, genelev patroniçesinin bile vergisini verdiğini, ama vatansever olduğunu iddia edenlerin, devlete vergisini vermediğini söyleyerek, ikiyüzlü kişileri şiddetle eleştirir.

Çok yürekler ezdi doksanlı yıllar
 Bosnaya mı yan, Azerbeycana mı?
 Uğursuzluk bizim eli de vurdu
 Bu fatura Şırnak'a mı Van'a mı? (Çankaya 2002:32)

Ozanımız “Doksanlı Yıllar” isimli şiirinde, doksanlı yılların başında yaşanan savaşları eleştirmiş, insanların büyük acılar yaşamasına neden olan bu yıkımları şiddetle kınamıştır.

Mahzunî Şerif'in çile nasibi
 Her zaman görülmez denizin dibi
 Nuh-Nebi'den kalma okkalar gibi
 İndirme vizeyi kelleme sakın (Zaman 2000:339)

Ozanımız,“Doğru Düşünmek” ve “Bekleme Sakın” isimli şiirlerinde Avrupa ülkelerini sınır kapılarında Türkler'den vize istemelerini eleştirmektedir.

Böyle bir aşkla daldı
 Kuniri dağlarına.
 Saçları zühürü tuttu.
 Parmakları yapıştı Mavzere...
 Bizim Hakkı,
 Amerika adına, Kuzey Kore'li vuracaktı.
 Apansızın bir kurşun,
 Götürdü Hakkı'nın burnunu.
 A güzel Hakkı'm bu ne çirkinlik.
 Kuzey Kore, Güney Kore,
 Neydi başının derdi.
 Amerika nere sen nere? (Şerif 1994:88)

1950'li yıllarda, Nato anlaşmaları çerçevesinde Kore'ye asker gönderilmişti. Âşık Mahzunî Şerif, bu konuda da hükümete karşı eleştirilerde bulunmuştur. Ozanımıza göre, bu savaş bizim savaşımız değil Amerika'nın savaşıydı, dolayısıyla asker gönderilmemesi gerekiyordu, fikrini savunmaktadır.

Mahzuni doğuda kalmaz bu nişan
 Ağla gözüm ağla hıçkırık boşan
 Ezilmiş Filistin halklar perişan
 İnsanların yeri yurdu da gitti

Vay vay vay tabibim yardım et
Tabibim esirge Ortadoğu'yu (Zaman 2000:389)

Ozanımız “Vurdu da Gitti” isimli şiirinde Filistin halkının ezilmesine karşı duyduğu öfkeyi dile getirmektedir. Bütün ezilen insanlar gibi Filistin'lilerin de yanında yer alan ozanımız, onlar için şiirinde dua etmektedir.

Elimde sazım,
Parmağında mızrap olmasaydı.
Ben milli bir ozandım
Şayet,
Köylü gönlümde azap olmasaydı. (Şerif 1994:99)

Âşık Mahzunî Şerif, doksanlı yılların başında, üzerinde çok tartışılan konulardan biri olan “Devlet Sanatçısı” ünvanını, “Kültür Vurgunu” isimli şiirinde eleştirmiştir. Ozanımız kendisine teklif edilen bu ünvanı geri çevirmiş ve sanatçıların böyle bir ünvana ihtiyacı olmadığı görüşünü savunmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, halkın gündeminde ne varsa, ozanımın konu olarak onu işlemiş ve halkın sesi olmayı başarmıştır.

9. Aydın Kavramı

Ozanımızın aydın kavramını şiirlerinde işlemiştir. Ozanımız şiirlerinde yer alan aydın tipi öğretmen, doktor, avukat, polis, hâkim, savcı meslek guruplarıyla sınırlıdır. Ozanımız eğitimden yanadır, köylere okul yapılmasını ister. Ozanımız öğrenimle ilgili karşılaşılacak sorunlar, milletvekillerinin bu duruma gereği kadar önem vermeyişi, sadece oy toplamak için, köye uğramalarını eleştirir. Aydınlara yöneltilen eleştiriler de yine doğuya gidilmemesi ile ilgilidir.

Mahzunî kudurdu kendi derdinden
 Zarar gelmez Anadolu merdinden
 Bin yıl koştuk aydınların ardından
 Onlar bize bir gün gelemediler. (Çankaya 1994:7)

Ozanımız şiirinde, aydınların halkın sorunlarına karşı duyarsız oluşuna kızgındır ve Anadolu'nun gelişmesi için aydınlarımızın yurt köşelerine gidip, kırsal kesimde çalışmalarının gerektiğini anlatır.

Elimde bir saz
 Yüzümde gülücük.
 Aradığın yanlış isim
 Sende benim gibi
 Benim gibi dertlisin polisim. (Şerif 1994:143)

Ozanımız “Polis” isimli şiirinde aydın tipleri arasında yer verdiği polislerle bir sorunu olmadığını, kendisinin sadece bir ozan olduğunu, suçlu olmadığını dolayısıyla polisin kendisi gibi dertlilerin sözcüsü olan bir ozanla değil, suçlularla uğraşmasının daha doğru olacağını söyler.

Hep çürüsün sana küfreden diller
 Kökten kopsun sana taş atan eller
 Senden küçük güzellikler güzeller
 Sendeki bir başka hal öğretmenim. (Çankaya 1994:9)

Ozanımız “Öğretmenim” isimli şiirinde, öğretmenlerin karanlığı sona erdirdiğini ve insanları aydınlattığını söyler. “Adaletin A harifini sen yazdın” diyen ozanımız, öğretmenlerin öğrencilerine bilimi, hesabı, zorlukları aşmayı, okuyup yazmayı, kısaca hayatı öğrettiğini söyler. Ozanımız “küçük Tanrımsın” sözünüyle, öğretmene çok önem verdiğini açıklar.

Ellerini öperek onun
 Yarasını sardı doktor
 Bana gelince sıra
 Çekti neşterini bir hışımla
 Aldı ciğerimi çıktı. (Şerif 1994:19)

Ozanımız “Doktor” isimli bu şiirinde, hastalarını maddi durumuna göre ayıran bir doktordan söz eder. Ozanımız mesleğini herhangi bir ayırım yapmadan sürdürenler olduğu gibi, sosyal sütatüye göre hastalarını ayıran doktorlarında olduğunu ifade eder.

Sonuç olarak, ozanımızın aydınlara büyük önem verdiğini şiirlerinde görebiliyoruz. Ozanımız halkın iyi bir hayat sürmek üzere bilinçlenmesi için, aydınlara mutlaka Anadolu’ya giderek, görev yapması gerektiğini söyler.

10. Meclis ve Milletvekilleri

Ozanımızın laik demokratik parlamenter sisteme olan inancı tamdır. Cumhuriyet sistemine de güveni sonsuzdur ve her fırsatta özgürlükten ve adaletten yana oluşunu dile getirir. Ancak ozanımız, yolunda gitmeyen işlere ve halkın sömürülmesine karşıdır. Halkı kandırmaya çalışan, işini yapmayan meclis çalışanlarına ve milletvekillerine de tepkilidir. Bu tepkisini ortaya koyarken de tarafsızdır. Ozanımız kendi görüşünde olduğu halde, çalışmayanlarını beyenmediği milletvekillerini de eleştirmekten geri durmaz.

Meclisin yapısı güzel
 Koltuğu, kapısı güzel
 Dışardan hepsi güzel
 İçerde kıran kırana (Zaman 2000:84)

Ozanımız meclisteki bazı milletvekillerinin seviyesiz ve taşkın hareketlerinden rahatsızdır. Ozanımız “Dolunaya Tül Düştü” isimli kitabında “Vekil Bey” başlıklı yazısında şöyle yazar:

“Parleментар demokratik sistem, sistemlerin en güzidesi, en doğrusu olarak bildiğim bir sistemdir. Tabii bu bana göre. Milletin iradesiyle oluşmuş en büyük mercii, Millet meclisleridir. Hal böyleyken, bu iradeyi yansıtan vekiller o ülkenin en mümtaz simaları sayılmalıdır. Ancak milli iradeyi yüklenmiş bir insanın, milli ihanet içinde olması hiçbir zaman tasvip götürmez bir noksanlıktır. Elbetteki, adı yolsuzluklara karışmış, rüşvet yemiş, seçildiği yeri ve anlamı terk etmemiş milletvekillerimiz çoğunluktadır.” (Çankaya 2002:33)

Âşık Mahzunî Şerif bu sözlerinin ardından düşüncelerini bir de şiirle açıklama gereği duymuştur. Yazdığı şiirinde ozanımız, milletvekillerine aldıkları maaşın helal olup olmadığını sorar. Milletvekillerinin meclise çok seyrek geldiğini, dolayısıyla çalışmadan maaş aldıklarını belirten ozanımız, seçim zamanlarında meydanlarda gürültüyle seçim kampanyaları yapıldığını, ama seçimler bittikten sonra bir daha halkla ve sorunlarıyla ilgilenilmediğini söyler. Ozanımız, meclise kadar gelen vatandaşlarla milletvekillerinin ilgilenmediğini, oy toplama zamanları dışında halkın yüzüne bile bakmadıklarını, milletvekillerinin tenezül edip halkın arasın karışmadıklarını ve kendilerine oy vererek seçilmelerini sağlayan halkı hâkir gördüklerini söyler.

Kurban gelir payın yoktur

Haftan yoktur ayın yoktur

Ankara’da dayın yoktur.

Mamudo kurban niye doğdun? (Zaman 2000:56)

Ozanımız Ankara’da tanıdığı olmayanların hiçbir işlerini yaptırmadığını, dolayısıyla garibanların hükümet dairelerinde işlerini yaptırmak gibi bir şanslarının olmadığını belirtir.

Mahzunî şakadan güler geçeriz
 Vekil bulduk diye değer biçeriz
 En sonunda bir hırsızı seçeriz
 Memlekette talana bak talana (Çankaya 2002:140)

Ozanımız seçim zamanları halka giden vekillere gösterilen ilginin boşa olduğunu, çünkü seçim sonrası hiçbir iş yapmadıklarını söyler.

Göklerden yasalar yağdı fermanı hak adına
 Çok masuman serden oldu, hakkı ilhak adına
 Bir ulu millet utandı birkaç yavşak adına
 Eşkiya kondu sineme, eski zilliyet deyip (Çankaya 2002:133)

Ozanımız “Desise” ismini verdiği bu şiirinde, milletvekillerinin boş sözlerle halkı kandırdığını, ‘vatan’ diyerek halkın gözünü boyadığını, ama memlekete hiçbir hizmetleri olmadığını söyler. Milletvekillerinin bu durumunun uykularını kaçırdığını ifade eden ozanımız, senelerdir beklediğini ve bu konuda çok kaygılı olduğunu söyler.

Vicdan adaleti kurulmadıkça
 Haksız hak yolunda görülmedikçe
 Mebus köylü gibi yorulmadıkça
 Ne eşkiya biter ne çoban biter (Yağız 1999:65)

Ozanımız bu dördlüğünde milletvekillerinin de halk gibi çalışıp yorulmalarını ister ve memleketin ancak elele çalışarak, gelişebileceğini söyler.

Sonuç olarak ozanımızın çalışan, halkına hizmet eden milletvekillerinin yanında olduğunu ancak; halkı kandıran, kendi çıkarını düşünenleri de şiddetle eleştirdiğini görüyoruz.

11. Gurbet ve İşçi sorunları

Ozanımız, Almanya'ya çalışmak üzere giden insanlarımızın sorunlarıyla yakından ilgilenir. Sık sık yurtdışına, oradaki “gurbetçi”lere konser vermeye giden ozanımız. Gurbetçi sorunlarını şiirlerinde işlemiştir.

Onun burda taşı toprağı vardır
Alamanya kardaşımı geri ver
Düz ovası yeşil yaprağı vardır
Alamanya kardaşımı geri ver

Dön anam, dön babam
Dön dön Anadolu'ya (Zaman 2000:274)

Bu şiirinde ozanımız, yurt dışında çalışmak zorunda kalan insanımıza, ülkemizin yeterli olduğunu söyleyerek geri dönmesini ister. Ozanımız “Bizi garip eden beyler utansın” sözleriyle halkımızın geçimini sağlamak üzere yurt dışına gitmelerine sebep olan kötü yöneticileri eleştirmektedir. “Bağırma basarım yırtık abamı” sözüyle fakir yaşamının bile, gurbette olmaktan iyi olduğunu söyler.

Bize küsüp bizden kaçıp gidenler
Dönün gelin Anadolu bizimdir
Hiç bir ana yavrusunu bırakmaz
Binin gelin Anadolu bizimdir. (Çankaya 1994:63)

Ozanımız “Anadolu Bizimdir” isimli bu şiirinde, gurbetteki insanlarımıza seslenerek, yurtlarına geri dönmelerini, Anadolu'nun yeterli olduğunu, el kapısında sürünmektense kendi ülkelerinde çalışmalarını söyler.

Dönsem sıra yolu altı ay sürer

Gönlümde bin çeşit yaralar türer
 Ak perçemli anam düşüme girer
 Duydum ağlar ağlar aklıma düştü (Çankaya 2002:187)

Ozanımız “Gurbetçi” isimli bu şiirini 1976 yılında Avusturalya’daki gurbetçiler için yazmıştır. Ozanımız annesini ve sılasını özlediğini vurguladığı bu şiirinde, gurbetin zorlukları yanında memleketinin güzelliklerini de yazmıştır.

Kader böyle imiş böyle yazılmış
 Gidiyorum karaözlüm ağlama
 Mezarımız gurbet elde kazılmış
 Gidiyorum dudu dillim ağlama (Yağız 1999:164)

Ozanımız bu şiirini, gurbette olup sevdiği ile görüşemeyenler için yazmıştır. Ozanımızın gurbette iken (Almanya’da) vefat ettiğini hatırlayacak olursak, bu sözlerin daha başka bir anlam kazandığı aşıkârdır.

Sonuç olarak, ozanımız insanlarımızın yabancı memleketler yerine kendi ülkelerinde çalışmaları gerektiğini, başkalarının hizmetinde olacaklarına kendi memleketlerini kalkındırmalarının daha doğru olduğunu, hem de kendi ülkelerinde hasret çekmeyeceklerini söyler.

12. Sosyal Sınıflar (İşçi, Memur, Madenci v.b.)

Sınıf, iktisadi ve sosyal bakımdan benzerlik taşıyan insanların meydana getirdikleri topluluk olarak tanımlayabiliriz. Türkiye’de birbirinden tamamen ayrılmış, birinin diğerini baskı altında tuttuğu, aralarında derin uçurumlar bulunan sınıflar yoktur. Daha çok ekonomiye, eğitime ya da geleneklere göre düzenlenmiş sınıflardan söz edebiliriz. Okuyarak ya da çalışarak insanlar sınıf değiştirebilir.

Örneğin bir işçinin çocuğu okuyarak doktor olabilir. Bir meslek sahibi çalışarak daha çok para kazanabilir. Ancak kırsal kesimde geleneklerden gelen bazı yaptırımları görebiliyoruz ki, devlet bu gibi durumları tespit ederek müdahale edebilmektedir. Örneğin kız çocuklarının okutulmaması ya da erken evlendirilmesi gibi durumlar. Bu gibi durumlar yasal olarak cezalandırılan hususlardır.

Savcı, hâkim, paşa, vali insandır

Hamal, işçi, memur, çiftçi insandır

Tabiat sırrının da dili insandır

Sanki görülmeyen erk var değil mi? (Zaman 2000:83)

Ozanımız savcı, hâkim, paşa, vali gibi okuyarak elde edilen sınıflardakilerin de; hamal, işçi, memur, çiftçi gibi işlerde çalışanlarında neticede insan olduğunu söyler. Statü sebebiyle herhangi bir sınıf ayrımının yapılmaması gerektiğini vurgular.

Kara kuyular derindir

Burda kalır madenciler

Ücreti bir aferindir

Zehir solur madenciler (Zaman 2000:465–466)

Ozanımız grizu patlamasında ölen madenciler için, bu şiirini kaleme almıştır. Ozanımız maden işçilerinin yaşamdan uzak, yerin altında çalışmalarından rahatsızdır. Madencilerin kaderini kömüre benzeten ozanımız, grizu patlamasıyla madencilerin toplu olarak ölmesine ve maden ocağında zehir solumalarına çok üzülür.

Dört yüz metre derinlikte

Kömürcüler ağıt söyler

Çökmüş kömür ocağı

Kara cevher vicdansız,

Amansız kara cevher. (Şerif 1994:140)

Ozanımız “Bölücü” isimli bu şiirinde, “Maden ocaklarında çalışmak ve ölmek Zonguldak halkının kaderidir diyerek” geçirildiğini ve devletin ilgisiz kaldığını düşünür, maden ocağı kazalarını kınar ve bir an evvel çözüm getirilmesini ister.

Seçeneği yoktur bu günde dünde
 Tek günü var ya bayram ya düğünde
 Şaka değil bin derece önünde
 Erir ekmek diye demir işçisi (Çankaya 2002:142)

Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif bu şiirinde, yüksek sıcaklıkta çalışmak zorunda kalan demir işçilerin dertlerine tercüman olmaya çalışır. Ozanımız tamir işçilerinin ise, çalışmaya daha on yaşında çocukken başladığını anlatır ve zenginlerin işçi sorunlarına duyarsız olduğunu söyler.

Yedi büklüm daireden çıkarsın
 Bir bakkala bir kasaba bakarsın
 Tek çareyi cigara da yakarsın
 Sana haktan bu bir emir Fikri Bey. (Çankaya 2002:24)

Ozanımız memurların sorunlarını anlattığı bu şiirinde, memura baklavanın bile lüks olduğunu, bütün gün dosyaların arasında çalışmaktan sağlığının bozulduğunu, geçim sıkıntısı çektiği için istediği yiyeceği alamadığını anlatır.

Bu yıl buğday kesat, arpa getirdim
 Böyle emreylemiş hak değirmenci
 Kıtılık bastı tüm davarı batırdım
 Giydiğim şalvara bak değirmenci (Çankaya 2002:106)

Ozanımız bu şiirinde çiftçilerin sorunlarını anlatır. Mevsime göre gelir sağlayan bu kişiler, içinde bulunduğu senenin hava koşullarına ya da doğa olaylarının iyi gidip gitmemesine göre para kazanırlar. Ülkemizdeki tarımsal

üretimde teknolojik donanım yetersiz olduğu için, iyi üretim yapamayan çiftçiler genel olarak geçim sıkıntısı çeker.

Güneş son tepeden giderken,
Gelen ırgatlar gördüm.
Eli çapalı,
Yüzü kapalı,
Gözyaşı için için,
Gülen ırgatlar gördüm. (Şeref 1994:77)

“Irgatlar” isimli bu şiirinde ozanımız, dertli ve geçim sıkıntısı çeken fakir köylüleri anlatır. Ülkemizde mevsimlik işçi olarak çalışan, hasat dönemlerinde Çukurova başta olmak üzere, değişik yerlere çocuklarıyla birlikte çalışmak üzere göç eden, buralardaki tarlalarda çalışarak geçinmeye çalışan insanlarımızı, ozanımız şiirlerinde anlatır.

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif, sosyal sınıf diye adlandırdığımız, işçi, memur, çiftçileri şiirlerinde işleyerek, yöneticilerin dikkatini çekip, bu insanlarımızın sorunlarına çözüm bulunmasına yardımcı olmaya çalışmıştır.

B-KADIN VE AİLE

1. Kadına Bakış

2. Aile

B.KADIN VE AİLE

1. Kadına Bakış

Türk toplumunda kadın her zaman evin direği, erkeğin vefalı arkadaşı, Türk çocuklarının annesi olarak önemli ve değerli bir yere sahiptir.

Türk destanlarında kadın önemli bir yere sahiptir. Yaradılış Destanı'nda Tanrı Kayra Han'a yaratma fikrini veren kişi "Ak Ana"dır. Oğuz Kağan'ın ilk karısı ışıktan, ikincisi ağaçtan doğmuş değerli kadınlardır. Gök Türkler'in yeniden güçlenmelerine yardım eden "anne kurt" kadındır. Uygur hakanının iki kızı olağan üstü olaylar sonucu çocuk sahibi olmuş değerli kadınlardır. Bugu Han'ın rüyasına giren fikir ve ilham meleği "nur ve ışık bakiresi"dir. (Banarlı 1998:33)

Türklerin kadına bakışı İslamiyetten sonraki Türk destanlarında da aynı çizgide devam eder.

Kur'an, insan olması bakımından kadını erkekle eşit bir varlık olarak kabul eder. Allah insanları daha huzurlu ve mutlu bir hayat sürmeleri için çift olarak yaratmıştır. İslam'da ilk kadın tarafından işlenen ve erkeğin de işlemesine sebep olunan günah anlayışı yoktur. Kur'an, Hz Âdem ile Hz Havva'nın Şeytan tarafından müşterek kandırıldığından bahseder. İslam'da kadın düşmanlığı yoktur. Erkek veya kadın tüm insanlar günahsız doğarlar, hayatları boyunca yaptıkları günahlardan sorumludurlar. Kadın Allah'ın kulu olması bakımından erkekle eşit seviyededir. Hz Peygamber kadınların sorunlarıyla daima ilgilenmiştir ve erkeklerin eşlerine iyi davranmalarını öğütlemiştir. Hz Muhammed kendi yaşayışıyla, hanımlara karşı tutum ve davranışlarıyla insanlığa daima örnek olmuştur. (Aydın 2001:86-87)

Hz Muhammed'e ilk inanan ve Müslümanlığı kabul eden kişi eşi Hz Hatice'dir. Hacı Bektaş Veli Sulucakarahöyük'e geldiğinde kendisine yardım eden de yine bir kadın "Kadıncık Ana"dır. Hacı Bektaş Veli tıpkı peygamberimiz gibi, kadına büyük değer vermiş ve kadınların okutulmasını, toplumda önemli bir yeri olması gerektiğini eserinde anlatmıştır. Hacı Bektaş Veli'nin sözlerine kulak veren Bektaşîlerde kadına toplumda saygın bir yer vermiştir. Toplumda saygın bir yer edinen kadınlar, toplantılara, cem törenlerine erkeği ile beraber katılmış ve kadın erkek ayrımı yapılmamıştır. Eski Türkler'den gelen ve dini toplantılarda cinsiyet ayrımı yapılmayan bu gelenek, Bektaşîler'de devam etmiştir.

Bektaşîler kadınla erkeğin bir arada oluşu ve kadının toplumdan dışlanmamasına dayanan bu düzenleriyle övünmektedirler. Bektaşîlerde zorla kız evlendirmek diye bir şey yoktur. Mutlaka evliliklerde gönül rızası aranır. Karşılıklı anlaşarak ve isteyerek kurulan yuvanın ömür boyu devam etmesi hedeflenir. Bektaşîlikte boşanmak yasaktır. Haksız yere karısını boşayanlar 'düşkün' ilan edilip, toplumdan dışlanır.

Bektaşîlerde kadın ev işleri ve çocuğunun büyütülmesi dışında, çalışma hayatında da kocasının yanındadır. Kadın eşiyile eşit haklara sahip olarak her ortamda birlikte ve dayanışma halindedir. Bektaşî kadını kıyafet konusunda toplum ölçülerinde ve İslamî kurallara uygun giyinirdi. Ancak günümüzde modern kıyafetleri tercih ettikleri görülmektedir.

Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde kadın, değer verilen ve sevilen bir varlıktır. Ozanımızın şiirlerinde 'kadın' birkaç şekilde ele alınmıştır.

Ozanımız şiirlerinde, kadına sevgili gözüyle bakar. Bazı şiirlerinde aşkına karşılık görmüş, mesuttur bazense, tam tersi karamsar ve dertlidir.

Gönül sevdi benim günahım nedir
 Yandım ateşine bunca senedir
 Mecnun'un derdinden derdim fenadır
 Bu derdin dermanı yok mu cananım (Zaman 2000:210)

Ozanımız, sevdiği kişiye âşık oluşunun suçunu gönlünde görmektedir. Senelerdir sevdiği uğruna yandığını söyler ve Mecnun'un aşkıyla sevgisini kıyaslar. Sevdiğine çok dertli olduğunu bildirir ve dermanı olup, kendisine dönüp dönemeyeceğini sorar.

Ozanımız, kendi cümleleriyle aşkı şöyle tarif eder:

“Aşk, beşeri yapıda salt cinsler arası iletişimin bir tarifi niteliğinde duyu haline geldiği an, yaşamın diğer kollarını tamamen inkâr edecek kadar güç kazanır ve bu duygunun muhatabı ve sahibi durumunda olan kişiler âşık ünvanı alır.” (Çankaya 2002:9)

Demek ki böyledir sevdanın hali
 Aşkî Yaradan'a derdi vebali
 Mahzunî tutuşmuş Kerem misali
 Aslı Han'a doya doya kül düşmüş (Çankaya 2002:144)

Ozanımız, sevdiği zaman aşkı anladığını, aşk derdinin çok çetin olduğunu ve sevenin günahının olmadığını söyler. Aşklarıyla ve aşk ateşiyle yanıp, ölmeleriyle meşhur olan Kerem ile Aslı'yı örnek gösterir.

Ozanımız şiirlerinde kadını anne oluşuyla, çocuğunu sıkıntılarla büyütmesiyle, evlat acısı çekmesiyle, kendisi veya eşi gurbette oluşuyla anlatır.

Eşi mi vurulmuş karalar giymiş
 Kundağı kucakta ağlar bir gelin
 Ceylan bakışını yerlere eğmiş
 Kundağı Kucakta ağlar bir gelin (yağız 1999:170)

Ozanımız şiirinde eşi vurulmuş, çocuğu henüz kundakta olan, dertli bir kadından sözeder. Toplumda eşi olmayan, maddi gücü çocuğuna bakmaya yetmeyen birçok kadın vardır. Âşık Mahzunî Şerif, şiirlerinde toplum hayatının gerçeklerini, halkın sıkıntılarını işlemiştir.

Ozanımızın şiirlerinde fakir, köylü, işçi kadınlar ise, hayat mücadelesiyle kendini gösterir.

Dindiren yok mu acımı?
 Süren yok mu hacımı?
 Köyden on yaşlı bacımı
 Kilimler dokur göreydim
 Göreydim bende bileydim (Zaman 2000:82)

Ozanımız, köylü kadınlarının kendilerini yetiştirmesi gereğine işaret ederek. Kadının toplumdaki konumunun yükseltilmesinin maddi durumunun iyileşmesine bağlı olduğunu vurgular.

Avratları odun çeker
 Ah edip boynunu bükür
 Şeker değil tarhana yer
 Benim köyüm garip köyüm. (Çankaya 1994:44)

Köylü kadınlarının çok zor şartlarda yaşadığına işaret eden ozanımız, boynu bükük, acılar içinde ah eden, tarhanadan başka yiyecek yemeği olmayan, fakir halkı şiirlerinde anlatır.

İki dudağında bir demet türkü,
 Önlüğü alacalı,
 Bir kız çay toplar,
 Rize'nin Çam gediğinde
 Atmacayı vurmuşlar
 Bir damla kanı için
 Atmaca kanlı uçar Rize dağlarında.
 Başka kuşlar hür ve özgür,
 Atmaca yaralı
 Düştü düşecek uzakta bir yere
 Çaykızı ağıt yakar
 Akbabayı vurmuşlar,
 Bir damla kanı için (Şerif 1994:37)

Ozanımızın şiirlerinde çay toplayan çilekeş Karadeniz kadını da yerini alır. Çay toplarken ağıt yakan dertli kadınlar, acımasız hayat şartları ve kan damlasının gölgesinde geçen bir ömür; işte toplum hayatının acı yönü, ozanımızın şiirinde dile gelir.

Hey Mahzunî yel fidanı devirdi
 Bir baharı mihricana çevirdi
 Kara toprak ile gerdeğe girdi
 Nazlanıyor alınıyor Huriye (Çankaya 2002:94)

Ozanımız şiirinde, dertli bir gelinden söz eder. Bir rüzgârın taze bir fidanı devirmesi ya da baharın kışa dönüşü gibi, taze bir gelin tam mutlu olacağını düşündüğü anda maalesef ölür.

Fakir Nazlı odunsuzmuş üşürmüş
 Beyi mapus imiş adı Beşir'miş
 Besleyemem diye çocuk düşürmüş
 Düşürmesin ne eylesin Hâkim Bey (Çankaya 2002:175)

Ozanımız “Nazlı” isimli bir kadından haretle, fakir kadınların halini anlatır şiirinde. Eşi hapisanede olan ve hayat şartlarına yenik düşerek, çocuğunu dünyaya getirmekten vazgeçen bir kadın; ozanımızın şiirinde tüm gerçekliğiyle gözler önüne serilir.

Zülüflerin perçem olmuş toplanmış
Nazlı başın bulutlarla kaplanmış
Bakışların bir noktaya saplanmış
Hayallerin dalaşıyor derdin ne (Çankaya 2002:93)

Ozanımız bu dörtlükte, yine sıkıntı çeken bir kadını anlatmıştır. Hayalleriyle avunan, hayat karşısında çaresiz ve güçsüz bir kadın... Ozanımız belki de kimsenin umursamadığı bu kadına derdini sorarak, en azından ona önem verdiğini gösteriyor.

Kör yolcu yol gider ama varamaz
Hak’kı inkâr eden kişi Hak’ka yaramaz
Aşkın yarasına hoca, muska saramaz
Sevdadan ne anlar, gökler, cinler, periler (Zaman 2000:455)

Ozanımız şiirlerinde, cahil kadınlardan da sözeder. Kadınlar, muska yazdırmalarıyla, batınî inançlarıyla ve türbe ziyaret etmeleriyle, ozanımızın şiirlerinde, eleştiri oklarına hedef olurlar.

Mahzunî insandır dünyada ulu
Gözünü sevdiğim hey Anadolu
Padişah mı hakkın torpilli kulu
On sekiz hatunlu haremi yazdık (Çankaya 2002:177)

Ozanımız şiirinde, çok eşliliği eleştirir. Kadının eğitilmesi ve güçlü hale getirilmesi kuşkusuz ki, tüm cahilliklerin bitmesini sağlayacaktır. Ozanımız, toplumun bilinçlendirilmesinin gereğini sürekli olarak şiirinde işler.

Nerede dedikodu, orada biter
 Karnı davul gibi, çalım satar
 Kocasından para gelsin yeter
 Ev yansa gaygusuz gezer kötü avrat (Zaman 2000:112)

Ozanımız şiirlerinde, kadınların bazı kötü huylarını da ele alır. Kadınların dedikodu yapmasını, eşiyile, eviyle ilgilenmemesini, giyinip, süslenip, gezmekten başka bir şey yapmamasını eleştirir.

Elini sıcaktan soğuğa
 Vurmadığından belli
 Yaya yol görmemiş şu cici
 Hayatta tatmış mıdır bulguru
 Seyretmiş midir kerpici
 Gözüm yok onun,
 Eroin kaplı balkonunda
 Esrar kokan iffetinde
 Hırsız bir dürzünün kancığı
 İbrişim hırka giymiş
 Yumurta kırmayı bilmez
 Adına sosyete demiş (Şerif 1994:144)

Ozanımız şiirlerinde, zengin, ev işi yapmayı bilmeyen, özel arabayla gezen, yoksul insanlardan haberi bile olmayan, namusundan şüpheli, eşi de kendisi gibi kötü olan kadınları da eleştirir.

Hatunundan korkan hergele
 Gelmiş bile bile,
 Dikilmiş garip başıma. (Şerif 1994:135)

Ozanımız kızdığı birini, eşinden korkmak ve sözünü geçirememekle eleştirir.

Mahzunî inatla kimi uyarsın
 Doğru olan hangi sözü duyarsın
 Yüzün kızarmıyor utanmazsın
 Sana bunu söyleyişim on oldu. (Çankaya 2002:123)

Ozanımız, sözünü dinletemediği bir kadını böyle anlatıyor.

Öksüz koydun dört yavrumu
 Allah'ın emri bu mu?
 Bilmem ki sen ey sevgili
 Neden rezil ettin beni
 ...
 Mahzunî usandım candan
 İkimizin ahdı kimden
 Afetmem seni sevgilim
 Özür dilemem ben senden (Zaman 2000:140)

Ozanımız bu şiirini, bazı sorunlar yaşadığı Suna isimli eşine yazmıştır. Eşini, çocuklarına bakmamasıyla ve kendini rezil etmesiyle suçlamaktadır. Ozanımız “Allah’ın emri bu mu?” sözleriyle aile kurumuna ihanet ettiğini düşündüğü eşini, bir daha asla affetmeyeceğini söyler.

Boz kayadan pınar akar
 Ondan içen çile çeker
 Azgın yâre kim sarar
 Sardım sarmaz olaydım (Çankaya 1999:118)

Ozanımız bu şiirinde yine vefasız bir kadından söz eder. Aşık olsa bile “azgın” bir kadının, erkeğe faydası olmayacağını anlatır.

Dul avrattan doğan çocuk ne olur
 Babasını sormak bir hesap işi
 Kalbur ile su taşırım diyenler
 Sele saray kurmak bir hesap işi (Çankaya 2002:146)

Ozanımız bu dörtlükte, yine kötü kadınları yerer. Evlilik dışı çocuk sahibi olan kadınların, ahlaksızlığını ve sorumsuzluğunu kınar.

Yiğitler dünyaya gelir bir kere
 İnan ki giderken gitmez boş yere
 Mahzunî Şerif'im tüm kahpelere
 Mezarda da olsa çatar erkekçe (Çankaya 2002:58)

Ozanımız bu dörtlükte oldukça açık bir ifade ile iffetsiz kadınları eleştirir.

Ozanımız şiirlerinde, eşi Fatma Hanım ve kızlarını da anlatır. Ayrıca ozanımız, bacılar diye anılan, önemli Alevî kadınlarına da şiirler yazar.

Çırpına çırpına bir yuva kurdum
 Bebeği görmedim kundağı gördüm
 Deryada boğuldum karaya vurdum
 Çileden çileye batar ağlarım. (Çankaya 1994:42)

Ozanımız bu şiirinde, büyük zahmetlerle yuva kurduğunu ve haphishanede bulunduğu sırada dünyaya gelen çocuğunu göremeden kaybettiğini anlatır.

Dünyalar tatlısı insan meleği
 Dünyalar kaldıkça kalasın yavrum
 Bir gün incinmedim bir gün kırmadı
 Hak indinde melek olasın yavrum (Çankaya 2002:181)

Her fırsatta sevenlerine şiir hediye eden ozanımız, kendisi haphishanede

iken, doğum gününü kutlayan kızını (Şeyda) ihmal etmeyerek, sevgisini şiire dönüştürüp, göndermiştir.

Ela gözlüm kara günler
Gelir geçer demedim mi?
Ağlayıp üzme kendini
Artık yeter demedim mi? (Yağız 1999:173)

Ozanımız eşi Fatma Hanım'a zor bir günlerinde bu şiiri yazarak, teselli etmeye çalışmıştır.

Kanlı dudak bölük bölük heceler
İnim inim benim gibi niceler
Yavrum doğar diye bazı geceler
Yüz bin defa ölüp seni düşündüm. (Çankaya 1994:58)

Ozanımız kendisi hapiste iken, doğum yapan eşine bu şiiri yazmıştır. Ozanımız, eşine olan sevgisini ve ilgisini her fırsatta şiirle dile getirir.

Hacıköy dağları gülleri acı,
İçimden gitmiyor bir ince sancı
Hizmetin gördüğüm Habibe bacı
Bize divan duranlara selam et. (Aktaş 2002:4)

Ozanımız yurt gezisi sırasında, kendisine hizmet edip, misafir eden bir hanıma bu şiirini yazmıştır.

Bektaşîlerde kadın yaş durumuna, evdeki, toplumdaki yerine göre “ana”dır. İkincisi, kadın kocasının, yanında ve ona eştir. Üçüncüsü kadın “bacı”dır ve eşinin dışında herkesle kardeştir. Ayrıca, Bektaşîler arasında dedelerin hanımına “ana”, diğer hanımlara ise, kardeş anlamına gelen “bacı” denilmektedir. Bu nedenle de

kardeşin kardeşe kötü gözle bakması kabul görmez ve “düşkünlik” uygulaması yapılır.

Bektaşîler şiire büyük bir önem verirler ve şiirli toplantılar düzenlerdi. Bunun sonucu olarak, içlerinden birçok kadın ozan yetişmiştir. Bunlar arasında Useyle Bacı, Hüsniye Bacı, Münire Bacı (iki tane) gibi adlar sayılabilir.

Durnalar zalım avcıya
Vuruluyor Turna bacı
Dokunsan gönül teline
Kırılıyor Turna bacı. (Aktaş 2002:62)

Âşık Mahzunî Şerif, Âşık Şah Turna (Alevî kadın ozan) ile yaptığı atışmada, kendisine bu dörtlük ile hitap etmiştir.

Ey erenler şu dünyada
Erkek yolcu kadın yoldur
Nazenin bir bahçe imiş
Erkek bülbül, kadın güldür. (Çankaya 1994:37)

Ozanımız, kadın ile erkeği şiirinde karşılaştırır ve birlikte bir bütünü oluşturdukları sonucuna varır. Erkek bir arı ise, kadının bal; erkek bir fidansa, kadının bir dal; kadın bir lamba ise, erkeğin pil olduğunu söyler.

Erkekler dolaşır gezer gurbette
Gönlü parça parça ömrü hasrette
İki gönül bir değilse senette
Bırak bir ömürü iki sene çok (Çankaya 2002:104)

Sonuç olarak ozanımız şiirinde, kadınla erkeğin ayrılamaz bir bütün olduğunu ve hayatı müşterek yaşamaları gerektiğini anlatır. Ozanımız bazı şiirlerinde kadınların olumsuz yönlerinden de söz eder. Bir tarlada arada kara tohumlar varsa,

kadınların da içinde kötü olanları vardır, diyerek iyi yanında kötü huylu kadınlarında var olduğunu belirtir.

2.Aile

Aile, toplumun çekirdeğidir. Aile, evlilik ve kan bağına, yani karı ile koca, ana-baba ile çocuklar, erkek kardeşler ile kız kardeşler, öbür yakınlar arasındaki karşılıklı ilişkilere dayanan bir yapıdır. Ailenin toplumsal rolü, insanın yeniden üremesine, doğrudan katkısıyla belirlenir. (Frolov 1997:10–11)

Türk toplumu aile yapısının sağlıklı kurulmasına ve yürütülmesine karşı son derece duyarlıdır. Yuva kurmaya çalışanlara daima destek olunur. Birisi ev aldığı zaman hemen ihtiyaçları öğrenilip, hediye yoluyla destek olmaya çalışılır. Komşu ailede herhangi bir sorun varsa hemen yardıma koşulur. Birbirine darılan eşleri barıştırmak büyük sevap olarak kabul edilir.

Hacı Bektâş Veli, toplumun düzeni ve geleceği açısından evliliği gerekli görür. Şeriat kapısı'nın beşinci makamı evlenmektir. Bu yolla sağlıklı bir aile kurumu yaratılmak istenir. Aile babasının eşine ve çocuklarına bakması; koruması, yetiştirmesi esastır. (Öz 1997:457)

Üşüdün mü yoksa benim ceylanım
Ufak ufak çök yanıma gel otur
Dünyada varlığım canım da canım
Isıt beni gir kanıma gel otur

Sen benim sırrımı bilince erdin
Tek duvardan saray olur mu derdin
Derya, Ali, Şeyda, Yetişi verdin

Yalan isem gir kanıma gel otur

Mahzunî yıllarım geçiyor hani
 Mevla nasip etmiş demek ki seni
 Ancak ben gidince anlarsın beni
 İkrarıma imanıma gel otur (Çankaya 2002:151)

Ozanımız eşi Fatma Hanım'a yazdığı bu şiirinde, sevgisini açık ve samimi bir uslûpla anlatır. Eşinin kendisine “Derya, Ali, Şeyda, Yetiş” isimlerinde dört çocuk verdiğini dile getiren ozanımız, kadını “doğurgan olma” özelliği ile yüceltir ve bir nevî hayatın menbaı olarak görür.

Tevellüdüm merak ise milad-ı otuzdokuz
 Kasımın onyedisinde Zeynel babadan geldim.
 Döndü anaya rahmolmuş, Ehl-i Beyt meftunuyuz
 Ben faninin acısına, seyrü sefadan geldim.

Nesimî'ler pürryan oldu, enel-hak lokmasından
 Sanki dertli eksik gibi, bende cabadan geldim.
 Asla mayam bulaşmadı, Ebu Süfyan tasından
 Çok şükür ki nesli Haydar Al-i Aba'dan geldim.

Şu Âlemler bilsinler ki biz güruhu naciyiz
 Cümle evliyanın burcu Âdem Havva'dan geldim
 Ol Cennet'te ilk haramı bilerek yedim şükür
 Sevdayı Cennet'te tattım, kendim Tuba'dan geldim (Zaman 2002:504)

Ozanımız şiirlerinde, annesi, babası, kardeşleri, hatta emmi ve dayı gibi akrabalarını da yazmıştır. Ozanımız kendisini ve ailesini anlattığı bu şiirinde; ailesine duyduğu derin sevgiyi ve Hz Ali'ye dayanan soyunu anlatmaktadır.

Ocağında umut yanmış kül olmuş
Gökyüzünde bulutların durulmuş
Salkımı büzülmüş yaprağı solmuş
Dağlar garip garip Zeynom neredesin (Zaman 2000:301)

Ozanımız bu şiirini babası Zeynel Cırık'a yazmıştır. Babasının çileli hayatından bahseden ozanımız, duyduğu derin sevgi ve saygıyı anlatır.

Sonuç olarak, ozanımızın aile kurumuna büyük önem verdiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Ozanımızın aile kurumu ile ilgili görüşlerinin dini inançlarıyla örtüştüğü görülmüştür. Kız çocuklarını geleceğin annesi olarak gören ozanımız son derece iyi yetiştirilmelerini ister. Erkek çocukların ise, ailesine ve öz kültürüne bağlı olarak yetiştirilmesini ister. Sık sık kendi ailesine de şiirlerinde yer veren ozanımız, ailesini bir arada tutmak için, çok çaba harcadığını, özellikle gurbet konulu şiirlerinde görebiliyoruz.

Bir toplumun geleceği için kuşkusuz büyük öneme sahip olan aile kurumunun, sağlıklı ve sağlam ağılarla örülmesi gerektiğini her fırsatta söyleyen ozanımız, bu konudaki görüş ve düşüncelerini açık bir uslûpla şiirlerinde anlatır.

C.DİN VE TASAVVUF

1.Dini Unsurlar

1.1. Allah

1.2. Melekler

1.3. Kitaplar

1.4. Ayetler, Hadisler, Besmele, Kelime-i Şahadet

1.5. Peygamberler

1.6. Kaza ve Kader

1.7. Kâbe

1.8. Namaz, Abdest, Ezan

1.9. İbadet Yerleri

1.10. Bayram, Kurban, Oruç

1.11. Cennet, Cehennem

1.12. Ölüm

1.13. Tenasüh (Ruh Göçü)

C.DİN VE TASAVVUF

1. Dini Unsurlar

1.1. Allah

Allah fikri, insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Allah görülmez, belli bir yeri yoktur. Allah'ın kendini tanıtmak, emirlerini uygulamak için temsilcileri yani peygamberi vardır. Allah'ın emirlerini gösteren kitabı ve ibadet yeri olarak camileri vardır. İslam dini ile ilgili şartları yerine getiren kişilere Müslüman denilir.

Alevîler diğer Müslümanlardan farklı bakış açısıyla Allah fikrine yaklaşır. Allah'ı insandan ayrı, ulaşılmaz olarak düşünmezler. Bektaşîlikte insan Allah'ın sadece emirlerini yerine getiren bir varlık olarak görülmez. Allah insanın içinde, özünde ve gönlündedir. Ruh ve can dediğimiz kavramlar Allah'tan farklı değildir. Varlık Allah'ın bir yansımasıdır. (Eyuboğlu 2000:238)

Âşık Mahzunî Şerif şiirlerinde diğer düşünür ve şairlerden etkilendiğini açıkça vurgular. Gerek Yunus Emre, gerekse Hacı Bektâş Veli'den etkilendiğini her fırsatta dile getiren ozanımız, Hallac-ı Mansur'dan da etkilendiğini hatta düşüncesinin temelini oluşturduğunu görebiliyoruz.

Nesimî Hak idi kolay yenmedi

Mansur enel hakla dardan inmedi

Pir Sultan'ım serin verdi dönmedi

Âşıkların Hak'tan çarktığı nerede (Çankaya 2002:112)

Ozanımız neredeyse her fırsatta, Allah'a olan inancını dile getirmiştir. “Dostlar ben Allah'ı inkâr etmedim” (Yağız 1999:113), “İnandım Allah, gel hakkımı bil/Sana kulluk etmek laf ile değil” (Yağız 1999:126) sözlerinde görüldüğü gibi, Allah'a kulluğun lafla değil, iyi bir insan olmakla, haktan, hukuktan ayrılmamakla mümkün olabileceğini vurgular.

Benimde canımı Allah yarattı
 Yaratanı inkâr etsem olmuyor
 Hiçbir varlık kendi kendin yaratmaz
 Yaratanımı untsam olmuyor (Yağız 1999:115)

Ozanımız, kendisini Allah'ın yarattığını bu nedenle inkâr etmenin mümkün olmadığını ve hiçbir insanın kendi kendisini yaratamayacağına göre, Allah'a inanmanın gerektiğini söyler.

Rabbim ne idim ne oldum...
 Toprak ettin adam oldum
 Toprak yaptın adam ettin
 İçime girince gittin

Sanki seni yıkan mı var (Yağız 1999:100)

Ozanımız, hiçbir şey değilken, topraktan yaratılarak insan edildiğini söyler. “İçime girince gittin” sözüyle yaratma sırasında, Allah'ın Hz Âdem'e nurundan üflediği zaman ki, hali anlatmak ister.

Ozanımız, “Dolunaya Tül Düştü” isimli şiir kitabında, Tanrı inkarcılığının insanlık tarihi ile başladığını, günümüzde de böyle devam ettiğini belirterek, “...bu görüşün insanlarını da birlikte yaratan kuvvetin adına Allah diyorum” (Çankaya 2002:12) sözleriyle inancını dile getirmektedir. Ozanımız bir şiirinde, “Allah yok demekle ne var edilir/ Söyleyen dil düşünen baş o işte” sözleri ile inkârcılığın faydasız oluşuna işaret eder. Allah'ı inkâr ederken bile ölüme hızla gidildiğini

belirten ozanımız, kişinin kendi nefsiyle yaptığı savaşın bile Allah'ı yansıttığını mısralarında ifade eder. İnsanların tabiata müdahale edemeyeceğini dolayısıyla inkâr etmekle Allah'ın yok edilemeyeceğini ve dağ, taş, gökyüzü kısaca dünyada ne varsa her şeyin Allah'ı yansıttığını vurgular. Allah'ın insanın yoldaşı ve sırdaşı olduğunu, insanı yarattığını, “Kâinatı yapan nakkaş o işte” sözleri ile herşeye muktedir olduğunu şiirinde yazar (Çankaya 2002:12–13)

Ozanımız “Dolunaya Tül Düştü” isimli şiir kitabında yine dini inancına ait fikirlerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “Tanrı insan bütünlüğünün, insan sevgisiyle mukim görünmesi bütün dinlerin özünü teşkil etmektedir. Ben bir Alevî halk adamıyım... Allah ve insan ikilemini dostça ele alan her din kutsaldır.” (Çankaya 2002:169–170) ‘Kızılbaş’ isimli şiirinde ozanımız “Benden yakın Allah bana /Her sözü bismillah bana” (Zaman 2000:164) sözleriyle inancını dile getirmektedir. Ozanımız insanla Allah arasına kimsenin giremeyeceğini “Arana kim girer Allah’la senin” (Çankaya 2002:23) sözleriyle dile getirerek, Allah'ın şah damardan bile yakın olduğunu, hatta insanın özünün Allah olduğunu söyler.

Yürü bire yürü Mervan'ın kulu
 Âlemi ardından güldür de kurtul
 Birgün sorar sana Muhammet, Ali
 Adamsan kendini bildir de kurtul. (Zaman 2000:249)

Alevîlik’ de, birlik inancı (Allah-Muhammed-Ali) vardır. Bu inanca göre, Allah kendi nurundan Hz. Âdem’e (insana) verdiği için, insanda Tanrı’nın sıfatları vardır. Özellikle ‘İnsan-ı Kâmil’ olanlarda bu sıfatlar çoktur. İnsan-ı Kâmillerin en üst makamında Hz Muhammed ve Hz Ali olduğu için, “Allah-Muhammed-Ali” aslında çokluğu değil, birliği temsil eder. (Bal Tarih?:25)

Ozanımızın ‘Allah’ sevgisini şiirlerinde sıkça dile getirmiş ve şu kelimelerle ifade etmiştir: Mevla, Hak, Yaradan, Hü, Hür, İlah, Rab, Cenab-ı Hak, Enel Hak, Kelam-ı Hak, Kudret-i Hak, Kâinatı Yapan Nakkaş.

Ozanımız, 'Mevla' kelimesini genellikle dua ve yakınmalarında kullanmıştır. "Mevla'm gül diyerek iki göz vermiş", "Mevla'm bana ömür vermiş", "Küsenlere Mevla'm yardım etmiyor/Ömür bitti çile doldu barışak", "Mevla'nın aşkına demler içerdi", "Mevla'm ayak vermiş bir gün gitmedim", "Mevla'm bizi bir hamurdan yoğurmuş/Âdem olun diye durmuş çağırmış", "Mevla'm nasip ede yaylada ölem", "Mevla'm çok mu gördün bir meteliği", "Hancı olan yolu bilir/Mevla'ya kulluk edilir", "Elli yıldır yenemedim feleği/ Mevla'm çok mu gördün bir meteliği", "Yeter ki can ile sev Mevla'nın kullarını/Bir canını onlara ver, yolunda bin can yatar.", "Mevla'm kerimsin dedi", "Mahzunî ebedi olan Mevla'dır Beni yaratana kavuşacağım", "Vücudum bir şehir-i âlem/Metahım var kalem kalem/ Dükkânımda durur Mevla'm/Gezdim pazar pazar beni", "Sırtı bozum yüküm ağır yol çamur /Mevla'ya şükür ki eşek gibiyim/izzetim semerdir vur utanma vur", "Mevlam bu ayrılık bana mı düştü", "Mahzunî Mevla'm kerim/Niye bitmiyor kederim/Ettiğimi ben çekerim/Senin günahın bende mi", "Mevla'm beni muhtaç etme kullara"

Ozanımız 'Hak' kelimesini daha ziyade dini konularla ilgili fikirlerinde kullanmıştır. "Kendimi bileli Hak'ka yaramam", "Hak'kı inkâr eder kaçar/Döner el basar Kur'an'a", "Kim Hak'kı görmüş ki cihat açıyor/İnsan sevgisine zehir saçıyor", "Ben Hak'ka inandım inanmam Şam'a", "Baştan dinden hak'tan çık ta öyle git", "Benim Hak'ka bağlı özüm", "Yerdeki karınca bile/ Hak'kı bilir demedim mi?", "Haklı hastanın ilacı/Hak'tan gelir demedim mi?", "Serden geçmez imiş sırrın erenler/Daha dönmez Hak yoluna girenler", "Hak'ka secde kılmak dile kolaydır", "Ne muska ne divit Hak'ka götürür", "Mahzunî Şerif'im Hak'ka gel hele /Hak'ka gelmeyenler düşer mi yola", "Halka, vermişti canını /Hak'tan almış ünvanı", "Bizim yollar Hak'ka doğru", "Hak'ka şükür Kızılbaş'ım", "Kırar kanadını Hak'kın kulunun", "Sen benim kaderim, alın yazımsın/Hak'kın huzurunda bana lazımsın", "Dört kapı kırk makam haktır diyenler/Kırkından birine girsin görelim/Hak'tan gayrı nesne yoktur diyenler/Hak yolunda başın versin görelim"

Ozanımız 'Yaradan' kelimesini şu şekillerde kullanmıştır: "Yaradan'ı inkâr etsem olmuyor /Hiçbir varlık kendi kendin yaratmaz /Yaradan'ımı unutsam olmuyor", "Yaradan doğru getire", "Beni Yaradan'a sövmüş gibiyim", "Yaradan'dan

sonra küçük tanırımsın /Sende hikmet kudret bol öğretmenim”

Ozanımız ‘Hu’, ‘Hür’ (Allah’ın gizli adı) şu mısralarda kullanmıştır: “Hey Mahzunî Şerif Hu deyi deyi”, “Kırklar girdi meydana İlah’sın dediler/Ondan iki cihana Ali Şah’tır dediler/Hu Hu Murteza”, “Hudey hudey Hür aşkına /Biz içeriz pir aşkına”, ”Gitti Cebrail nere Gül açtı sevenlere/Şu âleme Muhammed Padişah’tır dediler/Hu Hu Murteza”.

Ozanımız ‘İlah’ kelimesini aşağıdaki mısralarda kullanmıştır: “Düşünen kafaya bir demir külâh /Geçirin mi dedi Hz. İlah /Güzeli yiğidi yok etti silah /Doğmamış yavruya mermi sıkıldı”, “Kırklar girdi meydana İlla-ilah’ sin dediler”.

Ozanımız ‘Rab’ kelimesini şöyle kullanmıştır: “Yarabbim ne bela güzel yurdumda”, “Rabbim bu ne bakış bu nasıl duruş”.

Ozanımız, “Cenab-ı Hak, Ene’l-Hak, Kelam-ı Hak, Kudret-i Hak” gibi kelimeleri şöyle kullanmıştır: “Bin göz vermiş sana Cenab-ı Hüda”, “Verdiğini alır Cenab-ı Hüda”, “Cenab-ı Kemal’in kudreti çoktur”, “Bizim tavafımız laf ile değil /Dilimizden çıkar Kelam-ı Celil/ Bizden gelir bize gider Cebrail/ Anlamak vakıf-ı esrara bağlı”, “Ebedin dostudur temelde ezel/Böyle yaratmıştır Kudret-i Yezel”, “Kudret-i Hak’tandır ilhamı bana”

Ufacık bir damla deryayı bozmaz
 Damlayı var eden deryalar kızmaz
 Kalem kendisine günahı yazmaz
 Kainatı yapan nakkaş o işte (Çankaya 2002:13)

Ozanımız, ‘Kâinatı Yapan Nakkaş’ ifadesi ile Allah’ın her şeyi yarattığını ve bir kalemin bile Allah’tan habersiz yazamayacağını dolayısıyla mutlak gücün Allah olduğunu belirtiyor.

Mahzunî çağırır ulu Mevla'ya
 Benim aklım ermez Kâlû belâ'ya
 Mecnun kıblesini almış Leyla'ya
 Akli eksik âşıkları kınamam (Zaman 2000:270)

İbdida Âdem'e secde kılındı
 Çar-anasır Âdem ile bilindi
 Kible hesap etme hedefi tanı
 Hz. Âdem Safiyullah yalan mı yani
 Belâgat kelamını sarihtir molla (Zaman 2000:156)

İslam inancına göre, Allah Hz. Âdem'i yarattığında kendi nurundan üfledi ve meleklerle secde etmelerini bildirdi. Alevîler bu fikirden hareketle, insanın özünde Tanrı olduğunu bundan dolayı insana saygı duyulması gerektiğine inandılar. Ozanımızda aynı fikir dairesinden geldiği için, aynı görüşleri diğer Alevîlerle paylaşmış ve şiirlerinde işlemiştir.

1.2. Melekler

Melek, Allah ile insan arasında aracılık yaptığına inanılan manevi varlık olarak tanımlanabilir. (Korkmaz 2003:288) İslam inancına göre, dört büyük melek vardır.

Ozanımızın şiirlerinde dini pek çok konu gibi, meleklerle ilgili de söyleyişlere rastlıyoruz. Ozanımız, şiirlerinde meleklerden genel olarak söz ettiği gibi, iki büyük melekten (Cebrail ve Azrail) daha çok bahseder.

Yönler tayin olmuş neden dördünen
 Dört melek varımış kitapla inen

Şeriat, Tarikat, Marifet derken
Hakikat' ın içindeki de dördümüş (Zaman 2000:259–260)

Ozanımızın şiirlerinde meleklerden sayılarının dört oluşuyla ve zalimlerin yaptıklarına gülmeleriyle bahseder.

Dünyada kıyarlar cana
Ahret Cennet'ten yana
Melekler de güler buna
Dönüp de yaşayan var mı? (Zaman 2000:436)

Ozanımız bu dörtlüğünde, kötü insanların haline meleklerin bile güldüğünü söylüyor.

Bir hesap tutturdun, buna aklılar ermez
Öyle zannedin ki, senden başkası bilmez
Azrail olsan da sana kimse can vermez
Bizde Ahret'e gidecek hal mi kaldı vay. (Zaman 2000:439)

İsmi en çok geçen meleklerden birisi Azrail'dir. Ozanımızın şiirlerinde Azrail, genel olarak can alıcı olma özelliği ile geçer. Bazen zalimlere örnek olarak gösterilir.

Der Mahzunî yüreğime can gelir
Dermansız doktorlar her zaman gelir
Azrail çökse de gene can gelir
Yeter ki al yatır beni koluna vay (Zaman 2000:460)

Ozanımız, sevdiğine seslenir ve ölüm halinde bile canına can kattığını söyler.

Sarptan sarpa düştü yolum

Ne Azrail ne de ölüm
 Göklere savruldu külüm
 Yellere vay vay (Zaman 2000:487)

Ozanımız dörtlükte ölümden beter bir halde olduğunu söyler.

Azrail'e gitmişsin
 Daha ne Selim
 Rüşvet teklif etmişsin
 Daha ne Selim
 Bir köyün merasını
 Malı diye satmışsın da
 Selim Selim Selim (Zaman 2000:111)

Ozanımız rüşveti eleştirdiği bu şiirinde, Azrail'e bile rüşvet teklif etmişsin sözüyle, çıkarıcılarla alay etmiştir.

Mahzunî Hak'ka dair
 Seni de yesin Azrail
 İnsanlık kolay değil
 Hemi de bilir sırayı (Zaman 2000:120)

Ozanımız, Azrail'in can alacağını ve herkesin bir gün yaptıklarının bedelini ödeyeceğini söyler.

Uçma gökyüzünde Cebrail gibi
 Can alıcı olma Azrail gibi
 Mahzunî Şerif'e İsmail gibi
 Kurban m'oldun gözlerini sevdiğim?(Zaman 2000:193)

Ozanımız sevdiğinden merhamet ister ve Azrail gibi zalim olmamasını söyler.

Yıllardır zindanda gönül eğledim
 Gurbet türküsünü çaldım söyledim
 Bir gün Azrail'e dostluk eyledim
 Hemen ölem dedim olmadı inan (Zaman 2000:335)

Ozanımız Azrail ile dost olacak kadar yalnız ve çaresiz oluşunu söylediği bu şiirine, benzer ifadeleri “Âşık oldum Azrail'e” (Zaman 2000:350) “Azrail gülüyor canda bir hal var” (Zaman 2000:126) mısralarında da görebiliyoruz.

Sana derim sana dostum İbrahim
 Kimdir bilinmiyor Elif ile Mim
 Cebrail uçarken o aşkı Rahim
 Kulun yüreğini dağlayıp gider (Zaman 2000:233)

Ozanımızın şiirlerinde ismi en çok geçen meleklerden birisi de Cebrail'dir. Bunun en büyük sebebi Cebrail'e bağlı bazı Alevî inançlarıdır. “İnanca göre Yer ile Gök yaratılırken Cebrail, Hz. Âdem'in beline kuşak bağlar. Böylece Cebrail ile Hz. Âdem musahip olur.” (Korkmaz 2000:327–328) Ayrıca Kırklar Meclisi'nde Hz Muhammed ile Hz Ali'nin de musahip olduğu inancı vardır. Bu dörtlükte kast edilen Elif Hz Ali, Mim ise Hz Muhammed'dir. “Beş pençeyi Ali Aba bir de Cebrail” (Zaman 2000:341) Bu mısradaki da ozanımız, Ehl-i Beyt ile Cebrail'i birlikte olduğunu söylüyor.

Gitti Cebrail nere
 Gül açtı sevenlere
 Şu âleme Muhammed
 Padişah'tır dediler
 Hu Hu Murteza (Zaman 2000:363)

Ozanımız, Alevî inancıyla ilgili olarak ‘Kırklar’ cemindeki olaylara işaret etmiştir.

1.3. Kitaplar

Kur'an, Allah tarafından vahiy yoluyla Hz. Muhammed'e (A.S.) indirilmiştir ve semavî kitapların sonuncusudur. Kur'an 6666 ayet ve 114 süreden meydana gelmiştir. Hz. Peygamber'e inen her ayet vahiy katiblerine bizzat Peygamber tarafından yazdırılmış, hafızların da tekrar tekrar okuyarak ezberlemeleri sağlanmıştır.

“Alevîler sürekli olarak, başımız Kur'an'a bağlıdır sözünü söylerler. Cem ayinlerinde, nikâh ve ölüm törenlerinde, anadilleriyle Kur'an ayetlerini yorumlayarak okurlar. İbadetlerini, deyiş, düvazlarını da, sazın coşkusuyla (türküye dönüşmemek kaydıyla) önce Allah'tan başlayarak, sırasıyla Hz. Muhammed, Hz. Ali ve 12 İmam'a sevgi, saygı, bağlılık dualarıyla dile getirirler. İbadet, sosyal yaşam, hukuk anlayış ve yöntemini de; Ebul Vefa, Hallac-ı Mansur, Seyyid Nesimi, Ahmet Yesevî, Hacı Bektâş Veli; Abdal Musa, Şah Hatayi (İsmail), Pir Sultan, Yunus Emre, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî gibi büyüklerin ilham ve telkinlerinden alırlar. Gene Alevîler, erdemli insanın yapısını, “Maya Muhammed'den, ervah Ali'den olmalıdır” özdeyişleriyle tanımlar ve Muhammed'siz Ali'yi; Kur'an'sız da dini ve inançlarını düşünmezler.” (Gülşan 2004:12–16)

Kitabı Mukaddesleri okudum

Görünmezdeki Ulu

Tevrat'ta, kumandan

Zebur'da, hükümdar, kağan

İncil'de en büyük baba

Tevrat'ta, emirler verir

Olgun ve yüce

Zebur da kanat açar kucaklar
 İncil de bağışlayıcı engin
 Kur'an da kızgın
 Kur'an da sert ve üzgün
 Eyvah şu kadere bak
 Kur'an zamanında yaratmış
 Affetmesi gereken Hak. (Şerif 1994:81)

Ozanımız, Din kitaplarında Allah'dan nasıl bahsedildiğini karşılaştırarak, düşüncelerini söyler. Allah'ın, Tevrat'ta kumandan, Zebur'da Hükümdar ve kağan, İncil'de baba olarak geçtiğini; emirler veren olgun, kanat açıp uçabilmesi, bağışlayıcı özellikleriyle işlendiğini ama, Kur'an'da nedense kızgın, sert, üzgün olarak görüldüğünü ve bunun kendisi için zor bir durum olduğunu söyler. Tanrı'nın daha bağışlayıcı olmasını ister.

Ozanımız 'Dolunaya Tül Düştü' isimli şiir kitabında, din görüşü ile ilgili olarak şöyle yazar:

“Ben gelmiş geçmiş bütün peygamberlere, Yalnız tanrı buyruklarını insanlara sundukları için Saygı duymadım. Onlar ayrıca insan hukukunu kendi çağlarına ilen, eşit paylaşımı her alanda tavsiye eden, merhamet ve sevgi gerçeklerini yayabilen, çok önemli unsurlardır. Hz. Âdem'den bugüne, Yani binlerce dinin inancın gelip geçtiği dünyamız da son din olan insan dinine ve Hz. Muhammed'e kadar bütün peygamberlerin gösterdikleri doğru olan yolu yürekten izledim. Ancak bu göstergeler içinde peygamberlere atfedilen, mantık ve şuur dışı bütün kuramcılıkları, emirleri, akide ve şariatları reddettim. 18. yüzyılın ilk yarısında, dünyamızda daha yeni bir Tanrı düşüncesinin şartlarını yine isteyerek ve yürekten izledim. İnsan aleminin hayır olmaz diyeceği hiçbir alametine rastlamadım. Bahayilik, hakikaten desteklenmeye, büyütülmeye, inanmaya yakın bir inanç sistemidir. Böyle oluşunun en büyük hasleti, gelmiş geçmiş bütün kutsal kitaplara Bahayilik'te, Tanrı insan bütünlüğünün, insan sevgisiyle mukim görünmesi bütün dinlerin özünü teşkil etmektedir. Ben bir Alevî halk adamıyım. İçinde

bulduğum inancın hemen hepsini Bahayilik dininde zaten varmış olduğunu gördüm. Çünkü Bahayilik dininin müjdecisi kabul edilen, Muhammed Mehdi, benim bulduğum ilahi inancın saygın Oniki imamın sonuncusudur. O, (Muhammed Mehdi) Bahayilik'te Bahauallah'ın doğuşunu müjdeleyen "BAB" olarak tanımlanmaktadır. Bahayilik bütün dinlerin en modern dini olarak kendisini 1863 yılında ilan etmiştir. Allah ve insan ikilemini dostça ele alan her din kutsaldır." (Çankaya 2002:169–170)

Ozanımız bu görüşlerini bir de 'Bahauallah' isimli şiirinde de ifade etmiştir.

Dört kitapta yatan bütün Nebiyi
Hakk'ı sevdim bir de Bahauallah'ı
Muhammed Ali'den geçmiş değilim
Hakk'ı sevdim bir de Bahauallah'ı (Çankaya 2002:170)

Ozanımız, "Sırrı büyük Nebi'deki zimmetin" sözleriyle, kutsal kitapların peygamberin zimmetinde olduğunu ve içinde Allah'ın sırlı sözleri bulunduğunu belirtiyor. Ozanımız, bütün dinlerin ortak payda da buluşması gerektiği fikrinde olduğu ve temeldeki Tanrı inancından fazla bir şey değişmediği, zaten Bahailik ile kendi inancının örtüştüğü söylüyor.

Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an gelince
Yani insanlığı dörde bölünce
Hiç aklım ermiyor böyle bilince
Mevsimler geçerken yükü dördümüş. (Zaman 2000:259)

Ozanımız din başlığı altında yapılan ayrımcılığa karşıdır. Bütün insanların ortak noktada, yani Tanrı inancında birleşmesini ister.

Tahammül Dünya'nın başıdır başı
Dost için akıttım gözümde yaş
Halk'a öğrettini yapmayan kişi

Dört kitap okudum dese de kör bana bana (Zaman 2000:81)

Dinin özünde insan olduğunu dolayısıyla, asıl okunması gerekenin de insan olduğunu, belirten ozanımız, insan sevgisinin üstünlüğünü vurgular ve şiirlerinde dini çatışmaların karşısında yerini alır. Bu görüşünü yeni “Bana inanmazsan kitaba baktır” (Zaman 2000:327), “Bütün canlar Hak'tan indi/Kitaplarda böyle dendi” (Zaman 2000:337) sözleriyle destekler.

Hey hey kitapsız

Hey hey yalancı

Hey hey görgüsüz

Dönüpte yaşayan var mı? (Zaman 2000:436)

Ozanımız kızdığı kişiyi ‘kitapsız’ diyerek yermektedir. İnançsız kişiyi görgüsüzlükle nitelendiren ozanımız, kitaplara verdiği önemi sözleriyle gösterir.

Görülmemiş böyle uçar

Dokunulmaz zehir saçar

Hakk’ı inkâr eder kaçar

Döner el basar Kur’an’a (Zaman 2000:84)

Ozanımız, yalan yere Kur’an ‘a yemin edilmesine de kızgındır.

Pazarlık edelim Ali seninle

İki cihan senin olsun sen benim

Hayrını gör imanınla dinle

Hatm-i Kur’an senin olsun sen benim (Zaman 2000:178)

Hz. Ali’ye olan sevgisi ise, bir başkadır ozanımızın. Alevî inancına göre, insan, Allah kitabının örneğidir. Hz Ali’de “Ben konuşan Kur’an’ım” diye söylemiştir.

Altı bin altı yüz altmış altının
 İçinden seçilen tane beş midir?
 Allah için Kur'an için söyleyin
 Ebu Sufyan Murtaza'ya eş midir? (Zaman 2000:85)

Ozanımız, Kur'an-ı Kerim'i çok iyi okumak ve anlamak gerektiğini şiirlerinde vurgular, Sıffin Savaşı'nı da Kur'an'ın mızrağa takılması ve Kur'an'ın cem edilmesi sırasındaki tereddütlere işaret eder. Ozanımız "Kur'an da okudum mürşit önünde/Saz çalıp söyleyen Bektaşîyim ben" (Zaman 2000:110) sözleriyle Kur'an okuduğunu, aynı zamanda da Bektaşîliği ve saz çalmayı tercih ettiğini söylüyor.

Mahzunî Şerif'im insandır insan
 Bizden ayrı değil Hz. Sübhan
 Sen ne anlarsın ey sofı, Kur'an'dan
 Elif'i bilmezsin binbir sır var. (Zaman 2000:338)

Ozanımız 'Sofı' dediği kişinin, elif'ten yani Hz Ali'nin "Ben konuşan Kur'an'ım" sözünden ve Allah ile kulun birbirinden ayrı olmadığı fikrinden habersiz oluşundan söz eder.

Böyle yazıyorsa Kur'an
 Münkirdir şüpheli soran
 Dünya suyla dolduğu an
 Ürgüp'te baca mı vardı (Çankaya 2002:124).

Ozanımızın Kur'an-ı Kerim'e olan inancı tamdır. Bu konuda şüpheli yaklaşanları 'münkir' olmakla suçlar. Nuh peygambere işaret ederek inkârcıların Allah tarafından cezalandırıldığını söyler.

Hak buyurdu Cebrail'le Nebi'ye
 Senden evvel gelenlere uy diye

İncil ile Kur'an tezattır niye
Kurban işi garabetle başlamış

Dört kitap okudum şüphem bitmedi
Hak sevdası yüreğimden gitmedi
Kulağım yanlışı hiç işitmedi
Mahzunî'lik cesaretle başlamış (Çankaya 2002:125)

Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif 'Bir Araştırı' isimli şiirinde, Kur'an'da geçen bazı olayları İncil'deki bazı sözlerle karşılaştırıp, çelişkili gördüğü yönlere işaret etmiş ve bunları söylemekle cesaretli olduğunu belirtmiştir.

Ben güler dururdum neden çölün mecnunlarına
Dâd-ı Leyla için çöller tahtı Süleyman' imiş.
Erem dedim eremedim Hz. Âdem'in esrarına
Kendini okuyan kişi bir 'Ümmül Kur'an' imiş (Aktaş 2002:14)

Allah Hz. Âdem'i (insanı) diğer meleklerden üstün kılmak için, bilmesi gereken herşeyi öğretir ve ona nurundan üfler. Bu nedenle Allah ve insan aynı cevhere sahiptir. İnsan kendi nefsinin öldürürse, Tanrı'ya ulaşır ve insan-ı kâmil olur. (Bal tarih?:21) Ozanımız bu fikri "Kendi kitabımdan okur yazarım" (Yağız 1999:128) "Kendi kitabıma girdim saklandım/Kelime kelime buldular beni" (Zaman 2000:137) sözleriyle destekler.

Âşık Mahzunî Şerif'in mensubu olduğu Alevîlerde, inanç kaynağı olarak kabul edilen ve ozanımızın şiirlerinde işaret edilen kitaplar şöyledir:

"Başta Kur'an ve Peygamber'e ait hadisler olmak üzere, bunları yorumlayan ve uygulayan sırasıyla, Buyruk, Aşkname, Viranî Buyruğu, Dürri Meknum, Nehcü'l Belaga, Hadikât-üs Süeda, Makalat-ı Hacı Bektâş-î Veli, Faziletname, Gülzar-ı Hasaneyn, Hutbetu'l Beyan, Hüsniye, Kumru gibi başlıca yazılı kaynakları sayabiliriz." (Gülşan 2004:120-122)

1.4. Ayet, Hadis, Besmele, Kelime-i Şahadet

Kur'an surelerini oluşturan ilahi söze ayet denir. Bir cümle olan ayet bulunduğu gibi, birkaç cümleden oluşan, birkaçı bir cümle oluşturan hatta söz açısından cümle yapısına girmeyen "huruf-ı mukattâ" denilen "Elif, lâm, mim" ayetleri gibi ayetler vardır. Mekke'de ya da Medine'de inmelerine göre, Mekkî ve Medenî olmak üzere iki kısma ayrılır. (Akay 1991:36) Ayet, Kur'an cümlesi, Kur'an'ın herbir bölümünü oluşturan, numaralandırılmış paragraf diye tarif edebiliriz. (Korkmaz 2003:71)

Esenlik dilerken ulu pederden
 Ayet ayet polis yağdı göklerden
 Hayır, yok savaştan, dönen neferden
 Barış bozgun, kavga üzgün, kin dertli (Zaman 2000:262)

Ozanımız kelimeyi yan anlamda kullanarak, ayrı ayrı gruplar halinde polislerin geldiğini söylüyor.

Hiz. Muhammed'e ait olan her söze, her fiile veya takrire hadis denir. Takrir, Hiz. Peygamber'in, başkasının söz, iş veya davranışını uygun görmesi, onaylaması anlamındadır. Hadis, Hiz. Muhammed'e ait olduğu kesin olan sözlerdir." (Akay 1991:123) Hadisi, Hiz. Muhammed'in söz, davranış ve kişiliğine ilişkin olarak kendisinden ya da sahabeden aktarılan bilgi ve söz diye tanımlayabiliriz. (Korkmaz 2003:184)

Ben dinimi hak tanıdım dinsizlik şöhretiyle
 Hadis-i kelam eyleyip kula gaddar olmadım
 Karanlığa diz çökmedim Mevla'nın kudretiyle
 Her doğruya boyun eğdim lâkin serdar olmadım. (Çankaya 2002:134)

Âşık Mahzunî Şerif, dini kullanarak insanlara zulüm edilmesine karşıdır.

Benden yakın Allah bana
Her sözü bismillah bana
Kem düşünmek günah bana
Hak'ka şükür Kızılbaş'ım (Zaman 2000:164)

Bismillah, 'Bismillâhirrahmânirrahim' sözcüğünün kısaltılmış biçimi; besmele. Bismişah ise, 'Ali'nin adıyla anlamında, bismillah yerine kullanılan besmeledir. Alevî'ler besmeleyi genel olarak bu şekliyle kullanırlar. Ozanımızın şiirlerinde bu şeklini göremedik. Ancak bismellenin önemini vurgulayan sözleri mevcuttur. Hacı Bektaş Veli'de kitabında besmeleyi tefsir etmektedir.

Senden sormaz mı ki Allah
Ağzından düşmez Bismillah
Doğru söze bunca günah
Bulmak sana yakışır mı (Zaman 2000:382)

İmam Cafer Buyruğu'nda 'besmele' konusu şu şekilde anlatılır:

"İmdi, malumdur ki, bir kimse Bismillâhirrahmânirrahim dese, şeytan aleyhi'l-la'ne; şol ateşe karşı mum gibi erir.

Ve bu rivayette, "Bismillâhirrahmânirrahim" kelimesi dört kelimedir. Ve günah dört nevi üzeredir. Birinci, gece günahı, ikinci gündüz günahı, üçüncü gizli günah, dördüncü âşıkâre günahıdır.

Kaçan bir kişi ihlâs ile Bismillâhirrahmânirrahim dese, Allah'u -Tealâ ol kimsenin günahın yargılaya, affeyleye.

Ve dahi Sultan-ı Enbiya bir hadiste buyurur ki, bir kişi sıdk ile Bismillâhirrahmânirrahim dese Hak Tealâ hazretleri Kirâmen Kâtibine emreder ki, ol kimse divanına gelince Cennet'te dört bin derece yazılır,

demiş. Ol kimsenin dört bin günahını affeder.

Ve bir hadiste Muhammed Mustafa Hazretleri buyurmuş ki: Bir kimse evladını okumak hizmetine verse, o oğlan bir kere Bismillâhirrahmânirrahim dese, Hak Tealâ hazretleri o oğlan için bir berat yazar ki, ateşten halas ola ve oğlan atasına ve anasına bir berat yazar ki, hergiz Cehennem ateşi görmeyip halas ola.

Ve dahi Hz. Ali Kerremallahu Veçhe Hazretlerinden rivayet olunur ki: “Hak sübhane ve Taalâ hazretlerinin her ne kadar sırrı ve esrarı var ise dört kitap içinde buyurdu. Birinci: Tevrat, İkinci: Zebur, Üçüncü: İncil, Dördüncü: Kur’an-ı Azimüşşan’dır. Bu dört kitap içindeki esrarını Fatiha şerifte beyan eyledi. Ve Fatiha-i Şerif’te her ne ki esrarı var ise Bismillâhirrahmânirrahim içinde koydu.”

Ve Bismillahirrahmanirrahim içinde her ne kadar esrar sır var ise Yasini Şerif’te ve her ne ki Yasini Şerif’te var ise ol (ba)nın altındaki noktada manası beyandır.” (İmam Cafer 1993:84–85)

Birisi diyor ki devlettir Allah
 Ona göre yasa değil bismillah
 Devlet demek ise baskıyla silah
 Devlet kapısında işim yok benim (Çankaya 2002:127)

Kelime-i Şahadet’i Alevîler şöyle tarif ederler. “Salâvat, Hz. Muhammed ile On İki İmamlar’a okunan, Allah’ın rahmet ve selamının onların üzerine olması dileğini dile getiren dualara verilen ad.” (Korkmaz 2003:374–375) Alevîler, “Bismişah la ilâhe illallah Muhammed’i Resulullah Ali’yyül Veli’üllah Veli’ül resulullah” derler. (Metin 1999:149) Ozanımız ‘salâvat’ sözcüğünü şiirlerinde şöyle kullanmıştır:

Selavâtsiz göçer iken sedirde
 “Tüf” diyerek “tüf” diyerek can verdi

Bilmem ki dünyada neyi kazanmış

“Öf” diyerek “öf” diyerek can verdi (Çankaya 2002:89)

Ozanımız şiirinde, “salâvat” sözcüğünün söylenmesinin önemine işaret etmektedir.

1.5. Peygamberler

Allah’ın kendi emirlerini uygulamak, dünyadaki insanları kendi yoluna getirmek için temsilcileri yani peygamberleri vardır. Ozanımız şiirlerinde peygamberleri, kendilerine has özellikleriyle kaleme almıştır.

İbtida Âdem’e secde kılındı

Çar-anasır Âdem ile bilindi

Divitten dökülen yazı silindi

Ak üstünde kara kalıptır softa (Zaman 2000:156)

Hz. Âdem ilk yaratılan insandır. Alevîler için önemi ise, Allah’ın kendisine secde kılınmasını istemesidir. Alevîler buradan yola çıkarak Allah ile insanın özde bir olduğu fikrine ulaşmışlardır.

İsa Meryem’e mi kalmış

Musa Asa’dan da ne bulmuş

Süleyman bir sultan olmuş

Boşu boşuna, boşu boşuna (Zaman 2000:92)

Ozanımız, ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğunu, peygamberlerin ve din büyüklerinin bile öldüğünü, kendisinin de bir gün mutlaka öleceğini bu sözleriyle vurgulamıştır.

Yalnızca fikirler ölmez
 Peygamberler ölmüyor mu?
 Hani Peygamberler hani Veli'ler
 Hani Hacı Bektâş hani Ali'ler. (Zaman 2000:92)

Atatürk için, peygamber benzetmesi yapan ozanımız, şöyle söyler:

İster putperest ol ister Musevi
 Huzuru Hüda'da haklar İsevi
 Bizim peygamberin gözleri mavi
 Ne aladır ne Arap'tır ne aktır. (Zaman 2000:327)

Hayat karşısında çaresiz kalmış bebekler için yazdığı şiirinde ozanımız şöyle seslenir:

İsa peygamber babasız
 Meryem ana da kocasız
 Mahzunî der hey vefasız
 Bu bebeğin suçu nedir. (Zaman 2000:378)

Ozanımızın şiirlerinde peygamberler, bu dörtlükte olduğu gibi, kendilerine has özellikleriyle anlatılır. İsa peygamber babasız olarak dünyaya gelmiştir. İnanca göre, Allah Hz İsa'nın doğumuyla bir mucize göstermiş ve Hz Âdem gibi müstesna bir durumla insanların inancını denemiştir.

Ozanımız 'Semah' isimli şiirinde, peygamberlerin çektiği sıkıntılara işaret ederek, insanların dikkatli olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

İdris Peygamberde de on iki iğne
 Dokunmadan diker de birbirine
 Nuh Nebi çıkarken de derya seline

Altı ay baharın da kışı on iki (Zaman 2000:468)

Ozanımız, Alevîlik'deki On İki İmam'la ilgili yazdığı şiirinde yine peygamberlere atıfta bulunur.

Ben de bir peygamber olmuş olsaydım
 Birlik tohumunu eker giderdim
 Önce yasaklardım kula kulluğu
 İnsan Hak'tır deyip çeker giderdim (Zaman 2000:476)

Ozanımız, peygamberlerin insanlığın hizmetinde olduğunu ve insanların iyiliği için mücadele ettiğini bu sözlerle vurgular.

1.6. Kader ve Kaza

Kader, takdir kısmet, kudret, ilahi hüküm anlamlarına gelir. Allah, ilmiyle, kâinata olmuş ve olacak her ne varsa, varlık ve yokluğunu, geçmiş ve geleceğini bilip takdir ve tayin etmesi, Levh-i Mahfuz'da yazmasına kader diyoruz. (Akay 1991:172) Kadercilik fikrine Alevîler sıcak bakmıyor ve genel olarak reddediyorlar. (Keskin 2004:166)

Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde 'kader' inancı ile ilgili mısralar görebiliyoruz. Ozanımız kaderden genel olarak yakınmış ve bir talihsizlik olarak görmüştür.

Bir kader yükledin açık alnıma
 Ben miyim kardeşim yazboz tahtası
 Yasakları halka ettin boynuma
 İnsan değil kelbin olur yaftası. (Çankaya 2002:132)

Kaza ise, Allah'ın takdir buyurduğunun zamanı geldiğinde olmasıdır. Ozanımız bu kelimeyi genel olarak dini anlamıyla kullanmamış, daha çok aniden olan olaylar için söylemiştir:

Böyle gelip gider görünmez kaza
Gelin inanmayın bu düzenbaza
Cami'ye hediye veren Papaz'a
Hatır için namaz kılmaz demeyin (Zaman 2000:390)

1.7. Kâbe

Kâbe, Mekke'de Harem-i Şerif'in ortasında yer alan kutsal yapıdır. Alevîlikte insanın gönlü Kâbe olarak kabul görür. (Korkmaz 2003:239) Alevîler için, insan yüce bir varlıktır. İnsanın gönlü kuşkusuz en hassas yeridir. İnsanın gönlüne saygı duyulması bu nedenle çok önemlidir. Alevîler yalnız Kâbe'ye gitmekle değil, insanın gönlünü kazanmayla da sevaba gireceklerine inanırlar.

Ozanımızın da tıpkı diğer Alevîlerle aynı görüşü paylaştığını, şiirlerinden anlayabiliyoruz.

Kendimi bileli Hak'ka yaramam
Geldi geçti ömrüm sanki bir akşam
Sağımda solumda kible aramam
Hem kibledir hem Kâbe' dir yar bana (Zaman 2000:81)

Özü pak dolaşır semada erler
Bir canlı Kâbe 'ye tavaf ederler
Âşıklar bedesten tüccarıdır

Kervanını dostun köyüne yıkar (Zaman 2000:250)

Alevîler için insan kutsaldır, bu nedenle insana tavaf edilir. Alevîlere göre, insana saygı her şeyin üstündedir, cem törenlerinde bile bu düşünceyi vurgulamak için, birbirlerine secde ederler. Hz. Âdem peygamber yaratıldıktan sonra, Allah Hz. Âdem'e secde edilmesini ister, Alevîler buradan hareketle, insana secde edilmesi gereğini düşünürler.

Gider Kul Mahzunî gider

Gider dostu tavaf eder

Benim bildiğim bu kadar

Biz cahile uyar değiliz (Zaman 2000:236)

Mahzunî Şerif'im nidem

Gidem dostu tavaf edem

Kan ağlıyor iki didem

On iki imam Ali Ali (Zaman 2000:245)

1.8. Namaz, Abdest, Ezan

Namaz İslam dininin şartlarından biridir. Temel bir ibadettir. Hacı Bektaş Veli Makâlât'ta şeriatın makamlarını belirtirken üçüncü makam içinde namaz kılmayı zikrederek, Kur'an'dan "Namazı kılın ve zekât verin" ayetini nakleder. Bektaşîliğin önemli kaynaklarından Velâyetnâme'de de Hacı Bektaş Veli'nin namaz kılmasıyla ilgili bölümler bulunmakta yaptığı ibadetle ilgili detaylı tasvirler yapılmaktadır. Pir Sultan Abdal da beş vakit namazın zamanında kılınarak kazaya bırakılmamasını öğütler. (Özcan 2003:90) Anadolu Aleviliğinde de ibadet gerçeği inkâr edilmemekle beraber anlayış ve uygulamada yer yer oldukça farklı hatta çelişkili durumlar ortaya çıkmıştır. (Üzüm 2000:96) Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif bir çok Alevî gibi namaza

karşı saygılıdır.

Namaz kıldım hafız oldum
Rütbe taktım asker kaldım
Sizin gibi dünyaya geldim
Beni yanlış anladınız (Zaman 2000:333)

Ozanımız bu dörtlükte açıkça namaz kıldığını ve Kur'an okuduğunu söylemektedir. Allah'a inancının tam olduğunu bildiren şairimiz, bazı insanların kendisini yanlış anladığından yakınmaktadır.

Gene bize engel, olma vicdansız
Gelip kapımızı, çalma vicdansız
İster namazımı, kılma vicdansız
Çünkü benim gibi ölemezsin sen. (Zaman 2000:449)

Mahzunî Şerif, bu dörtlüğünde, vicdansız olduğunu düşündüğü birine "istersen namazımı kılma" diyerek, cenaze namazının önemini vurgular. Toplumumuzda cenaze namazı kılmak ve bu namazda cemaatin helallik vermesi önemli ve vicdanî konulardandır.

Sevmeyenler cenazemi kılmasın
Yarım yanlış abdestini almasın
Yeter ki Hak benden ayrı kalmasın
Beni yaratana kavuşacağım (Zaman 2000:313)

İslamî ibadetlerden önce, abdest alınması konusunda Vilayetname'de çelişkili ifadeler bulunmaktadır. Bazı yerinde Hacı Bektaş'ın abdesti gerekli görmemesi, bazende şart olduğunu söylemesi ve Kadıncık Ana'nın abdest suyunun ziyan olmaması için içmesi ve saygı göstermesi anlatılır.(Üzüm 2004:38) Bu dörtlüğünde, Ozanımızda abdestin tam olarak alınmasının gerekliliğine işaret etmektedir.

On bin yıllık tarih boşa mı yatar
 Gün bembeyaz doğar kıpkızıl batar
 Arap ezan okur at biner Tatar
 Cami, Havra, Kilisesi ne güzel (Zaman 2000:54)

Ozanımız, bütün insanların Allah'a ibadet ettiğini ve bu durumun çok güzel olduğunu anlatır ve ezan okunmasına saygılı olduğunu vurgular.

1.9. İbadet Yerleri

Müslümanlar, ibadet yerleri için, bilhassa “cami” ve “mescid” terimlerini tercih ederler. Mabet ise, daha çok putperestlerin ibadet yerleri hakkında çok kullanılır.

On bin yıllık tarih boşa mı yatar
 Gün bembeyaz doğar kıpkızıl batar
 Arap ezan okur at biner Tatar
 Cami, Havra, Kilisesi ne güzel
 Cami'ye hediye veren Papaz'a
 Hatır için namaz kılmaz demeyin (Zaman 2000:390)

Ozanımız dünyadaki tüm insanların inanç ve ibadetlerine saygılı olduğunu şöyle ifade eder:

Bazen bir Hıristiyan olup
 Doyası haç çıkarıyorum.
 Tanrı'nın sarhoş kulu olmaz mı?
 Bazen bir Yahudi'yim bir havrada
 Elimde saz

Yüzümde niyaz

İçimde namaz, Ayyaş bir Müslüman oluyorum camide. (Şerif 1994:127)

Ozanımız insanların kaynaşmasını ve birlik içerisinde dostça yaşamasını ister ve şiirlerinde bu fikrini vurgular:

Saraylar camiler,

Fabrikalar yollar yaptık.

Birlikte umut'a doğru

Yarık ayaklarımız,

Sökülmüş dişlerimizle

Biz hep umuda koştuk

Kavgaya koştuk

Elimizdeki güllerle. (Şerif 1994:1994)

Ozanımızın, Alevîlerin ibadet yeri olan cemevini öven şiirleri çoktur.

Ali deyip cem evine girenler

Bir doğruya, nice başlar verenler

Küskün olmak kötü şeydir erenler

Barışmanın acelesi ne güzel (Çankaya 2002:54)

Ozanımız kendi inancına karışılmamasını ve cemevlerine saygı gösterilmesini ister:

Camin ile kilisene karışmam

Ben kötü değilim boşa yarışmam

Çok softa değilim küflü buruşmam

Kurban olam insan karışma bana (Yağız 1999:116)

1.10. Bayram / Kurban / Oruç

Bahar kış ile barışır
 Güller biter bayram günü
 Küskünler Hak'ka yarışır
 Kinler biter bayram günü (Zaman 2000:123)

Bayram, ozanımızın şiirlerinde küslerin barıştığı, sevenlerin kavuştuğu, insanların mutlu olduğu bir gün olarak ifade edilir.

İki gönül bir olunca Bayram olur seyran olur
 Bir dost bir dosta gelince
 Bayram olur seyran olur
 O dost dosta kurban olur (Zaman 2000:130)

Bayram, orucun ardından gelişiyse ozanımızın şiirlerinde yer alır.

Kandırıldık bela bulduk
 Kandırıldık yarım kaldık
 Matem ettik oruç olduk
 Bayramım ol gel gel (Zaman 2000:195)

Kurban kelimesi, bayram kelimesiyle birlikte geçer. Ozanımız kimi mısrasında bayramda kurban kestiğini ifade eder, kimi mısrasında da kurban kesmeye karşı olduğunu belirtir.

Mahzunî 'yim ben cahile uymam ya
 Beni keseler bile asla duymam ya
 Vallah billah ben insana kıymam ya
 Hayvan'a kıyışım yılda bir defa

Dostum dostum dostum dostum
O'da bayram olunca (Zaman 2000:97)

1.11. Cennet / Cehennem

Cennet, İslam'a inanıp iyi işler yapmış olanlar için Allah tarafından vaat edilen ebedi mekânın adıdır. Cennet'e Eski Türkler "uçmak" derlerdi. Müminler, Ahret'te içinde gönül hoşnutluluğuyla yaşayacakları bu yerde ebedî kalacaklardır. Günahkâr müminler, günahlarının cezalarını Cehennem'de çektikten sonra Cennet'e girip orada sonsuz yaşayacaklardır.

Cehennem, dünya hayatında ömrünü küfür ve Allah'a isyan ile geçirenlerin, azap yurdudur. Kur'an'da belirtildiği üzere, Cehennem birbirinin üstünde yedi tabaka halindedir ve her tabakanın ayrı birer kapısı vardır.

Haydi, dolaşalım yüce dağlarda
Dost beni bıraktı ah ile zarda
Ötmek istiyorum viran bağlarda
Ayağıma Cennet kiralansa da (Çankaya 1994:68)

Güya ben ahrete gittiğim zaman
Bu sazi bu defa Cehennem'in
Sıcak saçları üzerinde çalacakmışım
Bunu beni yaratandan başkası bilemez (Zaman 2000:118)

Ozanımız birçok dini konu gibi, Cennet ve Cehennem kavramlarını da şiirlerinde işlemiştir. Ozanımız şiirinde Cennet'i hizmetine verselerde, kederinden yıkık yerlere gidip orada ağlamak istiyor.

Ben melâmet Mahzunî'yim
 Namusum sevda benim
 Cümle mahlûka hayranım,
 Çünkü sevdadan geldim

Hep duydum ki ehli aşklar,
 Cehennem'e konuktur
 Daha Cennet'e uğramam,
 Cennet-i Âlâ'dan geldim. (Zaman 2000:504)

Ozanımız bu şiirinde, kendisini 'Melâmet' olarak nitelendiriyor ve sevdaya olan inancını dile getiriyor. Allah'ın yarattığı bütün canlılara hayran olduğunu söylüyor. Ozanımız, Aşk sahipleri eğer Cehennem'lik ise, ben Cennet'ten vazgeçiyorum diyor. Hz Âdem ve Hz Havva'nın Cennet'ten kovulması olayına işaret ederek, zaten Cennet'ten geldiğini bildiriyor.

1.12.Ölüm

İnsan hayatının hiç şüphesiz acı gerçeklerindedir ölüm. Bu fikir halk ozanlarımızın şiirlerinde geniş yer bulur. Hayatın sonu, belki de bir başlangıç olan ölüm, ozanlarımızın ruh dünyasının ışığında nasıl işlenmiş, şiirlerinde ifadesini nasıl bulmuştur.

Ölüm kavramı insanların düşünce ve duygu dünyasında önceliği olan bir konudur. Âşık Mahzunî Şerif'in şiirlerinde, ölüm fikri önemli bir yer tutar. Tıpkı diğer ozanlarımız gibi, Âşık Mahzunî Şerif'te şiirlerinde bu konuyu işlemiştir.

Şairimize göre, hayatın iki büyük gerçeği vardır. O da doğmak ve ölmektir. Şairimiz, "Ölümde bir ilim, doğmak da ilim"(Yağız 1976:191) ve "Sanki ömrüm bir

bilmece”(Yağız 1976:97) sözleriyle insan hayatının özünü yani, ölüm ve doğum kavramlarını özetler. “Efendim bu hanın kerameti / Bir hancıdadır, bir yoldadır” diyerek, dünya hayatının başlı başına bir ‘keramet’ olduğunu ve insanın bu bilmeceyi çözmesi gerektiğini vurgular.

Âşık Mahzunî Şerif’in şiirlerinde ölümle ilgili kavramlar şöyle ele alınmıştır:

1. Dünya sıkıntıları; “Dünya dedikleri mezarlık imiş”(Yağız 1976:139), “Dokunma keyfine yalan dünyanın”(Yağız 1976:171), “Yalan dünya bomboş imiş bilemedim”, dünyanın han olması, dünyanın fani bahçesi olması, dünyaya sarhoş olmak, dünyadan adının silinmesi, dünya malının gereksizliği, faniliği, kahpe ve yalan oluş, Dünyada durmaya değmeyeceği, dost ve seven olmayınca dünyanın tadının olmayacağı, dünyanın kimseye kalmayacağı ve bir daha dünyaya gelememek gibi ifadelerle Mahzunî’ nin şiirlerinde yer almaktadır. Mahzunî, “Ayağıma cennet kiralansa da” (Yağız 1976:160) sözleriyle dünyanın, Allah’ın insanlara kiraladığı cennetle cehennem arasında bir yer olduğunu ve insanların dünyaya fazla meyl etmemesi gerektiğini vurgular.

2. Ölüm kavramı ise, “öl adalet için hak için” (Yağız 1999:128), ölümden ötesinin olmaması, ölmüş insanın faydasının olamayacağı, ölümün bir ilim olması, bülbül gibi ötüp gitmek, ölümle sevdiklerine kavuşma isteği, ölümün Allah’ın emri olduğu ve kaçınılmaz son olması yönüyle Mahzunî’ nin şiirlerinde yerini almıştır. Ayrıca “Ölmeden ölmek”, “Ne ölüyüm ne diriyim”, “Diriye saydılar bizi” sözleriyle tasavvuf inancındaki ‘bütün tutkuların, aşırı isteklerden kurtulmak, özünü gerçeğe adamak’ fikriyle birleşir (Korkmaz 2003:339)

3. Ömür kelimesi ise, ömrün boşa geçmesi, ömür ağacının budanması, zamanın geçmesi veya harcanması, yılların ömrü çalması, ömür deryasını kaptanın terk etmesi, ömür pastası, ömrün döne döne geçmesi, ömür gider dilme dilme, ömür denen köçek, ömür tarlasına gam ekmek, ömrün boşu boşuna verilmesi, Ömrün

Kur'an olması ve insanın kendini okuması, Allah'ın boşuna ömür vermesi gibi ifadelerle geçer.

4. Can kelimesi, “emanet olması, kuş gibi uçması, can ayrılır beden çürür”, “Hak Mahzunî denen ak güvercini / Gayrı sonsuzlara saldığı gündür”(Çankaya 2002:53), “Boş gelen can bir nefestir / Fani vücut son kafestir”(Çankaya 2002:86) ifadelerinde geçer.

5. Ecel kelimesi ise, “Ecel fermanımı onamış gibi / Karalar göç etti saçtan sakaldan / Derbeder gezerim bunamış gibi” (Çankaya 1994:62)

6. Herkesin mutlaka ölecek olması gerçeği, Mahzunî Şerif'in şiirlerinde “Nice oldu”, “Bu devran kimseye baki değil”, “Toprak olur ağa paşa” söyleyişlerinin yanında, “İster cennet olsun ister olmasın / Beni yaratana kavuşacağım / O verdi o alır tatlı canımı / Beni yaratana kavuşacağım.”(Zaman 2000:313) gibi ifadelerle, birçok şiirinde yer almıştır. Dünya tarihinde anılan meşhur kişileri isim isim şiirlerinde belirterek, bu kişilerin dahi öldüğünü, kendisinin de öleceğini, dünyanın faniliğini geniş olarak şiirlerinde işler.

7. Göçmek kelimesi ise, “Bir mevsim gazel dökmüş gidiyor/ Bir Mahzunî göçün çekmiş gidiyor” (Çankaya 2002:15), “Bu gün dünya ile konar göçer Mahzunî / Hem eceli hem şarabı içer Mahzunî / Tatlı bir yolculuk imiş göçer Mahzunî / Sarılıp yatar bir sonsuz kundağa doğru” (Zaman 2000:385) mısralarında ifadesini bulur.

8. Azrail' e bakış açısına gelince bir şiirinde Azrail'i dost olarak tasvir eder. Diğer bir şiirinde ise, “Gidin söyleyin can alıcı meleğe”(Yağız 1976:102) diye seslenir. Kızdığı birine “Azrail bile olsan can vermem” ve “Azrail seni de yesin” (Zaman 2000:120) diye seslenir.

9. Şairimiz kefeni “düğmesiz gömlek”, “iki metre bez”, “sonsuz kundak” gibi ifadelerle şiirlerinde kullanmıştır. Yine şiirlerinde, “Ufak vücuduma kefen istemem /Varsa insanlıkla sararlar beni”(Yağız 1976:142) demiştir.

10. Cenaze, ceset (ölu), tabut, gömülme kelimeleri ise, “Sen bir cenazesin sen bir ağıt”(Zaman 2000:341), “Dirilerek geldi bunca ölenler”, “Tabut'taki ölü gibi ölemem”, “Ölüler senden rahattır” (Zaman 2000:248), “Al bayrağı tabutuna sarılmış” (Yağız 1976:87–88),“uyuma ve gömülme isteğı” şeklinde şiirlerinde geçer.

11. Mezar taşına yazılması istenenler ise, “Üstü Mahzunî yazılı” ve “Bir Ozan Bektaşî” sözleridir.

12. Şiirlerde mezar taşı ise,”Bir dikili taştan gayrı nem kaldı”(Çankaya 1994:34) “Bir kuru serap”, “Zengin mezarı mermerdendir” sözleriyle geçer.

13. Mezarın yeri konusunda, “Yürü bol mezarlık / her gün varan varana” (Zaman 2000:109), “Dünya dedikleri mezarlık imiş” sözleriyle dünyanın mezarlıktan ibaret olduğı fikri vurgulanmıştır. “Burada doğan Mahzunî mezarı / Herkesin bastığı yere yapılsın”(kaynak kişi: Süleyman Zaman) sözleriyle toprakla karışma ve sevgisine inandığı insanlar ile temasının hiç bitmemesini istiyor. Gerçekten Mahzunî’ nin mezar toprağına insanlar tarafından basılması isteğı ilginçtir. Yine Mahzunî şiirinde mezarı “ Ulu köşk”e benzetmiştir.

14. Mezar hayatı, doğaya karışma isteğı ile ifade edilir.

15. Toprak kelimesi ise, toprağına karışmak, toprağın derin olması, sonu kara toprak olmak gibi ifadelerde geçer.

16. Ahiret kelimesi ise, “Hak deyup hak / Dünya da dost evi / Ahirette içine geçer.” ifadesinde geçer.

17. Sırat köprüsü ise, “Sırat köprüsünün bu dünyaya kurulması isteğinde ve “Hak sıratı geç der saz çala çala / Benim istediğim halay bu işte.” (Çankaya 2002:193)sözleriyle kendini gösterir.

18. Cennet–Cehennem kavramları ise, “Cehennemden değil, acı sözden korkarım” ve “Dosta yandım, cehenneme yanmam” sözleriyle ifade edilir.

Âşık Mahzunî Şerif’in şiirlerinde ölümün habercisi olarak görülen ihtiyarlık ve hastalık kavramları şöyle geçer:

İhtiyarlık kavramı, “Ak düştü siyah saçıma / İhtiyar oldum, ihtiyar oldum.” (Yağız 1999:105) sözleriyle işlenmiştir. Ozanımız ihtiyarlığı ölümün habercisi olarak görür. Sonbaharda dökülmeden önce sararan yapraklar gibi, saçlarda ihtiyarlıkta beyazlaşır ve artık ölüm vaktinin yaklaşmakta olduğunu haberini verir. Ozanımız tedirgindir. Artık kış vaktinin geldiğinin farkındadır. Kaçınılmaz son olan ölüme hızla sürüklenmektedir.

Hastalıkta tıpkı yaşlılık gibi, ölümün habercisidir. “Üç ihtiyaç duyar hasta olanlar / Biri kaldır, biri yatır, biri ört.”(Zaman 2000:329)

Âşık Mahzunî Şerif, birçok şiirinde ele aldığı yaşlılık ve hastalıktan her fırsatta yakınmıştır. Bütün zorluklara rağmen hayata sınıksız tutunan ozanımız, ölümün işaretleri karşısında çaresizdir.

Ozanımızın vasiyeti ise şöyledir:

Ozanımız özellikle hayatının son döneminde bu konu üzerinde çok düşünmüş fikir ve duygularını şiirlerinde ifade etmiştir. Vasiyetim (Çankaya 2002:199) isimli şiirinde cenaze işlemlerine kadar ölümünün ardından yapılmasını istediklerini en ince ayrıntısına kadar ifade etmiştir.

Bu şiirinde; Mahzunî Şerif, ölünce sevenlerinin toplanmasını, ardından ağlanmamasını fakat kendisi için kendi dilinde dua edilmesini, gökyüzünün kızıl ışıqla aydınlatılmasını, Ankara’da tabutunun yüklendikten sonra, Nevşehir’de Hacı Bektaş’ ın yanına gömülmesini ister.

Yine aynı şiirinde, Allah inancının tam olduğunu ve Hz. Hüseyin'e yas tuttuğunu belirttikten sonra, cenaze namazının bir seyyit tarafından titizlikle kıldırılmasını ister.

Mezarının üzerine 'Bir Ozan Bektaşî' diye yazılmasını, ara sıra kışın ziyaret edilmesini, selvî ağacından iki fidan dikilmesini, mezarının etrafına bostan yapılmasını ve yolculara burada yetişen ürünün yedirilmesini ve ayrıca cem törenlerinde kendisinin anılmasını ister.

Dininin ve imanının sevgi olduğunu ve bunun böyle bilinmesini, sevdiklerine zamanının az kaldığını, can taşıyanların mutlaka canlarını vereceklerini belirterek, ehl-i beyt dünyasının kendisine sahip çıkmasını ve çocuklara kendisinin anlatılmasını ister.

Son olarak da, insanlık adına başını koyduğunu ve Hz. Ali'yi sevdiğini bildirerek "Bütün sevenlerim hoşça kalsınlar" sözleriyle sevdiklerine veda eder.

Âşık Mahzunî Şerif'in ölüm sonrasıyla ilgili fikirleri ise şöyledir:

Ben Mehdi değilim, amma erenler

Bugün ölür yarın gene gelirim.

Ya bir ceylan canda ya bir çiçekte

Değişerek başka sene gelirim.

...

Katı maddem toz toz olur çevrilir

Rüzgârlara bine bine gelirim. (Çankaya 2002:11)

Yine başka bir şiirinde, "Herkes gibi dünya denen hana / Geldiğim doğrudur, gittiğim yalan" (Çankaya 1994:30) diyerek, doğada hiçbir eşya ve canlının yok olmayacağı fikrini belirtir. Ölümle bütün canlı ve cansızlar değişkenliğe uğramaktadır. Zincirleme reaksiyonla madde dönüşümüne devam edecektir. Bu fikir

bize modern çağın madde kuramlarını hatırlattığı gibi, tasavvuf felsefesindeki ‘devriye’ isimli şiirleri de hatırlatır. “Devir kuramı Hz. Muhammed’in ‘Ben nebi iken Âdem su ile çamur arasındaydı.’ hadisiyle ilgilidir. Mutasavvuflara göre vücut halindeki Muhammed yeryüzüne sonradan gelmiştir. Hâlbuki ruh halinde olan Muhammed ezelden beri vardır. Vakti gelen ruh maddi âleme iner. Önce cemada, sonra nebata, hayvana, insana ve en son da insan-ı kâmile geçer. Oradan da ilk büyük ruh olan Tanrı’ya döner ve onunla birleşir. Bu inişe nüzul, tekrar Tanrı’ya dönüş de urûc denir. Bu iniş ve çıkışı anlatan şiirlere devriye adı verilir.” (Dilçin 2004:348)Mahzunî Şerif’in Alevî-Bektaşî şairi oluşu aşikârdır. Şiirlerinde de bu etkiyi görebiliyoruz. “Devriyelere daha ziyade Bektaşî şairlerinin eserlerinde görülür.” (Onay 1996:233)

Böyle emreyledi beni yaradan
Hep ondayım bin yıl geçse aradan
Tüm canlı böyle geçecek sıradan
Geleceğe gider düne gelirim

Mahzunî elbette bu handa kalamam
Gelip gitmeklikten usanmam yılmam
Kimseye bilinen misafir olmam
Kalırsam bilimle fenle gelirim. (Çankaya 2002:11)

Bu mısralarda bize ‘tenasüh’ fikrini vermektedir. “Bir bedenden ayrılan ruhun, derhal başka bir bedene girmesi. Bu inanç Bektaşîlik gibi bazı tasavvuf cemaatlerinde görülmüştür. (Uludağ 2002:347)

Âşık Mahzunî Şerif’in şiirlerinde öldükten sonra unutulma korkusu vardır:

Ozanımız ‘Garip’ isimli şiirinde, bakımsız adeta terk edilmiş izlenimi veren bir mezardan söz eder. İnsanların ilgisini bu mezara çekmek ister. Bu mezarda yatan umutları yok olmuş, garibe acınmasını ve bir nebzedeki ilgilenilmesini ister.

İzi bile yok dünyada
 Onu aramak beyhuda
 Ne gezersin bu ovada
 Bu mezarda bir garip var (Yağız 1976:44–45)

Gariplik kokan bu dizelerde ozanımız aslında kendi sonunu düşünür. Âşık Mahzunî kendini, unutulmuş, ümitleri yok olmuş, kimsesiz, toprak olmuş, mezarında bile ağrıları dinmemiş, kimsenin aldırmadığı bir garip olarak görür. Özünde unutulmuş mezarlara sitem vardır.

“Bilmem ki bu yolum nereye gider / Ben öldükten sonra işleyin beni” (Zaman 2000:204) “Kendi gider fikri kalır dünyada” (Çankaya 2002:185) mısralarında görüldüğü gibi, ozanımız hayatında yaptıklarıyla ve fikirleriyle anılmak istemektedir.

Sonuç olarak, Âşık Mahzunî Şerif, ‘Vasiyetim’ isimli şiirinde ölümü ve cenaze işlemlerinin nasıl yapılmasını istediğini ayrıntılı olarak anlatmıştır. Ozanımızın, ölüm sonrası ile ilgili fikirlerinde tasavvuf felsefesinin izleri görülür. Mahzunî Şerif, ölümden çok unutulmaktan korktuğunu şiirlerinde sıkça ifade etmektedir. Ruhunun öldükten sonra Allah’a kavuşmasını; bedeninin ise, madde olarak sürekli dönüşüme uğramasını ister. Ölüm karşısında gerçekçidir. Ölümle ilgili, kefen, mezar taşı, Azrail, toprak, cennet-cehennem, ahret, sırat köprüsü, can, cenaze, ceset, tabut, göçmek gibi kelimeleri kullanmıştır. İhtiyarlık ve hastalığı ölümün habercisi olarak görür.

1.13. Tenasüh (Ruh Göçü)

Bir bedenden ayrılan ruhun, derhal başka bir bedene girmesi şeklinde tanımlanan ‘tenasüh’ kavramı, Bektaşîlik gibi bazı tasavvuf cemaatlerinde görülmüştür. (Uludağ 2002:347)

Âşık Mahzunî Şerif, Alevî-Bektaşî felsefesinde gördüğümüz bu fikri şiirlerinde yazmıştır. “Usandım vallahi senden doğmaktan” (Yağız 1999:143) mısrası ile tekrar tekrar dünyaya gelmekten yakınmaktadır. “Elendim de bir âlemi bürüdüm” isimli şiirinde tarih ile söyleşen ozanımız, tarihin kendinden şüphelenmemesini, gösterdiği yolda yürüdüğünü, gömülürken günahlarının karşılıksız kalmadığını “Ben insan değilken gene var idim” sözleriyle belirtir. Bu inanca göre, bu dünyada günahı olan kişinin başka şekillerde yeryüzünde çile çektğini ve yaptıklarının karşılığını bu şekilde ödedğini yazmıştır.

Çiçek idim bin bir çeşit kokardım
 Bir hayvandım yer içerdim bakardım
 Gâhî yerden gökyüzüne çıkardım
 Gâhî yağmur idim gâhî kar idim

Mahzunî ismini en son kazandım
 Senin için bin belaya bezendim
 Bugüne dek kaç elekten gezendim
 Elendim de bir âlemi bürüdüm (Yağız 1999:180)

1975’de Gaziantep’te yazdığı bu şiiri ozanımızın tenasüh inancını benimsediğini göstermektedir.

Ben Mehdi değilim, amma erenler
 Bugün ölür yarın gene gelirim.

Ya bir ceylan canda ya bir çiçekte
Değişerek başka sene gelirim. (Çankaya 2002:11)

Ozanımız yine bir şiirinde sözleriyle, Alevîlikteki ‘Mehdi ’inancına işaret ederek, dünyaya tekrar gelineceği fikrini vurgular. Alevî inancına göre Muhammed mehdi yine gelecektir. “Acı ve Merak” isimli şiirinde ise, “Bir Mahzunî göçün çekmiş gidiyor / Daha gelir mi ki merakındayım.” (Çankaya 2002:15) Sözleriyle öldükten sonra tekrar nasıl ve hangi şekilde geleceğini merak ettiğini açıkça dile getirmektedir.

Ozanımız “Geliş” isimli şiirinde bu tekrardan yaratılmanın kemiklerle olan ilişkisini de şiirin de dile getirir. “Bedenim toprağa girer devrilir /Kemiklerim yuvarların sivrilir /Katı maddem toz toz olur çevrilir “ (Çankaya 2002:11). Bu inanç eski dini inanç sistemlerinden gelmektedir. “Şamanizm’ de iskeletin bir manada yaratılıştaki ilk duruma dönüş kabul edildiği görülmektedir.” (Ocak 2000:149) Rivayete göre, Hacı Bektâş Veli’nin hayvanları yenildikten sonra, kemikleri kırılmadan kafası ve deri geçirildikten sonra dirilttiğine inanılır. Ozanımızın bu inancı benimsediğini şiirlerinde tespit edebiliyoruz.

İnsanoğlu doğar ölür
Yüz bin defa güle güle
İnsan doğar yine yine
Cenazemi kıldırınlar
Beni bana bildirsınler
Mahzunî 'yi öldürsünler
Yüz bin defa güle güle
İnsan ölür bile bile. (Zaman 2000:144)

Ozanımız tekrar tekrar doğacağını birçok şiirinde dile getirmiştir.

Kim bilir kaç defa şeklimle
Gelip kondum dünyaya

Ot oldum ağaç oldum,
Soldum çürüdüm
Ve sonra bir damlacıkla
Hayatta kılarken karar
Demek ki gidip gidip geldim
Tekrar tekrar (Şerif 1994:110)

2. Tasavvuf Unsurlar

- 2.1. Cahil
- 2.2. Çile
- 2.3. Dost
- 2.4. Hikmet
- 2.5. Meclis
- 2.6. İlim
- 2.7. Din Adamı
- 2.8. Kul
- 2.9. Tuba Ağacı
- 2.10. Kâmil
- 2.11. Abdal
- 2.12. Kırklar
- 2.13. Sofu
- 2.14. Pir-mürşid
- 2.15. Dört Kapı-Kırk Makam
- 2.16. Dar Kavramı
- 2.17. Mehdi (Muhammed Mehdi)
- 2.18. Zemzem
- 2.19. Cihad

2. Tasavvuf Unsurları

2.1. Cahil

Ozanımız, cahillik kavramını hem halk arasında kullanılan biçimiyle, hem de tasavvufî anlamda kullanmıştır. Hak bilgisinden yoksun, Allah'ı ve dinini tanımayan veya İslam'ın buyruklarından habersiz, cehalet içinde bulunan insan sözleriyle cahili tanımlayabiliriz. Ozanımız için, dedikodu gibi bilgisizlik ürünü davranışları da yapan ve Alevîlik 'i anlamayanlarda cahildir.

Tükenmez dünyanın kara kedisi
 O'nun için bitmez gönlümün yası
 Vız gelir cahilin dedikodusu
 Dostlar ne korkutur ne de yıldırır beni (Zaman 2000:137)

2.2. Çile

Tasavvufa göre, zevk ve safadan el çekerek “çilehane” denen bir yerde kırk günlük süre boyunca ibadet etme anlamında kullanılır. Ozanımızın şiirlerinde çile, daha çok bu dünyada insanların çektiği sıkıntılar anlamında kullanılmıştır.

Boz Kaya'dan pınar akar
 Ondan içen çile çeker
 Azgın yaramı kim sarar
 Sardım sarmaz olaydım (Zaman 2000:107)

2.3. Dost

Mutasavvufalara göre hakikî ve biricik dost Allah'tır; tek gerçek aşk da Allah aşkıdır. Allah'tan başkasına bağlanmak, Tevhid inancının özü denilen “vahdet” fikrine aykırıdır.

Tahammül dünya'nın başıdır başı
 Dost için akıttım gözümden yaşı
 Halk'a öğrettini yapmayan kişi
 Dört kitap okudum dese de kör bana (Zaman 2000:81)

2.4. Hikmet

Hikmet kelimesini; bilgelik, üstün akıl ve yüksek ilim, niteliği tam olarak kavranılamaz sebep ve netice, herkesin veya her aklın özüne ve hakikatine erişemediği İlah'i sırlar olarak açıklayabiliriz. Ozanımız insanların Allah'ın hikmetine dikkat etmesini ister.

Bu kadar gafil mi Hz. Hüda?
 Kendi kullarını yaksın beyhuda
 Bin hikmet gizlidir bir içim suda
 Bunca evliya'nın bağı taş mıdır? (Zaman 2000:85)

2.5. Meclis

Meclis, bir imama uyup namaz kılan Müslüman'lar topluluğu olarak tanımlayabileceğimiz gibi, bir yere toplanmış insan kalabalığı, bir din ve tarikâte bağlı olanlar, bir ülkede yaşayan dini azınlıklar anlamında da kullanılır.

Kâmil meclisinde derin ol derin
 Seni değiştirmez bir tek aferin
 Başın kesilse de serin ol serin
 İkrar alıp ikrar vermesi güzel (Zaman 2000:192)

Ozanımız Alevî inancında önemli bir yere sahip olan “meclis” fikrini benimsemiştir. Alevîler başta “Kırklar Meclisi” olmak üzere, cem evlerindeki ibadetler esnasında oluşan mecliste önemlidir.

2.6. İlim

İlim bilgi demektir. Âlim ise, ilim sahibi insanın tabiatında olan yumuşak huyluluk, sakinlik, öfkeli durumda iken taşkınlık göstermeksizin yumuşak davranma, olgun tavırlı olma hali olarak açıklayabiliriz. Âlimler, İslam ahlakında, güzel huyu olan kişiler olarak kabul edilmiştir.

Muhammed devrini ihya eylemiş
 Çünkü Mustafa'nın Kemal'i haktr
 İlim Çin'de olsa arabul demiş
 Hayvanlara akıl Çin'den uzaktır (Zaman 2000:327)

Ozanımız Atatürk'ü örnek gestererek, ilmin insanı güçlü kıldığını dolayısıyla, çok uzaklarda bile olsa, sahip olmak gerektiğini söylüyor.

Kimisi gezerken feza çağında
 Başımdaki binbir hale ne deyim
 Sen benim “İlim”e küstün gardaşım
 Beraber giderdik yola ne deyim (Zaman 2000:493)

Ozanımız gelişmiş ülkelerin uzayı keşfettiğini, ülkemizin ise geride kaldığını ve biran önce çağdaşlığı yakalamak gerektiğini söyler. Ayrıca Alevî'ler kendilerinden olmayanlara yani, gerçeği kavrayamayanlara 'cahil' derler.

2.7. Din Adamı

Din adamı, içinde bulunduğu dinin çeşitli gereklerini, halk adına yapan ve din işlerini meslek edinen kişi olarak açıklayabiliriz.

Mahzunî Şerif'im ben bir deliyim
Kime kurban gidem şaştım neciyim
Ben ne bir kırpık hoca ne de hacıyım
Şikâyetim sana İmam Hüseyin (Zaman 2000:209)

Ozanımız bu konuyu işlediği birçok şiirinde olduğu gibi, burada da din adamlarına çatmadan edememiştir.

2.8. Kul

Kul kelimesini, İslam Dini'nde Allah'a ibadet yapmak ile yükümlü kimse olarak açıklayabiliriz.

Bu kadar gafil mi Hz. Hüda?
Kendi kullarını yaksın beyhuda
Bin hikmet gizlidir bir içim suda
Bunca evliya'nın bağı taşı mıdır? (Zaman 2000:85)

Ozanımız bazı din adamlarının sözlerini eleştirmektedir ve Allah'ın kendi

yarattığı kullara karşı merhametli olduğunu ve kimseyi yakmayacağı fikrindedir.

2.9. Tuba Ağacı

Cennet’de olduğuna inanılan ve Cennet sakinlerinin gölgesinde dinleneceği ağacın ismidir. Ozanımızın şiirlerinde şöyle geçer:

Der Mahzunî Şerif bitsin bu acı
 Neydi Zekeriya Nebi'nin tacı
 Hocamın korktuğu Tuba Ağacı
 Tuba'nın döktüğü danesi nedir? (Zaman 2000:156)

2.10. Kâmil

Kâmil insan, Alevîlerin felsefesine ve yaşama biçimlerine uygun olarak toplumu kurtuluşa götüreceğine inanılan ve Tasavvufta en son mertebeye ulaşmış kişi olarak açıklayabiliriz. Ozanımız şiirlerinde, insanların kurtuluşa erebilmesi için “Kâmil” olmaları istenir.

Kâmil meclisinde derin ol derin
 Seni değiştirmez bir tek aferin
 Başın kesilse de serin ol serin
 İkrar alıp ikrar vermesi güzel (Zaman 2000:192)

2.11. Abdal

Abdal, Müslümanların dirlik ve düzenliği yolunda büyük emek harcayan, güzel, iyi ve hayırlı işlerde gayret gösteren tarikat erenlerine verilen addır. Abdallar herşeyi sırf Allah sevgisi ve hoşnutluğu için yapan imanı kuvvetli cömert insanlardır.

Abdal Mecnun boşa gezmiş çölleri
 Leyla için derman bilmiş yelleri
 Kör gözümün boz bulanık selleri
 Kimin için aktı aktı duruldu (Zaman 2000:502)

2.12. Kırklar

Alevî Müslümanlığın doğru kavranıp tanıtılabilmesinde, cem ayinlerinin dayandığı ana kaynağının tespiti gerekir. Bu ana kaynak da Kırklar meclisidir. Kırklar meclisi, Alevî Müslümanlığının örgütlenmesinin ilk çekirdeği olup aynı zamanda Hz. Muhammed tarafından, ilim şehrinin kapısı olarak nitelendirilen, Hz. Ali'nin ilminin de giriş kapısıdır. Alevî cem ayini de Kırklar Cemi'ni sembolize etmektedir.

Bugün ben kırkları gördüm
 Ulu kervan yola doğru
 Eğildim yüzümü sürdüm
 Kerbelâ'da çöle doğru (Zaman 2000:313)

Ozanımız şiirlerinde Alevîlik'le ilgili birçok konuyu ele almış ve Hz Ali'ye duyduğu derin sevgiyi anlatmıştır. Bu şiirinde de, "Kırklar" ı ve Hz Hüseyin'in şehit edildiği Kebelâ'yı anlatmıştır.

2.13. Sofu

Sofular duaya, soysuzlar şere
 Pirlar mürşitlere, talipler pir'e
 Sadıklar arife, ahkâmlar köre
 Âşıklar gözünde yaşa güvenir (Zaman 2000:175)

Sofuları eleştiren ozanımız, bu şiirinde Alevîlerin önde gelenlerinden olan ve pir, mürşit, talip, sadık, arif, aşık diye adlandırılan kişilere bağlılığını bildirir.

2.14. Pir-Mürşid

Birinci ve en önemli yetkili, hizmet makamıdır. Cem törenini yönetir, diğer iki görevlinin duasını vererek sırasıyla göreve başlar; ceme katılanların sorunlarını çözer, aydınlatır. Alevî toplumunda, inancın ve mensuplarının dirlik ve bütünlüğünü korumak, yozlaşmayı önlemek amaçlanır. Ayrıca Mürşid, Babagan kolu dışında, soy zincirine dayanmaktadır.

Mürşit olmayınca müşkül çözümez
 Dibi görülmeyen gölde yüzülmez
 Hak'kın pazarında iki gezilmez
 Aman beni senden seçme ha seçme (Zaman 2000:187)

Ozanımız, Mürşid'in yol göstermesine ihtiyacı olduğunu ve onsuz sorunların çözülemeyeceğini söyler. Allah'a ikilik ile varamayacağını ve mutlaka “yolun” kurallarını öğrenmesi gerektiğini bildirir.

2.15. Dört Kapı–Kırk Makam

Alevilik’de 4 kapı ve her kapının 10’ar makamından geçerek, İslamî mesaja ve inanç olgunluğuna ulaşabileceğine inanılır. Diğer bir söyleyişle, İslamî buyruklar ve yaşamın özünün yakalanması ve Allah ile bütünleşmenin manevî aşamalarıdır. Bektaşî tarikatının adab ve erkânının temelini oluşturan Dört Kapı Kırk Makam tarikat mensubunun geçeceği maddi ve manevi aşamalarıdır. Hacı Bektaş Veli’ye ait Makâlât adlı eserde tarikatın öğretisi bu şekilde düzenlenmiştir. Bu anlayış ile “Çalap Tanrı’ya ulaşma” hedeflenir. Kırk Makam’ın içinde maddî ve manevî hayata ait bölümler bulunmaktadır.(Özcan 2004:241–245)

Dört kapı kırk makam haktır diyenler
Kırkıdan birine girsin görelim
Hak’tan gayri nesne yoktur diyenler
Hak yolunda başın versin görelim (Zaman 2000:185)

Şairimiz “Kırk Makam” ı uygulamanın zorluğuna işaret etmiştir. Allah yoluna girmesinde söylendiği kadar kolay olmadığını belirten ozanımız, insanın doğru yola varmasının emek sarfettiğini anlatmak istemektedir.

Yönler tayin olmuş neden dördünen
Dört melek varmış kitapla inen
Şeriat, Tarikat, Marifet derken
Hakikat’ ın içindeki de dördümüş (Zaman 2000:259)

Ozanımızın şiirlerinde burada olduğu gibi, Alevîlik’le ilgili bilgiler verilmektedir.

2.16. Dar Kavramı

Dede'nin huzurunda duran insanın kendi nefsi ile baş başa kalarak yaptığı bir hatayı veya işlediği bir suçu toplum önünde itiraf etmesidir. Yani hak mahkemesidir.

Nesimî hak idi kolay yenmedi
 Mansur enel hakla dardan inmedi
 Pir Sultanım serin verdi dönmedi
 Âşıkların Haktan çarktığı nerde (Çankaya 2002:112)

2.17. Mehdi (Muhammed Mehdi)

Kıyametin alametlerinden olup, ahir zamanda ortaya çıkacağına inanılan kişidir. Ozanımız şiirinde, Muhammed Mehdi'ye inandığını ve gelmesini beklediğini söyler. Alevî inancına göre, Ehl-i Beyt soyundan gelecektir, hakkında birçok rivayet bulunmaktadır.

Hakk'ın yatağıdır hor görme kulu
 Hak'ka gıyas etme akçeyi pulu
 Bir gün çalar Mehdi baba davulu
 Mahzunî Şerif'im oyuna kalkar (Zaman 2000:251)

2.18. Zemzem

Suyu mübarek olduğu için, Müslümanlar tarafından, çok sevilerek içilen kuyu suyuna ‘zemzem’ adı verilir. Zemzem Hz Hacer tarafından bulunmuş ve etrafı çevrilmiştir. Ozanımız aşağıdaki dörtlüğünde, zemzem suyunun ilaçlanmadan içilmesine karşıdır.

Hacımız gider Kâbe’ye
Neden nasip değil beye
Bin mikroptan ilaç diye
Zemzeme bak kavga olmaz (Zaman 2000:333)

2.19. Cihad

Cihad, Allah yolunda yapılan savaşa verilen isimdir ve Müslümanlara farzdır; inkâr eden dinden çıkar. Bir kısım Müslümanlar bu farzı işlediği zaman üzerlerinden farz borcu düşereceğine inanır. Genel seferberlik durumunda her Müslüman’ın savaşa çıkması gerekir. Müslüman inancına göre, savaş Allah için ve Allah yolunda yapılmalıdır.

Anadolu islamıyım çok şükür
Cihat duran şeriata karşıyım
Her güzel inancın şeriati var
Başlar vuran şeriata karşıyım. (Zaman 2000:311)

D-ALEVÎLİK VE BEKTAŞÎLİK

1. Ehl-i Beyt Sevgisi
2. Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Şehitleri
3. Alevîliğe Yönelik Söylenen Sözlere Tepki
4. Alevîlerde Memleket ve İnsan Sevgisi
5. Alevîlerde Türkçe Sevgisi

D-ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK

Hz. Muhammed'in vefatı sonrası (632) kimin halife olacağı konusunda Müslümanlar arasında fikir ayrılığı çıkar. Bir kısmı, Hz. Muhammed'in soyundan geldiği için Hz. Ali'nin halife olması gerektiğini savunurken, diğer kısmı Hz Ebubekir 'in halifeliğini benimser.

Hz. Ali, Hz. Muhammed'in defin işleriyle meşgul iken, Hz Ömer'in de yardımıyla Hz Ebubekir'in halife seçilmesi bazı tepkilere yol açar. Bu duruma içerleyen Hz. Ali, başlangıçta Hz Ebubekir'e biat etmezse de, daha sonra Müslümanlar arasında herhangi bir çatışmaya sebep olmamak için kabul eder. Aynı düşünce ile Hz Ömer ve Hz Osman'ın halifeliklerini de kabul eder. Ancak, Hz Ali halife olduğu zaman, bazı sorunlar çıkar, Müslümanlar savaşı. Nihayetinde Hz Ali şehit edilir. Arkasından sırayla oğulları Hz Hasan ve Hz Hüseyin şehit edilir. Birbiri ardına yaşanan olaylar Müslümanlar'ın bölünmesine sebep olur.(Fığlalı 1991:32)

Bektaşîlik; Hacı Bektâş Veli (1209–1271) adına kurulan, Hz. Ali ve On İki İmam sevgisine dayanan, bir tarikattır diye açıklayabiliriz.

Babailer ayaklanması bastırıldıktan (1240) sonra Türkmenler, Baba İshak'ın halifesi olan Hacı Bektâş'nin çevresinde toplandılar. Hz. Muhammed'i mürşit, Hz. Ali'yi rehber, Hacı Bektâş Veli'yi de pir tanıdılar.

Bektaşîliğin ikinci önderi Balım Sultan'dır (?-1516). (Türkdoğan 2004:155) Balım Sultan, önemli olan Pir'in yolunu izlemektir diyerek, tarikatın ayin ve erkânında yenilikler yaptı. Dünya ile ilgisini kesmiş bir mücerret dervişler örgütü kurdu. (Korkmaz 2003:78–79)

1. Ehl-i Beyt Sevgisi

Arapça Ehl, akraba ve mensub ve Beyt'de ev demektir. Ehl-i Beyt Hz. Muhammed'in ev halkı olup, başta Hz. Muhammed olmak üzere, Hz. Ali, kızı Hz. Fatma, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den oluşan yakınlarına verilen addır (Gülşan 2004:16–19)

Kur'ân'ı mızrağa diken
 Kimdi öğren gardaşım sen
 Ehl-i Beyt'ten dönemem ben
 Kim kuşak kuşattı sana (Çankaya 2002:149)

Ozanımız Ehl-i Beyt'e olan sevgisini birçok şiirinde anlatır. Hz Ali Allah'a giden yolların öğreticisi olmuştur. Peygambere duyulan derin sevgi Ehl-i Beyt'e yansıtılmıştır. (Eğri 2003:31)

Ben mürşit görmedim senden ziyade
 On iki imam Hüseyin'den ziyade
 Çok mezhepler çıktı dinden ziyade
 Uyan imam Ali bak neler oldu
 Senin çadırına Yezidler doldu (Yağız 1999:106)

Bu şiirinde de Mahzunî Kerbelâ şehitleri ve Ehl-i Beyit'in ardından ağlamaktadır.

Alevîlik inancına göre üçler, beşler, yediler, on iki imamlar, (Yörükân 1998:129) dört masumu paklar, on yedi kemerbestler ve kırklar yetmiş iki şuhedalar vardır. Bunlar şu şekilde sıralanır:

Üçler: Allah, Muhammed, Ali;

Beşler: Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hüseyin (Hz. Muhammed'in hırkasının altına alarak,"işte bunlar benim halkım ve Ehl-i Beyt'imdir" diye buyurmuştur.)

Yediler: Hz. Muhammed, Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz Hüseyin, Hz. Hatice-i Kübra, Hz. Salman-ı Pak.

12 İmamlar: 1) İmamı Ali, 2) İmamı Hasan, 3) İmam Hüseyin, 4) İmam Zeynel Abidin, 5) İmam Muhammed Bakır, 6) İmam Caferi Sadık, 7) İmam Musa'yı Kazım, 8) İmam Rıza, 9) İmam Muhammed Taki, 10) İmam Ali'yül El Naki, 11) İmam Hasan'ül Askeri, 12) İmam Muhammed Mehdi

On Dört Masum-u Pak: On iki imam soyundan olup henüz çocuk yaşta iken şehit edilen On dört Masumlar şunlardır:

- 1- Muhammed Ekber (Bin imam Ali)
- 2- Abdullah (Bin imam Hasan)
- 3- Abdulah (Bin imam Hüseyin)
- 4- Kasım (bin imam Hüseyin)
- 5- Hüseyin (Bin Zetnel Abidin)
- 6- Kasım (Bin Zeynel Abidin)
- 7- Aliyül Aftar (Bin Muhammed Bakır)
- 8- Abdullah Askar (Bin Cafer Sadık)
- 9- Yahya Hadi (Bin Cafer Sadık)
- 10- Salih (Bin Musa Kazım)
- 11- Tayyip (Bin Musa Kazım)
- 12- Cafer Tahir (Bin Muhammed Taki)
- 13- Cafer (Bin Ali Naki)
- 14- Kasım (Bin Ali Naki)

On Yedi Kemerbestler: Hz. Ali Sıffin Savaşı'na giderken, on yedi savaşıya "kemer" bağlatmıştır. Bu kişilere kemer bağlanmış olmasından dolayı kemerbest denmektedir. On yedi kemerbest, İmam Ali'nin bizzat kemer kuşattığı çocuklarıdır.

On Yedi Kemerbestlerin Adları:1- İmam Hasan 2- İmam Hüseyin 3- Hadi-i Ekber 4- Abdül Vahid 5- Tahir 6- Tayyip 7- Türab 8- Muhammed Hanifi 9- Abdurrauf 10-Ali Ekber 11- Abdülvahab 12- Abdüleeli' 13- Abdurrahim14- Abdül Muin15- Abdullah

Abbas 16- Abdul Kerim17- Abdul Semat Hazretleridir. (Orhan 2003:127-128)

2. Hz Hüseyin ve Kerbelâ Şehitleri

Kerbelâ Irak'ta, Bağdat'ın güneybatısında, İmam Hüseyin'in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yer ismidir. Muharrem ayının on ikinci günü akşamı, Kerbelâ şehitleri anısına Kerbelâ olayını anma töreni yapılır. Alevîler için son derece önemli olan bu tören için önceden yoğun hazırlıklar yapılır ve oruç tutulur.

Âşık Mahzunî Şerif şiirlerinde, her fırsatta Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e olan sevgisini dile getirir. Kerbelâ şehitlerini için yas tutar, katillerini lanetler.

Koca Hüseyin'i kime kestirdin
Pir Sultan'ı kimin için astırdın
Kimde can var ise O'nu küstürdün
Bir tarak işlemez bezinde senin

3. Alevîlik'e Yönelik Söylenen Sözlere Tepki

Âşık Mahzunî Şerif, Alevî inancına karşı çıkan bazı kişilerin söylediği yakışsız sözlere karşı tepkisini şiirlerinde yazmıştır. "Sen" isimli şiirinde bu tepkisini şöyle ifade etmiştir.

Hangi yürek hakkın aşkına yanmaz
Hangi yüzler kötülükten utanmaz
"Mum söndürdü" diye şerefsiz cambaz
Benim ibadetim alay ettin sen (Çankaya 2002:121)

Âşık Mahzunî Şerif, Alevîlerin tavşan etini yenip yenmemeleri konusunda ilgili yapılan eleştirilere ve alay edenlere karşı tepsisini,“Tavşan” (Çankaya 2002:161) isimli şiiriyle cevap verir.

Bana tavşan eti yer misin derler
 Çok yalanlar yedim tavşan nedir ki
 Karanlık sofrada kara mecliste
 Kör yılanlar yedim tavşan nedir ki (Çankaya 2002:161)

Alevîler tavşan yemezler. Alevîlerin neden tavşan yemedikleri üzerine halk arasında değişik söylenceler anlatılır. Kimine göre, tavşan, Hz. Ali'nin atını ürküttüğü için; kimine göre de, Hz. Ali'nin kedisi olduğu için yemez. Bazı kişilerde, Bektaşîlerin tavşanın sağlığa zararlı olduğunu bildikleri için yemediklerini savunurlar. Ancak bunların hiçbiri inandırıcı ve gerçek neden olamaz. Tavşan yasağı Ön-Asya dinlerinde bulunmaz. Büyük olasılıkla bu inanç iç-Asya kaynaklıdır. Tavşan eski Türk totemidir. Totemde sevilen ve saygı duyulan yönleri karşılık, nefret edilen yanları da vardır. Tavşan için Alevîler arasında zamanla nefret edilen yan ağır basmıştır. Radloff'un anlattıklarına göre, Tatar ve Teleüt köylerinde her evin yanında tavşan derisi gerilerek dikilmiş kayın ağacı bulunur. Bu tavşan derisi çürüyünceye değin alınmaz. Çürüdükten sonra yeniden hazırlanmış deri kayın ağacına asılır. Yılda iki kez, ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde deri üzerine süt dökülür. Yer ve gök tanrılarına kurbanlar kesilir. (Gülşan 151–152)

Âşık Mahzunî Şerif, Alevî olduğu için ikide bir camını kıran komşusuna ise, “Komşu” şiiriyle cevap verir.

Yedi başlı deve yoldaş olayım
 Mevlam bana kötü komşu gösterme
 Yılana çayana gardaş olayım
 Mevlam bana kötü komşu gösterme (Çankaya 2002:164)

Âşık Mahzunî Şerif, Alevîlerle ilgili şiirler yazmıştır: “Hak'ka Şükür Kızılbaşım” (Çankaya 2002:167), “Kırmızı Başlılar” (Şerif 1994:125), “Kimliğim” (Şerif 1994:69), “Beni Yanlış Anladınız” (Çankaya 2002:167), “Alevî Denmez” (Çankaya 2002:168), “Vasiyet” (Çankaya 2002:199)

4. Alevîlerde Memleket ve İnsan Sevgisi

Âşık Mahzunî Şerif, birçok şiirinde memleket sevgisini işlemiştir. “Dolunaya Tül Düştü” isimli şiir kitabında memleket sevgisini şöyle anlatır:

“Her ünlü insan doğduğu toprakların olduğu kadar, dünyanın diğer topraklarının ve insanların da ünüsüdür. Çünkü dünyalıdır. Ancak, önce can sonra canan diye bir laf var. O nedenle önce Türkiye’li olmak beni çok ilgilendirir. Ve ben ülkemi çok seviyorum.

Milliyetçilik bende bir ırk anlayışı biçiminde değildir. Sadece doğduğum ülkenin içinde yaşayan bütün insanları bende olan özel sevgisi nedeniyle, ben ülkemin milliyetçisiyim. Amma ırkçısı değilim. Burada yaşayan bütün yığınların adına Türkiye’mi çok seviyorum.” (Çankaya 2002:31)

Ben memleketimin insanına
Seni çok sevdim dedim.
Dönmedim.
İğrenmedim attığı tükürükten,
Sevdim dedim (Şerif 1994:114)

Âşık Mahzunî Şerif “Türkiye’ m” isimli şiirinde, memleketini o kadar çok sevdiğini, toprağına kurban olduğunu, dört mevsimi yaşayan bu cennet vatanın her bir ilini ayrı ayrı sevdiğini belirtiyor. Ozanımız, “Benim memleketim yok senden

başka” mısrasıyla memleketin önemini vurguluyor. Ozanımız, Türkiye’de birçok farklı kültürden gelen insan olduğunu ve bunların birlikte mutlu bir şekilde yaşadığını söylüyor.

Çok geçilen bir tozlu yolun
Ortasına koyun beni.
Toprağıma insan bassın,
Ayağı duadır onun
Kendisi enbiyadır onun. (Şerif 1994:137)

5. Alevîlerde Türkçe Sevgisi

Hacı Bektâş Türkçe’ye hayrandır ve “halleşme” aracı olarak görür Kendisinden sonra gelen Bektaşîler, Hacı Bektâş’ın açtığı bu yola bağlı kalırlar ve eserlerini Türkçe yazarlar. Hacı Bektâş, “dil” ile “gönül” arasında sıkı bağ olduğu görüşündedir. “Dili”, Muhammed’e, “gönlü” Cebrail’e benzetir.” (Öz 1997:416)

Ey Arapça okuyanlar
Allah Türkçe bilmiyor mu?
İngilizce Fransızca
Bize hitap kılmıyor mu? (Zaman 2002:156)

Âşık Mahzunî Şerif, ‘Dil’ isimli şiirinde şöyle yazar:

Anadil dilin özüdür
(Od-i reş) kömür közüdür.
Bizde açık gökyüzüdür

Ŗu sendeki nazlı (feza)

HoŖtur doğru söylemesi

Glp gönül eğlemesi

Bir canın az eylemesi

Mahzunî kısaca (ceza) (ankaya 2002:70)

E-SİYASİ VE İDEOLOJİK ŞİİRLERİ

1. Demokrasi ve Cumhuriyet
2. Atatürkçülük
3. Laiklik
4. Sosyalizm ve Komünizm

E-SİYASİ VE İDEOLOJİK ŞİİRLERİ

“Siyasal, hukuksal, etik, estetik, dinsel ve felsefi görüş ile düşünceler sistemi olan siyaset, yönetimin bir parçası olup, en sonunda ekonomik ilişkileri yansıtır. (Frolov 1997:231–132)

Bana derler siyasette işin ne
Doğruları demek siyaset midir?
Belalar yağıyor peşi peşine
Yalan söylememek siyaset midir? (Çankaya 2002:147)

Âşık Mahzunî Şerif “Dolunaya Tül Düştü” isimli şiir kitabında siyasî ve ideoloji ile ilgili fikirlerini şöyle yazmıştır:

“Ben ülkesini seven, kıskanan ve ülkesindeki sistemin adına (Cumhuriyete) âşık olmuş bir insanım. Ancak bu güzel adın var olup gerekliklerinin yok olduğunu gördüğüm sürece kahrolmuş birisiyim. Çağdaş bir halk ozanının özelliğinde yatan, en belirgin vasıflarından birisi, önce dünyalı olduğuna inanmak ve dünya halklarının tümüne saygıyla bakmaktır.

Buradan yola çıkarak, dünya halklarının tümünden parçalar bulunan ülkemdeki yığınlara da aynı sevgi ve sadakatla yaklaşmayı yeğlerim. Türkiyem’de yaşayan Türk, Arap, Kürt, Laz, Ermeni, Yahudi, Hıristiyan, Alevî, Sünnî, Çepni, Kıpti, Budist Brahmanist, Şamanist, dinli dinsiz ateist, kim varsa onlara kendi varlığımın birer parçası olduğu gözüyle baktığımı önemle işaret etmek istiyorum.

Bunu baş umde etmeyen hiçbir din benim için bağlayıcı olmadı. Başka bir inancımda şüphesiz ki ictimai ve siyasal yönümdür. Fertlerin kaderindeki hayati çözümün resmi belirleyicisi olduğuna göre her insanın bu mantık için bir düşüncesi mevcuttur. Benim de elbette her insan gibi siyasi bir kanaat bölümüm vardır. Onu açık söylemekte hiçbir sakınca

görmüyorum.

Şurasını gerçekçe belirtmek isterim ki; ben birkaç kitap karıştırmış ozanlardan olduğum için, maddeci felsefeyi taramış manifestolar okumuş, bunun karşısında. İdealist kaynaklara göz atmış, her iki görüş arasında bir hayli kıyaslar düşünmüşte birisiyim.

Her iki düşüncede de çok haklı noktalara ulaştığımı söylerim. Ne var ki kendi mantığımca karar verdiğim bir durak noktam gerekmektedir. İşte bu nokta, laik demokratik parlamenter sistemidir.

Benim bu anlayışım diğer sistemlerin hayranlarına hiçbir zaman yanlış gittikleri ve yanlışla inandıkları hakkını ve cüretini vermez bana.

Çünkü Sosyalizmin hiçbir ülkede kendi müeyyideleriyle yaşayabildiğine şahit olamadığım gibi, idealist ve totaliter yapıların da, sıhhatli olduğuna ikna olamadım.

Sonuç olarak kapitalist veya emperyalist şema devamlı benim inanmadığım ve beğenmediğim sistemler arasında yer almıştır.

Özgürlükçü yapının adı ne olabilir bundan böyle bilmiyorum ama bildiğim tek şey bu yapı kendi ülkemde uygulansa ve ne olur cumhuriyet yaşasa biçimindedir.

Diyeceksiniz ki, bu sevdiğiniz ve yaşamasını istediğiniz anlam Türkiye de işler durumda mıdır? Elbetteki hayır.

Ama işlemesi gerekir. Cumhuriyet güzel bir kavramdır. Çünkü cumhuriyet bir insanın kendi kendine komünist veya faşist olma hakkını dahi tanımır. İdeolojik yapılar hiçbir zaman bir adamın, şahsın adına tescil göremez. Bu bilimin ruhuna da aykırıdır. Bugün, Marksizm ya da Leninizm gibi komünist kalıplar varsa içeridekiler Karl Marks ya da Lenin tarafından inşa edildiği için değildir. Çünkü maddeci görüş maddenin oluşumundan ve ilk

insandan bugüne kadar vardır.

Cumhuriyet'te Atatürk'le başlamış değildir. Atatürk tarafından algılanarak ülke siyasi yapımıza oturtulmuştur.

Kutsal kitaplar söylenecek şeyleri her ne kadar vahiy yöntemiyle getirmişlerse dahi, yine müfredat olarak insan yaşamında emek ve hak çelişkisini tamirde çok zorlanmışlardır.

İlk çağlardan günümüze, Tanrısal hesaplar içinde bulunan insan topluluklarının ana çelişkisi; gerçek yaşamlarını eksiksiz koşullarda görmenin nedeni adına savaşmalarıdır.

Bu savaşlardır ki; bugün ilkel kominal yığınlardan, sistemli devletler ve yasalar kütlelerine intikal etmişlerdir. Bu kütleler artık uluslar ve o ulusların halklarıdır.

Bilim ve teknolojiye bir hayli yükselen küremizde artık uluslararası savaşın sona ermesi gerekmektedir. Çünkü dünyamız, akılcı toplulukları bağrında beslemektedir. Bunun da tek sebebi, insan hukuku olmasıdır. İnsan hak ve hukukunu istismar etmeyen hangi sistem daha üstünse insanoğlu ona yaklaşmalı, onu kucaklamalıdır. (Çankaya 2002:201-204)

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif ülkesini seven, çağdaş, bir ozan olduğunu her fırsatta dile getirmektedir. Atatürk'e olan derin sevgisini ve cumhuriyete olan bağlılığını söyleyen şairimiz, laik düşünce sistemini benimsemektedir. İnsanları sevdiğini anlatan ozanımız, savaşı ve ayrımcılığı hiçbir zaman istememiştir. Bilim ve teknolojinin önemine değinen Mahzunî Şerif, çağdaş, gelişmiş ülkelerin seviyesine bir an evvel çıkılmasını, halkın refah ve mutlu yaşamasını istemektedir.

1. Demokrasi / Cumhuriyet

Demokrasiyi, azınlığın çoğunluğun iradesine bağılılığını resmen ilan eden ve halkın özgürlük ve eşitliğini kabul eden bir iktidar biçimidir diye tanımlayabiliriz. (Frolov 1997:101–102)

Öyle özeldim ki seni,
Senelerle çürüdüm,
Bitmedim amma
Şu son tepeyi inleyerek yürüdüm.

Bekledim.
Bekledik seni, yüzler binler
On milyonlar.
Nerdesin sen güzellerin
İyilerin en güzel
Nerdesin gel hasların hası
Nerdesin ey gözünü sevdiğim
Nerdesin sen? Demokrasi. (Şerif 1994:97)

Cumhuriyet ve demokrasi, Atatürk ve O'nun silah arkadaşlarının Türk ulusuna bir armağanıdır. Âşık Mahzunî Şerif de şiirlerinde ve “Dolunaya Tül Düştü” isimli şiir kitabının önsözünde, demokrasinin ve cumhuriyet idaresinin düşünce özgürlüğü için, ne denli önemli olduğunu vurgular.

Birçok yazar, cumhuriyeti hem bir devlet şekli, hem bir hükümet şekil olarak kabul etmektedirler. Devlet şekil olarak cumhuriyet, egemenliğin bir kişi veya zümreye değil, toplumun tümüne ait olduğu bir devleti ifade eder. Ancak cumhuriyet, aynı zamanda bir hükümet yani, devlet yönetimi şekli olarak da kabul görür. Cumhuriyet seçim ilkesine dayanan bir hükümet sistemi anlamını

taşımaktadır. Egemenliğin siyasi toplumun tümünde ait olduğu bir yönetim şeklidir.

Sonuç olarak Âşık Mahzunî Şerif, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünemez bir bütün olduğunu anlatır ve Atatürk'den önce de dünya devletlerinin bu sistemi uyguladığını, zaten Atatürk'ün bu sebeple yönetim şeklimizi cumhuriyet olarak ilan ettiğini söyler.

2. Atatürkçülük

Atatürk'ün sağlığında, 1930'lu yılların içinde bu kavrama “Kemalizm” adı verilmişti. Günümüzde daha ziyade “Atatürkçülük” söylemi, “Kemalizm”den daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Her iki deyimden aynı kavram anlaşılmalıdır. Atatürkçülük kelimesi Türkçe kurallara uygun olduğu için daha çok kullanılacak ve yaygınlaşacaktır. Atatürkçülük kavramının Türk Milleti'ni çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak için konulan ilkelerden oluşmaktadır.

Atatürkçülük Türk milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış milli bir ideolojidir. Temelinde insanlığın binlerce yıl işlediği yüksek değerler vardır. İlerlemeye ve yenileşmeye açıktır. Bu ideoloji vatani parçalanmaktan kurtarmış, yıkıntılar üzerinde güçlü bir devlet yükseltmiştir. Atatürkçülüğten vazgeçmek karanlığa gömülme anlamına gelmektedir. (Mumcu, Özbudun, Feyzioğlu, Ülken, Çubukçu 1997:4)

Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif her fırsatta Atatürk'e olan derin sevgisini ve bağlılığını şiirlerinde ve yazılarında kaleme almıştır.

Cehennem'ler haykırırken dünyada
 Kan içinde inleşirken şüheda
 İnkâr etme kim yetişti imdada
 Zülfükârlı Kemal'in buraktır (Zaman 2002:327–328)

Sonuç olarak ozanımız, her fırsatta Atatürkçü olduğunu söylemiştir. Atatürk için “Mavi sözlü peygamber” benzetmesi yapan şairimiz, sevgisini şiirlerinde anlatır.

3. Laiklik

Laiklik geniş ölçüde din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır diyebiliriz. Din bir vicdan sorunudur. Kul ile Allah arasındaki manevi ilişkidir. Herkes dilediği gibi inanır. İbadetini serbestçe yapar. Türkiye Cumhuriyeti'nde kimse bir başkasını dini inançlarını açıklamaya zorlayamaz. Laiklik inançsızlığı savunmak ya da yaymak anlamına gelmez. Ancak hiç kimse Türkiye Cumhuriyeti devletinin temel ilkelerini hedef alarak dini kötüye kullanamaz. Dini siyasete alet edemez. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24'üncü maddesinde din ve vicdan hürriyeti hakkında şöyle denilmektedir: “Herkes vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Atatürk birçok vecizesiyle laikliği anlatmış ve inanca saygısını ifade etmiştir. Bazı özdeyişlerinde Hz. Muhammed'i, övmüştür. Atatürk dine karşı olmamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi laikliği kabul etmekle dinsizliği getirmemiştir. Aksine din ve vicdan hürriyetine saygıyı getirmiştir. Laiklik ilkesiyle bozulmuş olan halifelik kurumuna da son vermiştir. (Mumcu, Özbudun, Feyzioğlu, Ülken, Çubukçu 1997:268,280)

Bilmem ne imiş şu Alevî-Sünnî
 Bana vız geliyor pırlı cinli
 Âdem ki kardeşsiz gel gelme kinli
 Yumuşağın sonunda sert var değil mi?

Değil mi? Değil mi? Böyle Değil mi?

Mezhepsel kavgalar bundan değil mi? (Zaman 2000:83)

Mahzunî her zaman aydın fikirli olmuş ve şiirlerinde daima sınıf, mezhep ve din ayrımcılığına karşı çıkmıştır.

Sonuç olarak, Atatürk'ün kurduğu çağdaş, laik devlet sisteminde herkes inancını rahatça yaşayabilmektedir. Ozanımız da bir Alevî olarak bu durumdan hoşnut olduğunu şiir ve yazılarında açıklamaktadır.

4. Sosyalizm ve Kominizm

Sosyalizm ve Komünizm; Birinci ya da daha alt aşaması sosyalizm, daha yüksek aşaması ise komünizm olmak üzere, her ikisi de sömürüden kurtulmuş halkın işbirliği ve karşılıklı dayanışmasına dayanır, diye açıklayabiliriz. (Frolov 1997:439)

Arılar,
Emek denen gerçeğin, acı dikenlerinde
En tatlıyı
En lezzetliyi icat ettiler.
Emeği bir pula almayan,
Emekçiyi bir şeyine çalmayan
Bir hayvanı irşat ettiler.

...

Arılar,
Nazım gibi, dürüst,
Lenin gibi yaman,
Yunus gibi iniltidirler. (Şerif 1994:72)

Şairimiz“Neresinde” isimli şiirinde, bu sistemlerin kurucusu ve savunucusu olan kişilerden övgüyle söz eder. Lenin ve Nâzım gibi kişileri arıya benzeten ozanımız, yaptıkları çalışmalarını bir arının bal yapmasına benzetmiştir.

Kapitalist, sosyalist, komünist filan
İnsandan başkası yalandır yalan
Doğarken var mıydı gâvur-müslüman
Ayırt sende gâvur-müslim-Kürt var değil mi?

Değil mi? Değil mi? öyle değil mi? (Zaman 2002:83)

Sonuç olarak Mahzunî Şerif, halktan yana olduğuna ve ayrımcılığa son vereceğine inandığı bu sisteme sempatiyle bakmıştır.

F.ŞAHISLAR

1.Dini-Tasavvufi Şahıslar

1.1. Hz. Âdem İle Hz. Havva

1.2. Hâbil İle Kâbil

1.3. Hz. Nuh

1.4. Hz. İdris

1.5. Hz. Eyyüb

1.6. Hz. Süleyman İle Belkıs

1.7. Hz. Musa

1.8. Hz. Harun

1.9. Hz. Yakup İle Hz. Yusuf

1.10. Hz. Yunus

1.11. Hz. İbrahim

1.12. Nemrut

1.13. Hz. İsmail

1.14. Hz. Zekeriya

1.15. Hz. Meryem

1.16. Hz. İsa

1.17. Hz. Muhammed

1.18. Hz.Ömer

1.19. Hz.Osman

1.20. Ebu Süfyan

1.21. Hz. Ali İle Hz. Fatma

1.22. Hz. Hasan

1.23. Hz. Hüseyin

1.24. Mervan

- 1.25. Hacı Bektaş Veli
- 1.26. Yezit
- 1.27. Tapduk Emre
- 1.28. Mevlânâ Celâleddin-i Rumî
- 1.29. Yunus Emre
- 1.30. Süleyman Çelebi
- 1.31. Pir Sultan Abdal İle Hızır Paşa
- 1.32. Balım Sultan
- 1.33. Kazak Abdal
- 1.34. Kızıl Deli Sultan
- 1.35. Seyyit Battal Gazi
- 1.36. Nesimî
- 1.37. Şeyh Bedrettin
- 1.38. Fuzuli
- 1.39. Dadaloğlu
- 1.40. Erzurumlu Emrah
- 1.41. Âşık Veysel

F.ŞAHISLAR

Âşık Mahzunî Şerif, şiirlerinde toplum hayatında önemli yer edinmiş insanları ele almıştır. Bu kişilerin bazıları yaptığı iyi işlerle, bazıları ise kötülüğü ile işlenmiştir. Tanınmış kişilerin yanı sıra, bazı şiirlerinde halkı anlatırken, sembolik olarak halktan kişilerin ismini kullanmıştır. Örneğin: Hazma, Firuza, Hasso, Çukurcalı Hasan, Ahmet, Hasan, Recep Ağa, Hamdi Bey, Hakkı, Murat, Kezban, Rüştü Bey, Ali gibi.

Ozanımızın şiirlerinde geçen isimleri üç başlık altında incelemeyi uygun gördük. Sınıflamayı insanlık tarihindeki yerlerini dikkate alarak yaptık. ‘Dinî-Tasavvufî Şahıslar’ başlığında, önde gelen dini şahsiyetleri işledik. ‘Tarihî Efsanevî Şahıslar’ başlığı altında, ozanımızın şiirlerinde gördüğümüz efsaneler ya da tarihteki yerleriyle anılan kişileri yazdık. ‘Diğer Şahıslar’ başlığı altında ise, ozanımızın şiirlerinde gördüğümüz ve toplumda yer edinmiş diğer kişileri yazdık. Halktan kişileri yazdığı şiirlerindeki sembolik şahısları ise, genel olarak belirli bir şahsı karşılamadığı için, bu bölümde incelemedik.

1. Dini-Tasavvufî Şahıslar

1.1. Hz. Âdem ve Hz. Havva

Hz Âdem, ilk insan ve ilk peygamberdir Allah Hz. Âdem’i topraktan, eşi Hz. Havva’yı, Hz. Âdem’in kemiğinden yarattı. Melekler gibi hayat geçirmelerini, istedi. Bütün meleklerle Hz. Âdem’e secde etmelerini söyledi. Şeytan, Âdem’in topraktan, kendisinin ateşten yaratıldığını ateşin ulvi, toprağın süfli olduğunu söyleyerek secde etmedi. O günden itibaren şeytan insanlara düşman oldu ve yasak

meyveyi yiyerek, Cennet'ten, çıkarılmalarına sebep oldu. Allah Hz. Âdem'i Hindistan'da Serendib adasına, Hz Havva'yı Cidde'ye attı. Yüz yıl birbirine hasret yaşadılar. Nihayet affolundular. Kırlangıçların delaletiyle birleştiler. (Onay 2000:67–68) Alevîler bu nedenle kırlangıcı uğurlu kabul ederler.

Gökyüzünde kırlangıçlar dem tutar
Yolunda taşı hoş bizim köylerin
Sarplarında mor kayalar yan tutar
Baharı kışı hoş bizim köylerin. (Zaman 2000:497)

Mevla'm bizi hamurdan yoğurmuş
Hz. Âdem olun diye durmuş çağırılmış
Meryem, babası yok çocuk doğurmuş
Onun babasının anası nedir?(Zaman 2000:155)

Mahzunî, Allah'ın kendi nurundan üfleyerek ve 'ol' diye seslenerek ilk insanı yaratmasını, diğer mucizesi olan Hz İsa'yı yaratmasıyla karşılaştırıp, bu iki olaydaki hikmeti şiirinde sorarak insanları düşünmeye çağırmaktadır.

Var olunca Cennet denen sayfiye
Gizli sızmış şeytan denen hafiye
İlk şiirde Habil Kabil kafiye
Hz. Âdemi Hz. Havva'yı redif göndermiş (Çankaya 2002:162)

Ozanımız, Hz Âdem ve Hz. Havva Cennet'te mutlu yaşarken, kendilerine düşman olan Şeytan tarafından kandırıldığını şiirlerinde işlemiştir. İnsanlık için felaketlerin başlangıcı olarak kabul ettiği bu durumu, Habil ile Kabil arasında

yaşanan ilk cinayetin takip ettiğini söylemektedir.

Dünya kâinat'tan kopup gelirken
 Hz. Âdem miyim hayvan mıyım? Ben neyim?
 Hz. Âdem ile Hz. Havva vücut bulurken
 Cennet miyim? Şeytan mıyım? Ben neyim? (Zaman 2000:91)

Mahzunî şiirinde, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın Cennet'ten kovulmasını, iyiliğin ve kötülüğün savaşı olarak görür ve kendisinin bir insan olarak bu savaşın neresinde yer aldığını sorgular.

Ayandır çöllere Mecnun'un hali
 Eğilmiş kırılmış gözlerin dalı
 Hz. Âdem'i kovduran Hz. Havva misali
 Şeytan mı oldun gözlerini sevdiğim? (Zaman 2000:193)

Ozanımız sevdiğine seslenerek, kendisini kandırdığını ve zulmettiğini söyler. Şiirinde bu düşüncesini, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın başından geçen olaya işaret ederek anlatır.

Şu âlemler bilsinler ki biz güruh-u nacyiz
 Cümle evliyanın burcu Hz. Âdem Hz. Havva'dan geldim
 Ol Cennet'te ilk haramı bilerek yedim şükür
 Sevdayı Cennet'te tattım, kendim Tuba'dan geldim (Zaman 2000:504)

Şairimiz, bütün evliyaların atası olan Hz. Âdem'den geldiğini, 'güruh-u

naci' yani tufandan kurtulan (Nuh tufanı) kişilerden olduğunu söyleyerek; Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya atfedilen günahları kabullendiğini belirtiyor.

Emr-i Hak deyip de her meyve yeme
Gel nazar kıl Hz. Havva ile Hz. Âdem'e
İsa Baba nerden düştü Meryem'e
Belki bilen olur sor bari bari (Zaman 2000:316)

Ozanımız bu dörtlüğünde, insanların yanlış düşmemesini ve ilk insan olan Hz. Âdem'in başına gelenlerden ders almasını söyler ve yine Allah'ın yaratma gücüne işaret eder.

İptida Hz. Âdem'e secde kılındı
Çar-anasır Hz. Âdem ile bilindi
Divitten dökülen yazı silindi
Ak üstünde kara kalıptır softa

Âşık Mahzunî bu dörtlükte Hz. Âdem'e secde emrinin verildiğini hatırlatarak, 'çar anasır'a yani, maddenin dört unsuruna işaret eder. Bu dört unsur su, toprak, hava, ateştir.

“Bektaşîliğin önemli inançlarından birini teşkil eden bu anasır (unsurlar) telâkkisinin, bizzat Hacı Bektaş'ın yazdığı kabul edilen Makalât'ta da kuvvetle işlendiği görülmektedir. Allah insanları bu dört unsurdan yaratmıştır. Dolayısıyla bu unsurların özelliklerini taşırlar. Abidler denilen şeriat ehli, yelden yaratılmıştır. Zahidler, tarikat ehli olup oddan yaratılmıştır. Marifet ehli olan arifler, sudan, sonuncuları teşkil eden

mahabbet ehli muhibler ise topraktan yaratılmışlardır. Bektaşîliğin teşekkülünde hiç şüphesiz fikirleriyle ve şiirleriyle büyük bir rol oynayan XV. yüzyıl Rum Abdalları'ndan Kaygusuz Abdal'a ait olduğu söylenen bazı risalelerde de dört unsurun insan yaratılışındaki payı yine kuvvetle vurgulanmaktadır. Meselâ Gülistan isimli risalede Allah'ın Hz. Âdem'i yüzüne perde eylediği ve bu perdenin su, toprak, ateş ve yelden yaratıldığı ifade olunmakta, Saraynâme'de ise Makalât'daki fikirler aynen tekrarlanmaktadır. Bektaşî-Kızılbaş şiirinde dahi bu konunun sık sık ele alındığı gözden kaçmaz." (Ocak 2000:216)

Unuttun mu yuvarlanan çobanı
Kible hesap etme hedefi tanı
Hz. Âdem Safiyullah yalan mı yani
Velagat Keramına sarihtir molla (Zaman 2000:156)

Allah'ın ilk yarattığı insan olması yönüyle, ozanımızın şiirlerinde yer alan Hz. Âdem, yaratılış ile ilgili tüm inanç öğeleriyle şiirlerde görülür. Alevî inancına göre, yaratılış esnasında Allah kendi nurunda Hz. Âdem'e üflediği ve secde kılınmasını istediğinden dolayı, 'Hz. Âdem'e secde esastır. Ozanımız, Kible, Kâbe gibi yerlere değil, asıl hedef olarak kabul edilen insana secde kılınması istenmektedir. Alevî inancında, halka namazlarında yer alan secde figürünün de bu amaçla yapıldığı bilinmektedir.

İkrar verdim ikrardan dönemem bile
Canım kurban olsun hak erenlere
Âdemin âdemi sevdiği yere
Beş yüz değil, yüz bin kere gidelim. (Zaman 2000:236)

Ozanımız ‘Hz.Âdem’e secde inancına o derece bağlıdır ki, haksızlıklar karşısında, insana yapılan her türlü kötü muameleyi, Allah’a karşı yapılmış, en büyük suç olarak görür ve Hz Âdem’e yani, Allah’a inancının tam olduğunu vurgular.

Âdem olan âdem sever
 Adalete boyun eğer
 Kul hakkı dünyayı değer
 Biz cana kıyar değiliz (Zaman 2000:236)

Bu dörtlükte ozanımız, insan olanın insanı sevmesi gerektiğini, kul hakkına saygı göstermenin ise çok önemli olduğunu, özelliklede cinayetin hiç affının olmayacağını vurgular.

Ta Âdem’den Habil ile Kabil’e
 Sibirya’dan Singapur’a Babil’e
 Cezayir’de ben de doğsaydım bile
 Bir insanım Çin’de ben vatanlıyım. (Zaman 2000:260)

Mahzunî dünyadaki tüm insanlara saygılı olduğunu ve hepsini kendi öz vatandaşı gibi gördüğünü dile getirir.

Âdem’den mi geldin Nuh’tan mı kaldın?
 Kolum nerden aldın sen bu zinciri
 Ben de bir adamdım kahpe dünyada
 Kolum nerden aldın sen bu zincir (Zaman 2000:276)

Ozanımız sıkıntılı olduğu bir döneminde, yine Hz. Âdem'e ve Hz Nuh'a gönderme yaparak, inancını ve haksızlıklar karşısında isyanını belirtir.

Haydar-ı Kerrar'ı sevmeyen âdem
 Yüz bin haç eylese boşa güvenir
 Ehl-i beyte gönül vermeyen âdem
 Yazık ki dört duvar taşa güvenir (Zaman 2000:175)

Şiirlerinde sıklıkla Hz Ali'ye ve Ehl-i Beyt'de olan sevgisini dile getiren ozanımız, Hz. Âdem'den yola çıkarak tüm insanlara 'Âdem' demekte ve insanların görsel bazı sembollerle kendilerini avuttuklarını, asıl ibadetin iyi bir insan olmakla ve insanlara saygı göstermekle yapılabileceğini vurgular.

Âdem olan üç hal ile bilinir
 Elden dilden belden mesul olunur
 Her varlığın üç ciheti bulunur
 Biri öndür, biri yandır, biri art. (Zaman 2000:329)

Ozanımızın şiirlerinde en çok geçen isimlerden biri 'Âdem' dir. Genellikle peygamber ismi olarak kullanılsa da, bazı şiirlerde insan yerine de kullanılır.

Ben bir ulu şehirim can
 Sevenlerim gezer beni
 Okuyun ulu kitabı
 Âdem diye yazar beni (Zaman 2000:316)

Ozanımızın insan sevgisi çok güçlüdür ve bu güç inancıyla daha da kuvvet bulur. Alevî inancına göre, Hz. Âdem Allah'tan gelir ve Allah'ın bu dünyadaki görünen yönünü oluşturur. Bu düşünceden hareketle, din kitabı gibi insanı da okumak yani, anlamak gerekir.

Suların çağlayıp coşkun akışı
 Deryanın katreye hasret bakışı
 Bir bahçede bin çiçeğin kokuşu
 Esmâ-i Âdem'in gücüdür gücü (Zaman 2000:318)

Şairimiz 'Esmâ-i Hz.Âdem' sözüyle, Allah'ın gücünü tabiattaki varlıklarda gösterdiğini, bilgi sahibi olan ve düşünen insanların bunu görebileceğini belirtiyor.

“Vahdet-i vücut ve vahdet-i mevcut tasavvuf felsefesine göre, evrendeki tüm varlıklar, Tanrı'nın adlarının görüntüye dönüşmesiyle tecelli eder; bu kapsamda bütün varlıklar ve olaylar, Tanrı'nın adlarının zuhurundan başka bir şey değildir.” (Korkmaz 2003:141)

Sana dedim sana insanlık bağım
 Âdem gibi uluların nic' oldu
 Ali'yi ateşe gark eden zalim,
 Nemrut gibi delilerin nic' oldu.(Zaman 2000:405)

Âdem baba'dan beri
 Gül biçenlerin teri
 Bu yolun erenleri
 Bir ölür, bin doğarlar.

Onda her gün doğarlar.(Zaman 2000:445)

Ölüm gerçeği karşısında ozanımız, Hz Âdem gibi herkesin mutlaka öleceği fikrini şiirlerinde işler. Ozanımız tenasüh (ruh göçü) inancını şiirlerinde işlerken, Hz. Âdem'den de örnek verir. Alevî inancına göre, insanlar tekrar doğduklarına göre, velilerde tekrar geri gelebilirler.

1.2. Hâbil ile Kâbil

Habil, Hz. Âdem'in küçük, Kabil büyük oğludur. İklima adlı kız kardeşlerini nikâhla almak meselesinden kavga ettiler. Habil'i Kabil taşla öldürdü. Kızı alıp Yemen cihetine kaçtı. Habil ile bir batında doğan kız Levîzâ'dır. İklimâ; Kabil ile doğmuştur. Kurala göre, beraber doğan kız ve erkek kardeş sayılı ve evlenemezlerdi. (Onay 2000:228)

Cennet' dedikleri de ulu mekânın
Ötüşür bağında da kuşu on iki
Âdemoğulları da kavgaya girmiş
Habil 'in Kabil'e de taşı on iki (Zaman 2000:468)

Mahzunî insanlık tarihinin ilk cinayeti olan bu olayı da, diğer dini olaylar gibi şiirlerinde işlemiştir.

1.3. Hz. Nuh

“Kur’an’da adı geçen peygamberlerden biridir. Kur’an’ın 71. süresi, Hz. Nuh’un peygamber olarak gönderilişi, kavmini tevhid inancına davet edişi, kavminin inkârda ısrarı üzerine durumlarını Allah’a arz edişi, Allah’ın lütuf ve ikramlarına rağmen bu zalim kavmin “Vedd, Suvâ, Yeğüs, Ye’ük, Nesr” adını taktıkları putlara tapmaktan vaz geçmemeleri, günah işlemekte ısrar edişleri yüzünden tufan sırasında boğulup Cehennem’i boyladıkları anlatılmıştır. Hz. Nuh, kavminin arasında tam 950 yıl kalmıştı. Onları yola getiremeyince, Allah Hz. Nuh’a bir gemi yapmasını emretti. Sular kaynayıp yükselmeye başlayınca, bu gemiye ailesi, iman edenler ve her cins hayvandan ikişer çift bindirildi. Tufan koptu ve inkârcılar helak oldu. Boğulanlar arasında, Hz. Nuh’un inkârcılarla birlikte hareket eden oğlu da bulunuyordu. En sonunda “Ey arz, suyunu yut ve ey gök tut” denildi. Su azaldı, iş bitirildi. Gemi Cüdi dağına oturdu. “Haksızlık yapan kavim yok olsun!” denildi.” (Akay 1991:253)

Yemyeşil edelim şu bizim bağı
 İster boş kafa, versin gözdağı
 Unutma çağımız uranyum çağı
 O Nuh’un gemisi battı erenler. (Aktaş 2002:71)

Ozanımız, insanların arasında anlaşmazlığa neden olan, birçok şeyin artık öneminin kalmadığı anlattığı bu şiirinde, kurtuluşun gerçekleri keşifle sağlanabileceğini, dolayısıyla mucizevî bir kurtuluşun beklenmeyip, çağın gerektirdiği çalışmaları yapmak ve bilimin ışığında ilerlemek gerektiğini vurgulamıştır.

Dünyaya gelmedim erken

Şaşıyorum neydim derken
 Nuh'un gemisi yüzerken
 Şu manyak hoca mı vardı (Zaman 2000:124)

Mahzunî bu dörtlüğünde, hiciv yaparak, kızdığı bir hocayı eleştirirken, Nuh'un gemisine ve Nuh Tufanı'na telmih yapmıştır.

Nuh'un ninnilerini
 Sam yellerini duyar gibiyim.
 Şurada.
 Patnos düzlüğünde
 Erciş Çayının arka bir yerinde (Şerif 1994:106)

Ağrı Dağı'nı anlattığı bu şiirinde, Nuh peygamberden söz eden ozanımız, birçok şiirinde olduğu gibi, peygamberlerden ve tarihten etkilendiğini göstermektedir.

1.4. Hz.İdris

Kur'an 'da adı geçen peygamberlerdendir. Hz İdris, Hz Nuh'un üçüncü batından torunudur. Elbise dikmeyi icat eden, astronomi ve hesap ilmi üzerinde düşünen, kalem kullanan sâlih bir insandır. Kendisine otuz sayfa vahiy inmiştir. (Akay 1991:149)

İdris peygamberde de on iki iğne
 Dokunmadan diker de birbirine
 Nuh Nebi çıkarken de derya seline
 Altı ay baharın da kışı on iki. (Zaman 2000:468)

Terzilik vasfı olan İdris peygamberin, ilk elbiseyi diktiği söylenir. Ozanımızın şiirlerinde bu özelliği ile karşımıza çıkar.

1.5. Hz. Eyyüb

Hz Eyyüb sabırlı olma özelliği ile meşhur olan peygamberimizdir. Kaynaklarda Hz Eyyüb'un başından geçenler şöyle anlatılır:

“Allah, Eyyüb peygambere çok mal ve davar verdi. Eyyüb' de Allah'ın verdiği bu nimete şükrederdi. İblis kıskandı ve Allah'a:“Ya Rabbi Eyyüb'ün ibadeti çoktur. Lâkin hangi kul vardır ki, sen bu kadar nimet veresin de o da ibadet etmemiş olsun. Beni onun malı üzerine musallat kıl; ta ki onun bütün malını helak edeyim; o zaman nimetine nasıl küfredeceğini gör.” dedi. Allah' da “Ey melun elinden ne gelirse işle” diye İblis'e ruhsat verdi. İblis evvela Eyyüb'ün malını helak etti. Eyyüb sabretti. Sonra yine Allah'ın ruhsatı ile Eyyüb'ün oğullarına ve kızlarına musallat olarak, buldukları damı yıkıp helak olmalarına sebep oldu. Eyyüb yine sabretti. İblis bu defa Allah'ın ruhsatı ile Eyyüb'ün kendine musallat oldu. Bir gün Eyyüb secdede iken, İblis yeraltından gelip ağzına zıl etti. Başından, gözlerinden, dilinden, yüreğinden başka sağ yeri kalmadı. Gövdesi bütün şişti ve büyük derde ve belaya düştü. Eyyüb yine sabretti. Belası arttıkça sabrı da arttı. İblis, son defa olarak Eyyüb'ün karısına da musallat oldu. Onu kocasının hizmetinden ayırmak istedi. Yine muvaffak olamadı.” (Levend 1984:116–117)

Eyyüb Peygamber'e Allah sonunda merhamet etti ve "Ayağını yere vur; su çıksın" dedi. Eyyüb ayağını yere vurdu. Yerden latif bir su çıktı. Eyyüb onunla yıkandı ve o sudan içti. Bütün dertlerden kurtuldu.

Mahzunî Şerif'i dostlar severdi
 Felek cefasını verdi ha verdi
 Devede kıl değil Eyyüb 'ün derdi
 Daha Allah bizi sınamış gibi. (Çankaya 1994:62)

Ozanımız çektiği sıkıntılardan söz ederken, Eyyüb Peygamber'in bu özelliğini dile getirir ve sıkıntılarının Allah'dan geldiğini dolayısıyla sırandığını söyler.

Kimler akıllanmış? Kimler bunamış?
 Eyyüb derde düşmüş, cahil kınamış
 Halil İsmail'i boşa sınamış
 Kasap mıyım? Kurban mıyım? Ben neyim? (Zaman 2000:91)

Şairimiz bu dörtlüğünde, yine peygamberlerin hayatından yola çıkarak, içinde bulunduğu durumu anlatmaya çalışır. Eyyüb Peygamber'i cahillerin kınadığını fakat gerçek dostlarının yalnız bırakmadığını yine, İbrahim (Halil) Peygamber'in oğlu İsmail'i sınamasını dile getirir ve bu doğrultuda kendisini sorgulayarak, yerini tespit etmeye çalışır.

1.6. Hz. Süleyman / Belkıs

Hz Süleyman zenginliği, uzun yaşamasıyla ve Saba Melikesi Belkıs'la yaşadığı aşk ile meşhur olan peygamberdir. Kaynaklarda şöyle anlatılır:

“Hz Süleyman, Beni İsrail peygamberlerindedir. Nübüvvetle saltanatı birleştirmiş bahtiyardır. Menkuldur ki, ism-i a'zam yazılı hâtemi (yani yüzüğü) ile dünyaya, hatta bütün mahlûkata, rüzgârlara hüküm etmiştir. Tahtını rüzgârlar taşımıştır. Menkıbesi edebiyatımızın belli başlı mazmunlarından. Süleyman yüzüğünü Âmine adlı karısına emanet bırakmıştı. Yüzüğü Süleyman şekline giren bir cine verdi. “Bu ifritin adı sahra cinidir. Ziyade bed şekli ve çirkin kıyafetli olduğundan sair ifritler ondan ürkerlermiş. “Mühür kimde ise Süleyman odur.” Bu durumu anlatan, atasözü meşhurdur.” (Onay 2000:410–411)

Tecelli edince mülke Süleyman
Vay neye benzedi bak tatlı zaman
Yakışmaz bu dağa bu kara duman
Bozular bulutu yorulur gider. (Zaman 2000:253)

Hz Süleyman, ozanımızın şiirlerinde zenginliği ve saltanatının büyüklüğü ile işlenmiştir. Özellikle ölüm ve dünyanın kimseye kalmayacağı gerçeğini dile getirdiği şiirlerinde adı çok geçer.

“Belkıs, Yemen’de Seba denilen mülkün melikesi idi. Bir gün peygamber Süleyman’ın yolu bu havaliye uğradı. Hüdhdü’ü su bulmak için gönderdi. Hüdhdü dönüşünde Belkıs’a ve memleketine dair de haber getirdi.

Belkıs çok güzeldi. Fakat puta tapardı. Süleyman, onu imana davet için bir name gönderdi. Belkıs memleketin büyükleriyle görüştü. Bir elçi, name ve hediyeler gönderdi. Fakat Süleyman kabul etmeyerek Belkıs'ın behemahal gelmesini istedi. Nihayet Süleyman'ın veziri Asaf ism-i a'zam kuvvetiyle tahtıyla beraber Belkıs'ı Süleyman'ın yanına getirdi. Görüşüler, neticede Süleyman'ın zevceliğini kabul etti. Peygamber Süleyman ile aralarında geçen kıssa tarih ve tefsirlerde geçer. Türkler O'na Balkız derler.” (Onay 2000:122)

Süleyman'ın gerdeği
 Belkıs'la toprak olmuş,
 Finike'de tutulan düğün
 Şimdi inceden bir hatıra (Şerif 1994:92)

Ozanımız, Hz Süleyman ile Belkıs'ın aşklarından etkilenmiş ve şiirlerinde dile getirerek, artık onların toprak olduğunu ve yaşadıklarının ise, bir hatıra olarak kaldığını dile getirmiştir.

Sultan Süleyman da olsa
 Bir gün ölür demedim mi?
 Yerdeki karınca bile
 Hak'kı bilir demedim mi?(Zaman 2000:132)

Şairimiz herkesin bir gün mutlaka öleceğini, gerçekleri görenlerin Allah'a inanacaklarını söyler ve yerdeki karıncanın bile Allah'tan haberdar olduğunu vurgular.

Ne arasam bulsam
 Şöyle bir fikre dalsam
 Sultan Süleyman olsam
 Bir mezar bir taşım var. (Zaman 2000:334)

Mahzunî bu dörtlüğünde, insanların nihayet bir gün öleceklerini ve bu dünyada ne kadar zengin olurlarsa olsunlar sonunda bir mezar taşından başka hiçbir şeye sahip olamayacaklarını, bu nedenle dünyanın malına aldanmamaları gerektiğini vurgular.

Bunca evliyalar bunca sultanlar
 Karışmış toprağa devri devranlar
 Altın köşkü ile çok Süleyman'lar
 Ah demiş kefenler sarmış efendim (Zaman 2000:352)

Hız Süleyman, zenginliği ve saltanatıyla meşhurdur. Ozanımız insanların zenginliği ve gücü kendilerinde araması gerektiğini vurgularken, peygamberimizden örnek vermiştir. Şiirlerinde dünyanın geçiciliğini ve servetin hiçbir işe yaramayacağı fikrini genellikle Hız Süleyman örneği ile ifade etmiştir.

Unutma sözümü ahrete kadar
 Herkesin yakası elinde gider
 Kim ki bu dünyada insanlık eder
 Mührü Süleyman'ı sen sende ara (Zaman 2000:127)

Ozanımız herkesin yaptığı iyilikle öbür dünyasını kurtarabileceğini ifade eder. Her insanın bir gün mutlaka öleceğini ve iyiliği, güzelliği kişinin kendinde

aramasını, vakit geçirmeden doğru yolu bulmasını ister.

Sen açtın bu yarayı sen saramazsın
 Uzatma elini derman olsan da
 Bir daha sineme oturamazsın
 Sultan Süleyman'da ferman olsa da (Zaman 2000:475)

Bu şiirinde ise ozanımız, sevdiğine çok kırıldığını ve bir daha gönlündeki tahta oturamayacağını belirtir. Sultan Süleyman gibi güçlü bir hükümdarın bile fermanının yetmeyeceğini, kararından dönmeyeceğini ifade eder.

Ben güler dururdum neden çölün mecnunlarına
 Dâd-ı leyla için çöller tahtı Süleyman' imiş.
 Erem dedim eremedim Hz. Âdem'in esrarına
 Kendini okuyan kişi bir 'Ümmül Kur'an' imiş (Aktaş 2002:13)

Âşık Mahzunî yine tasavvufu sorgulamakta ve herkesin bu sırra eremeyeceğine işaret etmektedir. Sevenler için çöllerin, Sultan Süleyman'ın tahtı gibi görüldüğünü, Hz. Âdem'in esrarına ise, herkesin eremeyeceğini ve kendini bilen insanın nedenli kıymetli olduğunu söyler.

Dostum dostum diye akmalı kanın
 Hiç sarayı yoktur bir Süleyman'ın
 Dini özü kara yarım softanın
 Gerçekler peşinden ürmesi güzel...(Aktaş 2002:100)

Şairimiz dini eksik anlayan, yarım bilgilerle dindar olduğunu iddia edenleri eleştirdiği bu şiirinde, insanın dost için gerekirse kanını akıtması gerektiğini, maddi şeylerin geçici olduğunu, iyiliğin her şeyin üstünde olduğunu söyler.

1.7. Hz. Musa

“Mısır hükümdarı demek olan Firavun’a, İsrail oğullarından doğacak çocuğun büyüyünce kendisine zarar vereceği kâhinlerce söylenmişti. Bunun üzerine adı Velid bin Musab olan Firavun doğacak çocukların öldürülmesini ferman etmişti. Anası Musa’yı doğurunca korkusundan, bir sandığa koyup Nil Nehri’ne atmıştı. Firavun’un karısı Asiye sandığı nehirden çıkarıp, çocuğu saraya almıştı. Büyüdükten bir süre sonra Musa peygamber, Mısır’dan kaçmış ve Medyen’de Şuayb peygambere sığınmış, on sekiz sene çobanlık yapmış ve bu hizmetine karşılık Hz Şuayb’in kızı Safura’yı ile evlendirilmişti. Musa peygamberin atasını Hz Şuayb’in verdiği ve bu asayı büyücülere karşı kullandığını söylenir. Hz Musa Tur Dağı’nda Allah ile konuşur.(Onay 2000:335–336)

Hangi çarmıh tutmuş bizim “İsa’yı
Bilirsiniz dili yanmış Musa’yı
Tur Dağı’na götürürken “Asa’yı
Onun konuştuğu “Sina”sı nedir? (Aktaş 2002:42)

Hz Musa, kendine has özellikleriyle ozanımızın şiirlerinde işlenmiştir. Hz Musa Tur Dağı’nda Allah ile konuşmuş olma özelliği ile ozanımızın şiirlerinde işlenir.

Dört kitabın dördü haktır inanın
 Kavgası yok Muhammed'le Musa'nın
 Allah'ın insana verdiği canın
 Birisi dolu da birisi boş mudur? (Zaman 2000:85)

Ozanımız bütün dinlerin ortak noktalarına işaret ederek, birlik çağrısında bulunmuştur. Şairimiz, bütün insanların hayatının önemli olduğunu, Allah'ın insanlar arasında ayırım yapmadığını, dolayısıyla bütün insanların kardeşliğini, şiirlerinde dile getirir.

Ahmak gönlüm ne gezersin yaban da
 Şu iki cihanı sen sende ara.
 Boşa Tur Dağı'nda gezip dolaşma
 Musa'yı çobanı sen sende ara (Zaman 2000:127)

Mahzunî, insanların dünya hayatının gerçeğini bulmalarını ve kendilerini keşfetmelerini, sadece peygamberlerin hayatlarıyla avunmamalarını, kendi içlerindeki cevheri de bulmalarının gerekli olduğunu şiirlerinde dile getirir. Ozanımız ölüm gerçeği konusunda, Musa Peygamber'i de örnek olarak göstermiştir.

Musa isen Tur-u Sinan
 Hak'tan gelmiş idi inan
 Yesin seni yılan çayan
 Erim erim eriyenin
 Çölden çöle sürünesin (Zaman 2000:264)

Taşlama niteliğindeki bir şiirinde de ozanımız, yine Musa Peygamber'den örnek vermektedir.

Demek ki Hak idi Hz. Musa
 Demek Muhammed'in Atası İsa
 En büyük dilinden yazılan yasa
 Hz. Âdem yeryüzünde tek bir soy dedi (Çankaya 2002:116)

Ozanımız, bütün peygamberlerin aynı soydan geldiğini, insanların bu doğrultuda olmalarını ve birlik beraberlik içinde yaşamaları gerektiğini belirtir.

Nil nasıl yutmadı Nebi Musa'yı
 Ortasına vurdu geçti asayı
 Meryem Ana kimden aldı İsa'yı
 Buna akıl yormak bir hesap işi (Çankaya 2002:146)

Şairimiz, Hz Musa'nın Nil Nehri'ni yarararak geçmesi mucizenin Allah'ın varlığı ile açıklanabileceğini, insanların bu konuyu iyi düşünmeleri gerektiğini vurgular.

Ervahı ezelden dostun libası
 Musa gibi ulu çobana düştü
 Musa neler çekti inkâr elinden
 Geçti dün soyumuz yabana düştü (Aktaş 2002:228)

Musa Peygamber'in inkârcılarla mücadelesine deyinen ozanımız, peygamberin çok sıkıntılar çektiğini ama Allah'ın dostluğuna mahzar olduğunu vurgular.

1.8. Hz. Harun

Hz. Musa'nın yardımcısı ve büyük kardeşidir. O'da peygamberdir. Ozanımızın bir müze ziyareti sonrasında yazdığı şiirinde şöyle geçer.

Mısırlılar altın kâseden
Su verirler, şarap sunarlar kızıl kızıl
Coşar gidersiniz İsa öncesine, Musa'dan çok ötelere,
Geri gelirsiniz, Harun'un
Cevher bahçesine.(Şerif 1994:62)

Şairimiz bu şiirde zenginliği ile meşhur, Abbasî halifelerinden Harun-ür Reşid'in zenginliğinden de söz eder.

1.9. Hz. Yakup ve Hz. Yusuf

Hz Yakub'un on iki tane oğlu vardı. Bu oğulları arasında en çok Hz Yusuf'u severdi. Diğer kardeşleri onu çekemiyordu. Birgün av bahanesiyle Hz Yusuf'u kıra çıkardılar ve bir kuyuya attılar. Babalarına, Hz Yusuf'u kurtların yediğini söylediler. Bir kervan Hz Yusuf'u kuyudan çıkarıp, Mısır'a götürdü. Firavun'un baş veziri Hz Yusuf'u satın aldı. Hz Yusuf güzel idi. Vezirin karısı ona gönül verdi ve beraber olmak istedi. Hz Yusuf bunu kabul etmedi. Kadın, Hz Yusuf'un gömleğini çekti ve yırttı. İftira üzerine Hz Yusuf'u zindana attılar, yıllarca yattı. Hz Yusuf nihayet zindandan kurtuldu. Hz Yusuf'un babası Hz Yakup ağlaya ağlaya kör olmuştu. Kıtık sebebiyle kardeşleri Mısır'a geldiler. Hz Yusuf onları tanıdı ve yardım etti. Nihayet babasına gömleğini gönderdi. Hz Yakub bu gömleği gözlerine sürünce gözleri açıldı.

Sonuç olarak, Hz Yusuf babasını Mısır'a nakl ettirdi. (Yiğit 2004:300)

Siyah zülüflerin kelepçe etsen
Gene de geçemem oy kara gözlüm
Yusuf'un misali zindana atsan
Gene de geçemem oy kara gözlüm. (Zaman 2000:249)

Hz Yusuf'un adı ozanımızın şiirlerinde çok geçer. Bu dörtlükte ozanımız, Hz Yusuf'un zindana atılması konusuna işaret ederek, hiçbir engelin aşkından vaz geçmesine sebep olamayacağını söyler.

Biçare yüzlerim soldu ha soldu
Yakup, Yusuf için saçını yoldu
Ne inanan ne de Pir seven kaldı
Yavaş yavaş küstü yol bize doğru (Aktaş 2002:227)

Yakup peygamber, oğlu Yusuf peygamber için yas tutmuş ve çok gözyaşı dökmekten kör olmuştur. Ozanımızın şiirinde bu olaydan söz eder ve artık dini inançların zayıfladığını vurgulayarak, din büyüklerine saygı kalmadığını söyler.

1.10. Hz. Yunus

Hz Yunus, Kur'an'da adı geçen, peygamberlerden biridir. Yunus peygamber, kavminin yola gelmesinden ümit kesip de azabın gelmekte olduğunu görünce onları bırakıp çıktı, bir gemiye bindi. Geminin batmaya yüz tutması üzerine hafiflemesi için, yolculardan birinin suya atılması gerekti. Suyu atılacak kişiyi tespit amacıyla kur'a çekildi ve kur'a. Hz Yunus'a isabet etti. Hz Yunus denize atıldığında,

kendisini bir balık yuttu. Bir süre balığın karnında karanlıklar içinde kalan Yunus peygamber, Rabbine dua etmiş, duası kabul edilip bir süre sonra sahile atmıştı. Hz Yunus, sonra kavmine dönmüş ve tebliğini sürdürmüştür. (Akay 1991:348)

Yunus neye döndü balık rahminde
Ondan üstün hizmet var mıdır sende
Daha Hicaz şehri yokken dünyada
Kıble ne tarafta sabitli molla (Zaman 2000:156)

Ozanımız bu dörtlüğünde yine bir peygamberin hayatına telmihte bulunmuştur. En büyük hizmeti peygamberlerin yaptığını söylemiş ve insanların selameti için onların uğraştıklarını vurgulamıştır. Şekilcilikle suçladığı softayı da şiirinde hicvetmiştir.

1.11. Hz.İbrahim

Hz İbrahim (Halilullah) nebilerin büyüklerindedir. Kâbe'yi inşa etmiştir. Hz İbrahim çok zengindi. Nimetini yemeyen, lutfunu görmeyen yoktu; sarfettikçe artardı. Hâlâ halk arasında “Allah Halil İbrahim bereketi versin” duası geçerlidir. Halil, Hz. İbrahim'in diğer adı olduğu gibi, halis dost manasına da gelir. (Onay 2000:254–255)

Bir adam düşer Urfa kalesinden
Havuzlu gölün tam ortasına
Balıklar odun olur,
Balıklar yanmaya başlar
İbrahim diye bir insan haykırır,
Ancak.

Herkes Onu taşlar. (Şerif 1994:36)

İbrahim Peygamber'in Nemrut tarafından ateşe atılmasını dile getirdiği bu şiirinde ozanımız, Urfa Kalesi'nden bir adamın düştüğünü, balıkların odun olduğunu, ancak insanların, bu mucizeye rağmen O'nu taşıdığını söylüyor.

1.12. Nemrut

Nemrut, Babil'in hükümdarıdır. İlahlık davasında bulunan ve Hz İbrahim'in dine davetine ehemmiyet vermediği gibi, Hz İbrahim'i yakalayıp mancınıkla ateşe atan zalimdi. Hz İbrahim Allah'ın emriyle ateşte yanmamış, ateş gülistan olmuş, Nemrut da sivrisinek sebebiyle öldürülmüştür. Allah Nemrut'a bir sivrisinek musallat etmiş, hayvan Nemrut'un burnuna girmiş, hareket ettikçe rahatsız ettiği için başına tokmakla vurularmış. Bu sinek yüzünden Nemrut'un başına tokmakla vurulmazsa rahat edemezmiş. (Onay 2000:254–255)

Sana dedim sana insanlık bağım
 Hz. Âdem gibi uluların nic'oldu
 İbrahim'i ateşe gark eden zalim
 Nemrut gibi delilerin nic'oldu. (Zaman 2000:405)

Ozanımız bu dörtlüğünde, iyilikleriyle ve zalimlikleri ile meşhur olan kişilerin hepsinin ölüp gittiğini ama bugün yaptıklarıyla anıldığını ifade eder.

1.13. Hz. İsmail

“Kur’an’da adı geçen peygamberlerden biridir. Babası Hz. İbrahim, annesi Hz. Hacer’dir. Çocuğu olmayan Hz. İbrahim, Allah’a dua ve niyazda bulunmuş. Allah da kendisine İkinci eşi Hacer’den İsmail’i vermiştir. Allah, onu “halim bir erkek çocuk” olarak tanıtır (KK. 37/101). Hz. İbrahim, Hacer ile İsmail’i alıp Mekke’ye gitti ve orada oğlu ile birlikte Kâbe’yi inşa etti. Bu, Mekke’nin kuruluşunun başlangıcıdır. Hz.İsmail, annesinin vefatından sonra Kâbe çevresinde oturan “Curhum” kabilesinden bir kız ile evlendi ve on iki çocuğu oldu. Peygamber olan babasının şeriatını tatbik etmekle görevlendirildi. Hz.İsmail’in kurban edilme hadisesi Kuran’da anlatılmaktadır (KK. 37/102–109). Kur’an Hz İsmail’in Allah tarafından seçilmiş ve doğru yola iletilmiş seçkin kullardan (KK. 6/86–87) iyilerden (KK. 38/48) sözüne sadık kişilerden olduğunu (KK. 19/54) halkına namaz kılmayı, zekât vermeyi emrettiğini ve Rabbi yanında beğenildiğini (KK. 19/55) haber vermektedir.” (Akay 1991:240)

Kurban İsmail’ dir Kur’an ’da yani
 Dört kitabın dördü Hak idi hani
 Kim için gözünden vurdu şeytanı
 Halil Nebi metanetle başlamış (Çankaya 2002:125)

Şairimiz, Hz İsmail’in özelliklerinden şiirinde bahsetmiş ve Allah’a kurban edilmeyi kabul ettiğini ve kendini kandırmaya çalışan Şeytan’a taş atarak kör ettiğini söylemiştir.

Uçma gökyüzünde Cebrail gibi
 Can alıcı olma Azrail gibi
 Mahzunî Şerif’e İsmail gibi

Kurban mı oldun gözlerini sevdiğim? (Zaman 2000:193)

Ozanımız sevdiğine seslenerek, Hz İsmail'in Allah'a kurban edilmeyi kabul etmesi gibi, sevdiğinin kendisine kurban olmayı kabul ettiğini söyler.

1.14. Hz. Zekeriya

Kur'an'da adı geçen, peygamberlerden biridir. Kendisi yaşlı ve karısı da kısır olduğu halde, Allah duasını kabul etmiş ve ona Yahya adlı bir oğul vermiştir. Zekeriya peygamber, Hz. Meryem'in bakımını da üstlenmiştir. (Akay 1991:353)

Der Mahzunî Şerif bitsin bu acı
Neydi Zekeriya Nebi'nin tacı
Hocamın korktuğu Tuba Ağacı
Tuba'nın döktüğü tanesi nedir? (Aktaş 2002:42)

Hız Zekeriya, ozanımızın şiirlerinde tıpkı diğer peygamberler gibi, kendine has özellikleriyle geçer. Zekeriya peygamberin mucizevî hayatından bir anlam çıkarmak gerektiği belirten ozanımız, insanların düşünmesini ister.

1.15. Hz. Meryem

Hz Meryem, Hz İsa'nın annesidir. Kur'an'da, birçok defa kendisinden söz edilir. Babasının adı İmran'dır. Hz Meryem, henüz ana karnında iken babası vefat etmişti. Annesi, doğacak çocuğunu Beyt-i Makdis'e adayıp, adını Meryem koydu. Allah'tan, onu ve zürriyetini, taşlanmış şeytanın şerrinden korumasını diledi, dua etti. Hz Meryem sonraları, Beyt-i Makdis'in hizmetini gören ve akrabası olan Hz Zekeriyya'ya teslim edildi. Zekeriyya peygamber, onun yanına her vardığında, yanında yiyecek bulur. O da bu yiyeceğin Allah tarafından kendisine verildiğini bildirir. Nihayet, Allah'ın görevlendirdiği melek, kendisine gelerek bir çocuğu olacağını müjdelir. Meryem, erkek eli değmediği halde nasıl çocuğu olacağına akıl kestiremez. Ancak Melek, bunun Allah için kolay olduğunu ve O'nun dilediğini, dilediği şekilde yaratmaya kadir olduğunu bildirir. Hz Meryem, kavminden uzak bir yerde çocuğunu doğurur. Kudüs'te vefat etmiştir. İffet sembolü bir kadındır. Peygamberimiz, ona iltifat ederek buyurmuşlardır: "Erkeklerden fazilette kemale eren çok kişi vardır. Ama kadınlardan yalnız Firavun'un karısı Asiye, İmran'ın kızı Meryem vardır." Meryem süresinde, Cenab-ı Hak, Hz Zekeriyya ile eşinin dünyaya getirdikleri Hz Yahya'dan, Hz Meryem'den, Hz İsa'nın babasız olarak dünyaya gelmesinden, İsrailoğularının bu hadise karşısında düştükleri şüpheden ve Hz Meryem'in. İffetini savunmasından söz etmektedir. (Akay 1991:211)

Emr-i Hak deyip de her meyve yeme
 Gel nazar kıl Hz. Havva ile Hz. Âdem'e
 İsa Baba nerden düştü Meryem'e
 Belki bilen olur sor bari bari...(Zaman 2000:395)

Ozanımız, insanların yanılıp, hataya düşmemesini ve nefislerine dikkat etmeleri gerektiğini söylediği bu şiirinde, yine peygamberlerin hayatından örnekler

vererek, insanları düşünmeye davet etmiştir.

İsa peygamber babasız
 Meryem ana da kocasız
 Mahzunî der hey vefasız
 Bu bebeğin suçu nedir. (Zaman 2000:281)

Ozanımız insanları merhametli olmaya çağırmakta ve masum bir bebeğin hiçbir konuda suçlu olamayacağını vurgulamaktadır.

1.16. Hz. İsa

Hz İsa, Kur'an'da adı geçen, hak peygamberlerndir. Kendisine kitap olarak İncil verilmiştir. Hz Meryem'in oğludur ve doğumu mucizedir. Hz Meryem, Beyt-i Makdis'de iken, Allah tarafından kendisine insan suretinde gönderilen Cebrail, ona İsa'nın doğacağını müjdelemiştir. Hz İsa, annesini kınayanlara, daha beşikte iken konuşarak Allah'ın kulu olduğunu, kendisine kitap verildiğini, peygamber olarak gönderildiğini açıklamıştı. İsrailoğulları'nı Allah'a kulluk etmeye, İncil'e inanmaya, kendisini peygamber olarak kabule davet etti. Havariler hariç, kendisine kimse inanmadı. Yahudiler onu öldürmeye kastettiler. Ancak Allah onların tuzaklarını boşa çıkardı, Hz İsa zannıyla ona benzeyen bir başkasını yakalayıp astılar. (Akay 1991:162)

Hangi çarmıh tutmuş bizim İsa'yı
 Bilirsiniz dili yanmış Musa'yı
 Tur Dağı'na götürürken Asa'yı
 Onun konuştuğu Sina'sı nedir?(Zaman 2000:42)

Ozanımızın şiiirlerinde ismi sıkça geçen peygamberlerdendir. Çarmıha asılmasıyla, babasız doğuşuyla, peygamberlerin ortak soydan olma özelliğiyle, halkına kurban olduğu inancıyla ozanımızın şiiirlerinde yerini alır.

Ta ezelden kalktı Fatma'nın göçü
 Sebber ile geldi sübberin suçu
 Cennet bahçesinde Halil'in koçu
 İsa ki İsmail gibi kurban düştü (Aktaş 2002:228)

Şairimiz bu dörtlüğünde, Hz İsa ve Hz İsmail'in kurban edilme özellikleriyle ele almıştır. Hıristiyanlar Hz İsa'yı Allah'a kurban ettiklerini söylemektedirler. Ozanımız iki kurban edilme hadisesini karşılaştırarak, insanın kurban edilmesine Allah'ın izin vermeyeceğini belirtiyor.

1.17. Hz. Muhammed

Hz Muhammed'in ismi, birçok defalar hamd ve sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim, Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla Peygamberimize vahiy edilmiştir. Cenab-ı Hak Hz Muhammed'i "müjdeleyici ve uyancı olarak" göndermiştir (Akay 1991:222)

Hz Muhammed'in ismi ozanımızın şiiirlerinde sıkça geçer. Özellikle Alevîlik inanç sistemiyle bağlantılı konularda ele alınır. Bütün peygamberlerin dolayısıyla, Hz Muhammed'in aynı soydan geldiği inancını şiiirlerinde şöyle dile getirir ozanımız:

Demek ki Hak idi Hz. Musa
 Demek Muhammed'in Atası İsa
 En büyük dilinden yazılan yasa
 Âdem yeryüzünde tek bir soy dedi (Çankaya 2002:116)

Ozanımız, Hz Muhammed ve Hz Ali ile ilgili anlatılan birçok konuya şiirlerinde yer vermiştir. Allah'ın tüm ruhlardan önce Hz Muhammed'in ruhunu yaratması ve Hz. Âdem'in semada nur ile yazılı Ahmed ismini görmesi, Allah'a bunun ne olduğunu sorduğunda "Eğer O olmasaydı seni yaratmazdım" cevabını alması ozanımızın şiirlerinde işlenmiştir. Hz Muhammed'in iki cihana şah olması ve tüm evliyaların sultanı olması, Hz Ali'nin vasisi olması ozanımızın birçok şiirinde anlatılır. Alevî-Bektaşî inancına göre, gidilen yol Hz Ali ve Hz Muhammed'in yoludur. Kelime-i Tevhit de bu anlayış ifade edilir. Tasavvuf inancına göre, kalp Kâbe'dir. Kalbin Hz Muhammed ve Hz Ali sevgisiyle dolu olması gerekir. Bu da Allah sevgisini beraberinde getirir. Tasavvuf zor bir yolculuktur ve dervişlerin inancına göre bu yolun ilk yolcusu olan Hz Muhammed takip edilecek birinci kişidir. Hz Ali ile Hz Muhammed musahip olduğu için, tasavvufa göre rehber olarak takip edilecek kişilerdir. Üçler, beşler, yediler ve on iki imam kavramında Hz Muhammed merkez durumdadır. Cennet'de Hz Muhammed'e özel olarak verilen Kevser havuzunun sakini Hz Ali olacağı ozanımızın şiirlerinde işlenir. Hz Muhammed'in ilim şehri olması ve bu şehrin kapısının Hz Ali olması inancı önemlidir. Bu nedenle, eşîğe saygı Alevî inancında çok şey ifade eder. Alevî-Bektaşî inancına göre, yardım alınacak iki kişi vardır. Bu kişiler, Hz Muhammed ve Hz Ali'dir. Ozanımız şiirlerinde sık sık yetiş ya Ali ifadesi görülmektedir. Ozanımızın şiirlerinde sık sık ifade edilen Ehl-i Beyt sevgisi ise, Hz Muhammed sevgisini beraber getirir. Birinci makam olarak kabul edilen 'şeriat' ise Hz Muhammed'e aittir. Cebrail ise, Hz Muhammed ve Hz Ali ile birlikte önemli bir yere sahiptir ve ozanımızın şiirlerinde ismi sık sık anılır.(Bak. Özcan 2003: 117-136)

Gitti Cebrail nere
 Gül açtı sevenlere
 Şu âleme Muhammed
 Padişaktır dediler

Sanma ki gülü koydu
 Birinden kıtı duydu
 Sorup da Muhammed'i
 Peşinde Ali duydu

Şu dediğin Pir Ahmet
 Şahlar şahı Muhammed
 Birlikte bir bey oldu
 Geldi Allah'ın Salman'ı(Zaman 2000:363)

Alevî-Bektaşî inancında, Hz Muhammed güle, pir ise bülbüle benzetilir. Bülbülün güle olan aşkı, Hz Muhammed'e olan sevgiyle bütünleştirilerek, ifade edilir. Gül suyu Hz Muhammed'in terini sembolize ettiği için önemlidir. Ozanımızın şiirlerinde, bu benzetmelerden yola çıkılarak yazılmış birçok ifade ile karşılaşırız.

Hey erenler bir gül açmış Hicaz'dan
 Yaprağı Muhammed, dehası Ali
 Gönül demden gezer, aşk ile nazdan
 Menzili Muhammed pervazı Ali

Tadına doymadım yeşil donunun
 Vuran bağlarının gonca gülünün
 Erenler yolunda Allah çölünün
 Mecnun'u Muhammed, Leyla'sı (Zaman 2000:434)

Şairimizin Hz Muhammed'e ve Hz Ali'ye sevgisi çoktur. Ozanımız, Peygamberin Hicaz'da görünmesini bir gül açılmasına benzetmektedir. Hz Ali'yi ve Hz Muhammed'i bir gördüğünü her fırsatta dile getiren ozanımız, Allah'ın yolundaki çölde peygamberimizi ve Hz Ali'yi iki âşık olarak nitelendirir.

Der Mahzunî olsam bir akıl balî
 Daha değişiktir gerçeğin hali
 Doğru söz, doğru öz, Muhammed Ali
 İnsan benliğinde kemlik şeytandır (Çankaya 2002:160)

Ozanımız, Alevî inancının temeli olan Muhammed, Ali'yi bir görmeyi şiirlerinde sürekli olarak işlemektedir. İnsanların içinde ayrılık yaratanın ve kati düşman olanın Şeytan olduğunu vurgulayan ozanımız, bu konuda insanların dikkatli olmasını ister.

Dört kitapta yatan bütün Nebiyi
 Hakkı sevdim bir de Bahauallah'ı
 Muhammed, Ali'den geçmiş değilim
 Hakkı sevdim bir de Bahauallah'ı (Çankaya 2002:169)

Mahzunî tüm peygamberlere saygılı olduğunu belirttikten sonra, 1863'de çıkan Bahauallah yani tüm peygamberleri bir görme düşüncesinin, kendi fikirleriyle örtüşüğünü ve bu fikre sıcak baktığını, "Dolunaya Tül Düştü" kitabında açıkça ifade eder. (Çankaya 2002:169–171)

Kible Hicaz'daysa Muhammed orda

Oradaki Peygamber ne gezer burada
 Burada da mevcutsa Kible her yerde
 O ki her kibleye sahiptir softa (Zaman 2000:156)

Ozanımız, Alevî inancının önemli mihenk taşlarından olan insana secdeyi savunur. Allah'ın ve peygamberin heryerde olduğunu, sadece Hac'a gitmeyle veya namaz kılmayla ibadet olmadığını belirtir. Alevî inancına göre, Allah Hz. Âdem'i yaratırken kendi nurundan üflemiştir. Ozanımız, bu nedenle insana olan saygı ve sevginin ibadet olduğunu söyler.

Ana karnındaki bu masum cenin
 Ne Muhammed tanır ne de bir Lenin
 Karanlıkta koşan hür düşüncenin
 Uzağında berisinde hayır yok (Çankaya 2002:46)

Şairimizin birçok şiirinde olduğu gibi, bu şiirinde de birlik çağrısında bulunur. Anne karnındaki ceninin hiçbir kimseyi ve düşünceyi bilmediğini dolayısıyla masum olduğunu, yaşam hakkının korunması gerektiğini, insanların çocuğun bulunduğu topluma ya da ailesine göre ayırım yapmamalarını ister.

Dört kitabın dördü haktır inanın
 Kavgası yok Muhammed'le Musa'nın
 Allah'ın insan'a verdiği canın
 Birisi dolu da birisi boş mudur? (Zaman 2000:85)

Ozanımız bu dörtlüğünde de insanlar arasındaki ayrımcılığa karşı olduğunu belirtir ve peygamberlerin birbirleriyle her hangi bir kavgasının olmadığını, zaten

insanlığı güzelliklere sevk etmek için çalıştıklarını vurgular.

Muhammed'e bile kuyu kazdılar
 Muyyîddîn'i taşa vurup ezdiler
 Nesimî'nin derisini yüzdüler
 Ağla sarı sazım belki hak duyar (Zaman 2000:201)

Mahzunî, kötü insanların, peygamberlere bile hainlik beslediğini, Allah dostu olan ve insanlığın iyiliği için çalışan birçok kişinin acımasızca ve işkenceyle öldürüldüğünü birçok şiirinde dile getirir.

Zalim softa güya Mustafa sever
 Atasın bırakır toprağı över
 Gider Medine de bağrını döver
 Ali der aslandan haberi yoktur (Zaman 2000:327)

Alevî inancına göre, Hz Muhammed Mirac'a çıktığında yüzüğünü Hz Ali'ye vermiştir. Ozanımızın şiirlerinde, bilgisiz olduğunu düşündüğü insanları hicveder.

İnan ki sultanım değil Irak'ta
 İkilik olmaz ki böyle bir farkta
 Arş yüzüne gidip Kelam-ı Hak'ta
 Muhammed'e yüzük verenden medet (Zaman 2000:321)

Ozanımız şiirinde, ikiliğin (insanın kendisini Allah'tan ayrı hissetmesi)

insanı felakete götürdüğünü ve bundan kurtulması gerektiğini belirtir. Miraç'ta, Hz. Ali'nin aslan kılığında Hz. Muhammed'le karşılaşmasını ve peygamberin yüzüğünü almasının anlatıldığı "Kırklar Meclisi" inanışına işaret ozanımız, insanların Ali'den medet istemesi gereğine işaret eder.

Muhammed devrini ihya eylemiş
 Çünkü Mustafa'nın Kemal'i haktır
 İlim Çin'de olsa arabul demiş
 Hayvanlara akıl Çin'den uzaktır (Zaman 2000:327)

Atatürk sevgisini işlediği bu şiirinde ozanımız, kurtarıcı olarak gördüğü Atatürk'ü Hz Muhammed sevgisiyle bütünleştirmiştir. Peygamberimizin "İlim Çin'de olsa arayın bulun" sözüne gönderme yapan ozanımız, aklın insana yakıştığını, hayvanlar için Çin'den uzak olduğunu dolayısıyla, insanın mutlaka bilgiye sarılması gerektiğini vurgular.

Mahzunî 'Bir Araştırı' isimli şiirinde, Hz Muhammed'i anlatır. Her şeyinin Hz Muhammed ile başladığını, Süleyman Çelebi'nin Mevrit yazarak O'nu övdüğünü ve tüm peygamberlerin getirdiği inanç sisteminin İslamiyet ile örtüştüğünü ifade eder.

Kur'an'ı mızrağa diken
 Kimdi öğren gardaşım sen
 Ehl-i Beytten dönemem ben
 Kim kuşak kuşattı sana

Kimdi Muhammed'le Ali
 Nasıl ayırırsın deli

Ortada bir münkir eli

Bir ikilik kattı sana (Çankaya 2002:149)

Ozanımız, Müslümanlar arasında ayrılık çıkararlara, şiirlerinde sitem eder ve Hz Ali devrinde yaşanan Siffîn Savaş'ına (Bkz.Çağatay 1993:393–395) telmih yaparak, insanların gerçekleri öğrenmelerini, düşmanlarını ayırt etmelerini ister. Hz Muhammed ile Hz Ali'nin musahip olmasına (kuşak bağlaması) işaret eden ozanımız, ikisini ayrı görenleri deli olarak nitelendirir.

Hz Muhammed ile Hz Ali'nin musahip olması İmam Cafer-i Sadık Buyruğunda şöyle açıklanır:

“Pes, öyle malûm olsun ki, cümle sahabe vardılar Hz. Ali'ye biat kılıp boyun sunup talip olup iradet getirdiler.

Hz. Resul buyurdu:

İki adam birbirleriyle musahip olmalı, dedi.

Hemen ol saat Hz. Muhammed, Şahı Merdan Ali ile müsahip ve kardeş olup birlik manasını gösterdiler. Muhammed Mustafa sallallahu taala aleyhi vesellem kendi mübarek eliyle kuşağın açtı. Şahı Merdan Aliyyel Murtazayı bağrına bastı. İki bir gömlekten baş gösterdiler. Baş iki gövdeyi bir gördüler. Hz. Resul, Ali hakkında bu hadisi okudu. “Lahmike lahmi, demmike demmi, ruhike ruhi, cismike cismi. Senin kanın benim kanım, senin etin benim etim, senin vücudun benim vücudum, senin ruhun benim ruhum, senin canın benim canımdır”

Olayı izleyen ashaplar bu sözleri duyunca şaşkırdılar.

...

“Bu kuşak Miraç gecesi Cebrail'in benim belime bağladığı kuşaktır.

Ben de senin beline kuşatıyorum” dedi. Kuşağı Ali’nin beline bağladı. Birinci düğümü Allah’ın, ikinci düğümü Cebrail’in, üçüncü düğümü kendinin adını anarak düğmeledi. O sıkı bağın uçlarından birini sağ, birini sol yana soktu.

“La ilâhe illâllah, Muhammed Resulullâh, Aliyyün veliyyüllah!” dedi ve yerine oturdu. Ardından bütün ashaplar oturdu. Hz. Peygamber inananlara döndü:

“Ey inananlar, her iki kişi birbirinizi kardeşliğe kabul edin” buyurdu.

O zaman her inanan kendisine bir kardeş buldu. Her iki kişi birbirini kardeşliğe kabul etti. Böylece bütün inananlar musahip oldu.” (Vaktidoldu 2004:24–27)

Kirvelik elinden başım belalı
Ta Âdem Baba’dan beri de kirvem.
Kirvelik Muhammed, Ali’dan kaldı
Ne yazık Şeytan’ın şerri de kirvem.

Şairimiz kendi kirvesinden yakınmakla birlikte, Kirveliğin Hz Muhammed ve Hz Ali’den kaldığını vurgulayarak, bu kurumu desteklediğini söyler.

1.18. Hz. Ömer

Hz Ömer; Müslümanların ikinci halifesi, Aşere-i Mübeşşere’den ve sahabenin en büyüklerindedir. Çok âdil, âbid, zâhid ve merhametli idi. Fakirce

yaşadı. Adaleti, fedakârlığı meşhurdur. Zamanında çok ilerleme kaydedildi. Hilafeti esnasında huzur ve rahat içinde yaşandı. 63 yaşında iken şehid edildi. Hak ile batılı ayırmada çok mahir olduğundan Resül-ü Ekrem A. S. kendisine Ömer-ül Faruk ismini vermiştir. (Yeğın, Badıllı, İsmail, Çalım 1999:794)

Dövüştürme Ömer ile Ali'yi
 Var eyleme küfedeki valiyi
 Kaldırıp atalım karaçalıyı
 Bin yıl geçmiş muammanın sonu yok (Çankaya 2002:113)

Bu dörtlükte, Müslümanlar arasında gelişen bir anlaşmazlığa işaret edilerek, Hz. Ali ve Hz Ömer dönemindeki olayları ele alınmıştır.

Resulullah, Müslümanların her türlü işlerini yürütecek, yani devleti yönetecek kimseyi tayin eden açık bir söz söylemeden veya yazılı bir vasiyette bulunmadan vefat etmiştir.

Nihayetinde, Hz Ebu Bekir halife seçilir. Halife seçimiyle ilgili Alevîlik ve Sünnîlik arasında bazı tartışmalar olmuştur. Peygamberimizin cenaze işlemlerinin sürdüğü sırada seçimin yapılması hoş karşılanmamıştır. İkinci kırgınlık ise, miras meselesinde olmuştur. Rivayete göre, Hz Fatma Hz Ebu Bekir'e gelerek, mirasını ister fakat miras kendisine verilmez ve bunun üzerine ölünceye kadar küs kalırlar. Hz Ali, hanımı Hz Fatma'nın ölümüne kadar, halife Hz Ebu Bekir'e biat etmez. Hz. Ali'nin Hz. Ebu Bekir'in halifeliğini kabulü ile ümmetin bütünlüğü sağlanmış olur. Hz Ebu Bekir'den sonra Hz Ömer ve daha sonrada Hz Osman halife seçilmiştir. Hz Ali'nin halifeliği sırasında bazı iç karışıklıkların olması ve Müslümanlar arasında savaş olması üzücüdür.

Ozanımız, bu olaylarla ilgili olarak, birçok şiirinde, Hz Ali'ye yapılan haksızlıklara değinmiştir. Bazı şiirlerinde de Müslümanlar arasında asırlardır süren çatışmaların kimseye faydası olmadığını ve barışın sağlanmasını ister.

Mahzunî derdini gönlüne gömer
 Dermanın bulamaz derdini emer
 Senin yüreğinde yatıyor Ömer
 Benim ki sağımda Haydar Efendi.

Bu dörtlükte, Hz Ömer ve Hz Ali arasındaki kırgınlığın günümüzdeki izlerinden bahsederek, Müslümanların konuyla ilgili farklı bakış açısına işaret etmiştir.

Eğer Ömer diye birini,
 Başa tac etselerdi.
 Yahut Yezit denen lağneti,
 Kible-i Miraç etselerdi.
 Onlar için cümle âlem hakır diye yanardı,
 Onlarında başına da devlet kuşu kanardı. (Şerif 1994:125)

Serbest nazımla yazdığı bu şiirinde ozanımız, Hz Ali ile anlaşmazlığı olanları kınamaktadır. Ozanımızın bu konuyla ilgili birçok şiiri vardır.

1.19. Hz. Osman

Hz Osman, peygamberimiz'in en yakın sahabelerindedir. İslâmiyet için en çok fedakârlık gösterenlerdendir. Peygamberimizin üçüncü halifesi ve damadıdır. Hz. Osman çok zengindi. Bütün malını Peygamberimiz ve İslâmiyet için feda etti. Peygamberimizin iki kızı ile evlenmek nasîb olduğu için kendisine "Zinnureyn" namı da verilmiştir. Hz. Ebu Bekir'in toplayıp cem ettiği Kur'an-ı Kerim nüshalarını teksir ederek mühim merkez ve vilâyetlere gönderdi. Seksen iki yaşında şehid edildi. (Yeğîn, Badıllı, İsmail, Çalım 1999:794)

Beni mecnun ettin deliler gibi
 Ferhat Şirin'deki çalılar gibi
 Biat eder idin Ali'ler gibi
 Osman mı oldun gözlerini sevdiğim? (Zaman 2000:158)

Sevdiği ile arasındaki kırgınlıktan söz eden ozanımız, Hz Ali dönemindeki olaylara işaret ederek, sevdiğine Hz Osman gibi zalim olup olmadığını soruyor.

Senin hanedana düşman değilim
 Ardından küfreden Osman değilim
 Seni sevdiğime pişman değilim
 Şah-ı Merdan sana gönül vereli (Zaman 2000:241)

Bu şiirinde de ozanımız, Müslümanlar arasında çıkan savaşlardan sorumlu tutulan Hz Osman'a gönderme yapılarak, Hz Ali'yi sevdiğini ve tarafını tuttuğunu belirtiyor.

1.20. Ebu Süfyan

Miladî 597–653 yılları arasında yaşamış, Kureyş kabilesinin bir kolu olan Beni Ümeyyenin Reisi ve Muâviye'nın babası idi. Mekke'nin fethinde müslüman olmuş, birçok muharebelere katılmıştır. Hz Ali ile aralarındaki anlaşmazlık daha sonra Müslümanların bölünmesine sebep olmuştur.

Altı bin altı yüz altmış altının
İçinden seçilen tane beş midir?
Allah için Kur'an için söyleyin
Ebu Sufyan Murtaza'ya eş midir? (Zaman 2000:85)

Mahzunî şiirlerinde, Hz. Ali ile olan anlaşmazlıkları anlatılmış ve kınanmıştır.

1.21. Hz. Ali–Hz. Fatma

“Hz. Fatma, kadının horlandığı hiçbir önem taşımadığı bir ortamda doğmuştur. Peygamberin Hz. Hatice'den üçü erkek dördü kız yedi çocuğu olmuştur. Kızları, Ümmügülüm, Rukiye, Zeynep ve Fatmatü'l Zehra'dır. Peygamberimizin Hz. Hatice'den olan, Kasım ve Abdullah ile Mısır'lı Meriye'den olma İbrahim adlı üç oğlu da çocuk yaşta vefat etmişlerdir. Tüm sevgi ve ilgisini daha çok karakter olarak kendisine benzeyen kızı Fatma'ya bağlamıştır. Peygamberin erkek evladının ömürlü olmaması yok anlamında kabul edilerek, kendisine Ebter (soyu kesik) anlamında labında küçümsetici dedikodular çıkartılmıştır. Peygamberimizin soyu kızı Fatma ile amcaoğlu ve damadı Hz. Ali evliliğinden sürdürülmüştür. Cennet'le müjdelenen kişiler arasında kızı Fatma, damadı Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin'le birlikte beş kişi de yer almaktadır. Hz. Fatma, ender ve örnek bir anne olarak İslam'a

yukarıda adı geçen iki oğlundan başka küçük yaşta ölen oğlu Muhsin ile Zeyneb adlı kızını da kazandırmıştır. Hz. Fatma, toplumsal ve kadınlara yönelik baskıcı alanlarda onları koruyucu tavırlar içerisinde bulunmuştur. Ayrıca savaşlarda hemşire olarak görev almıştır. Fıkıh ve Kur'an'ın yorumunda kadınları bilgilendirmiştir. Peygamber her sefere çıkışında, uğur getirmesi bakımından, Fatma'ya uğrar, kucaklar, öper işte Cennet'in kokusunu aldım der. Hz. Peygamber bir hadisinde, Ehli beytimden (Ev halkımdan), olan: “Ben Cennet'te olan bir ağaca benzerim. Fatma bunun kökü; Ali gövdesi; Hasan ve Hüseyin meyveleri ve bize taraftar olup sevenler de yapraklarıdır.” buyurur.” (Gülşan 2004:26–27)

Fadime anaya Ali yakışır

Bu ilde Ali'ye Veli yakışır

Güzellere bülbül dili yakışır

Gel benim bahçemde öt bari bari (Zaman 2000:195)

Ozanımız, Ehl-i Beyit'e duyduğu sevgiyi ve saygıyı şiirlerinde sürekli olarak işlenmiştir. Hz Ali ile Hz Fatma'nın birbirlerine duyduğu aşkı şiirlerinde işleyen ozanımız, Hz Fatma başta olmak üzere, tüm kadınlara saygılıdır. Ozanımız, sadece dini yönüyle değil, kadınların toplumdaki tüm sorunlarını şiirlerinde işlemiştir.

Şairimiz şiirlerinde, Hz Ali'den “pirinin cemali, Hubbu Haydar, Haydar-ı Kerrar, Şehid-i Serdar, Aslan, Haydar Efendi, Şah-ı Merdan, Murtaza, Kırkın biri, Ay (Hz Ali) ve Güneş (Hz Muhammed) benzetmelerinde, Muhammed'e yüzük veren, kılınç, Zülfikar gibi kelimelerle söz eder.

Mahzunî 'yim gelmiş oldum Maraş'a

Sevdim diyenlerden tutuldum taşa

Fadime'den doğan iki güneşe
Kerbelâ'da tuzak kuran ben miyim? (Yağız 1999:133)

Hz Fatma'nın iki oğlu da şehit edilmiştir. Hz Hasan zehirlenerek, Hz Hüseyin ise, Kerbelâ denilen yerde tuzağa düşürülerek, tüm yakınlarıyla beraber öldürülmüştür. Ozanımız, 'sevdim diyenlerden tutuldum taş'a' sözleriyle Hz Hüseyin'in önce davet edilmesini, sonra öldürülmesini anlatmaktadır.

Der Mahzunî gör zulmü
Göge savurdun külümü
Mazlumun hakkı zalimi
Âlim Allah yıkar gider. (Zaman 2000:95)

Alevîlik'de kullanılan "Âlim Allah" deyimini ozanımızın şiirlerinde görebiliyoruz. Bu deyimde Mansur "Enel Hak" diyerek kendisinin Allah olduğunu söylemişse, burada da Alevîler erdemli gördükleri Ali'nin böyle bir özelliği olduğunu belirtmek istemişlerdir.

Bir güzel açmıştır Kâmilin gülü
Nerede ötmüştür onun bülbülü
Cenabı Ali'nin iki mendili
Biri Allah'tadır biri kuldadır

Geldi gitti âşıklara bu arı
Kudreti Ali'nin sırrı serdarı
Leyla'yla Mecnun'un böyle duvarı
Biri siper olmuş biri duldadır (Zaman 2000:168)

Şairimiz bu şiirinde, Alevîlik felsefesindeki “Ali Allah’dır inancına işaret ederek, Alevîlik inancındaki sırları herkesin anlayamayacağını belirtiyor. “Enel Hak” deyimini tasavvuf felsefesinde sıkça geçen sözlere dendir.

Dostun sunduğuna dolu der isek
 Dostun gittiğine yolu der isek
 Bütün insanlara veli der isek
 Elbet Ali olur, bir Bektaşî olur. (Zaman 2000:165)

Ozanımız bu dörtlüğünde, yine Alevî inancını gözler önüne sererek, Alevîlerin önde gelen ozanı ve Bektaşîliğin kurucusu Hacı Bektâş Veli’yi ve Hz Ali’yi bütün insanların velisi olarak görmüştür.

Pazarlık edelim Ali seninle
 İki cihan senin olsun sen benim
 Hayrını gör imanla dinle
 Hatm-i Kur’an senin olsun sen benim (Zaman 2000:136)

Sözünden bellidir irfanın eri
 Halik şu dünyayı kuraldan beri
 Her Ali koparmaz bab-ı Hayberi
 Ağla sarı sazım belki hak duyar (Zaman 2000:201)

Mahzunî’nin yukarıdaki dörtlüğündeki ‘Halik şu dünyayı kuraldan beri’ sözünden hareketle, Allah inancının tam olduğunu görebiliyoruz.

Toplanmış erenler, bükür boynunu
 Zalim softa sarmış, çevre yanını
 Dara düşmüşlerin kurtar canını
 Neredesin Şah-ı Merdan gel yetiş (Zaman 2000:447)

Alevîlerce kullanılan deyimlerden biri de “ya Ali sen yetiş” deyimidir. Bir yerde başı sıkışan Alevî, durumdan kurtulmak için bu deymi kullanır. Ozanımız bu gibi deyimleri şiirlerinde kullanır.

Ey Mahzunî Kan Kalesin yıkta tarümar eyle
 Tahammül bir zülfükardır kullanan merdanımış.
 Eğer goncayı seversen durma ahuzar eyle
 Goncayı gonca eyliyen bülbül-ü efganımış. (Aktaş 2002:14)

Âşık Mahzunî Şerif, Hz Ali’yi birçok yönüyle ele alır. Hz Ali hakkında anlatılan hikâyeleri de şiirlerinde işler. “Kan Kale” si Hz Ali ile ilgili olarak anlatılan hikâyelerden biridir. Bu hikâyelerin içinde yer yer olağan üstü hadiseler de yer verilir. (Bkz.Aptekin 2004:262–263)

1.22. Hz. Hasan

Hz. Ali’nin ölümü üzerine Ehl-i Beyt’e hürmet ve saygı besleyen Küfe halkı derhal Hz. Ali’nin büyük oğlu Hasan’ı getirerek ona biat ettiler. Hz. Hasan böylece babasından sonra hilafet makamına seçilmiş oldu. Şam’da oturan Muaviye, Hz. Hasan’ın halifeliğine karşı çıktı. Muaviye’nin kuvvetli bir ordu ile Hz. Hasan’ın

üstüne geldiği haberi yayıldı. Hz.Hasan, savaştan yana olmadığı halde Küfe eşrafının ısrarları karşısında kırk bin kişilik bir ordu hazırladı ve ordunun başına geçti. Müslümanların savaşmaması için Maviye'nin kumandanlarından Amr oğlu Abdullah'ın Muaviye adına yaptığı bütün teklifleri kabul etti. Muaviye bununla da yetinmedi. Hz. Hasan'ın karısı Cu'de'yi, oğlu Yezid'le evlilik vaadiyle aldatarak, kiralık adamı Mervan'ın suç ortaklığıyla, Hz. Hasan'ı zehirletti. Muaviye, öbür vaatler gibi Cu'de'ye vaadini de tutmadı. Söz verdiği parayı verdiyse de Peygamber'in torununa bunu yapanın kendine neler yapacağını düşündü. (Çağatay 1993:413–416)

Yüksekten yükseğe erler nidası
 Leyla'ların mecnun olur fedası
 Her Hasan'ın elbet vardır Cu'de' sı
 İnsan sevdiğine ağı verir mi? (Zaman 2000:169)

Ozanımız Hz Hasan'ın karısı Cu'de tarafından zehirlenmesi olayına telmih yaparak, sevenlerin talihsizliğini anlatmak istemiştir. Kendisi ikinci eşi Suna Hanım'dan çok çekmiştir.

1.23. Hz Hüseyin

“ ‘Hüseyin’ kelime olarak küçük güzel anlamına gelir. Hz Ali oğlu peygamberimiz Hz Muhammed'in sevgili torunudur. (Hicri:6–61) Peygamberimiz, “Hüseyin benden, ben Hüseyindenim, Allah Hüseyin'i seveni sever” buyurmuştur. Kerbelâ' da şehit oldu.” (Yeğin, Badıllı, İsmail, Çalım 1999:391)

Döğüşürme Ömer ile Ali'yi
 Var eyleme küfedeki valiyi
 Kaldırıp atalım kara Çalıyı
 Bin yol geçmiş muammanın sonu yok (Zaman 2000:113)

Ozanımızın şiirinde geçen kufe'deki vali Ziyat'dan başkası değildir. Ozanımız şiirlerinin büyük bir bölümünü Hz Ali ve Ehl-i Beyt'e yazmıştır. Dörtlükte söz edilen hadise kaynaklarda şöyle anlatılır:

Hz. Hüseyin'in Kufe'ye gelmekte olduğunu öğrenen Vali Ziyat, en deneyimli komutanlarından Hur bin Riyah'ı, önleyici çıkardı. Hur, üç günlük bir yolculuktan sonra Hz. Hüseyin ve taraftarlarını karşıladı. Hz. Hüseyin Hur ile konuştu ve O'nu haklılığına inandırdı. Ancak Hur'u sorumluluktan kurtarmak için Kufe'ye gitmekten vazgeçip Kerbelâ'ya yöneldi.

Yezit adına davranan Vali Ziyat, Hz.Hüseyin'i tutuklamak, Yezit'e biat ettirmek ya da öldürmek için Saad bin Vakkas oğlu Ömer'i komutan atamıştı; 4000 askerle Hz. Hüseyin'i karşıladı. Hz. Hüseyin Emevî toprağından çıkıp gideceğini söyledi. Bu öneri Ömer tarafından Vali Ziyat'a ulaştırıldı. İran ya da Türkistan toprağına geçerek güçlü bir ordu kurup geriye dönmesi olasılığından korkulduğu için öneri, reddedildi.

Hicret'in 61. yılında (Miladi 680) Muharrem ayının 7. günü öğleye doğru, Hz. Hüseyin ve yandaşlarının suları bitmişti; su almak için Fırat'a gidenler karşı tarafça oklarla vuruluyordu; alınabilecek bir önlem de yoktu. Hz. Hüseyin'in bütün umudu, Ömer'in ordusundan kendisini sevenlerin çıkması idi, ama bu gerçekleşmedi. Sahabeden Habip bin Mezahir'in gidip Beni Esed kabilesinden alıp getirdiğı 90 kişilik kuvvet de kuşatmayı yarıp Hz. Hüseyin'e ulaşamadı. Böylece 8 Muharrem de

geçti. Ertesi gün Hz. Hüseyin, kardeşi Abbası Fırat'tan su almak için görevlendirdi; Abbas tüm engelleri aşmasına karşın, ancak 20 kırba su getirebildi. Hüseyin bu kez oğlu Ekber'i görevlendirdi; o ise sadece bir kırba su getirebildi. Ömer'le konuşmasına karşın onu ikna edemedi. Kuşatma iyice daraltılmıştı.

Sonunda Ehl-i Beyt ve 72 yandaşı için kıyım demek olan, sonucu belli savaş başladı. Küçük çocuklar, bebeler ve yaşlılar, uzaktan atılan oklarla öldürüldü. Hz. Hüseyin'in kardeşleri, yeğenleri teker teker Kerbelâ toprağına düştü. Yetmiş iki savaşçı, yetmiş iki dağ gibi Yezit askerine karşı durdu; ama kaderi değıştirme olanağı yoktu.

Muharrem ayının 10. günü önce 18 yaşındaki oğlu Ali Ekber, ardından meme çocuğı Ali Asgar babasının kucağında oklanarak vuruldu. Olanları gören Hz. Hüseyin, dedesinden ve babasından kalan emanetleri oğlu Zeynelabidin'e teslim etti; ölmeye hazırlandı; süslendi. Başındaki peygamber sarığını yeniden bağladı; babasının kılıcı Zülfikar'ı boynuna astı ve Hz. Hamza'nın kalkanını omuzuna alıp Kerbelâ meydanına çıktı. Söylentiye göre Yezit'in 40 askerini öldürdü; sonra dönüp sağ kalanları öptü ve onlara Şam'a doğru gitmelerini öğütledi. Vuruşmak için savaş alanına döndüğünde, düşman tarafından ok yağmuruna tutuldu; kanlar içinde Muharrem ayının 10. günü ikindi üzeri toprağına düştü.

Gövdesi Kerbelâ'da kaldı; kesik başı Kufe'ye oradan da Şam'a götürüldü; Yezit bir değnek ile Hz. Hüseyin'in kesik başını ve ağzının içini karıştırırken, en büyük siyasal rakibinin soyunu kurutmanın huzuru içindeydi. Bir mızrağına geçirilip Ceyrun tepesine dikildiğinde; "Peygamber'den borçları aldım", diyordu." (Şahkulu Sultan Dergâhı broşüründen alınmıştır. Yazar ve tarih belli değıl)

Ağlama Mahzunî, kara gün geçer

Kapıyı kilitleyen bir gün de açar
 Bir Âşık görmedim olmasın naçar
 Her Hüseyin'e bir de Mervan bulunur. (Yağız 1999:88)

Ozanımız burada her iyinin yanında bir kötünün, bir zalimin muhakkak bulunduğunu dile getirmektedir ve kara günlerin bir gün geçeceğini ve ümitsizliğe düşülmemesi gerektiğini söyler. Her aşkın üzüntüsü olduğunu, sevda derdi çekmeyenin kalmadığını belirtir.

Hasan Hüseyin'i arıyorum
 Gözünde o bitmez şimşek
 Yanağında bir gürün esmeri.
 Dünü bu güne aktaran kalem,

Bu günü yarına salan yürek
 Post bıyığının her telinde,
 Dağlar Hasan Hüseyin kokar
 Sarp olan her güzellikte (Şerif 1994:108)

Alevî bir ozan olan Âşık Mahzunî Şerif, Hz Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin'in ölümlerine üzüldüğünü, tarihin her şeyi yazdığını, dağların bile peygamberin torunları gibi koktuğunu söyleyerek sevgisini ve yasını dile getirmiştir.

1.24. Mervan

Peygamberimizin torununu öldürten kişidir. Hainliğe, sinsiliğe ve zalimliğe örnek olarak gösterilir. Ozanımızın şiirlerinde Mervan ya da onun takma adı olan Şimir çokça geçer.

Çile çekmek Mahzunî 'ye yaradı
 Kel başımı koca tarak taradı
 Dakika başına Mervan türedi
 Bilmem Şahı Merdan ne zaman olur. (Yağız 1999:58)

Bu dörtlüğünde ozanımız, her köşede Mervan türediğini yani, kötülerin çoğaldığını, masumların ezildiğini söyler. Alevî inancına göre, iyiliğin sembolü olarak görülen Hz Ali gibi iyilerin ne zaman çoğalacağını merak eder.

Şimir'in evini viran edesin
 Bir köşe başında duran edesin
 Yavrum gibi boyun buran edesin
 N'olur âşıkları sakla Hüseyin (Yağız 1999:68)

Şairimiz bu dörtlüğünde, Mervan (Şimir) gibilerin evinin yıkılmasını, dilenci gibi elden ayaktan düşürülmesini, zavallı yavrusu gibi bükük boyunlu edilmesini ister. Alevî inancında yardım istenen kişilerden olan Hz Hüseyin'den yardım ister.

1.25. Yezit

Yezit, Hicri 26–64 tarihlerinde yaşadı. Muâviye'nin oğlu ve Emeviyye Devleti'nin ikinci halifesidir; Şam'da öldü. Kerbelâ' da Peygamberin torunu Hz Hüseyin'i öldürttü. Hz. Ali'yi sevenlerin lanetine uğramış Emevî zaliminin adıdır.

Ey Mahzunî bu yezitten uzak tut yollarını
 Varmak istediğin yolda o şahı Merdan yatar
 Yeter ki can ile sev Mevla'nın kullarını
 Bir canını onlara ver, yolunda bin can yatar. (Zaman 2000:264)

Ozanımız Yezit gibi zalim ve kötü olan kişilerden uzak durulmasını ister. Hz Ali'nin yolunda olduğunu ve Allah'ın kullarını sevmek gerektiğini bildirir. İnsanlara bir iyilik yapanın bin iyilik bulacağını, hiçbir zaman iyiden doğrudan ayrılmamak gerektiğini söyler.

1.26. Hacı Bektâş Veli

XIII. asrıda Anadolu'da, gittikçe daha geniş halk kütleleri seviyesinde kurulan büyük bir tarikat de Bektaşîlik'dir. Bu tarikatın kurucusu Hacı Bektaş Veli (1208?-1271) aslında Horasanlı bir Türk'dür. Hacı Bektâş Veli'nin, Kırşehir yanındaki Suluca Karaöyük'de kurduğu bu tarikat, hür düşünceye geniş yer veren fakat batınî inanışlara meyilli bir kuruluştu.

Bektaşîliğin kısa zamanda büyük rağbet görmesi, aynı asırlarda dini-iktisadi, hatta askeri ve sosyal bir teşekkül olan Ahilik teşkîlâtıyla anlaşmasındandı. Bu büyük teşkilata bağlı oluşu dolayısıyledir ki Bektaşîlik ilk Osmanlı sultanlarının da büyük kıymet verdikleri bir tarikat oldu. İlk Osmanlı hükümdarları, daha ilk asırda vücûda getirdikleri yeniçeri ordusunun manevi hayatını ve manevi disiplinini Bektaşîliğe bağladılar. Hacı Bektâş, ölümünden yıllarca sonra, yeniçeriliğin piri, üstadı ve manevi hamisi bilindi.

Yeniçeri ordusunun bir tasavvuf inancı ile terbiyesi bu ordunun manevi hayatında olumlu izler bıraktı. Aynı ordunun, fethedilen ülkelere bir kan ve ateş seli halinde değil de medeni bir istila ordusu halinde girişinde, Müslüman, Hıristiyan, her insanı Allah'ın bir tecelisi kabul eden inanın büyük etkisi vardır.

Yeniçerilerin, savaşa atılırken söyledikleri, “Allah Allah, Eyvallah, baş uryan, sine püryan Allah Allah nür Muhammed Nebi; pirimiz, hünkârmız Hacı Bektâş Veli...” ahengindeki gülbank tamamıyla bir Bektaşî gülbankı idi.

İşte Osmanlı devletinin alakası ve himayesi ile kuvvetlenen ve XV.-XVI. asırlarda bütün Anadolu ve Balkanlar Türkiye'sinde geniş teşkilat kuran Bektaşîlik böylece yeni Türkiye'nin en popüler tarikatı olarak gelişti ve yaşadı. Yurdun her köşesinde çok sayıda Bektaşî tekkeleri kuruldu. Kadrosuna Müslüman olmayanları da almakta tereddüd göstermeyen bir tarikat olarak yalnız sofiliğin değil, bizzat Müslümanlığında yayılıp sevilmesinde fiili vazife gördü Bektaşîlik, Türk halkının iman anlayışında taassubu meydan bırakmayan hür bir vicdan dünyası uyandırdı; kadınların da bulunduğu meclis ve ayinlerinde ileri ve olgun bir topluluk seviyesi gösterdi. Halk arasında Allah korkusu yerine Allah sevgisini yayma anlayışıyla çalışarak her türlü taassuba. Karşı durdu; Bektaşîliğin bu halleri, aşırı dindarların taassubunu ve düşmanlığını davet ettiği için de onların zahidlikleriyle ancak keskin nükteler söyleyip yermek yoluyla pasif bir mücadelede bulundu. Halkın büyük ve

devamlı hayat tecrübeleriyle ve bu tecrübelerden doğan bir halk felsefesiyle meydana gelen bu nüktelelerin mühim bir kısmı, Türk halk zekâsının incileri halinde ve Bektaşî nükteleleri adıyla meşhur oldu.

XV. asır sonunda Balım Sultan adlı (Ölümü 1516) kudretli bir Bektaşî şeyhi, bazı yenilikler yaparak Bektaşîliği daha kuvvetlendirdi. Ancak ilk kuruluş ve yükseliş asırlarında iyi ruhlu, müsbet bir teşekkül olan Bektaşîlik zaman ilerledikçe, imparatorluğun, sarsılan, bozulan, gerileyen hatta yıkılan her iyi müessesesi gibi bozulmağa yüz tuttu. Sultan II. Mahmud zamanında Yeniçeriliğin ilgaası ile birlikte Bektaşî tekkeleri de kapatıldı. Abdülaziz zamanında tekrar açıldıysa da bu, tarikat için bir düzeliş vesilesi olmadı ve Cumhuriyet inkılâbının bütün tekkeleri kapattığı yıllarda Bektaşîlik de kanunca men edildi, fakat gizli bir tarikat halinde yaşamağa devam etti.

Bu tarikatın kurucusu Hacı Bektâş Veli'nin türbesi, Kırşehir'de Hacı Bektâş kasabasındadır. Bektaşîlik de Mevlevîlik gibi, inandığı tasavvufu, şiirlerle, müzik ile ve Bektaşî semâ'ı ile dile getirmiş; tarikat mensuplarınca nefes adı verilen sayısız ilahiler söylemiştir.

Tarikat piri Hacı Bektâş Veli'nin de bazı eserleri olmuştur. Bunlardan Makâlât adlı, Arapça risalenin aslı meydanda yoktur. Biri nesirle ikincisi manzum olarak, sonradan yapılmış iki tercümesi, eserin aslı hakkında fikir verecek mahiyettedir.

Bektaşîlik birçok bakımlardan milli bir tarikattir. Mevlevîlikte olduğu gibi, giyinişten selamlaşmaya kadar birçok hareketleri tamamiyle Türk halk terbiyesine ve halk estetiğine göre teşekkül etmiştir. (Banarlı 1998:293–295)

Bundan sana nedir erenler ermiş
 Ermeyen dünyada yani ne görmüş
 Dinle Hacı Bektâş Veli ne demiş
 Derdine dermanı sen sende ara (Zaman 2000:412)

Mahzunî Hacı Bektâş Veli'nin eserlerinin okunması ve felsefesinin kavranması gerektiğini, insanları huzur ve mutluluğa götüreceğün bu olduğunu söylemiştir.

Allah'ı seversen güzel Allah'ım
 Gel beni ayırma Hacı Bektâş 'tan
 Diline yoluna kurban olduğum
 Gel beni ayırma Hacı Bektâş 'tan (Çankaya 2002:197)

Ozanımızın Hacı Bektâş Veli'ye sevgisi o derece fazladır ki, ölümünde de O'nun yanına gömülmeyi vasiyet etmiştir. 17 Mayıs 2002 'de Hakk'a yürüyen ozanımız, 19 Mayıs 2002'de Hacı Bektâş'a defnedilmiştir.

1.27. Taptuk Emre

Horasan erenlerindedir. Cengiz baskısı sıralarından Anadolu'ya gelmiştir. 1210–15 yıllarında doğduğu sanılmaktadır. Ünlü Yunus Emre'nin mürşididir. “Vilayetname” onu doğrudan Hacı Bektâş dönemiyle ilişkili gösterir ve bu iki büyük insanın doğrudan ilişkileri vardır. Hacı Bektâş'ın halifesidir. Söylenceye göre Hacı Bektâş, Yunus Emre'yi yetiştirme işini Taptuk Emre'ye bırakır.

Taptuk Emre, Sakarya nehrinin yakınlarında bir köyde yaşamaktadır. İnsanlardan uzakta yaşamayı sevmektedir. “Keramet sahibi”dir ve “bilge” bir kişidir. Taptuk Emre’nin birçok yerde mezarı ve makamı olduğu kabul edilir. Söylenceye göre Sakarya nehrinin kuzeyinde Nallıhan’ın Emre köyünde yatmaktadır. (Öz 1997:308)

Yunus’u yar eden Taptuk Emre’ye
Kırk yıl dağda gezdi gönül vermeye
Her can layık değil seni sevmeye
Adı güzel Hacı Bektâş Veli dost (Zaman 2000:299)

Ozanımız, Yunus Emre’yi yetiştiren ve insanlığa armağan eden Taptuk Emre’yi ve O’nun da hocası olan Hacı Bektâş Veli’yi şiirinde sevgiyle işlemiştir.

1.28. Mevlânâ Celâleddin-i Rumî

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî 1200 tarihinde Horasan’ın Belh şehrinde doğdu. Büyük İslam bilginlerinden olan babası Bahaeddin Veled, Belh’te “ultanü’l Ulema” diye şöhret yapmış bir din ve maneviyat büyüğü idi.

Belh’ten ayrılan Sultanü’l Ulema, Nişabur, Bağdat, Mekke, Medine, Şam ve Haleb’e uğradıktan sonra Türklük vatanı Anadolu’ya geldi. Malatya, Erzincan, Sivas, Kayseri ve Niğde’de konakladı. Larende’ye (Karaman) yerleşti. O sıra yirmi yaşlarında olan Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, burada Gevher Hatun’la evlendi. Alâeddin Çelebi ve Sultan Veled adlı iki oğlu orada dünyaya geldi. Kendisi de, babasının Karaman’daki medresesinde yetişip sayılı bilginlerden olmuştu. Bu halde

iken (1228) Anadolu Selçuklularının en büyük sultanı Alâeddin Keykubat'ın daveti üzerine Konya'ya yerleştiler.

Konya ve Anadolu'nun en büyük mürşidi haline geldi. Mevlevi'lerin Şeb-i Aruz (vuslat gecesi) dedikleri 17 Aralık'da vefat etti. Ölümü, Konya tarihinde görülmedik bir genel yasa sebep oldu. (Kabaklı 1994:280–281)

Bütün kavgalardan kaçıp,
 Diyarı-Rum'a düşüyorum.
 Hacı Bektâş oluyorum,
 Oluyorum Mevlânâ Celâleddin-i Rumî,
 Sonunda buluyorum (Şerif 1994:116)

Ozanımız, kendini Anadolu'ya gelmiş dervişlerin yerine koyuyor. Aynı onlar gibi Allah'ı bulduğunu söyleyerek. Gerçekten çaba gösteren kişinin istediğine kavuşacağını belirtiyor.

1.29. Yunus Emre

“Yunus Emre Hacı Bektâş'a başvurur. Hacı Bektâş onun olgunlaşması, eğitilmesi işini bir başka önemli halifesi olan Taptuk Emre'ye bırakır. Yunus, Taptuk'un müşitliğiyle eğitilir ve Bektaşî yoluna hazırlanır. Hacı Bektâş'a ilişkin bütün bilinenler Yunus'un düşünceleriyle uyşmaktadır.” (Öz 1997:309–321)

Yunus'lar bu günü anlatıp gezdi
 Pir Sultan bu günü başıyla yazdı

Veysel daha dünden bu günü sezdi

Bu gün yarın için battı erenler (Zaman 2000:174)

Ozanımız, tarihte yer alan başlıca mutasavvurları şiirinde yadederek, hayatlarını yola nasıl vakfettiklerini anlatmaktadır. Yunus Emre'nin tüm Anadolu'yu hatta 'yukarı iller' dediği Kafkasları gezmesi, Pir Sultan'ın canını vermesi, Veysel'in çabaları bu günü bizlere hazırlaması bakımında çok önemlidir.

1.30. Süleyman Çelebi

Süleyman Çelebi'nin hayatı da meçhuller içindedir. Sadece Bursalı olduğu ve 15. yüzyılda yaşadığı (aşağı yukarı 1360–1420) biliniyor. Mevlid'ini 1409 yılında bitirmiştir. Bir aralık Yıldırım Bayezid zamanının ünlü şeyhi Emir Sultan'a intisap etmiştir. 1400'te inşası tamamlanan Ulu Cami'in ilk imamlarından olduğu için sonraları "Yıldırım Bayezid'in İmamı" diye anılmıştır. (Kabaklı 1994:380)

Süleyman Çelebi bir övgü atmış

Hak nebiyi dört meleklerle yaratmış

Ya niçin peygamber mal alıp satmış

Güzellikler cehaletle başlamış. (Çankaya 2002:125)

Ozanımızın Hz Muhammed'e duyduğu derin sevgiyi birçok şiirinde görebiliyoruz.

1.31. Pir Sultan Abdal

Alevî-Bektaşî geleneğinin kendisine mal ettiği yedi şairden biri sayılan Pir Sultan Abdal'ın (Bu yedi şairliği: Nesimî, Hatayî, Fuzulî, Kul Himmet, Yeminî ve Virânî 'ye yakıştırıyorlar.) hayatı söylentilerle karışıktır; sağlam bilgiler yoktur.

Onun sadece Kanuni Sultan Süleyman devrinde ve İran tahtında Şah Tahmasb (1524–1576)'ın bulunduğu sıralarda yaşadığını biliyoruz. Asıl adı Haydar'dır. Sivas'ın Yıldızeli kazasına bağlı Banaz köyü'nde, nüfuzlu bir; tarikat şeyhi ve Alevî dedesi olarak yaşamıştır.

Siyasete karışmış, İran propagandasına kapılarak, Türk padişahına karşı Şah Tahmasb'ı tuttuğu için Hızır Paşa adında biri tarafından Sivas'ta idam edilmiştir.(Kabaklı 1994:404–405)

Şal kumaş yapılmaz tazı çulundan
 Vaz geç gönül parasından pulundan
 Pir aşkına Pir Sultan'ın yolundan
 Mahzunî ol diye saldılar beni (Zaman 2000:138)

Ozanımız Pir Sultan Abdal'ın etkisinde kalmış ve şiirlerinde bolca işlemiştir. Bu dördlüğünde de Pir Sultan'ın yolundan gittiğini söylemektedir.

1.32. Balım Sultan

Bektaşîler Balım Sultanı ikinci Pir (Pir-i Sani) olarak kabul ederler. Onun Bektaşîliğin tarikat olarak yeniden yapılanmasında etkili olduğuna inanırlar. Balım Sultan Erkânı yola giriş törenidir. Meydandaki on iki posttan biri olan Ekmekçi Postu Balım Sultan Makamı'na aittir.

“Balım Sultan hakkında belgelere dayanan kesin bilgiler yoktur ancak rivayetler muhtelittir. Doğum ve vefat tarihleri kesin değildir. Müdafaa’da Hicri (878–927) yılları arasında; Mısır baskılı Arapça bir eserde Hicri (862–922) arasında yaşadığı belirtilmektedir. Babasının Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli Sultan) ile birlikte Rumeline geçen Mürsel Bali olduğu kanaati yaygındır. Posta oturduktan sonra Sultan Beyazıd’ın daveti üzerine İstanbul’a geldiği ve Sultana nasip verdiği söylenmektedir. Onun Bektaşîliği Caferi Mezhebi üzere ve Hacı Bektâş’ın güttüğü gaye dâhilinde erkân ve kurallara bağladığı kabul edilmektedir” (Oytan, Cilt 2:29)

Der Mahzunî kimler gerçekten ağlar

Eline beline sahip olanlar

Balım Sultan gibi gül yüzlü canlar

Hacı-Bektaşî gibi Veli’lerin nic’oldu (Zaman 2000:481)

Ozanımız Âşık Mahzunî Şerif, Balım Sultan’ın güzel ahlakını, kendisini tasavvufa vermesini övmüştür. Allah katında en makbul kulların, eline- beline sahip olan ve gerçek gözyaşları dökenlerin olduğunu söyler.

1. 33. Kazak Abdal

Kazak Abdal, XVI.-XVII. yüzyıl Bektaşî şairlerindedir. Balım Sultan'a övgüler düzmesi, onun Balım Sultan döneminde veya daha sonrasında yaşadığını gösterir. Romanya Türkleri'nden olduğu söylenmektedir. Bir şiirinde asıl adının Ahmet olduğu anlaşılmaktadır, Toplumsal kurumları yerleşik inançları ve katı gelenekleri yeren şiirleriyle çığır açmıştır. Şiirleri yerginin de ötesinde mizahi öğeler taşır. Bektaşîlik Tarikat'nda oluşunu "Benim pirim Hacı Bektâş Veli'dir" sözleriyle anlıyoruz.

Kazak Abdal'ın, Denizli dağları arasında tekkesi vardır. Bu tekke, Bektaşî tekkesi olarak bilinmektedir. Kazak Abdal, bugün Bektaşîlik içinde belli bir grubun başı ve piri konumundadır. (Öz 1997:306)

Bu ne Aslı bu ne Kerem,
İnsanlığı etti verem,
Zalım yarasına merhem,
Sürenin de babasını... (Aktaş 2002:12-13)

Kazak Abdal, toplumdaki bozuklukları sert bir üslupla hiciv eden bir ozanımızdır. Mahzunî çok etkilendiği Kazak Abdal'ın tarzında 'babaları' eleştirir bu şiiri yazmıştır.

1. 34. Kızıl Deli Sultan

Kızıldeli Sultan' denilen bu kişinin asıl adı Seyit Ali Sultan'dır. Kızıldeli Dergâhı ismi ile Dimetoka'da Tanrı dağı üzerinde bir dergâhı olduğu söylenir. (Korkmaz 2003:259)

Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli), Horasan erlerinden Hüseyin Ata'nın oğludur. 1310–1402 yılları arasında yaşamıştır. Orhan Bey döneminden itibaren dervişleriyle birlikte Rumeli'nin fethine katılmış, Dimetoka ve yöresinin alınmasında doğrudan rol oynamış, aldıkları bu topraklara zaviyeler kurarak yerleşmişlerdir.

Dergâh, Yunanistan'da Dimetoka'dadır. Bulgaristan'ın Kırcaali'deki mezar makamıdır. Günümüzdeki. Edirne Uzunköprü Bektaşîler'i Kızıldelili'dirler. Anadolu Alevîleri arasında da soylarını Kızıldeli Sultan'a bağlayan topluluklar vardır. Kızıldeli Ocağı'nda olanlar soylarını Zeynelabidin'e ulaştırırlar. Malatya Arguvan ve Yıldızeli Alevîleri bu türdendir. (Öz 1997:353–354)

Muhammed Mustafa Ali hakkı için

Bunca erenlerin yolu hakkı için

Hacı Bektâş Kızıldeli hakkı için

Arada zalimi yokla Hüseyin (Yağız 1999:68)

Ozanımız birçok şiirinde olduğu gibi bu dörtlüğünde de Alevî-Bektaşî büyüklerine ve peygambere gönderme yapmış, aradaki zalimlere dikkat edilmesini söylemiştir. Hz Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinin engellenmesini, birçok şiirinde dileyen ozanımız, burada da, yine böyle bir temennide bulunuyor. Ozanımız,

tarihi değiştirmenin mümkün olamayacağının farkında da olsa yine de bu isteğinden vazgeçemiyor...

1. 35. Seyit Battal Gazi

Seyyid Battal Gazi, Türkler arasında Battal Gazi diye benimsenmiş, bir Arap savaşçısıdır. Asıl destan VIII. asırda, Emeviler'in Ruma'a karşı aıtıkları savaşlarda büyük şöhret kazanmış Abdullah ibni Amr adlı bir kahraman hakkında söylenmiştir. Öyle sanılıyor ki Rum'a savaş aıtmiş Emevi kumandanlarının hatırasıyla Rum'da fetihler, yapan ilk Tr kahramanlarının ülküleri birleşince, daha XII. asırda Danişmendliler bölgesindeki Anadolu Türkleri arasında Seyyid Battal Hikyeleri büyük rağbet görmüştür.

Onun kahramanlığı etrafında meydana gelen ilk menkıbeler kitabının Arapça'daki adı ise Zelhimme'dir. Zelhimme kitabının birinci kısmında Battal'ın macaraları VIII. asırda Bizanslılarla savaşan ve bir yıl kadar da İstanbul'u muhasara eden Emevi serdari Mesleme'nin silah arkadaşı Sahsh'ın başından geçen vak'alar halinde anlatılır.

Battal, kendi adı ve kendi maceralarıyla eserin ikinci bölümünü doldurur. Burada, daha birçok destan kahramanları gibi, yalnız yaşadığı asrın değil, daha sonraki asırların ve mesela Abbasiler devrindeki Arap-Rum çarpışmalarının bir kısım vak'aları da onun başından geçmiş gibi gösterilir.

Bu destanın, aslında Arap olan kahramanına Türkler, Anadolu gazileri'ne uygun bir unvanla, Battal Gazi demişlerdir. (Banarlı 1998:301–302)

Çıktım Şar dağının Dede beline
 Boz duman görünür kışla gediği
 Ceyhan suyu Elbista'nın kaynağı
 Battal Gazi'nin Cennet' dediği (Çankaya 2002:157)

Türk destanlarında da yerini bulan bu kahraman bilgili, dindar, cömert olmak gibi özelliklere sahiptir. Âşık Mahzunî'de şiirlerinde Battal Gazi'nin ismini zikretmiştir.

1.36. Nesimî

Nesimi, aynı zamanda Alevî edebiyatının yedi ünlü ozanından biridir. Seyyid Nesimî olarak bilinir Doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Öldürülüş biçimi ve doğurduğu yankılar nedeniyle de ölüm yeri ve tarihi kesindir. Asıl adı Seyyid İmameddin Nesimi olup, Azeri kökenlidir. (Gülşan2004:170–171)

Bak sana söyleyim beri gel beri
 Nesimî'ler boşa vermedi deri
 Bunca bihaberi bunca körleri
 Kurtarmanın şanı sana mı düşmüş? (Çankaya 2002:41)

Nesimî'nin, hayatı ve ölümüyle ilgili birçok olağan üstü hikaye anlatılmıştır. Mahzunî Şerif özellikle tasavvufa hizmeti ve bu uğurda ölümü göze aldığı için Nesimî'ye atıfta bulunmuş ve kendisine boşa övünmemesi gerektiğini, gittiği yolun kolay bir yol olmadığını söylemiştir.

1. 37. Şeyh Bedrettin

Şeyh Bedrettin, Simavna kadısı oğlu Şeyh Bedrettin, 1359 Kütahya-Simav'da doğmuş ve 1420 Edime-Serez'de asılmıştır.

Şeyh Bedrettin, ilk din eğitimini, bilgin ve Simavna kadısı babasından ve çevredeki hocalardan aldı. Bursa ve Konya'ya giderek; fıkıh, mantık, astronomi eğitimi gördü. Daha sonra, Mısır-Kahire'ye giderek, ünlü bilginlerden yeni bilgiler edindi. Hicaz'a da giderek hacı oldu. Yeniden Kahire'ye dönerek, Memluk Sultanı, Berkul'un oğlu Ferec'e öğretmenlik yaptı. Şeyh Hüseyin Ahlati'den tasavvuf dersleri aldı. 1404'de Tebriz'e gitti. Timurleng'in bilgilerine sına çekildi. Çağına göre, şaşkınlık ve hayranlık yaratan yanıtlar ve bilgiler verdi. Canlı, atak, yerinde duramaz, hep arayan, araştıran, soran sorgulayan bir yapıya sahip olduğundan, hem öğrenmeye hem de öğretmeye çalıştı.

Şeyh Bedrettin'de 63 yaşında iken, 1420 yılında yakalanıp, Serez'de idam edildi. Bilahare sevenlerince, kemikleri, İstanbul'a Cağaloğlu'ndaki Sultan II. Mahmut'un türbesinin ayakaltına, defnedildi. Son yıllarda cılız da olsa medya gündeminde, ününe uygun bir abide yapılması yönünde çalışmalar da yapıla gelmektedir. (Gülşah 2004:172-173)

Ninniler akıyor dilimde
İznik gölü'nün kıyıcığına
Göl dalgalanıyor,
Kapıyor ninnilerimi.
Karışıp gidiyorum
Bedrettin denizine.(Şerif 1994:116)

Ozanımızın, Şeyh Bedrettin'den etkilendiğini ve şiirlerinde işlediğini görüyoruz.

1. 38. Fuzulî

Doğduğu yıl kesinlikle bilinmiyor. Yalnız bazı şiirlerine bakarak, 15. yüzyıl sonlarında doğduğu, 60 yaşlarında iken vefat ettiği söylenebilir. Tezkireci Abdi'ye göre 1556'da, Irak'ı kasıp kavuran bir veba salgınında ölmüştür. Nerede öldüğü ve mezarının nerede olduğu da meçhuldür.

Fuzuli'nin asıl adı Mehmed, babası Süleyman'dır. Fazli adında, iyi kötü şiirler yazan bir oğlu vardır. Baba (Fuzuli)'nin üstünlüğü ve oğlu (Fazli) nun değersizliği anlatılan bir kıtada: “Dünyada her şeyin tersine” olduğu belirtilmekte ve “babaya Fazli” oğula “Fuzuli” adının daha uygun olacağı söylenmektedir.

Fuzulî, Alevî ve Bektaşîler tarafından çok sevilen bir şairimizdir. Fuzulî, tıpkı Nesimî, Hatayî, Pir Sultan gibi Bektaşîlerin önde gelen ozanlardan bir olarak kabul görmüştür. Ozanımız Mahzunî'de Fuzulî'nin Alevîler tarafından çok okunan bir şair olduğunu şiirinde vurgulamıştır.

Dökülmüş çeyiz sandığı

Elif'in bohçası

Çıkmış sandıktan bir kitap

Fuzilî Divanı

Bektaşîliğin lügatçası. (Şerif 1994:155)

Ozanımız, Fuzulî Divan 'nın genç kızların çeyiz sandığına konulacak kadar değerli ve önem verilen bir kitap olduğunu söyler.

1. 39. Dadaloğlu

18.yüzyıl sonlarında doğup seksen yıl ömür sürdüğü zannedilen Dadaloğlu (1785–1865), bir yandan Karacaoğlan, bir yandan Köroğlu havasını 19.yüzyılda yaşatan çok değerli ve kaynaktan bir saz şairidir.

Cahil, fakat mert ve törelere öylesine bağlı bir adam olan Dadaloğlu'nu Türk devletinin ileri ve medeni bir davranışına karşı ağaların çıkarlarını destanlaştıran bu haksız, lakin güçlü mısraların anlamı ile değerlendirmek yanlıştır. Hatta kanuna karşı eşkıyalığı idealleştirmek manasını taşır. Bu mısralar bizim için sadece bir göçebe şairin koçaklama edasını göstermesi yönünden değerlidir.

Toroslarda bir Türkmen,
Kılıcı türkü söylüyor,
Ferman Padişahın amma
Dağlar bizimdir. Diyor (Şerif 1994:26)

Doğudan batıya bir ses gelir
Yiğitler, yiğitler bizim yiğitler...
Gâvur dağlarından Dadalar gelir
Yiğitler, yiğitler bizim yiğitler...(Aktaş 2002:15)

Ozanımız, Dadaloğlu'nu haksızlıklara ve zulme başkaldıran biri olarak ve kahramanlığın sembolü olarak şiirlerinde işlemiştir.

1. 40. Erzurumlu Emrah

19. yüzyılın en baştaki halk şairlerinden olan Emrah'ın (?-1854) 18. yüzyıl sonlarına doğru Erzurum'da doğduğu iyi bir öğretim gördüğü ve 1854 yılında Niksar'da öldüğü kendisine ait pek az bilgilerimiz arasındadır. Halen Niksar'da Tekkebayın mezarlığında Ali Pehlivan türbesi yanında gömülüdür. Oldukça dağınık, gezgin bir derviş hayatı süren Emrah'ın Konya, Niğde, Sivas, Sinop, Kastamonu ve (bir süre) İstanbul'da bulunduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Bu seyahatler Emrah'ın şiirlerine bütün Anadolu'da sevilme, benimsenme şansı sağlamıştır. Emrah'ı kendilerine hem şehri olarak gören birçok yerlerimiz hala vardır. Yalnız; halk arasında, âşık meclislerinde değil, yurdun her yanındaki türlü meclislerde de, Emrah'ın Divan, müstezat tarzına kaçan, fakat yine de Divan şairlerine göre sade söylenmiş parçaları, bestelenmiş olarak okunmaktadır. İstanbul'da bulunuşu II. Mahmud'un artarda "ıslahat" yaptığı zamanlara, özellikle fesi umumi bir başlık olarak halka kabul ettirdiği günlere rastlamaktadır. Bunu, Emrah'ın "fesin püskülü"nü ögen bir şiirinden anlıyoruz.

Emrah, Kastamonu çevresinde bulunduğu sırada (aynı zamanda Dertli'nin de koruyucusu olan) Alişan Bey adlı bir malikâne sahibi onu ağırlamış, kayırmıştır.

Tarikate bağlı olan, ayrıca kalem şairliği'ne özenerek bir Divan düzenlemiş bulunan Emrah, asıl başarısını Divan tarzı şiirlerinde değil, nefes'lerinde de değil, koşmalarında ve özellikle semailerinde göstermiştir. Bu şiirlerde yer yer

Karacaoğlan, Gevheri ve Âşık Ömer'in izleri görölse bile kendisine has bir söyleyiş üslubu vardır. Emrah da o üstatlar katında sağlam bir yer tutabilmiştir. Anadolu şiir ve musiki âlemlerindeki şöhreti hala çok yaygın olan Emrah'ın halk arasında bestelenmiş parçalan, okumuş çevrelerde ise müstezatları söylenmektedir. (Kabaklı 1994:878)

Kime açtım ise garip halimi
 Hemen bizim ele gel dedi bana.
 Gözlerimden döktüm kanlı yaşımı
 Götür ateş ile sil dedi bana. (Aktaş 2002:24)

'Erzurumlu Emrah'a Öykünme' isimli şiirinde ozanımız, Erzurumlu Emrah'tan etkilendiğini açıkça ortaya koymuştur.

1. 41. Âşık Veysel

XX. yüzyıl halk şairidir. Şarkışla'da doğup büyümüş, Cumhuriyetin onuncu yılında Ankara'ya gelerek şiirlerini okumuş, bundan sonra ünü yayılmaya başlamıştır. Çocukluğunda geçirdiği çiçek hastalığıyla gözünü kaybeden şair; genellikle gezgin bir hayat sürmüş; kent kent dolaşarak aşktan, doğadan, kardeşlikten, birlikten, barış içinde yaşamaktan ve insanı insan yapan erdemlerden bahseden şiirlerini saz eşliğinde söylemiş; bu içeriğin halka yakın düşmesi, ona kitlesele bir sevginin doğmasına yol açmıştır. Tasavvuf felsefesinin kazandırdığı hoşgörü anlayışı, şiirinin temellerinden biridir. Şiirlerini Deyişler, Sazımdan Sesler adlı iki kitapta toplamıştır. Ayrıca, şiirleri Ümit Yaşar Oğuzcan tarafından Dostlar Beni Hatırlasın adıyla yayımlanmıştır.

Âşık Veysel, Mahzunî şerif gibi alevidir. Ayrıca hayatları arasında da bir paralellik söz konusudur. İkisinin de yaşadığı büyük aşk hüsrana neticelenmiştir. Hayatları çile ile geçen bu ozanlarımızın birbirleriyle bu denli dost olması doğaldır. Mahzunî Veysel'in 'Benim sadık yârim kara topraktır' değışine nazire yaparak "Neden sadık yârim kara toprak" demesi meşhurdur. Âşık Veysel'e olan sevgisini ozanımız şöyle dile getirir.

Sen bu bahçelerden çok gelip geçtin
 Dostlar seni unuttur mu Veysel'im
 Arılarla çiçeklerde inleştin
 Dostlar seni unuttur mu Veysel'im? (Çankaya 1999:71)

Ozanımız, Veysel'in toprakla dostluğunu ve Sivas'ta yetişmeyen birçok ürünü sabırla yetiştirmesini, kurduğu bahçesini anlatmaktadır. Kendisine vasiyet isimli şiirinde, mezarının etrafına bostan dikilmesini ve ziyaretçilerin bunu yemesini ister.

2. Tarihi Efsanevi Şahıslar

2.1. Köroğlu

2.2. Leyla ile Mecnun

2.3. Kerem ile Aslı

2.4. Ferhat ile Şirin

2.5. Remeo ile Juliet

2.6. Nasrettin Hoca

2.7. Bayazıt

2.8. Fatih Sultan Mehmet

2.9. Atatürk

2.10 Lenin

2.11. Çörçil

2. TARİHİ EFSANEVİ ŞAHISLAR

2.1. Köroğlu

Köroğlu Destanı Türk dünyasının tamamında, Türk dünyası ile komşu olan Ermeni, Gürcü, Tacikler ve Farslar arasında anlatılan bir destandır. Geniş bir coğrafyada tanınıp bilinmektedir. Ancak destanın ana hatlarıyla ayrıldığı çizgi Hazar Denizi'dir. Hazar Denizi'nin doğusuyla batısı arasında kesin çizgilerle ayrılan noktalar vardır. Bu ayrılık ise daha çok Köroğlu'nun zuhuru kolunda kendisini göstermektedir.

Köroğlu'nun tarihi kimliği, destanı şahsiyeti, yaşadığı yer ve zaman konusunda değişik bilgiler ve görüşler bulunmaktadır.

Tarihi kaynaklardan elde edilen bilgilerden yola çıkarak onun şahsiyetini ortaya koymaya çalışan araştırmacıların yanı sıra, onu Türk milletinin zihninde ve gönlünde oluşmuş efsanevî destan kahramanı olarak gören bu özelliklerini öne çıkaran araştırmacılar günümüze kadar bu konuyla meşgul olmuşlardır. (Türkmen, 1982:417)

Isınıyorum buhar buhar,
Çıkıyorum gökyüzüne
Yağmur olup düşüyorum Bolu Dağları'na
Köroğlu, Ayvaz oluyorum (Şerif 1994:116)

Köroğlu Destanı'nın Türk kültür hayatında yeri ve etkisi kuşkusuz ki göz ardı edilemez. Mahzunî Şerif' de şiirlerinde Köroğlu ve onun en yakın dostu olan Ayvaz'dan söz eder. Ozanımızın şiirlerinde halkın gönlünde taht kurmuş birçok kahraman ve düşünürler işlenmiş yapıklarıyla örnek gösterilmiştir.

2. 2. Leyla ile Mecnun

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında görülen ve mesnevi tarzında yazılan sevgi konulu bir hikâyedir. Hikâyenin kaynağı Arap edebiyatıdır. Hikâyenin konusu asıl adı Kays olan Mecnun'un Leyla için söylediği şiirlerle, bu şiirleri açıklamak için yapılan yorumlar ve bunlara ilave edilen rivayetlerden ibarettir.

Hikâyenin esası Mecnun'un kişiliği etrafında toplanır ve olaylar Neced Çölü'nde cereyan eder. Arap edebiyatında onuncu yüzyıldan beri bilinmekte olan Leyla ile Mecnun mesnevisi İngilizce ve Fransızca'ya da çevrilmiştir.

Halk edebiyatındaki Leyla ile Mecnunlar, büyük ölçüde Fuzuli'nin Leyla ile Mecnun mesnevisinden alınmıştır. Nesir şeklinde anlatılan hikâyeye bazen hece, bazen de aruzla şiirler ilave edilmiştir. Taş basması eserlerde resimler de yer almaktadır. (Alptekin 2004:265–267)

Abdal Mecnun boşa gezmiş çölleri

Leyla için derman bilmiş yelleri

Kör gözümün boz bulanık selleri

Kimin için aktı aktı duruldu (Zaman 2000:502)

Âşık Mahzunî'in şiirlerinde Leyla ile Mecnun gerek aşklarının büyüklüğü yönüyle gerekse, tasavvufi yönüyle işlenmiştir.

2. 3. Kerem ile Aslı

Kerem ile Aslı hikâyesi Türkiye'nin dışında, bütün Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları'nda bilinmektedir. Hem sözlü hem de yazılı kaynaklarda nüshaları vardır. Araştırmacıların büyük çoğunluğunun kanaatine göre hikâyenin doğuş yeri olarak Doğu Anadolu ve Azerbaycan gösterilmektedir. (Alptekin 2004:225–228)

Demek ki böyledir sevdanın hali
Aşk Yaradan'a derdi vebali
Mahzunî tutuşmuş Kerem misali
Aslı Hana doya doya kül düşmüş. (Çankaya 2002:144)

Halk ozanlarımız, aşk hikâyelerine ve bu hikâyelerin kahramanlarına şiirlerinde işaret etmiştir. Mahzunî'de yüreğindeki yangınları vurgulamada aynı yolu seçmiştir.

2. 4. Ferhat ile Şirin

Ferhat ile Şirin hikâyesi, altıncı ve yedinci yüzyılda yaşayan Sasani hükümdarı Hüsrev Perviz'in hayatı etrafında teşekkül etmiştir. Daha çok Hüsrev ü Şirin adıyla bilinir. Klasik edebiyatımıza, efsanelere, halk hikâyelerine konu olan Ferhat ile Şirin arasındaki aşk macerası bazı anlatmalara göre mutlu bir şekilde biterken, bazılarında hicranla sona ermektedir.

Ferhat Şirin için delmiş kayayı
 Deldiren mi dertli delen mi dertli
 Ziyaret etmeye yalan dünyayı
 Gönderen mi dertli gelen mi dertli (Aktaş 2002:180)

Ferhat ile Şirin'in aşk hikâyesi halkımızı ve halkın yüreğinin aynası olan ozanlarımızı derinden etkilemiştir. Mahzunî'de şiirlerinde bu aşk hikâyesine değinmiş ve yüreğindeki sevgileri ortaya dökmüştür.

2. 5. Remeo Juliet

Tıpkı doğu kültüründeki aşk hikâyeleri gibi, batı kültüründeki aşklarda ozanımızı derinden etkilemiştir. Ozanımız, özellikle bu şiirinde aşkın evrenselliğine değinmiştir.

Batı da Mecnun Romeo'lar
 Leyla'ca Jülietler.
 Şimdi bir Tanrıdan
 Geriye kalan,
 Türkü gibi sülietler, (Şerif 1994:117)

2. 6. Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca 605 (1208–1209) yılında Sivrihisar yakınında Hortu köyünde doğmuştur. İlk bilgilerini bir köy imamı olan babasının yanında öğrenmiş sonra Akşehir'e giderek Seyyid Mahmud Hayrânî ve. Seyyid Hacı İbrahim gibi,

devrinin tanınmış âlim ve ariflerinden bilgi öğrenmiş, nasib almıştır. Hoca'nın, ayrıca, Konya medreselerinde okuduğu; Akşehir'de, Sivrihisar'da ders okutup imamlık ve hatiplik yaptığı sanılmaktadır. Bundan başka, Hoca'ya ait olduğu ileri sürülen eski bir mezar taşı üzerindeki vefat tarihi 683 (1284) dır.

Hoca'nın okumuş hatta âlim bir kimse olduğu; tanınmış birer şeyh olan hocalarından veya devrinin atmosferik tasavvuf kültürü'nden aldığı; Anadolu'da Selçuk Sultanları'nın Moğollara tabi olmak zorunda kaldıkları yıllarda Konya'da ve Akşehir'de hatırı sayılır bir değerde veya mevkide bulunduğu; Nasreddin Hoca fıkralarının, Hoca hakkında söylenen rivayetlerin ve bulunan vesikaların sezdiği mühim noktadır.

Hoca Akşehir'de ölmüş ve oraya gömülmüştür. Onun, duvarı olmadığı halde kapısına kocaman bir kilit asılmış açık türbesi halk içinde ayrı bir nükte kaynağı olmuştur.

Nasreddin Hoca fıkraları Batı dillerine de çevrilmiştir. Dünyaca tanınan Türk düşünür ve mizah ustasıdır. (Banarlı 1998:304–305)

Tümden Nasrettin Hocayız.
 Güleriz güldürürüz.
 İpe un sereriz gereğinde,
 Gereğinde, kuyudan ay çıkarır
 Kırpar yıldız yaparız.
 Ezan okur,
 Sesin ardından koşarız.
 Ses koşar biz koşarız.
 Yerden yere cübbeyi vura vura

Ses geçip giderken boşlukta,
Biz düşeriz bir çukura. (Şerif 1994:28)

Ozanımız şiirlerinde, toplumun çarpık yanlarını da eleştirir. Nasreddin Hoca'da mizah yoluyla aynı işi yapmıştır. Bu nedenle olsa gerek, şiirinde Nasreddin Hoca'ya gönderme yapmıştır. Diğer yandan da “güleriz ağlanacak halimize” sözüne işaret ederek, hayatın acı yanlarına temas etmiştir.

2. 7. Beyazıt

Beyazıt yumuşak huylu, dine ve inanca eğilimli ve genel inanç akımlarına hoşgörüyüyle yaklaşan bir yapıya sahiptir. İnançlar karşısında katı ve ödünsüz değildir. Oğlu Yavuz Sultan Selim ise tam tersi bir yapıdadır. Koyu Sünnîdir. Diğer inançlar karşısında katı ve ödünsüzdür. Baba-oğul arasındaki bu karşıtlık birçok kişiyi ve Alevî- Bektaşîler'in çoğunu Beyazıt'ın Alevî inançta olduğu kanısına götürmüştür.

Bayezıt'ın bir Alevî-Bektaşî olduğu kanısını, Alevî-Bektaşî geleneğine sokan onun tasavvufa ilgisi, yumuşaklığı ve diplomatik davranışlarıdır. Şah İsmail'le arasında diplomatik bağlar kurulmuş ve yürütülmüştür. Şah İsmail ona “baba” Beyazıt ise ona “oğul” diye hitap etmiştir. Balım Sultan'la anlaşarak, Bektaşî çevreleri devlet denetiminde tutmuş ve Safavî eğilimlerini önlemiştir. Oysa bunlar doğrudan Alevî-Bektaşî sevgisi, bağlılığı gerektirmeyen, birer diplomatik ve siyasal davranışların bir gereğidir. (Öz 1997:153–158)

Seni çok denemiş Memluk Sultanı
Oğuz'un başbuğu Kırgız Hakanı

Beyazıt'ın zehri bahtın tufanı
Timurleng'in fırtınası Ankara'm (Çankaya 2002:92)

Ozanımız şiirlerinde tarihi bazı olaylara işaret etmiş ve Ankara savaşında Timur'a yenilen Beyazıt'ın zehirlenerek ölmesini bahtsızlık olarak görmüştür. Bu padişahın sonra Osmanlı Devleti, 12 yıl süren fetret devrini yaşamıştır.

2.8. Fatih Sultan Mehmet

Fatih Sultan Mehmed Han, en meşhur Osmanlı Padişahlarındandır. II. Murat Han'ın oğlu ve II. Beyazıt Han'ın babası ve 7. nci padişahdır. (Miladi 1432–1481) Edirne'de doğmuş ve Gebze'de vefat etmiştir. Peygamber'in medhine mazhar olmuştur. Peygamberimiz “İstanbul mutlak feth olunacaktır” müjdesini vermişti ve onu feth eden kumandan ve askerlerini övmüştür. Dört beş dil bilen Sultan Fatih saltanatı boyunca büyüklü küçüklü on yedi devleti aldığı gibi 1453 Mayıs'ının 29. Salı günü İstanbul'u Bizanslılardan alarak İslâm'a kazandı ve orta çağa son verdi. (Yeğin, Badıllı, İsmail, Çalım 1999:256)

Yorulma Mahzunî bu yaman kışta
Her yiğit yol almaz düzde yokuşta
Fatih Mehmet İstanbul'u almışta
Sanki Ardahan'ı sana mı düşmüş? (Çankaya 2002:41)

Ozanımız, zor işleri başarmanın herkese nasip olmadığını, kendini boşuna fazla yormamasını söyler. Herkesin Fatih gibi olamayacağını belirtir.

2.9. Atatürk

1881–1938 Yıllarında yaşamıştır. Babası Ali Rıza Bey, annesi Zübeyde Hanım’dır. Askerî okulu bitirdikten sonra, birçok cephede görev yaptı. Türk Milleti’ne en büyük görevini Kurtuluş Savaşı’nda yapmıştır. Ozanımızın şiirlerinde de daha çok Milli Mücadele’yi kazanması ve devrimleri ile Türkiye’yi aydınlık yarınlara taşımasıyla işlenir.

Âşık Mahzunî Şerif, şiirlerinde, Atatürk’ü bir rehber olarak görür. İnsanların vatanlarını ve atalarını düşünmesini ister. Atatürk’e her zaman hayran ve hasret olduğunu söyleyen ozanımız, “Kara peçe, yakışmıyor kullara” sözleri ile kılık kıyafet, sözleri ile harf devrimlerinin gerekliliğini vurgulayarak, çağdaşlık yolunda Atatürk’e çok şeyler borçlu olduğumuzu belirtiyor. Ozanımız “Minnetim kucaklar seni” sözleriyle Atatürk’e olan bağlılığını ve sevgisini dile getirir.

Kıbrıs Barış Harekâtı niçin yazdığı bir şiirinde kurtarıcı olarak gördüğü, Atatürk’ün doğup gelmesini istiyor. “Bir kurtaran yok mu şu yavru yurdu? Bir Mustafa Kemal doğmuş geliyor” (Zaman 2000: 172) Sözleriyle Kurtuluş Savaşı’nı hatırlatarak, Kıbrıs içinde de Atatürk gibi bir kurtarıcıya ihtiyaç olduğunu belirtiyor.

Karşılaşılan toplumsal sıkıntılar ve kötü yöneticiler karşısında yine Atatürk’e sığınır.

Bu nasıl bir düzen bu nasıl emel

Bu nasıl bir plan bu nasıl temel

Bizim rehberimiz Mustafa Kemal

Atamı düşün, atamı düşün gel (Zaman 2000:180–181)

Ozanımız, ülkeyi yönetmeyi beceremeyenlere Atatürk'ü örnek gösteriyor ve devlet yönetme becerisini kazanmalarını istiyor.

Ozanımız peygamberin “İlim” ilgili sözlerini genişleterek, Atatürk'e bunu borçlu olduklarını “Mustafa'nın kemali hakır ilim Çin'de olsa arabul” sözleriyle belirtiyor. “Bizim peygamberin gözleri mavi / Ne aladır ne araptır ne aktır.” (Zaman 2000:327) sözleriyle Atatürk'ü halkın iyiliğini düşünmesi ve kurtarıcı olma özellikleriyle peygamberlere benzetir.

“Atatürk ölünce ağıt çok olur” (Çankaya 1994:27) Sözleriyle halkın Atatürk sevgisine gönderme yapar. “Mustafa Kemal'in gerçek talibi Dostlar seni unutur mu Veysel'im?” (Çankaya 1994:71) Âşık Veysel'e yazdığı şiirinde ise, ozanımız, Âşık Veysel'in Atatürk'ün yolunda olduğunu vurgular.

Atatürk düşmanlarını hicvettiği şiirinde ozanımız, Türk halkını O'nun çocuğu olarak görür. “Mustafa Kemal'i koz edip giden/Onun yavrusunu yoz edip giden “ (Çankaya 2002:127) Atatürk'ün, halkın düştüğü bazı zor durumlar veya olumsuz konularda bir baba şefkati ile üzüldüğünü belirtir. “Uyansa Mustafa Kemal ağlar halime” (Yağız 1999:93)

Ozanımız, Atatürk'ü “Çağın beklediği mavi müjde” olarak görür. Tarihin böyle bir adamı kolay çıkarmadığını belirten ozanımız, “O bir rahmetti” sözüyle Allah'ın, Türk halkına bir rahmeti olduğunu söyler. ”Yağmıştı en kurakta” Bir rahmet yağmuru gibi halkının imdadına en zor zamanında yetişti. “Başka bir güneşti, Ansızın doğmuştu En bilinmez karanlıkta” sözleri ile Atatürk'ün adeta halkının üzerine bir güneş gibi doğduğunu söyler.

2.10. Lenin

“Lenin, Vladimir İlyiç (1870–1924) Marx ve Engels’in devamcısı, Rus proleteryası ile uluslararası proleteryanın önderi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin ve Sovyetler Birliği’nin kurucusu. Simbirst’te (bugünkü Ulyanovsk) doğan Lenin, 1887’de liseyi bitirdikten sonra, Kazan Ünivresitesi hukuk fakültesine girdiyse de, öğrenci hareketindeki etkinlikleri dolayısıyla tutuklandı, sürgüne gönderildi ve polis gözetimi altına alındı. 1891’de St. Petersburg Üniversitesi’ni dışardan öğrenci olarak bitirdi. 1894’te ilk başlıca kitabı olan “Halkın Dostları” Kimlerdir ve Sosyal Demokratlarla Nasıl Mücadele Ederler’i yazdı. Marxçı partinin kurulması ve programının hazırlanmasında, reformistlere ve oportunistlere karşı mücadelede çok büyük bir rol oynayan ilk Rusça Marxçı gazeteyi, Iskara’yı (Kıvılcım) çıkardı. Rus Sosyal Demokrat Partisi’nin 2. Kurultay’ı, Lenin’in önderliği altında sosyalist toplum sistemini geçirme mücadelesinde yol gösteren Bolşevik Partisi’nin kurulmasına tanık olur. Bu mücadeledeki dönüm taşları, 1905 Burjuva Demokratik Devrimi ile 1917 Şubat Burjuva Demokratik Devrimi ve 1917 Ekim Sosyalist Devrimi’dir.” (FROLOV 1997:296)

Ana karnındaki bu masum cenin
 Ne Muhammed tanır ne de bir Lenin
 Karanlıkta koşan hür düşüncenin
 Uzağında berisinde hayır yok (Çankaya 2002:46)

Ozanımız, çağdaşlığı, ilericiliği savunmuştur. Bu şiirinde de hür düşüncenin karanlıkta koştuğunu etrafını henüz aydınlatmadığını, bu nedenle de insanlığa faydasının olmadığını söyler. Ozanımız, insanlığa şu çağrıyla yapar, “birlik olun!” Anne karnındaki çocuğun masum olduğunu ve hayat hakkına saygı duyulması gerektiğini vurgular.

2.11. Çörçil

Dünya tarihine damgasını vuran birçok ünlü devlet adamı, ozanımızın şiirlerinde geçer. Çörçil’de ikinci dünya savaşına damgasını vurmuştur.

Berlin’ in kumrusundan,
Karakargam hoş gelir.
Mardin’in bir çobanı
Evladır Çörçil’ inden
Bana da sana da olmayan
Onunda olmayan dünya,
Be kardeşim... (Şerif 1994:49)

3.Diğer Şahıslar

- 3.1. Ahmet Kaya
- 3.2. Nâzım Hikmet
- 3.3. Midhat Cemal Kuntay
- 3.4. Sakıp Sabancı
- 3.5. Ahmet Arif
- 3.6. Murat Çobanoğlu
- 3.7. Aziz Nesin
- 3.8. Davut Sularî
- 3.9. Michael Jackson
- 3.10. Wolfgang Amadeus Mozart
- 3.11. Nihat Erim
- 3.12. Süleyman Demirel
- 3.13. Bülent Ecevit
- 3.14. Murat Karayalçın

3. DİĞER ŞAHISLAR

3.1. Ahmet Kaya

Ahmet Kaya, Malatya’da beş çocuklu bir ailenin en küçüğü olarak 1957 yılında dünyaya geldi. Küçük yaştan itibaren şarkı söylemeye başlayan sanatçımızın 17 den fazla albümü vardır. Toplum sorunlarını şiirlerinde işleyen sanatçı birçok ödülün sahibi olmuştur. Hapishane ve gurbet hayatı sıkıntılı dönemlerini oluşturur. Ahmet Kaya yargılandığı bir dönemde yurt dışında vefat etmiştir.

Kolay değil gurbet elin yarası
Yoktur bizim ile onun arası
Bu memleket ata dede mirası
Hemen ümit kesme Ahmet geri gel

Âşık Mahzunî Şerif gurbette ölen, çok sevdiği arkadaşı Ahmet Kaya için bu şiiri yazmıştır.

3. 2. Nazım Hikmet

15 Ocak 1902’de Selanik’te doğdu. Heybeli Ada Bahriye Mektebi’ni bitirdi. Hamidiye Kruvazörü’nde güverte subayı iken, sağlık nedeniyle askerlikten ayrıldı, bu arada ilk şiirlerini yayımladı. 1921 başlarında Kurtuluş Savaşı’na katılmak için Anadolu’ya geçti, Bolu’da öğretmen olarak görevlendirildi. Daha sonra Batum üzerinden Moskova’ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’ne yazıldı. Burada siyasal bilimler ve iktisat okudu. 1924’te yurda döndü. Aydınlik Gazetesinde

yayınlanan yazı ve şiirleri yüzünden on beş yıl hapsi istenince yeniden Sovyetler Birliği'ne gitti. 1928 Af Kanunu'ndan yararlanıp tekrar yurda döndü. Resimli Ay dergisinde çalışmaya başladı. 1932'de yeniden dört yıl hapse mahkûm olduysa da, bu kez Onuncu Yıl Affi'nden yararlandı. Gazetecilik yaptı, film stüdyolarında çalıştı. 1938'de orduyu ve donanmayı isyana teşvik ettiği iddiasıyla 28 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. Çankırı ve Bursa cezaevlerinde yattı. 1950'de özgürlüğüne kavuştysa da sürekli olarak izlenmekten kurtulamadı; kitaplarını yayınlatma, oyunlarını oynatma olanağı bulamadı. Askere alınması kararlaştırılınca Romanya üzerinden tekrar Moskova'ya gitti. 1951'de T.C. yurttaşlığından çıkarıldı. 3 Haziran 1963'te bir kalp krizi sonucu yaşama veda etti. Moskova'da Novodeviçye Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Ozanımız şiirlerinden ve fikirlerinden etkilendiği meşhur şair Nazım Hikmet'i şiirlerinde yazmıştır.

Uçup Bursa'ya düşünüyorum.

Kanatsız nesiz.

Yettiğince avazım.

Ötüyorum, bir koca Nazım. (Şerif 1994:116)

3.3. Midhat Cemal Kuntay

Midhat Cemal Kuntay 1885–1956 yılları arasında yaşamış bir şairimizdir. Ozanımız, serbest şiirlerini kaleme aldığı “Gümüş Yelek” isimli kitabında, kalemi ile ve halk ozanı geleneğinden sıyrılmış olarak şiir yazdığı için, diğer şairlerin bu şiirlerini nasıl karşılayacağını da merak etmekten kendini alamamıştır.

Kırk yıllık ozanlığımı
 Şimdi, şair eyledim.
 Bilmiyorum Şair Cemal
 Buna bir not verirse
 Yazdım gitti işte
 Buna şiir denirse. (Şerif 1994:84)

3. 4. Sakıp Sabancı

Türkiye'nin önemli zenginlerinde olan Sakıp Sabancı'da ozanımızın dünyanın faniliğini anlattığı bir şiirinde yer almıştır.

Sevenim saçını yolsa
 Her derdine çare bulsa
 Bütün dünya onun olsun
 Sakıp Sabancı da gider (Zaman 2000:98)

3. 5. Ahmet Arif

Ahmet Arif, 21 Nisan 1927'de Diyarbakır'da doğdu. Ortaöğrenimini Afyon Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nde sürdürdüğü eğitimini yarım bıraktı. "Hasretinden Pırangalar Eskittim" isimli şiir kitabını 1968'de bastırıldı. 2 Haziran 1991'de vefat etti.

Bir Ahmet Arif oluyorum.
 Çiğ köfteme gözyaşım aka aka.
 Prangalarım karanfil kokuyor bazen.
 Adiloş bebek ağlıyor,
 Parmaklıklı beşikte. (Şerif 1994:116)

Ozanımız etkisinde kaldığı şairlerden olan Ahmet Arif'in şiirine nazire yaparak, ilgisini ortaya koyuyor.

3. 6. Murat Çobanoğlu

Asıl soyadı Çobanlar olan Murat Çobanoğlu 1940'ta Kars'ın İstasyon mahallesinde doğdu. Annesi Lala (La'li) hanımdır. Babası, Âşık Şenlik'in çıraklarından Âşık Gülistan'dır; Arpaçay'ın Kırış köyünden olup 1920'de Kars'a yerleşmiştir. Karısının erken ölümü dolayısıyla oğlunu o büyütüp yetiştirdi. İlkokul öğrenimi gören Murat Çobanoğlu çocukluğunda babasının saz çalışmasını dinledi, ama ona özenmedi. Ancak 1951'de gördüğü bir düş üzerine tutumu değişti.

Murat Çobanoğlu Artvin, Konya, Erzurum ve Mut'ta yapılan yarışmalarda dereceler aldı. Özellikle atışma dalında başarı gösterdi. Saza egemenliği, ulusal duygularının güçlülüğü ve kendine özgü sesiyle ilgi çekti. Kars'ta "Çobanoğlu Halk Ozanları Kahvesi"ni açıp işletti. Yurt içinde ve dışında düzenlenen bazı şenliklere katıldı.

1965'e kadar Devrani, 1967'ye kadar Yanani, ondan sonra da Çobanoğlu takma adını kullandı.

Ben seni o kadar severim ki dost
 Bir mektup yazmayan ozan olur mu?
 Beni aramadı sormadı diye
 Dostuna kızmayan ozan olur mu? (Çankaya 2002:55)

Kendisi gibi ozan olan dostları için sevgisini dile getiren şiirler yazmıştır.
 Bu şiirinde ozan arkadaşı Murat Çobanoğlu için yazmıştır.

3. 7. Aziz Nesin

Aziz Nesin, asıl adı Mehmet Nusret, 1915 yılında İstanbul'da doğdu. Türk gülmece yazarıdır. Gazetecilik, yayıncılık yaptı. Toplumun kimi tiplerini olağanüstü bir ustalıkla karikatürleştiren, bürokrasiyle alay eden, devlet çarkının işleyişindeki bozuklukları gülünçleştiren yapıtları, adının yurt sınırlarını aşarak başka ülkelerde de tanınmasını sağladı. Buna karşılık, savunduğu görüşlerden dolayı sık sık kovuşturmaya uğradı; yargılandı; hapis ve sürgün cezaları çekti. Toplumun her kesiminde, her gün yaşanan olayların çelişkili yanlarını, bunların doğurduğu gülünç durumları, her çevrede rastlanan tipleri konu edinen gülmece, romanlar yazdı. Aziz Nesin 5 Temmuz 1995'de İzmir Çeşme'de vefat etti.

Sivas olaylarından etkilenen ozanımız, bu şiirinde Aziz Nesin' i şiirlerinde ele almıştır.

Bahane ederek Aziz Nesini
 Ateşlerde yakma hakkın sesini
 Kutsal bilip karanlığın fesini
 Dilek diye bağlamanın sonu yok (Çankaya 2002:113)

3. 8. Davut Sularî

Erzincan'ın Çayırılı İlçesi'nde 1926 yılında doğdu. 27 Aralık 1984 tarihinde Erzurum'da vefat etti. Değerli bir halk ozanımızdır. Doğu Anadolu'da asırlardan beri dilden dile anlatılan efsaneleri şiirleştirir sazıyla etkili bir makamla sunardı. Bütün ömrünü âşıklık geleneğine sadık kalarak sürdürdü. Sularî'yi sazından sazını Sularî'den hiçbir zaman ayrı düşünmek mümkün değildi. Davut Sularî'nin yaktığı türküler bugün dahi usta halk türküsü sanatçıları tarafından TV de ve kasetlerde okunmaktadır. Ankara ve İstanbul radyolarında 4 yıl usta bölge sanatçısı olarak çalıştı. Yeni sanatçıların yetiştirilmesinde büyü katkılarda bulundu.

Sen gidince dağlar bülbülsüz kaldı
 Çırpındı dost diye uçtu Sulari
 Deldi karanlığı feyli figanla
 Çok aşığa ışık saçtı Sulari (Çankaya 2002:182)

Mahzunî, değerli halk ozanımız Davut Sulari 'nin ölümü üzerine bu şiirini yazmıştır. Ozanımız dostunun vefatından dolayı duyduğu derin ızdırabı ve onun halkı aydınlatışını dile getirir.

3. 9. Michael Jackson

29 Ağustos 1958 yılında Amerika'nın Indiana şehrinde doğdu. Babası Joseph, Michael Jackson'ın müzik ve dansa olan ilgisini fark edince, vaktini ve gücünü onun eğitime ve gelişimine harcadı. Yoğun çalışmalar sonucunda 8 kardeş olan Jackson ailesinden Michael, Marlon, Tito, Jermaine, Jackie "Jackson 5" grubunu oluşturdular. 1964'de "Jackson 5" profesyonel anlamda çalışmaya başladı. Bir yıl içinde Jackson kardeşler şarkılarını ve danslarını Harlem, New York'a taşıdılar. Harlem'in ünlü Apollo tiyatrosunda sahne alan "Jackson 5" salonu doldurdu ve amatör şov yarışmasında birincilik ödülünü aldı. 1969 yılına kadar "Jackson 5" konserlere ve gece şovlarına devam etti. Dönemin en başarılı plak şirketi olan Motown'un kurucusu Berry Gordy'nin "Jackson 5" grubunu dinlemesi ile grubun önü açıldı. Beatles'dan sonraki en hızlı çıkışı yakalayan "Jackson 5" arka arkaya yaptıkları başarılı albümler ile kitlelerin ilgisini kazandı.

Motown kısa zaman içerisinde Michael Jackson'un solo yeteneklerini keşfetti. 1971-76 yılları arasında solo albümleri piyasaya çıktı. Bu albümler ile Michael Jackson'un kariyerinin ne denli güçleneceği belli oldu. Michael solo çalışmaları ile beraber "Jackson 5" ile beraber çalışmaya devam etti.

1979'da Michael Jackson yetişkin bir sanatçı olarak ilk solo albümünü çıkarttı. Bu albüm ile pop müzik ve şov dünyasının öne çıkan bir tipi haline gelen Michael Jackson ilk Grammy ödülünü kazandı. 24 Şubat 1993'de 35. Grammy ödüllerinde Michael Jackson'un Yaşayan Efsane ödülünü verdi.

Binboğa dağında gitarlar tınlar
Avrupa'dan ithal oldu azgınlar

Yedi kültürümüzü Michael Jackson
Evlatlara biraz azar olmalı (Zaman 2000:502)

Bir dönem gençlerimiz tarafından çok dinlenen Amerikalı şarkıcı Michael Jackson'ı ve onu dinleyen gençleri, ozanımız bu şiirinde azarlamıştır.

3. 10. Wolfgang Amadeus Mozart

Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük müzik dehalarından biri olarak kabul edilen Wolfgang Amadeus Mozart, 27 Ocak 1756'da Salzburg Başpiskoposu'nun Yardımcı Müzik Direktörlüğü görevini yapan, kemancı ve besteci Leopold Mozart'ın oğlu olarak dünyaya geldi.

Müzikte çok erken bir gelişme göstererek 3 yaşında piyano çalmaya ve 5 yaşında beste yapmaya başladı. Ablası Maria Anna da (1751-1829) başarılı bir yorumcuymdu. Leopold yetenekli çocuklarını Avrupa'ya tanıtmaya karar verdi. İlk olarak 1762'de Münih ve Viyana'ya gittiler. Mozart bu tarihte ciddi bir eğitim almamasına karşın keman çalmaya da başlamıştı.

Mozart eşsiz yeteneğiyle bütün müzik formlarında eserler verdi. 41 senfonisi, 27 piyano, 5 keman, 2 flüt, 4 korno, 1 klarinet konçertosu, 20 piyano sonatı vardır.

5 Aralık 1791'de Viyana'da öldü. Mezarının üzerine herhangi bir yazı yazılmadığı için tam olarak nereye gömülü olduğu bilinmemektedir.

Dağlarımnda kan var,
 Barut yakmış mor çiçekleri.
 Umurumda mı vals'i Almanya'nın
 Umurumda mı özgürlük marşı Çin'in
 Sanki dinledikçe,
 Göksüme batıyor,
 Bilmem kaçınıcı Senfonisi
 Mozart'ın yahut Çaykoski'nin (Şerif 1994:43)

Ozanımız, halk müziğine uymayan yapısıyla batı müziğinin eleştirmiş ve kendine hitap etmediğini, bu müziğin adeta yüreğine battığını dile getirmiş.

3.11. Nihat Erim

Nihat Erim, Türkiye'nin başbakanlarından. Bir suikasta kurban olmuştur. Ozanımız bazı gençlerin vurulmasından dolayı sorumlu tuttuğu devrin başbakanını eleştirmekten çekinmemiştir. Ozanımız bu şiirinden dolayı yargılanmıştır.

Köşkün sarayın yıkılsın
 Erim erim eriyessin
 Umudun suya dökülsün
 Erim erim eriyessin
 Sürüm sürüm sürünesin. (Zaman 2000:265)

3.12. Süleyman Demirel

Birkaç dönem başbakanlık ve bir dönemde Cumhurbaşkanlığı görevi yapmış olan önemli bir devlet adamımızdır. Ozanımız birçok şiirinde Demirel'i ve yeğenlerini eleştirmiştir.

Cahilin her kapta eli çıkıyor
 Bundan rezaletin bolu çıkıyor
 Açtım şapkasını keli çıkıyor
 Sökmez gayri dede-hoca-pir bana (Çankaya 1994:33)

Niyeti yok dönüp köye gitmeye
 Yüzü tutmaz dağda nara atmaya
 Yemin ettim diyor davar gütmeye
 Derde düştü bizim köyün çobanı (Zaman 2000:86–87)

3.13. Bülent Ecevit

Sevgili kardaşım canım Karaoğlan
 Bizim yüzümüze güleceksen gel
 Asık surat göbeklerden usandık
 Adamca bakmayı bileceksen gel (Zaman 2000:211)

Âşık Mahzunî Şerif, taraftarı olduğu, birkaç dönem başbakanlık yapan, Bülent Ecevit'e içten bir seslenişle bu şiiri yazmıştır. Ozanımızın, Ecevit zamanında yapılan, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı destekleyen şiirleri de vardır. Bülent Ecevit'e halk karaoğlan ismini vermiştir. Ozanımızın halkın ağzıyla seslendiği bu şiirde gayet samimi bir üslup görürüz.

3.14. Murat Karayalçın

Türkiye'nin eski başbakanlarından.

Birsen Hanım derler özel kalemi

Murat Bey'e yetiştirmez selamı

Geldim Ankara'ya buldum belamı

Ben Karayalçın'a danışman oldum. (Zaman 2000:393)

Ozanımız, bu şiirinde bürokratik engellerden yakınmıştır. Fuzuli'nin Şikâyet Name'si gibi devletin işlemeyen yanlarını ve görevlilerin işlerini düzgün ve zamanında yapmamalarını eleştirmiştir.

SONUÇ

Âşık Mahzunî Şerif Türkiye'nin önemli ozanlarından. Şiirlerinde toplum hayatının, hemen hemen her yönünü konu edinir. Bir ozanın ele aldığı konuları incelemek, O'nun olaylara bakışını, yorumlayışını kısaca, düşünce dünyasını incelemektir.

Ozanımızın en çok ele aldığı konular, sosyal hayatla ilgisi olanlardır. Ozanımız, bu konuları şiirlerinde ustaca ele alırken, kendi tarzını ortaya koyarak, dil ve üslup zenginliğini gösterir.

Toplum gerçeklerinin ozanlarımızın şiirlerinde işlenmesi, halkın nabzının tutması bakımından önemlidir. Halk şiirimiz bağrından çıkan ozanlarımızın dilinden döküldüğü için gerçek hayatı, halkın hayatını yansıtır. Halkın gönlümdeki sevgiler, acılar kısaca her şey ozanlarımızın sazında ve sözünde hayat bulur.

Çalışmamızın bölümleri şöyledir: Toplumsal Sorunlar, Kadın ve Aile, Din ve Tasavvuf, Alevîlik ve Bektaşîlik, Siyasi ve ideolojik Şiirleri, Şahıslar.

Toplumsal sorunlar bölümünden elde ettiğimiz sonuçlara göre, Âşık Mahzunî Şerif, toplumun adeta tercümanlığını yapmış ve sosyal hayatta olan her şeyi şiirlerinde ele almıştır. Ozanımız, halkın hayatındaki bütün sorunları işlemiştir diyebiliriz. Bunu toplumun en alt tabakasından başlayarak tüm topluma yaymıştır. Fakirlik, sahipsizlik, bilgisizlik, kısaca insanı çaresiz bırakan her şeyi ozanımız şiirinde işlemiş ve zavallı insanların sözcülüğünü yapmış, onlar adına çarpık düzene, kötü yöneticilere kafa tutmuştur. Ozanımız, yoksul bir aile babasının sorunlarından, ayıcılık yaparak, tezek taşıyarak, ya da kömür ocaklarında ölümü göze alarak çalışan

nice insanımızı şiirlerinde ele almış onlardan biriymiş gibi, halkın ağzından haksızlığı ve sömürüyü haykırmıştır. Kırsal kesimdeki insanlarımızın sorunları, ağalık sistemi, törör olayları, mafya, adalet sisteminin ya da yasaların yetersizliği, vergi alamayan devletin halka hizmet götürememesi, çiftçilerimizin zor şartlarda üretim yapmaya çalışmaları, şehirli insanımızın pazardaki pahalılıkla yüzleşmesi, hayat pahalılığı ve geçim endişesi, sabit maaşa bağlı memurumuzun boyun büküklüğü kısaca çaresiz, sesini duyuramayan herkesin sözcüsü olmaya çalışmıştır.

Şairimiz şiirlerinden hareketle, bir sosyal olaylar listesi çıkarmak mümkündür. Ozanımızın şiirlerini tarih sırasına dizsek, yaşadığı dönemdeki olayların belki de hepsini görebiliriz, çünkü ozanımız şiirlerinde toplum hayatında ne varsa, halkın gündemi ne ise onu yazmıştır. Ozanımızın, bu konu başlığı altında yer alan şiirleri çok fazladır. Bu fazlalık hem hacim hem de, içerik yönüyledir.

Mahzunî Şerif'e göre, halkımızın mağduriyetinin nedenleri eğitim meselesi, ekonomi politikaları, milletvekillerinin duyarsızlığı ya da çıkarıcılığı, kötü yöneticiler, kırsal kesimde görev yapmayan aydınlar, duyarsız zenginler, hakkını aramayı bilmeyen insanlar, kendi memleketini gurbeti tercih edenler, gençlerin kendi kültürünü hiçe saymaları ya da birbiriyle çatışmaları, kadınların güçsüzlüğü ya da bilgisizliği, sosyete insanlarının savurganlığıdır.

Halkın bu sorunlarına çözüm olarak ozanımız, milletvekilleri başta olmak üzere yöneticileri, aydınları, zenginleri halka hizmet etmeye çağırmaktadır. Halkında hakkını araması gerektiğini söyleyen ozanımız, başka gidecek yer olmadığını ve Anadolu'nun kalkındırılması gerektiğini anlatır.

Ozanımızın kadın ve aile başlığı altında yer alan şiirleri oldukça fazladır. Kadının her yönünü bu şiirlerinde görebiliyoruz. Fakir, köylü, eşini kaybetmiş,

tarhana çorbasından başka yiyeceği olmayan, kocası hapiste ya da gurbette olan kadınlar yanında; “dırdırcı ”, kocasına sadece ‘paramatik’ gözüyle bakan, namus yönü zayıf, dedikoducu, yaya yürümeyi unutacak kadar rahatına düşkün olanlarda ele alınmıştır. Kadın sorunlarına çözüm olarak da eğitimi ve ekonomik özgürlüğü işaret etmiştir.

Şairimiz ‘Din ve Tasavvuf’ başlığı altında incelediğimiz şiirleriyle bizi oldukça şaşırtmıştır. Bu şiirleri okuduğumuzda adeta zaman tüneline girip, yolculuk yapıyormuşçasına tarihi birçok kişi ve onların felsefesiyle karşılaşırız. Ozanımızın tasavvuf ve din konusunda yazılmış olduğu bu şiirlerin sayısı oldukça kalabalıktır. Ozanımızın dine daha çok tasavvuf çerçevesinde baktığı görülmüştür. Dini inancının olduğunu her fırsatta söyleyen ozanımız, din kardeşliğinden ve farklı inançtaki kişilerin birbirlerine saygılı olmasından yana tavır almıştır. Bütün dinlerin ortak payda da toplanabileceğine inanan ozanımız, bunu sağlayacağına inandığı ‘Bahailik inancını da savunur. Alevî ve Sunnîlerin bir arada kardeşçe yaşayabileceğini söyler ve bu konudaki kavgaların yersiz olduğunu anlatır. Neticede ozanımız barıştan, güzelden, haklıdan ve haktan yana tutum sergiler.

Mahzunî şiirlerini, “Alevîlik-Bektaşîlik” başlığı altında incelediğimizde, şiir sayısının bir hayli kalabalık olduğunu gördük. Her fırsatta Hz Ali sevgisini ifade eden ozanımız, Hacı Bektaş gibi diğer Alevî büyüklerinin de adını sık sık anar ve sevgisini anlatır.

Ozanımız, şiirlerinde siyasi tavrını göstermekten çekinmemiştir. Birçok önemli politikacıyı sert bir dille eleştirmiştir. Kendisinin demokrat-solcu biri olduğunu yazılarında vurgulamış ve bu konuyu şiirlerinde işlemiştir.

‘Şahıslar’ başlığı altında, şairimizin şiirlerinde birçok peygamber ve mutasavvufı anmıştır. Buradaki peygamberleri kendilerine has özellikleriyle ya da halk arasında en çok konuşulan yönleriyle işlemiştir. Tarihi ve efsanevî şahısları da yine halkın gönlünde edindikleri yaygın halleriyle ele almıştır. Diğer şahıslar başlığında ele aldığımız kişilerde ozanımızın şiirinde bahsetmeye değer bulduğu ya da dostu olan tanınmış kişilerdir. Şahıslar bölümünde yazmadığımız halktan kişilerde ozanımızın şiirlerinde geçmektedir. Bu kişilerin arasında yaşayanları olduğu gibi temsili olarak kullandığı isimlerde mevcuttur. Ozanımızın böyle bir yol izlemesinden amacı, halkın sorunlarını daha samimi, halka daha yakın anlatmak istemesindedir.

Sonuç olarak, tezimizin başlığı olan ‘Sosyal Konular’ Âşık Mahzunî Şerif’in şiirlerinde çok geniş olarak işlenmiştir diyebiliriz. Ozanımız adeta halkının tercümanı olmuş, bütün sorunlarını açık bir üslûpla, çekinmeden, korkmadan ifade edebilmiştir. Zaman zaman kaba kelimelerde kullanan ozanımızın o anda yazdığı şiirin içeriğini daha vurucu hale getirmek için, bu yola baş vurduğu düşüncesindeyiz. Zira ozanımızın gayet düzgün bir Türkçe ile yazdığı şiirleri oldukça fazladır. Ozanımız bilhassa eleştiri içerikli şiirlerinde, halkın kelimelerini kullanmayı tercih etmiştir.

Ozanımızın hayatının her dönemin de çizgisi aynı kalmıştır diyebiliriz ancak, hayatının son dönemlerinde daha üretken olduğu görülmektedir. Özellikle dini ve felsefi içerikli şiirleri bu dönemde daha çok yazılmıştır. Ozanımız Alevî edebiyatımıza has düvâz, sema tarzında şiirleri vardır.

Ozanımız şiirlerinde kendi hayatını da yansıtmıştır. Ozanımızın, ailesini, yakınlarını, köyünü, çektiği bazı sıkıntıları, yaşadıkları olaylar, gezdiği yerler, hapisane sıkıntıları, problemi olan insanlara eleştirileri, çeşitli konulardaki düşünceleri, kendini tanıttığı şiirleri vardır.

Ozanımız halkıyla daima barışık olmuş, hiçbir zaman aykırı söylemleri olmamıştır. Samimi üslûbuyla halkı tarafından kabul görmüş ve çok sevilmiştir. Vefatından sonra, mezarı ziyaretgâh olmuştur. Halkın daima nabzını tutmayı bilmiş, gönül bağıını hiçbir zaman koparmamış ve halka karşı olan her şeye karşı durmuştur. Allah sevgisiyle bütünleştirdiği insan sevgisini şiirlerinde bolca yazmıştır. İnsanların her şeyin en iyisine laik olduğu düşüncesinde olan ozanımız halkı sevmeyi Allah'ı sevmeyle bir tutmuştur. Ölümün mutlaka geleceğinin farkında olan ozanımız, sağlığında halkıyla şiirleri vasıtasıyla vedalaşmış, helalleşmiş ve vasiyetini bırakmıştır.

Halk ozanları içinde müstesna bir yeri aldığından şüphemiz olmayan Âşık Mahzunî Şerif'in kuşaklar boyu şiirlerinin sevilerek okunacağı ve gönüllerde hep yaşatılacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, A. İhsan

2002 Anadolu'yu Kucaklayan Ozan, Baran Ofset, Ankara

ALPTEKİN, Ali Berat

2002 Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Akçağ Yayınları, Ankara

AYDIN, M. Akif

2001 "İslam'da Kadın", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c:24, s:86–94

BAL, Hüseyin

2004 Alevî İslam Yolu, Cem Vakfı Yayınları, İstanbul

BANARLI, Nihad Sami

1998 Türk Edebiyatı Tarihi I, II, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

ÇAĞATAY, Neşet

1993 Başlangıçtan Abbasiler'e Kadar İslam Tarihi, T.T.K. Yayınları, Ankara

ÇAKIRCIOĞLU, Erdal

2001 Atasözleri Sözlüğü, Şimşek Yayınları, İstanbul

ÇAKIRCIOĞLU, Erdal

2003 Deyimler Sözlüğü, Şimşek Yayınları, İstanbul

ÇANKAYA, İslam

2002 Âşık Mahzunî Şerif -Dolunaya Tül Düştü- Şiirler, Sanat Yapıtları, Ankara

DİLÇİN, Cem

2004 Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, T.D.K. Yayınları, Ankara

DİLÇİN, Dehri

2000 Edebiyatımızda Atasözleri, T.D.K. Yayınları, Ankara

EĞRİ, Osman

2003 Yaygın Din Eğitimi Açısından Bektaşîlik, Horasan Yayınları, İstanbul

EĞRİ, Osman

2003 Bektaşîlikte Tasavvufî Eğitim, Horasan Yayınları, İstanbul

EYUBOĞLU, İsmet Zeki

2000 Bütün Yönleriyle Bektaşîlik, Der Yayınları, İstanbul

FIĞLALI, Ethem Ruhi

1991 Türkiye’de Alevîlik Ve Bektaşîlik, Selçuk Yayınları, Ankara

FROLOV, İvan (Türkçesi: Aziz ÇALIŞLAR)

1997 Felsefe Sözlüğü, Cem Yayınevi, İstanbul

GÜLŞAN, Hasan

2004 Anadolu Alevî Müslümanlığı, Derin Yayınları, İstanbul

İMAM CAFER

1993 Buyruk, İstanbul Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı Koruma Onarma ve Yaşatma Derneği Yayını, İstanbul

KABAKLI, Ahmet

1994 Türk Edebiyatı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul

KACAKAPLAN, İsa

1992 Açıklamalı Edebî Sanatlar, M.E. B. Yayınları, İstanbul

KAYA, Murat

2002 Âşık Mahzunî Şerif'in Hayatı, Dünya Görüşü ve Örnek Eserleri, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Temel Bilimler Bölümü Bitirme Çalışması Türk Halk Müziği Ana Sanat Dalı (Danışman: Öğretim Görevlisi Ali Yılmaz), (Yayımlanmamış), İstanbul

KESKİN, Yahya Mustafa

2004 Değişim Sürecinde Kırsal Kesim Alevîliği Elazığ Sünköy Örneği, Avrasya yayımları, Ankara

KOMİSYON (Ahmet MUMCU, Ergun ÖZBUDUN, Turhan FEYZİOĞLU, Yüksel ÜLKEN, Ağâh ÇUBUKÇU)

1997 Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Y.Ö.K. Yayınları, Ankara

KOMİSYON (Abdullah YEĞİN, Abdulkadir BADILLI, Hekimoğlu İSMAİL, İlham ÇALIM)

1999 Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, Türdav, İstanbul

KORKMAZ, Esat

2003 Ansiklopedik Alevîlik-Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü, Kaynak Yayınları, İstanbul

KUDRET, Cevdet

2003 Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkilap Kitabevi, İstanbul

KURNAZ, Cemal

2001 Türk Edebiyatında Şathiye, Akçağ Yayınları, Ankara

LEVEND, Ağâh Sırrı

1984 Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi, İstanbul

METİN, İsmail

1999 Alevîliğin Anayasası, Akyüz Yayıncılık, İstanbul

OCAK, Yaşar Ahmet

2000 Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri, İletişim Yayınları, İstanbul

ONAY, Ahmet Talat

1996 Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'î, Akçağ Yayınları, Ankara

ONAY, Ahmet Talat

2000 Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar Ve İzahî, Akçağ Yayınları, Ankara

ORHAN, Hüseyin

2003 Alevîlikte İbadet, Garip Dede Yayınları, İstanbul

ÖZ, Baki

1997 Bektaşîlik Nedir, Der Yayınları, İstanbul

ÖZCAN, Hüseyin

2003 Alevî-Bektaşî Kültürüne Bakışlar, Horasan Yayınları, İstanbul

ÖZCAN, Hüseyin

2004 "Bektaşîlikte Dört Kapı Kırk Makam", Journal Of Turkish Studies- Türklük Bilgisi Araştırmaları, 28/1, Harvard University, America

ÖZTÜRK, Ali Osman

2001 Alamanya Türküleri, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara

SOFUOĞLU, Cemal; İLHAN, Avni

2004 Alevîlik Bektaşîlik Tartışmaları, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara

ŞERİF, Mahzunî

1994 2000 Mahzunî Gümüş Yelek, Yayınevi yok, Ankara

TÜRKDOĞAN, Orhan

2004 Alevî-Bektaşî Kimliği, Timaş Yayınları, İstanbul

ULUDAĞ, Süleyman

2002 Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul

ÜZÜM, İlyas

2000 Günümüz Alevîliği, İSAM Yayınları, İstanbul

ÜZÜM, İlyas

2004 Kültürel Kaynaklarına Göre Alevîlik, Horasan Yayınları, İstanbul

VAKTİDOLU, Adil Ali Atalay

2004 İmam Cafer-i Sadık Buyruğu, Can Yayınları, İstanbul

YAĞIZ, Süleyman

1976 Berçenekli Âşık Mahzunî, May Yayınları, İstanbul

YAĞIZ, Süleyman

1999 İşte Bizim Mahzunî, Hasat Yayınları, İstanbul

YİĞİT, İsmail

2004 Peygamberler Tarihi, Kayıhan Yayınları, İstanbul

YÖRÜKAN, Yusuf Ziya

1998 Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

ZAMAN, Süleyman

2000 Mahzunî Şerif Yaşamı, Dünya Görüşü, Şiirleri, Toros Matbaacılık, Ankara